

<p>ზაქარია კიკნაძე Zachary Kiknadze</p>		<p>უძველესი ქართული ბერძენი Oldest Georgian Arms</p>	<p>3</p>
<p>გიორგი ლობჯანიძე George Lobzhanidze</p>		<p>საქართველოს ბერძენი ჰენრი შატლენის „ისტორიული ატლასის“ მიხედვით Emblems of Georgia according to Henri Abraham Chatelain's "Historical Atlas"</p>	<p>8</p>
<p>დავით გოგუაძე David Goguadze</p>		<p>მოლაპარაკე ქვები Speaking Stones</p>	<p>11</p>
<p>აგნე რაილაიტე-ბარდე Agnė Railaitė-Bardė</p>		<p>ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკა Contemporary Heraldry of Lithuania</p>	<p>18</p>
<p>ნატალია ბერუჩაშვილი Natalia Beruchashvili</p>		<p>სამეფო სკიპტრის ორი ფრაგმენტის ისტორია The two fragments of the royal scepter</p>	<p>28</p>
<p>ზაქარია კიკნაძე Zachary Kiknadze</p>		<p>სახელმწიფო ჰერალდიკის უძველესი ნიმუშები Most Ancient Examples of Currently Used State Coats of Arms</p>	<p>37</p>
<p>დავით კლდიაშვილი David Kldiashvili</p>		<p>სოციალიზმის სიმბოლოების წარმოშობა The origins of social symbols</p>	<p>43</p>

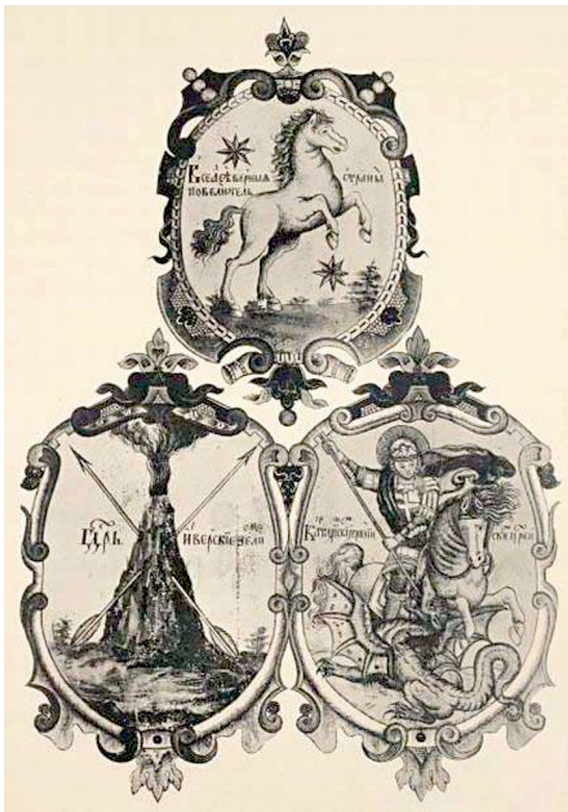
პროექტის ავტორი და ხელმძღვანელი: მამუკა გონგაძე.
 მთავარი რედაქტორი: მირიან კიკნაძე.
 სარედაქციო კოლეგია: ზაქარია კიკნაძე, თამთა მეღვლეაშვილი, დავით ჩხეიძე.
 ტექნიკური უზრუნველყოფა: სანდრო რუხაძე.
 ყდის დიზაინი: ინგა გაბაშვილი
 გამომცემელი: საქართველოს პარლამენტთან არსებული ჰერალდიკის სახელმწიფო საბჭო.
www.heraldika.ge, E-mail: heroldi@heraldika.ge

საავტორო უფლებები დაცულია. სტატიის გამოქვეყნებული ინფორმაციის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.
 ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების გამოყენება რედაქციის ნებართვის გარეშე აკრძალულია.
ISSN 2298-0261

<p>გიორგი ლობჯანიძე George Lobzhanidze</p>		<p>დომენიკო და ფრანჩესკო პიციგანო- ზის 1367 წლის პორტოლანი The Portolan of 1367 by Domenico and Fran- cesco Pizzigano</p>	<p>49</p>
<p>ნიკო ჯავახიშვილი Niko Javakhishvili</p>		<p>საქართველოს სსრ ფულის ნიშნები (1921-1922 წწ) Bonds of the Georgian Soviet Socialist Republic</p>	<p>52</p>
<p>არქივი</p>		<p>საარქივო მასალები Archive Materials</p>	<p>57</p>
<p>თემო ჯოჯუა Temo Jojua</p>		<p>იმერეთის სამეფოს დროშა XVII საუკუ- ნის I ნახევარში Flag of the Imereti kingdom in the first half of XVII century</p>	<p>65</p>
<p>მუნიციპალური სიმბოლიკა</p>		<p>სამეგრელო-სვანეთის მუნიცი- პალიტეტების სიმბოლიკა Symbols of Municipalities</p>	<p>75</p>
<p>მირიან კიკნაძე Mirian Kiknadze</p>		<p>იაპონური ჰერალდიკის მოკლე მიმოხ- ილვა (ნაწილი მეორე) Short summer of Japanese Mon system.</p>	<p>80</p>
<p>მამუკა გონგაძე Mamuka Gongadze</p>		<p>ახალი ქართული ფულის შექმნის ის- ტორიისათვის To the history of the new Georgian Currency</p>	<p>101</p>
<p>რეზიუმეები Summeries</p>		<p>რეზიუმეები ინგლისურ ენაზე Summeries in English</p>	<p>113</p>

უძველესი ქართული გერბი

ჰერალდიკოსთა წრეებში დღემდე ითვლება, რომ საქართველოს ტერიტორიების აღმნიშვნელი უძველესი გერბები მოსკოვის დიდი მთავრის, ალექსეი მიხაილოვიჩის 1672 წლით დათარიღებულ “ტიტულარნიკშია” გამოსახული. ტიტულარნიკში გამოსახული გერბებით აღნიშნული ტერიტორიების ნაწილს მოსკოვის მთავარი რეალურად განაგებდა, ნაწილის მფლობელობაზე კი მხოლოდ პრეტენზიას აცხადებდა. სწორედ ამ უკანასკნელთა შორისაა საქართველოს მინების აღმნიშნავი გერბები. ასეთ გერბებს ჰერალდიკა “საპრეტენზიო გერბებს” უწოდებს და XIX საუკუნის პირველ ნახევრამდე მათი გამოსახვა საკმაოდ გავრცელებული მოვლენა იყო. გავიხსენოთ თუნდაც ბრიტანეთის სახელმწიფო გერბში შემავალი საფრანგეთის აღმნიშვნელი შროშანები, რომლებიც გერბიდან მხოლოდ ჯორჯ III-ის მმართველობისას, 1801 წელს ამოიღეს.

1. ივარიის, ქართლისა და საქართველოს გერბები ალექსეი მიხაილოვიჩის ტიტულარნიკიდან, 1672 წელი

ასევე შეიძლება მაგალითად მოვიყვანოთ ერეკლე II-ის მმართველობის დროინდელი ქართლ-კახეთის სამეფოს დიდი გერბი.

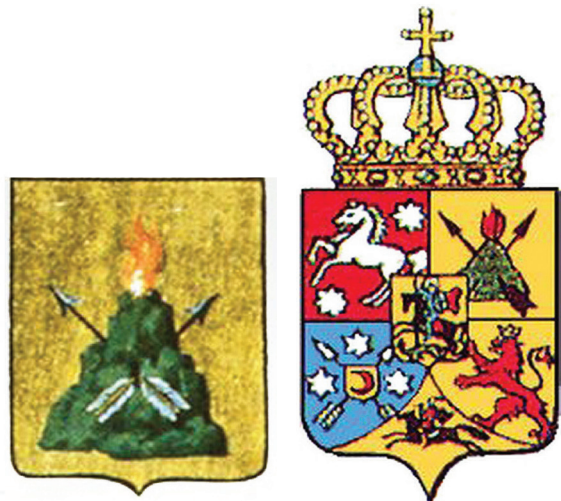
აქ სამეფო გვირგვინით დაგვირგვინებული ბაგრატიონების საგვარეულო გერბი ერეკლე II-ის

მმართველობას რეალურად დაქვემდებარებული და იმ ტერიტორიების (სამთავროების) გერბებითაა გარშემორტყმული, რომლების ფლობაზეც მეფე პრეტენზიას აცხადებდა.

2. ბაჭყალი ფრანკისკო სანტი. ქართლის გერბი რუსეთის ბარბიდან, 1727 წელი

ქართული ჰერალდიკის მკვლევართა წრეში მიღებულია მოსაზრება, რომ ტიტულარნიკში გამოხატული, გველეშაპის განმგმირავი წმინდა გიორგი წარწერით “Каргалинских и Грузинских Царей” ქართლს, ამ შემთხვევაში კი სრულიად საქართველოს გამოსახავს. ორი ისრით გამსჭვალული “ცეცხლოვანი მთა”, რომელსაც ერთვის წარწერა “Государь Иверские земли”, ქართლის მინებს გამოსახავს, ხოლო გერბი ყალყზე შემდგარი ცხენით, რომელსაც წარწერა “Всея Северные страны Повелитель” ერთვის -კახეთს (ითვლება რომ კახეთი ამ შემთხვევაში ჩრდილოეთის მიწას იერუსალიმთან მიმართებაში წარმოადგენს).

3. ქართლის გერბი ავგუე I-ის დიდი სახელმწიფო გერბის მანიფესტიდან, 1800 წელი

4. ქართლის გერბი “საქართველოს სამეფოს” გერბში, რუსეთის იმპერიის დიდი სახელმწიფო გერბიდან, 1882 წელი

დღემდე მკვლევარები მეტწილად თანხმდებოდნენ, რომ ეს სამი გერბი უძველესია ქართულ მიწებთან დაკავშირებულ იმ გერბთა შორის, რომლებიც რეალურად იხმარებოდა საქართველოში და რომ, ისინი არ წარმოადგენს ეგრეთწოდებული “მინერითი ჰერალდიკის” ანუ უცხოელი ჰერალდიკოსების ფანტაზიის ნაყოფს. აქედან გამომდინარე ეს გერბები იხმარებოდა იმ ტერიტორიებზე რომელსაც აღნიშნავდნენ. ამ დასკვნას ამყარებდა ის ჰერალდიკური დანატოვარი რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე გამოიყენებოდა.

ასე მაგალითად, 1746 წლით დათარიღებულ ერეკლე II-ის ბეჭედზე გამოსახულია ტიტულარნიკში მოთავსებულის მსგავსი ცეცხლოვანი მთა, თუმცა ისრები მთას კი არ გამსჭვალავს, არამედ ისინი გერბის მტვირთველ ლომებს უპყრიათ. ასევე დასტურდება წმინდა გიორგისა და ცხენის კომპოზიციები. ახლა კი მკითხველის ყურადღებას მხოლოდ ცეცხლოვან მთაზე გადავიტანთ.

4. ერეკლე II-ის ბეჭედი, 1746 წელი

5. ქართლის ბარბი, ქართლ-კახეთის დიდი სახელმწიფო ბეჭედიდან, 1783 წელი

ზემოთქმული ორი შემთხვევის გარდა, ცეცხლოვანი მთა, გეორგიევსკის ტრაქტატზე დაკიდებულ ქართლ-კახეთის დიდ სახელმწიფო ბეჭედზე გამოსახულ გერბშიც გვხვდება. ერეკლე II-ის ტიტულატურიდან გამომდინარე აქ როგორც ვარაუდობენ, წმინდა გიორგი ქართლს აღნიშნავს, ხოლო უცეცხლო მთა კი კახეთს. ამ

შემთხვევაში ისრები მთას არ გამსჭვალავს და უბრალოდ მის ფონზეა გამოსახული. თუმცა რუსეთში დაცული წყაროების თანახმად “ცეცხლოვანი მთა” ქართლის სიმბოლოს წარმოადგენს. აღსანიშნავია რომ ზემოხსენებულ სამივე შემთხვევაში გამოსახულია მთა და ისრები (თუმცა კომპოზიციურად და აზრობრივად სხვადასხვა წყობით), ორ შემთხვევაში მთას ცეცხლი აქვს მოდებული. ქართული ჰერალდიკის ასოციაცია ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული ცდილობდა საქართველოს “დიდი გერბის” ხმარების ტრადიციის დანერგვას (“დიდი გერბი” უნდა ყოფილიყო ოთხ ნაწილად გაყოფილი ფარი, სადაც პირველ და მეოთხე მონაკვეთებში საქართველოს გერბი წმინდა გიორგი იქნებოდა გამოსახული, მეორე მონაკვეთში, ამ შემთხვევაში იბერია-ქართლის ამსახველი ისრებით გამსჭვალული ცეცხლოვანი მთა, ხოლო მესამე მონაკვეთში კი კოლხეთის აღმნიშვნელი ოქროს საწმისი). ეს პროექტი მაშინდელმა პარლამენტმა დაინუნა და დღემდე საქართველოს “საშუალო გერბი” (გერბი რომელშიც ქვეყნის ძირითადი ემბლემატიკაა ასახული, დევიზითა და ფარისმტვირთველებით) დიდი გერბის ფუნქციას ასრულებს.

ითვლებოდა, რომ საქართველოს ტერიტორიების ამსახველი, სხვა უფრო ძველი წარმოშობის ყველა გერბი “მინერითი ჰერალდიკის” ნიმუშებს წარმოადგენდა, ვინაიდან ამ გერბების საქართველოში გამოყენება არ დასტურდებოდა.

ერთ-ერთ მსგავს მაგალითად ითვლება კონრად ფონ გრიუნენბერგის 1483 წლით დათარიღებული “გერბების წიგნი”. გრიუნენბერგი დღევანდელი სამხრეთ დასავლეთ გერმანიის ტერიტორიაზე მდებარე ქალაქ კონსტანცის ბიურგერებისა და რაინდების ცნობილი ოჯახიდან იყო. ნაშრომში ევროპის არისტოკრატთა და მაშინდელი დასავლური სამყაროსთვის ცნობილი მსოფლიოს სხვადასხვა სამეფოს თუ ტერიტორიის რეალურად არსებული თუ მინერითი 2293 გერბია გამოსახული. სადღეისოდ ცნობილია რომ შემორჩა წიგნის რამდენიმე ეგზემპლარი. სტატიაში გამოყენებული რამდენიმე ფერადი ფოტო მიუნჰენში მდებარე ბავარიის სახელმწიფო ბიბლიოთეკაში დაცული ეგზემპლარიდანაა. როგორც ცნობილია, 1414-1418 წლებში ქალაქ კონსტანცში კათოლიკური ეკლესიის მსოფლიო კრება ჩატარდა, რომელსაც არა მხოლოდ დასავლეთის, არამედ აღმოსავლეთ ევროპის ზოგი მართლმადიდებელი ქვეყნის, მათ შორის ბიზანტიის წარმომადგენლებიც ესწრებოდნენ. მკვლევართა აზრით გრიუნენბერგი უცხო ქვეყნების გერბების შესახებ ძირითადად იმ მოძველებულ ინფორმაციას ფლობს რაც კონსტანცის კრებაზე დამსწრე სტუმრებისგან

არის მიღებული. ამ შემთხვევაში კი გერბების წიგნში მოყვანილი რეალურად გამოყენებადი აღმოსავლური გერბების არსებობა XIV საუკუნის მიწურულით და XV-ის დასაწყისით შეიძლება დათარიღდეს.

6. კონრად ბრიუნენბერგის „საგარკა წიგნის“ ფურცელი ქართული მიწების გერბებით, 1483 წელი

ახლა კი განვიხილოთ ის გერბები რომლებიც გრიუნენბერგის წიგნში საქართველოს ტერიტორიებს აღნიშნავს. ასეთ გერბებს შორისაა აფხაზეთის ორი გერბი რომლებსაც ერთვის წარწერები „Aptdas“ და „Aptsas“.

სავარაუდოდ ეს გერბები დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს. აღმოსავლეთ საქართველოს კი გრიუნენბერგთან ტერმინები „Georrien“ და „Gedryen“ შეესაბამება.

აფხაზეთისათვის მიწერილი პირველი გერბი, რომელსაც ახლავს წარწერა „kung von abtdas“ წარმოადგენს მენამულ ფარს, რომელზეც ოქროს ღია გვირგვინია გამოსახული. გვირგვინს თავზე კი ეგრეთწოდებული „თათრული ქუდი“ ადგას (ზოგ შემთხვევაში ასეთ ქუდს ალბანურს ან ყივჩაყურსაც უწოდებენ), რაც აფხაზეთის მონღოლებისადმი ვასალურ დამოკიდებულებას გამოხატავს. ამას ადასტურებს გერბის აღწერაც, სადაც აღნიშნულია, რომ აფხაზეთი ხანის ვასალი ქვეყანაა. (წიგნის შექმნის პერიოდში

მონღოლთა ერთიანი სახელმწიფო უკვე დაშლილი იყო და ამ ვრცელ ტერიტორიაზე მისი რამდენიმე მემკვიდრე სახანო იყო წარმოქმნილი. თუმცა XV საუკუნის ევროპელები ხშირად ჯეროვნად ვერ ასახავდნენ თანამედროვე რეალურ პოლიტიკურ სიტუაციას და სისტემატურად იყენებდნენ უკვე საკმაოდ მოძველებულ ინფორმაციას აღმოსავლეთის ქვეყნების შესახებ)

7. ბრიუნენბერგის მიერ აფხაზეთისთვის მიწერილი პირველი გერბი, 1483 წელი

აღსანიშნავია ისიც, რომ გრიუნენბერგის ნაშრომში მონღოლების ვასალობის აღმნიშვნელი წარწერა თან ახლავს საქართველოს და საერთოდ აღმოსავლეთ ევროპის და ახლო აღმოსავლეთის თითქმის ყველა გერბს.

აფხაზეთის ამსახავი მეორე გერბი წარწერით „kung von abtsas“ წარმოადგენს ოქროს ფარს, რომელზეც ზემოდან ქვემოთ შევიწროვებული ორი გრძივი, სევადი (შავი) და ვერცხლის შუბის პირის მსგავსი, წანვეტებული ობიექტია გამოსახული.

8. ბრიუნენბერგის მიერ აფხაზეთისთვის მიწერილი მეორე გერბი, 1483 წელი

აღმოსავლეთ საქართველოს პირველი გერბი წარმოადგენს მენამულ (ნითელ) ფარს,

9. ბრიუნენბერგის მიერ საქართველოსთვის ("Gedryen") მიწერილი პირველი გერბი, 1483 წელი

რომელზეც მავრის ორ ხელს ოქროს გვირგვინი აქვს აღმართული. აღმოსავლეთ საქართველოსათვის განკუთვინლ მეორე ოქროს გერბზე წარწერით "kung von georÿen" კი მენამულ გვირგვინიანი სევადი (შავი) ლომია გამოსახული

10. ბრიუნენბერგის მიერ საქართველოსთვის ("georÿen") მიწერილი მეორე გერბი, 1483 წელი

(გრიუნენბერგის წიგნის ზოგ ვერსიაში ადამიანის სახის მქონე), რომელიც წიგნის მიუნჰენურ ვერსიაში ვერცხლის ხმალს ამოაგებს მენამული ქარქაშიდან.

გრიუნენბერგისეული ეს ოთხი გერბი განხილული აქვს მკვლევარ ალექსანდრე თვარაძეს წიგნში "საქართველო და კავკასია ევროპულ წყაროებში" (გვ. 349). ამ ოთხ გერბთან მიმართებაში ჩვენც ვიზიარებთ მის და სხვა მკვლევარების იმ მოსაზრებას, რომ ზემოხსენებული გერბები

ლევენდარული, "მინერითი ჰერალდიკის" ნიმუშებია და ალბათ საქართველოს ტერიტორიაზე არასდროს გამოიყენებოდა.

თუმცა ქართული მიწების აღსანიშნავად გრიუნენბერგის ნაშრომში, ზემოხსენებული ოთხი გერბის გარდა წინა გვერდზე კიდევ ერთი გერბია მოყვანილი, რომელიც აქამდე მკვლევართა ყურადღების მიღმა დარჩა. ეს გერბი მოთავსებულია ორ გერბს შორის, რომლებიც ჩვენის აზრით დღევანდელი უკრაინის მიწებს უნდა

11. ბრიუნენბერგის წიგნის გვირგვინი ლაზათის გერბით, 1483 წელი

აღნიშნავდეს. პირველის წარწერა იკითხება როგორც "kung von thaurus undern kaiser kan". აქ საუბარი შეიძლება იყოს ძველი ტავრიდის ანუ ხერსონესის სამეფოს (დღევანდელი ყირიმში) შესახებ. თუმცა შესაძლებელია, რომ გერბი მცირე აზიაში მდებარე ტავროსის მთების რეგიონს ან კიდევ სპარსეთის თავრიზს აღნიშნავდეს. მომდევნო გერბს, რომლის ლაჟვარდოვან (ლურჯ) ფარზე ადამიანის ხელით მოზიდული ოქროს და ვერცხლის მშვილდ-ისარია გამოსახული ახლავს წარწერა "kung von russen gehort unden kan" მკვლევართა ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ შემთხვევაში საუბარია კიევის სამთავროზე. კიევის გერბს მთავარანგელოზი წარმოადგენს, მაგრამ აღსან-

იმნავია, რომ 1698 წლით დათარიღებულ კიევის გერბზე არბალეტია გამოსახული.

12. ლაზეთის ბარბი ბრიუნენბარგის მიხედვით (kung von lasya gehört undern kan), 1483 წელი

ამ მცირე გადახვევის შემდეგ დავუბრუნდეთ ჩვენთვის საინტერესო გერბს. ზემოხსენებულ ორს შორის მოთავსებულ ამ გერბს ახლავს წარწერა “kung von lasya gehört undern kan”, რაც ასე ითარგმნება “ხანს დაქვემდებარებული ლაზეთის მეფე” (ამ შემთხვევაშიც, ისევე როგორც ქართული მიწების ამსახველი ოთხი დანარჩენი გერბი, ლაზეთიც “ხანს დაქვემდებარებულ” სამეფოდ ითვლება). ვერცხლის ფარზე გამოსახულია ზურმუხტოვანი (მწვანე) აღმოდებული მთა. მნიშვნელოვანია ისიც რომ აღმოდებული მთა ფერადი სახით მხოლოდ გრიუნენბერგისეულ გერბზე და კიდევ რუსეთის იმპერიის დიდი გერბში (XIX საუკუნე) მოთავსებულ საქართველოს სამეფოს გერბშია გამოსახული. რუსეთის გერბზე, რომელიც საქართველოს სამეფოს სახით მთელს კავკასიას მოიაზრებს ცეცხლოვანი ზურმუხტოვანი მთა ოქროს ფონზეა გამოსახული და ქართლის სამეფოს ასახავს.

13. ცეცხლოვანი მთა ბრიუნენბარგის წიგნის მეორე ეგზემპლარიდან, 1483 წელი

შეიძლება დავასკვნათ, რომ მიუხედავად იმისა მთა ცეცხლოვანი თუ უცეცხლო, ისრებიტაა გამსჭვალული თუ არა, იგი საქართველოში, დასავლეთ ევროპაში და რუსეთშიც ქართულ მიწებს, ან უფრო სწორად მიწის ერთ რომელიმე ნაწილს გამოსახავს (ზოგან ქართლი, ზოგან კახეთი, გრიუნენბერგთან კი ლაზეთი ანუ დასავლეთ საქართველო). ასევე მნიშვნელოვანია იმის ცოდნაც, რომ ჰერალდიკური მხატვრული სტილი დროთა განმავლობაში იცვლებოდა და გრიუნენბერგის ნაშრომი, კლასიკური ჰერალდიკისთვის დამახასიათებელი გოტიკური სტილის მხატვრობის ნიმუშს წარმოადგენს. მოსკოვეური “ტიტულარნიკის” გერბები კი XVIII საუკუნისთვის დამახასიათებელი ბაროკოს სტილის გავლენითაა შექმნილი. ამიტომაც ხაზგასმით გვინდა აღვნიშნოთ ის, რომ გამოსახვის მანერის განსხვავებულობა არასდროს თამაშობს გადამწყვეტ როლს. ჰერალდიკისთვის მთავარი გამოსახულების იდენტიფიკაციაა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ არა მხოლოდ შუა საუკუნეებში, არამედ ბევრად უფრო მოგვიანებითაც უცხოურ წყაროებში, ქართული მიწების კლასიკური, ადრე შუასაუკუნეების და აღმწერლების თანამედროვე ეპოქის დროინდელი სახელწოდებები ერთმანეთშია აღრეული. ამ პერიოდის და გვიანდელ რუკებზეც კი ხშირად ტერმინი ლაზეთი მთელ დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს და ტერმინების კოლხეთის, აფხაზეთის, სამეგრელოს და იმერეთის პარალელურად ერთი და იგივე ტერიტორიას უკავშირდება. ასე მაგალითად ტერმინი ლაზეთი მთელ დასავლეთ საქართველოს აღნიშნავს ბევრად მოგვიანებითაც კი, ანსელმო მარია ბანდურის (Banduri) მიერ ამსტერდამში 1742 წელს გამოცემულ რუკაზეც. ასეთივე სიტუაციაა აღმოსავლეთ საქართველოსთან მიმართებაშიც სადაც წარწერები, იბერია, ქართლი, კახეთი და საქართველო, ზოგ შემთხვევაში ერთი და იგივე ტერიტორიაზე გვხვდება მოთავსებული.

აღსანიშნავია, რომ ჩვენთვის საინტერესო გერბი თითქმის ორასი წლით უსწრებს მოსკოვერ ტიტულარნიკში გამოსახულს და ყოველივე ზემოთქმულის გაანალიზების შედეგად თამამად შეიძლება ვთქვათ, რომ სადღეისოდ აღმოჩენილ, საქართველოს ტერიტორიასთან დაკავშირებულ, რეალურად მოქმედ გერბთა შორის უძველესი, სწორედ 1483 წლით დათარიღებულ გრიუნენბერგის “საგერბე წიგნში” გამოსახული “ცეცხლოვანი მთაა”.

ზაქარია კიკნაძე
მხატვარი-ჰერალდიკოსი
 Zachary Kiknadze

საქართველოს ბერბები ჰენრი შატელანის „ისტორიული ატლასის“ მიხედვით

(მე-18 საუკუნის პირველი ნახევარი)

ჰენრი შატელანის ისტორიული ატლასი (Atlas Historique)¹ მე-18 საუკუნის პირველი ნახევრის ენციკლოპედიური ხასიათის ნაშრომია. ის მოიცავს იმ პერიოდისთვის ევროპაში დაგროვილ ცოდნას მსოფლიოს გეოგრაფიის, კოსმოგრაფიის, ცალკეული ქვეყნების პოლიტიკური წყობის, კულტურული თავისებურებების, ისტორიის, ეთნოგრაფიის და ჰერალდიკის შესახებ. პირველი ტომი გამოიცა ამსტერდამში 1705 წელს, მომდევნო 6 ტომი კი 1706-1720 წლებში. ნაშრომი დაწერილია ფრანგულ ენაზე, მოიცავს საკმაოდ მაღალი აკადემიური ხარისხით შესრულებულ გრაფიურებს - რუკებს და ილუსტრაციებს (გერბებს, ქალაქების ხედებს, ეროვნულ ტანისამოსში გამოწყობილ ადგილობრივი მოსახლეობის სურათებს და სხვ.).² ჰერალდიკური მასალა წარმოდგენილია მე-4 ტომში.

მიუხედავად იმისა, რომ ისტორიული ატლასის ავტორად ხშირად მხოლოდ ჰენრი აბრაჰამ შატელანი (Henri Abraham Chatelain (1684-1743)) სახელდება, ცნობილია, რომ ატლასზე ასევე მუშაობდნენ ჰენრის მამა - ზაქარი შატელანი (Zacharie Chatelain) († 1723), და ძმა - ზაქარი უმცროსი (Zacharie Junior (1690-1754)). ისტორიულ ატლასში განთავსებული რუკები ძირითადად ეყრდნობა ცნობილი ფრანგი კარტოგრაფის - გიომ დელილის (Guillaume De Lisle) რუკებს, ტექსტი კი მეტწილად ეკუთვნის ნიკოლა გუდევილს (Nicholas Gueudeville).³ ისტორიული ატლასი ჰენრის და ზაქარი უმცროსის მიერ განმეორებით გამოიცა 1732-39 წლებში. ჰენრი შატელანი ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა პარიზში, ლონდონში, ჰააგაში და ამსტერდამში. მისი მოღვაწეობის მნიშვნელოვანი პერიოდი ჰოლანდიას უკავშირდება, ამიტომ ხშირად მოიხსენიებენ, როგორც ჰოლანდიელ კარტოგრაფს. თუმცა, წარმოშობით ის ფრანგი ჰუგენოტი⁴ იყო.

ჩვენთვის საინტერესო ჰერალდიკური ტაბულა განთავსებულია ისტორიული ატლასის მე-4 ტომში და არის რიგით 32-ე ტაბულა. სათაური ასე ითარგმნება: მოსკოვის ცარ-იმპერატორის

მინების ზოგადი რუკა, სადაც ჩანს, რომ მას ევროპაში და აზიაში ყველაზე დიდი წილი უკავია (Carte générale des états du Czar Empereur de Moscovie, ou l'on voit ce que ce prince possède en Europe et les états qu'il possède en Asie avec la plus-part). ტაბულის ცენტრალური ადგილი დათმობილი აქვს რუსეთის (მოსკოვის) იმპერიის და მიმდებარე ქვეყნების რუკას. რუკის გარშემო განთავსებულია გერბები, ძირითადი ქალაქების ნუსხა და მოკლე ცნობები რუკაზე გამოსახული ქვეყნების შესახებ. ამ გერბებს შორის არის საქართველოსთან დაკავშირებული 3 გერბი. ესენია: ქართლი (Cartalinsk), სევერია (Severie) და ივერია (Iweria). (სურ.1).

ისტორიულ ატლასში წარმოდგენილი ამ გერბების პირველწყარო სავარაუდოდ არის რუსეთის მეფის - ალექსეი მიხაილოვიჩის 1672 წლის ატლასი, ე.წ. ტიტულარნიკი.⁵ თუმცა, სტილისტურად ეს გერბები უფრო მეტ მსგავსებას ავლენენ ავსტრიელი დიპლომატის - კორბის 1698-1699 წლებით დათარიღებულ საქართველოს გერბებთან, რომლებსაც ასევე ტიტულარნიკს ეფუძნება.⁶ ყველაზე მნიშვნელოვანი განსხვავება რაც ისტორიულ ატლასში ვლინდება, არის გერბების ფარის ფორმა - ამ შემთხვევაში ეს არის ევროპული ჰერალდიკური ფარი, განსხვავებით კარტუმის და ოვალური ფარისგან, რაც წინა ორ შემთხვევაში იყო გამოყენებული.

სანამ უშუალოდ გერბებს განვიხილავთ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ იმ ეპოქაში საქართველოს არცერთი მხარე რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში არ შედიოდა და თავდაპირველად ტიტულარნიკში ქართული გერბების შეტანა ალბათ უფრო რუსეთის ხელმწიფის ტიტულატურის ჰიპერბოლიზაციას ისახავდა მიზნად, ვიდრე რეალური პოლიტიკური ვითარების ასახვას. თუმცა, გარკვეული საფუძველი მაინც არსებობდა, კერძოდ, მე-16 საუკუნის მეორე ნახევრიდან რუსეთ-საქართველოს შორის მიმდინარეობდა ელჩობის ინტენსიური გაცვლა და აღინიშნებოდა ორმხრივი დაინტერესება და მზაობა პოლიტიკური კავშირების დამყარების მიმართ.⁷

1. სრული სახელწოდება: ისტორიული ატლასი, ანუ ისტორიის, ანტიკური და თანამედროვე გეოგრაფიის განახლებული მიმოხილვა; წარმოდგენილი ახალი რუკებით, სადაც ასახულია მსოფლიოს ახალი ქვეყნების და იმპერიების წარმოქმნის, მათი არსებობის და დაშლის პერიოდები, მათი მთავრობები. ფრანგულად: Atlas Historique, ou Nouvelle Introduction à l'Histoire, à la Chronologie à la Géographie Ancienne & Moderne; Représentée dans de Nouvelles Cartes, ou l'on remarque l'Établissement des États & Empires du Monde, leur Durée, leur Chute, & leurs différents Gouvernements.

2. ილუსტრაციების ავტორი მეტწილად იყო ცნობილი ჰოლანდიელი მხატვარი რომან დე ჰუგე (Romeijn de Hooghe (1645 — 1708)), გრაფიურების ავტორები: J. Goeree, T. Schynvoet, P. Sluyter.

3. ასევე მოიცავს დაპერის (Dapper), შარდენის (Chardin), დე ბრუინის (de Bruyn), ლე ჰეის (Le Hay) და სხვათა შრომებს.

4. Carl Moreland & David Bannister. Antique maps. London, 1983.

5. Н. Н. Сперансов. Земельные гербы России XII - XIX вв. М., 1974.

6. Н. А. Соболева. Старинные гербы российских городов. М., 1985.

7. W.E.D. Allen. Russian embassies to the Georgian kings 1589-1605. Volumes I & II. Cambridge, 1970.

ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ კორბისთან და ისტორიულ ატლასის ჰერალდიკურ ტაბულაზე საქართველო ერთგვარად შენიღბულად არის წარმოდგენილი, კერძოდ, არსად ფიგურირებს ევროპელთათვის გასაგები სახელწოდება გეორგია. შესაბამისად, ევროპელი მკითხველისთვის სავსებით გაუგებარი რჩება თუ რომელი ქვეყნები იგულისხმება აღნიშნული გერბების ქვეშ. ამ მოსაზრებას აძლიერებს ის ფაქტიც, რომ ამავე ტაბულაზე განთავსებულ რუკაზე საქართველო, სავსებით მართებულად, რუსეთისგან განცალკევებულად არის წარმოდგენილი და თანმხლებ ტექსტში არაფერია ნათქვამი მის დამოკიდებულებაზე რუსეთის მიმართ.

северные страны повелитель (სრულიად ჩრდილოეთის ქვეყნის მბრძანებელი) გამარტივებულ ვარიანტს წარმოადგენს. მიჩნეულია, რომ ჩრდილოეთის ქვეყნად აღმოსავლეთ საქრისტიანოში იცნობდნენ ქართულ მიწებს, ვინაიდან, ქრისტიანობის გავრცელების ადრეულ ხანაში ქრისტიანული სამყაროსთვის საქართველო იერუსალიმთან მიმართებაში უკიდურესად ჩრდილოეთით მდებარე მართლმორწმუნე ქვეყანას წარმოადგენდა.^{9,10} იგივე ჰერალდიკური გამოსახულება 1882 წლის რუსეთის იმპერიის დიდ სახელმწიფო გერბზე წარმოდგენილია, როგორც ივერიის სიმბოლო (საქართველოს სამეფოს გერბის შემადგენლობაში).

სურ. 1. ისტორიულ ატლასში წარმოდგენილი ქართული გერბები

ქართლის (ან საქართველოს) გერბი. წარწერა Cartalinsk, ტიტულარნიკში დაფიქსირებული რუსულენოვანი წარწერის - Карталинских, Грузинских цари (ქართლის, ქართველ მეფეთა) გამარტივებულ ვარიანტს წარმოადგენს. კორბისთან დაფიქსირებულია წარწერა Cartalinsium. ჰერალდიკურ ფარზე გამოსახულია მარცხენა მხარეს შებრუნებული მხედრის გამოსახულება, რომელიც შუბით კლავს გველეშაპს. ტიტულარნიკისგან განსხვავებით, აქ (ისევე როგორც კორბისთან), მხედარს (წმ. გიორგის) შარავანდედი არ ამშვენებს. საქართველოს სიმბოლოდ წმ. გიორგის გამოსახულება მანამდეც და შემდეგაც არაერთხელ არის წარმოდგენილი, მათ შორის ვახუშტი ბაგრატიონის 1735 წლის გერბების ტაბულაზე,⁸ ერეკლე მეორის, გიორგი მეთორმეტის, დავით გამგებლის და მე-19 საუკუნის რუსეთის იმპერიის გერბებზე.

სევერიის (ჩრდილოეთის მხარის) გერბი. წარწერა Severie, ტიტულარნიკში დაფიქსირებული რუსულენოვანი წარწერის - всея

северииის ჰერალდიკურ ფარზე გამოსახულია მარცხენა მხარეს შებრუნებული ყალყზე შემდგარი ცხენი, კუთხეებში კი ორი ექვსქიმიანი ვარსკვლავი. ტიტულარნიკისგან განსხვავებით, აქ ვარსკვლავები შეიქმნიან ნაცვლად ექვსქიმიანია. ასევე, განსხვავდება ველი, რომელიც აქ მუქია (კორბისთან და მე-19 საუკუნის გერბებზე ველი წითელი ფერისაა).

არსებობს მოსაზრება, რომ სევერიაში კახეთი იგულისხმება. ამ მოსაზრებას აძლიერებს ის ფაქტი, რომ ვახუშტი ბაგრატიონის გერბების ტაბულაზე კახეთის გერბზე გამოსახულია ფრთოსანი რაში, რაც ჰერალდიკურად ახლოს არის ცხენის გამოსახულებასთან. ასევე აღსანიშნავია, რომ კახეთი იმ ეპოქის რუკებზე ხშირად წარმოდგენილია, როგორც საქართველოს უკიდურესი ჩრდილოეთი მხარე.¹¹

ივერიის გერბი. წარწერა Iweria, წარმოადგენს ტიტულარნიკში დაფიქსირებული რუსულენოვანი წარწერის - государь иверские земли (ივერიის მიწების ხელმწიფე) გამარტივებულ ვარიანტს. მიჩნეულია, რომ აქ იგულისხმება

8. თორნიკე ასათიანი. ქართული გერბთმცოდნეობა (ჰერალდიკა). თბილისი, 2010.

9. მზია სურგულაძე. პოლიტიკური და კულტურულ-სარწმუნოებრივი ფორმულები ქართველ მეფეთა ტიტულატურაში. ქართული წყაროთმცოდნეობა, VIII. თბილისი, 1993.

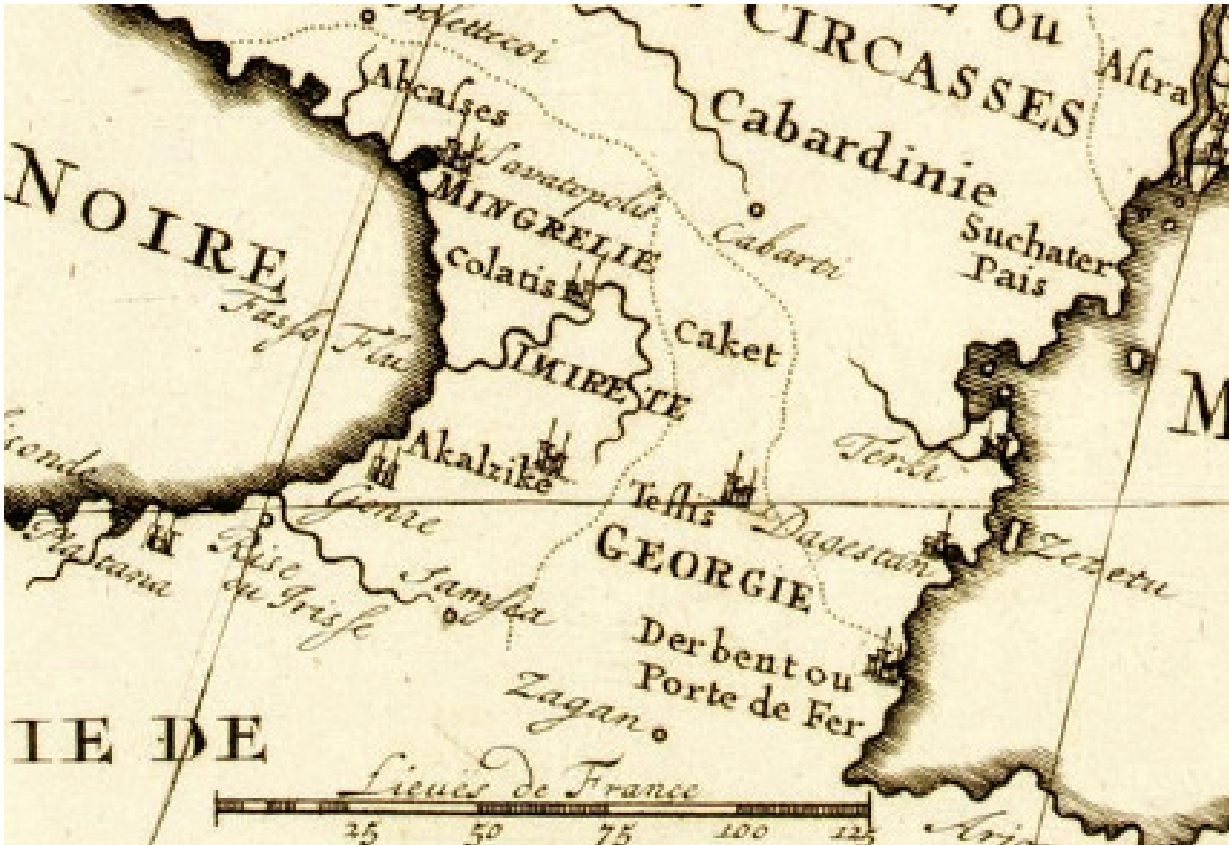
10. თორნიკე ასათიანი. ქართული გერბთმცოდნეობა (ჰერალდიკა). თბილისი, 2010.

11. გიორგი ლოზანიძე. ევროპული რუკები და საისტორიო წყაროები საქართველოს შესახებ, XVI-XVIII საუკუნეები. თბილისი, 2010.

ქართლის სამეფო და არსებული გამოსახულება ამირანის/პრომეთეს შესახებ ლეგენდას ასახავს. ჰერალდიკურ ფარზე გამოსახულია ორი გადაჯვარედინებული ისრით განმსჭვალული ცეცხლისმფრქვეველი მთა. ტიტულარნიკისგან განსხვავებით, აქ მთის გამოსახულება მეტად

ქართველოს ტერიტორიაზე დატანილია ტფილისი (Teflis), ძაგეში (Zagan) (ლოკალიზაცია მეტად არაზუსტია), კახეთი (Caket); მსხვილი შრიფტით დატანილია წარწერა GEORGIE. (სურ. 2).

თანდართულ ტექსტში საქართველოს აღწერილობა არ არის, თუმცა, ცნობები საქართვე-

სურათი 2. ჰერალდიკურ ტაბულაზე წარმოდგენილი კორპისეული რუკის ფრაგმენტი

სტილიზირებულია და უფრო კორპისეულ ვარიანტს წააგავს. 1882 წლის რუსეთის იმპერიის დიდ სახელმწიფო გერბზე აღნიშნული ჰერალდიკური გამოსახულება წარმოდგენილია, როგორც ქართლის სიმბოლო (საქართველოს სამეფოს გერბის შემადგენლობაში).

ჰერალდიკურ ტაბულაზე წარმოდგენილ რუკაზე საქართველოს ტერიტორიაც არის ასახული, რომელიც რუსეთის იმპერიისგან გამოყოფილია ნერტილოვანი ხაზით. ასევე ნერტილოვანი ხაზით არის გაყოფილი დასავლეთი და აღმოსავლეთი საქართველო. დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე დატანილია იმერეთი (IMIRETE), სამეგრელო (MINGRELIE), აფხაზები (Abcasses), სამცხე (Samsea), ქუთაისი (Cotatis), სებასტოპოლისი (Savatopolis), ახალციხე (Akalzike), გონიო (Gonie). აღმოსავლეთ სა-

ლოს და ქართველების შესახებ, ასევე ქალაქ თბილისის და ეროვნულ ტანისამოსში გამოწეობილი თბილისელი ქალის ილუსტრაციები წარმოდგენილია ისტორიული ატლასის მე-5 ტომში. აღნიშნული ილუსტრაციების ავტორი ფრანგი მხატვარი კლოდ ობრი (Claude Aubriet (1651-1743)) უნდა იყოს, რომელმაც 1701 წელს ფრანგ ბოტანიკოს ჟოზეფ პიტონ დე ტურნეფორთან (Joseph Pitton de Tournefort)¹² ერთად იმოგზაურა საქართველოში.

გიორგი ლობჯანიძე
George Lobzhanidze

12. ჟოზეფ პიტონ დე ტურნეფორი. მოგზაურობა აღმოსავლეთის ქვეყნებში. ფრანგულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო მზია მაგალობლიშვილმა. თბილისი, 1988.

მოლაპარაკე ქვები

საქართველო მსოფლიო ცივილიზაციის ერთ-ერთი უძველესი ისტორიისა და კულტურის ქვეყანაა. საუკუნეთა მანძილზე ქართველმა ხალხმა მდიდარი, მკაფიოდ ეროვნული თავისებურებების მქონე, მსოფლიო მნიშვნელობის ხელოვნება შექმნა.

საქართველო თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით ყოველთვის ხიდის ფუნქციას ასრულებდა დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის. აქ, განსხვავებული კულტურის მქონე ცივილიზაციებს შორის, ყოველთვის იყო და არის მრავალმხრივი კავშირები.

საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით მთიან რეგიონებში, ჯერ კიდევ შემორჩა მდიდარი ეთნოგრაფიული მასალა, რომელიც დღემდე ცოცხლობს ძველთაძველი რიტუალების, დღესასწაულებისა თუ სანესო ხელოვნების სახით. სამწუხაროდ, სამეცნიერო ნრეების ყურადღების მიღმა დარჩა საქართველოში არსებული უძველესი კულტურის ისეთი ნიმუშები, როგორცაა პეტროგლიფები.

პეტროგლიფი (Gk. petros და glyphē - „ქვა“, „კლდე“ და „ამოჭრა“, „ამოკვეთა“) - გამოქვაბულთა კედლებზე, ჭერზე, კლდეებზე თუ ცალკეულ ქვებზე შესრულებული უძველესი გამოსახულებებია. მრავალფეროვანია პეტროგლიფების შესრულების სტილი და ტექნიკა. პოლიქრომიული - ფერადი მინერალური საღებავებით გამოყვანილი ცხოველთა და ადამიანთა კონტურული ან სილუეტური ნახატები; გრაფიურული ნახატები და ბარელიეფები - ამოტეხვის, ან ამოკანკრის მეთოდით მიღებული გამოსახულებები. მობილური ხელოვნების ამ ნიმუშებს ერთმანეთისაგან განასხვავებს თემატიკა და შესრულების ტექნიკა. თემატურად ნახატი შეიძლება იყოს რიტუალური, მემორიალური, ნიშნობრივი და არც თუ ისე იშვიათად, შერეული, ანუ ურთიერთგადამკვეთი შინაარსის შემცველი. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, კლდის მხატვრობას მაგიური მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა, თუმცა ამ მოსაზრების მწყობრად ჩამოყალიბებული განმარტება არ არსებობს.

თანამედროვე ცივილიზაციამ დიდხანს არაფერი იცოდა უძველესი მხატვრობის შესახებ. საყურადღებოა, რომ XIX საუკუნის უდიდეს აღმოჩენათა შორის, ალბათ, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი და მოულოდნელი სწორედ ქვის ხანის მხატვრობა იყო. დღეს კი, თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ პეტროგლიფების გეოგრაფია საგრძნობლად გაიზარდა და დედამიწის თითქმის ყველა კუთხე მოიცვა. თუმცა, ამ თვალსაზრისით, მსოფლიოს ჯერ კიდევ ბევრი

აქვს აღმოსაჩენი და შესასწავლი.

უცხოეთის სამეცნიერო ნრეებში პეტროგლიფების კვლევა ერთ-ერთ ყველაზე საპასუხისმგებლო და მნიშვნელოვან სფეროდ მიიჩნევა. მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, იქ, სადაც უძველესი იდეოგრამებით დაფარული ქვები მიკვლეული, ნაციონალური პარკებია შექმნილი და თითოეულ ნიმუშს განსაკუთრებულად იცავენ. ამ თვალსაზრისით, საქართველოში საქმე არც თუ ისე კარგადაა. რასაც ვერ ვიტყვით, თუნდაც, ჩვენს მეზობელ აზერბაიჯანზე, სომხეთსა თუ ჩრდილოეთ კავკასიაზე, სადაც მეცნიერები დიდი ხანია გულდასმით იკვლევინ და იცავენ პეტროგლიფებს. არადა, პეტროგლიფები საქართველოს თითქმის მთელ ტერიტორიაზე გვხვდება. მობილური მხატვრობის მსგავს ნიმუშებს დღემდე ჯეროვანი ყურადღება არ ექცეოდა.

საქართველოში პეტროგლიფების შესწავლისა და კვლევის ახალი, საკმაოდ აქტიური ეტაპი დაიწყო 2001 წლიდან, როდესაც ხევსურეთზე დოკუმენტური ფილმის გადაღების დროს ყურადღება მივაქციეთ შატილისა და კისტანის კოშკების კედლებზე ამოკვეთილ ნიშნებს. ფილმის ჩვენებისთანავე ჩვენს მიერ აღნუსხული გამოსახულებების კვლევა ცალკეული მეცნიერებისა და ერთობიასტების ინტერესის საგნად იქცა.

ყოველი მომდევნო ექსპედიციის დროს ვცდილობდით კლდის მხატვრობის ახალი ნიმუშების მიგვეგნო. სწორედ ამ დროს თუშეთში გავიცანით ისტორიკოსი ნუგზარ იდოიძე, რომელსაც უდაოდ პირველობა ეკუთვნის საქართველოში პეტროგლიფების მოძიება-შეკრებისა და შესწავლის საქმეში. მან თუშეთის რეგიონში, 1970 წლიდან დღემდე, იქ არსებული თითქმის ყველა პეტროგლიფი აღრიცხა და აღწერა.

წლების განმავლობაში ჩვენს მიერ ჩატარებულმა სამუშაოებმა დაგვარწმუნა, რომ საქართველოში აღმოჩენილი პეტროგლიფები მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის განუყოფელი ნაწილია და მისი გადარჩენა ჩვენი უპირველესი მოვალეობაა

საქართველოში არსებული პეტროგლიფები ერთმანეთისაგან თემატიკითაც განსხვავდება, შესრულების ტექნიკითაც და ქრონოლოგიითაც. ისინი საქართველოს მთელ ტერიტორიაზეა გაფანტული და ისტორიის საკმაოდ დიდ პერიოდს მოიცავს. პალეოლითიდან - გვიან შუა საუკუნეებამდე.

ქვემოთ მოვიყვანთ საქართველოში აღმოჩენილი, ჩვენი აზრით ყველაზე საინტერესო, 2 პიქტოგრამის გაშიფვრის ვერსიას.

ხვამლის ბანძოსაცავის პიქტოგრაფები

ალიოზა ჯაფარიძე ხვამლზე, 1945 წელი

1945 წელს ხვამლის კლდეში გამოკვეთილ ციხექვაბულში, სადაც “ქართლის ცხოვრების” თანახმად ქართველ მეფეთა განძთსაცავი მდებარეობდა, ცნობილი მთამსვლელის ალიოზა ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით ავიდა არქეოლოგიური ექსპედიცია 11 კაცის შემადგენლობით. მათ იქ 6 დღე დაჰყვეს და დაასკვნეს რომ განძი დიდი ხნის გატანილი იყო. მათვე ჩაიხატეს ქვედა ბაქანზე გამოკვეთილი ოთახების კედელზე წითელი საღებავით შესრულებული პიქტოგრაფები. მაშინ არავის უცდია გაერკვია, თუ რას ნიშნავდა ეს ნახატები.

ხვამლის ციხექვაბული იმდენად მიუდგომელია, რომ მასზე ასვლა მხოლოდ სპეციალური აღჭურვილობითაა შესაძლებელი და ისიც ძალიან დიდ რისკებთანაა დაკავშირებული. ამიტომ სულ რამდენიმე ექსპედიციას იქ ასული. ერთ-ერთი ბოლო ექსპედიცია აქ 2007 წელს არქეოლოგ გურამ გაბიძაშვილის ხელმძღვანელობით მოეწყო. სწორედ მისი დამსახურებაა ხვამლის გაცოცხლება და მასთან დაკავშირებული საიდუმლოებების ახლებურად დანახვა. ამ ექსპედიციის შესახებ ფილმზე მუშაობის დროს კვლევებმა იმ დასკვნამდე მიგვიყვანა, რომ კედელზე არსებული ნახატები კოსმოგონიურ სფეროს უნდა განეკუთვნებოდეს და შეიძლებოდა მასში რამე იყო დაშიფრული. მაინც რა შეიძლებოდა ყოფილიყო ეს?

პიქტოგრაფები ხვამლის ძვაბულში

ყველა ფიგურა ერთმანეთისგან განსხვავდება, რაც საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ მათი შესაძლო რაობა. ზედა ფიგურა მერწყულის თანავარსკვლავედია, რომელიც შუმერებიდან მოყოლებული თევზის კუდით გამოიხატებოდა.

მერწყულის თანავარსკვლავედი

თხის რქის თანავარსკვლავედი

იოტას მსგავსი ფიგურა თხის რქის ზოდიაქოა (იხ. სულხან-საბა, ვნოზაძე-“ვეფხისტყაოსნის ვარსკვლავთმეტყველება”)

მგვილდოსანის თანავარსკვლავედი

მზე

კვიციის (პატარა ცხენი) თანავარსკვლავედი

მთვარე (ყაბარი)

ამ ოთხ თანავარსკვლავედში მოქცეულია პლანეტების ჯგუფი, რომელთა რაობაც შესაძლებელია დადგინდეს.

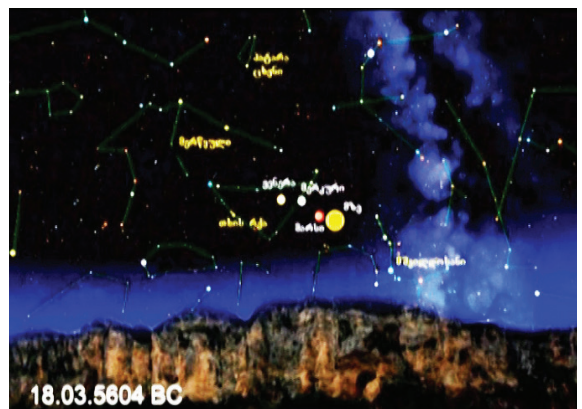

მერკური და ვენერა (ოსიზა და ოსირისი - ერი და აფროდიტა)

მარსი (არუსი - არა)

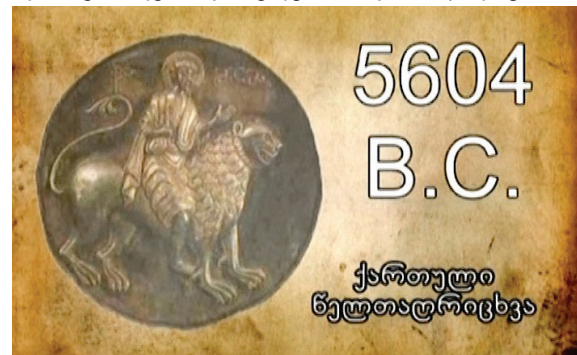
არსებობს სპეციალური პროფესიული ასტრონომიული პროგრამები, რომელიც საშუალებას გვაძლევს აღვადგინოთ ვარსკვლავიანი ცის მათემატიკური მოდელირება წარსულის ნებისმიერ დროს, დედამიწის ნებისმიერი წერტილიდან. კლდეზე გამოხატული ფიგურების განლაგებამ გვიკარნახა მოგვეძებნა პლანეტების შესაბამისი წყობა ვარსკვლავიან ცაზე. ეს არც ისე იოლი აღმოჩნდა. კვლევის დროს დავეუშვით რომ, სავარაუდოდ ეს უნდა ყოფილიყო გაზაფხულის მზებუდობა 18-21 მარტი, საიდანაც ძველად ბევრი ხალხი იწყებდა ახალი წლის ათვლას. ამან გაამართლა და შევძელით ცაზე ვარსკვლავების განლაგების კონფიგურაციის დადგენა. რაც არ უნდა საოცარი იყოს, ეს აღმოჩნდა ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 5604 წლის 18 მარტი, დილის 9სთ-11 სთ.

დროის ამ პერიოდში მზის, მარსის, მერკურის და ვენერას განლაგება მერწყულის, თხის რქის და მშვილდოსანის თანავარსკვლავედში ხდება, აქვეა პატარა ცხენის თანავარსკვლავედიც. აღსანიშნავია რომ მთვარე ამ მომენტში უხილავია, ანუ ცის იმ ნახევარსფეროშია რომელიც ჰორიზონტს ქვემოთაა. ალბათ სწორედ ამას მიგვანიშნებს ფიგურა, რომელიც ოთხკუთხედშია ჩახაზული. შემდგომმა კვლევებმა აჩვენა რომ ეს კომბინაცია, არ მეორდება არც ერთ სხვა წელს. ჩვენი გაოცება გამოიწვია იმან რომ ეს რიცხვი ემთხვევა როგორც შუმერთა წელთაღრიცხვის დასაწყისს, ასევე ქართულ ქორონიკონს, რომელიც დასაბამიდან აქამომდე თანამედროვე გადათვლით ზუსტად 5604 წელია.

რომელიც დაახლოებით ძველი წელთაღრიცხვის 5600-5700 წლებში უნდა მომხდარიყო. მანამდე შავიზღვა დიდი მტკნარი ტბა იყო, რომელიც ჩვ.წ-ალ. 8000 წელს კავკასიის და კარპატების მთებში კლიმატის გლობალური ცვლილების შედეგად ყინულის დნობის შედეგად ჩამოყალიბდა. შემდეგ კი 5600 წლისთვის დედამიწაზე კლიმატის გლობალურმა ცვლილებამ ოკეანეების დონის აწევა გამოიწვია. წლის უზარმაზარმა მასებმა ბოსფორის კლდოვანი ბარიერი გაარღვია და საშინელი სისწრაფით ჩაიღვარა შავ ზღვაში. შედეგად შავი ზღვის დონე 100 მეტრით აინია და 155 000 კვადრატული კილომეტრი დაფარა და მნიშვნელოვნად გააფართოვა სანაპირო ზოლი შავი ზღვის დასავლეთით და ჩრდილოეთით.

აქ ჩნდება კითხვა: რატომ მაინცდამაინც 5604 წელი? ისტორიიდან ცნობილია, რომ თითქმის ყველა ხალხი თავის წელთაღრიცხვას იწყებს რამე განსაკუთრებული მოვლენიდან. ამ შემთხვევაშიც ალბათ ასე უნდა ყოფილიყო და თანაც ეს ხვამლის კლდესთან უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული. ფილმზე მუშაობის დროს ჩვენ ხვამლის კლდეს უკვე დაუკავშირეთ პრომეთეს მითი (იხ. ფილმი "ხომლი"). მითის მიხედვით კლდეზე მიჯაჭვული პრომეთე აფრთხილებს თავის შვილს დეკალიონს მოსალოდნელი კატასტროფის შესახებ, რომელიც ზევსმა უნდა მოუვლინოს ადამიანთა მოდგმას და ურჩევს ააგოს ხომალდი-კიდობანი. ეს ისტორია სხვადასხვა ვარიაციით მსოფლიოს თითქმის ყველა ხალხის მითებშია მოცემული. საერთოდ ძველი ეგვიპტელი ქურუმები ამბობდნენ, რომ დედამიწაზე რამდენიმე წარღვნა იყო. წარღვნის ისტორია ერთერთი მთავარია ბიბლიაშიც და მის შესახებ მოგვითხრობს ძველი შუმერული ეპოსი "გილგამეშინიც".

მაინც როდის იყო ბოლო წარღვნა?

1998 წელს, ორმა ამერიკელმა მეცნიერმა, კოლუმბიის უნივერსიტეტის გეოლოგებმა, უილიამ რაიანმა და უოლტერ პიტმანმა გამოაქვეყნეს მტკიცებულებანი შავ ზღვაში ბოსფორის სრუტიდან წყლის მასიური მოვარდნის შესახებ,

ამასვე ადასტურებს ცნობილი არქეოლოგი ბალარდი, რომლის წალკევემა ექსპედიციამაც თურქეთის სანაპიროსთან 100 მეტრის სიღრმეზე ადამიანთა საქმიანობის კვალი აღმოაჩინა. ბრაიან — პიტმანის თეორიის თარიღი — ძველი წელთაღრიცხვის 5600 წელი საოცრად ემთხვევა შუმერთა და ქართველთა წელთაღრიცხვების დასაწყისს 5604 წელს. ყველაფერი ეს გვაფიქრებინებს, რომ ხვამლის კლდეში გამოკვეთილი ციხე-ქვაბულის კედელზე არსებული პიქტოგრამა სიმბოლურად გადმოგვცემს უძველესი ქართული წელთაღრიცხვის დასაწყისის თარიღს. იგი ათვლას იწყებს იმ უდიდესი კატასტროფიდან, რომელიც მაშინდელ მსოფლიოში მოხდა. როგორც ჩანს გადარჩენილმა მოსახლეობამ მთებს შეაფარა თავი, ხოლო ქურუმებმა, რომლებიც ფლობდნენ ასტრონომიულ ცოდნას, ხვამლის კლდეზე დაგვიტოვეს კატასტროფის და ახალი ცხოვრების დაწყების თარიღი.

გულის ჯვრის პირობების ასტრონომიული ასპექტები

ეგვიპტური და ქართველური სამყაროს კავშირებზე პირველი ცნობები ეკუთვნის ისტორიის მამად ნოდებულ ჰეროდოტეს, რომლისთვისაც კოლხთა და ეგვიპტელთა მსგავსება ეჭვს არ იწვევდა. ამ მოსაზრებას კიდევ უფრო ამყარებს უკრაინელი ენათმეცნიერი, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი - იური მოსენკისი.

ძველეგვიპტურის და პროტოქართველური ენების შედარებითი ლინგვისტური ანალიზის საფუძველზე იგი მივიდა დასკვნამდე, რომ ორი უმთავრესი ეგვიპტური ღმერთი, რომელიც ეგვიპტეში უცხო ითვლებოდა, არის ქართველური სამყაროდან შესული. ესენი არიან თოთი და ოსირისი.

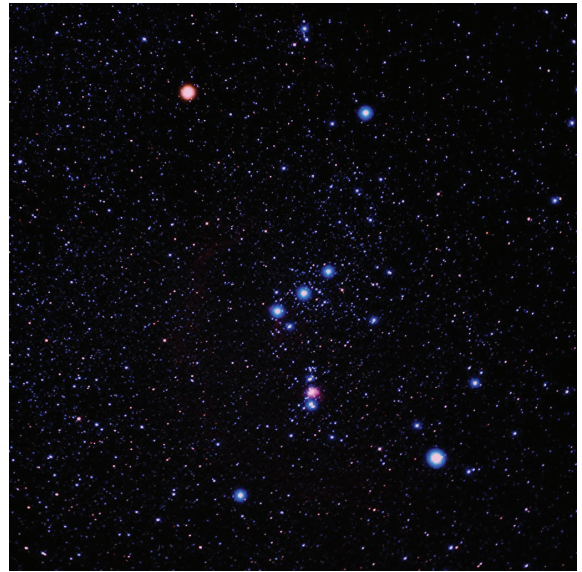
თოთი და ოსირისი

თოთი, რომლის უძველესი ფორმაა - ჯეხუთი, ითვლებოდა “უცხო ქვეყნის მბრძანებლად” და მთელი ეგვიპტის ინტელექტუალური ცხოვრების შემქმნელად. ის მართავდა დროს, შექმნა დამწერლობა და ანგარიში. თოთის ასტრონომიული სახეა მთვარე. ძველ-ეგვიპტურად - თოთი, ქართ - თუთა, თთუე (თვე) - მთვარე.

მეორე არა ეგვიპტური ღმერთია ოსირისი, ისიდას მეუღლე, რომელმაც ეგვიპტეში მეფობისას ადამიანები გადააჩვია ველურ ცხოვრებას და კაციჭამიობას, ასწავლა ხვნა-თესვა, ვენახის გაშენება, პურის გამოცხობა, ლუდისა და ღვინის დაყენება, ასევე სპილენძისა და ოქროს მოპოვება და დამუშავება. მან ასწავლა ადამიანებს მკურნალობა, ქალაქების შენება, დაუნესა ღმერთების თაყვანისცემა.

ოსირისი - (ძვ. ეგვ.- სირ), ივანოვის აზრით, ეს სახელი შეესაბამება ქართულ “ზრდას” ოსირისის გამოხატულება ცაზე ორიონის თანავარსკვლავედი.

როგორც მოსენკისი ვარაუდობს, ძველი ნელთაღრიცხვის IV ათასწლეულში ეგვიპტეში მოვიდნენ პროტოქართველები და თან მოიტანეს კულტურისა და სახელმწიფოებრიობის საფუძვლები. როგორც ჩანს, ეს მოხდა ჯერ კიდევ ეგვიპტის ისტორიის სახელმწიფომდე პერიოდში.

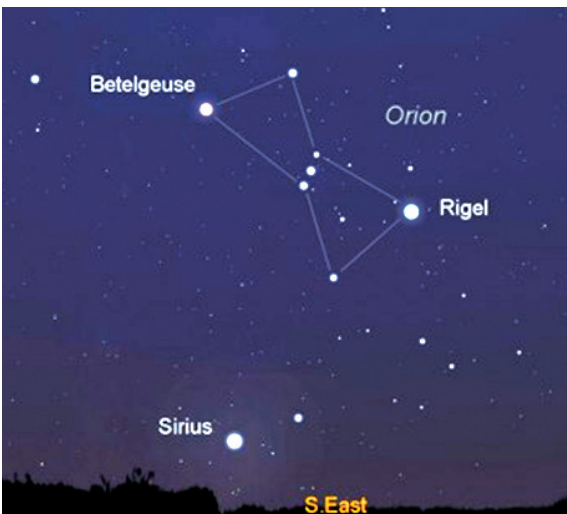
ორიონის თანავარსკვლავედი

აღსანიშნავია, რომ ოსირისის მეუღლის ისიდას უძველეს გამოსახულებებში თავსაბურავი ძალიან გავს დედალ ხოხობს, რაც გვაფიქრებინებს რომ ისიდას კულტიც ეგვიპტეში კოლხეთიდან არის შესული.

ისიდა

ოსირისის ისტორია შინაარსობრივ მსგავსებას ამჟღავნებს ამირანის მითთან. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამირანის მამას რაჭულ ვერსიაში სირა ჰქვია. სახელი “სირა” აქამდე გაურკვეველი შინაარსის ცნებას წარმოადგენდა. ჩვენ კი იგი შეგვიძლია დავუკავშიროთ ძველ-ეგვიპტურ სირ-ს, რომელიც ორიონის სახელია. ორიონი ღვთაებრივი მონადირეა, რომელსაც ნელზე ხმალი არტყია და უკან ერთგული ძალ-ლი მიჰყვება. მას ცაზე სირიუსი შეესაბამება.

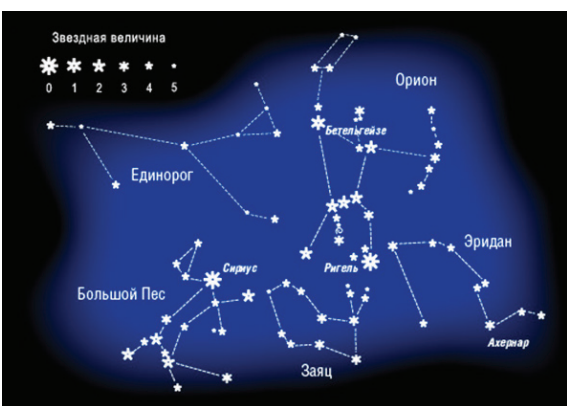

ორიონის თანავარსკვლავედი

უდავოა ამირანის და ოსირისის მსგავსება ეგვიპტური და ქართული მითების მიხედვით. ამირანიც მშვილდოსანი მონადირეა, წელზე მასაც ხმალი არტყია და უკან ერთგული გოშია დაჰყვება.

ნამვილად საინტერესოდ გვეჩვენება ოსირი-სი-ორიონი-ამირანის სემანტიკური ურთიერთმიმართება. ამ თვალსაზრისით კიდევ უფრო მეტ კავშირს შეიძლება ინახავდეს შემდეგი მიმართება: ამარანტი-ამირანი-ორიონი-რიონი (ამარანტის მთიდან გამოედინება რიონი - ამირანი რიონის პირას ხვამლის მთაზეა მიჯაჭვული - მისი ვარსკვლავური გამოსახულებაა ორიონი). სხვათაშორის ორიონის თანავარსკვლავედთან იწყება ერიდანის - “ღვთაებრივი მდინარის” თანავარსკვლავედი.

შეიძლება დაუჯერებლად მოგვეჩვენოს,

თანავარსკვლავედები (სომხი)

მაგრამ ორიონის, თოთის და ეგვიპტის თემას დამამტიკიცებელი არგუმენტი მოეძებნება ხევსურეთში. ჯერ ერთი, ხევსურთა სულეთის ღმერთი საოცარ მსგავსებას ამჟღავნებს ღვთაება თოთთან, ხევსურთა მთავარი სალოცავის “გუდანის ჯვარში” კი დევს ქვა, რომელზეც

გუდანის ჯვრის გამოსახულება

ასეთი რამ არის გამოსახული:

ხელი აქ ღვთაებრივ ნებას აღნიშნავს, ოთხკუთხედში დიგონალურად ჩახატული ჯვარი - პირამიდაა ზემოდან, შუაში ადამიანის ფიგურა კი ორიონის თანავარსკვლავედია, რომელსაც

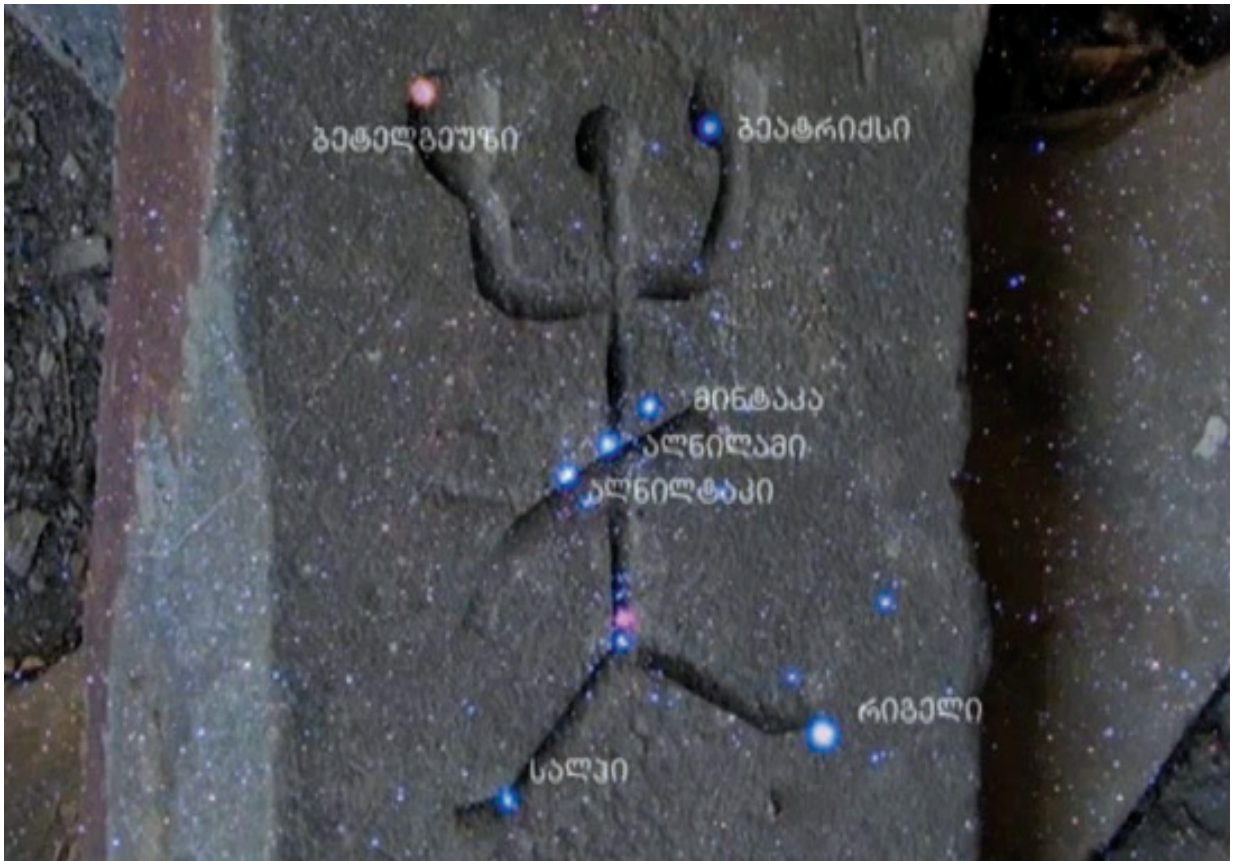

გუდანის ჯვრის პეტროგლიფი

სიმბოლიკაში ასე გამოსახავდნენ.

გუდანის პეტროგლიფი გრაფიკულად კიდევ უფრო აკონკრეტებს ორიონის თანავარსკვლავედთან მის მსგავსებას.

მაინც რატომ ანიჭებდნენ ძველ სამყაროში ორიონს ასე დიდ მნიშვნელობას? ასტრონომებმა დაადგინეს, რომ მხოლოდ ორიონის თანავარსკვლავედზე დაკვირვებით შეიძლება დედამიწის პრეცესიის გამოთვლა, რომლის სრული ციკლი 25 920 წელია (დედამიწის ღერძი

გუდანის ჯვრის პეტროგლიფის ზაღდუბა ორიონის თანავარსკვლაველის სქემატურ გამოსახულებაზე

ნელი სიჩქარით კონუსს შემოწერს, დედამინის მოძრაობის სიბრტყის მიმართ კი ყოველთვის 66,6° გრადუსითაა გადახრილი. ამ მოძრაობას პრეცესია ეწოდება, პრეცესია პირველად გამოთვალა ძვ.წ.ად. მეორე საუკუნეში ასტრონომიის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა ძველმა ბერძენმა მეცნიერმა ჰიპარქემ).

როგორც ირკვევა, პრეცესიის შესახებ იცოდნენ შუმერებმაც და ეგვიპტელებმაც, მაგრამ არავინ იცის საიდან.

ჩვენ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ წარღვნამდე არსებობდა უძველესი განვითარებული ცივილიზაცია, რომელთა გადარჩენილმა ქურუმებმა ხვამლის მთას შეაფარეს თავი და აქვე საიდუმლოდ ინახავდნენ ცოდნას. წარღვნამდე ცოდნას ემყარებოდა შუმერების და ეგვიპტელების უდიდესი ცივილიზაციებიც. აქედან წაიღეს არგონავტებმა ოქროს საწმისი და სათავე დაუდეს ახალბერძნულ ცივილიზაციას. აქ გაზარდა ზევსი კავკასმა და აქვეა მიჯაჭვული პრომეთე, რომელმაც ადამიანებს მოუტანა ცოდნის ღვთაებრივი ცეცხლი.

ღმერთთან ბრძოლის გამო ამირანი კავკასიის მთებში გამოქვაბულშია მიჯაჭვული. მის ღვიძლს მუდმივად ძიძგნის არწივი, ხოლო ერთგული ძალი ჯაჭვს ლოკავს და ცდილობს გალიოს იგი. მაგრამ ყოველ წლიურად,

ვნების ხუთშაბათს, ღმერთის მიერ მიჩენილი მჭედლები ანახლებენ ჯაჭვს. ძველი გადმოცემით შვიდ წელიწადში ერთხელ გამოქვაბული იხსნება და ამირანის დანახვა შეიძლება.

P.S. ნებისმიერი პეტროგლიფის ჩვენეული გაშიფვრა რა თქმა უნდა მხოლოდ ერთერთი ვერსიაა, რაც ძველ სამყაროზე ჩვენს ცოდნას ემყარება. სამწუხაროდ საუკუნეების მანძილზე კაცობრიობის მიერ დაგროვილი ცოდნა სხვადასხვა ობიექტური, თუ სუბიექტური მიზეზების გამო ხშირად უკვალოდ ქრებოდა. ბევრმა რამ ჩვენამდე მხოლოდ ზღაპრებისა და მითების სახით მოაღწია.

ბოლო წლებში შეიცვალა მეცნიერების მიდგომა მითების მიმართ და ახალი არქეოლოგიური აღმოჩენების შემდეგ წარსულზე ჩვენი ცოდნის ახლებურად გააზრება დაიწყო. ზუსტად ასევეა პეტროგლიფებთან მიმართებაშიც. ის უკვე აღარ მიიჩნევა როგორც მხოლოდ პრიმიტიული ნახატები და მასზე მუშაობაც ახალ ეტაპზე გადავიდა. იმედია ჩვენთანაც იგივე მოხდება, მითუმეტეს, რომ მასალის ნაკლებობას ნამდვილად არ განვიცდით.

დავით გოგუაძე
David Goguaдзе

ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკა

ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკა ძალზე ძვირფასი ისტორიული და კულტურული საგანძურია, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი შეიძინა 1990 წლის შემდეგ, როდესაც ქვეყანამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა.

ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკის მთავარი ამოცანა არის ჰერალდიკის ძველი ლიტვური და ევროპული ტრადიციების პატივისცემა და შენარჩუნება, თანამედროვე მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანა, სიმარტივისა და ორიგინალურობის დაცვა.

ლიტვის ჰერალდიკის კომისიის თავმჯდომარე, დოქტორ ედმუნდას რიმშა იხსენებს, თუ როგორ მოიქცა გერმანელი ჰერალდიკის მხატვარი არნოლდ რაბბოვი როდესაც სურვილი ჰქონდათ სამოქალაქო გერბში სამი და მეტი სიმბოლოს გამოყენებით ეჩვენებინათ ქალაქის თითქმის სრული ისტორია... ჰერალდიკის სპეციალისტმა დამკვეთს უჩვენა გერბის ორი ნიმუში - პირველზე გამოსახული იყო მხოლოდ ერთი სიმბოლო, ხოლო მეორეზე, რამდენიმე - და ჰკითხა დამსწრე საზოგადოებას, რომელი გერბი იყო უფრო ლამაზი. დამსწრეებმა მეორეზე მიუთითეს. მაშინ ჰერალდიკოსმა სთხოვა დაესახელებინათ გერბებზე გამოსახული სიმბოლოები. მათ ვერ გაიხსენეს, რა სიმბოლოები იყო გამოსახული მეორე გერბზე, მაგრამ დაასახელეს პირველი გერბის ერთადერთი სიმბოლო. გაბრიელე იასიუნიენემ, რომელმაც შეისწავლა ჩრდილოეთ ლიტვის სამოქალაქო ჰერალდიკა როგორც კულტურული მემკვიდრის ნაწილი, ჩაატარა კვლევა იმავე რეგიონში მცხოვრებ 660 მოქალაქეს შორის და დაადგინა, რომ ადამიანებს უკეთესად ახსოვთ გერბები, რომლებიც ადვილად გასაგები და დასამახსოვრებელია. გაბრიელე ხაზს უსვამს არსებულ ძლიერ კავშირს კულტურულ მემკვიდრეებსა და მარტივ ჰერალდიკას შორის.¹ ლიტვურ სამოქალაქო/მუნიციპალურ გერბებზე ჩვეულებრივ გამოსახულია მარტო ერთი ან ორი სიმბოლო. გამონაკლისი კეთდება მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში, როცა მნიშვნელოვანია კონკრეტული, ძველი, ლიტვის დიდი სამთავროს ან საბჭოთა პერიოდის გერბების ისტორიული მახასიათებლების

შენარჩუნება. თუმცა, ზემოაღნიშნული კვლევა აჩვენებს, რომ ისტორიული გერბები საკმაოდ რთულად დასამახსოვრებელი და გაუგებარია ხალხისთვის.² ერთ-ერთ მიზეზად შეიძლება დასახელდეს ხანდაზმულობა. საკმაოდ რთულია გაიგო, თუ რატომ შეარჩიეს რომელიმე სიმბოლო ქალაქის წარმოსადგენად სამი ან ხუთი ასეული წლის წინ. მეორე მიზეზი შეიძლება იყოს ჰერალდიკის საკითხების არასაკმარისად გაშუქება მასმედიაში. ეროვნული და სახელმწიფო სიმბოლოება კვლავაც რჩება დისკუსიების საგნად, თუმცა ბოლო დროს ინტერნეტ-სივრცეში³ გამოჩნდა რამდენიმე სტატია ჰერალდიკის თემატიკაზე.

პირველი ოფიციალური ჰერალდიკური სამსახური ლიტვაში - ჰერალდიკის რესპუბლიკური კომისია - დაარსდა ლიტვის კულტურის სამინისტროსთან 1966 წელს. ეს შეიძლება ჩაითვალოს თანამედროვე სამოქალაქო ჰერალდიკის დაბადების თარიღად. რამდენიმე წლის განმავლობაში, 1968 -1970 წლებში, კომისიამ დაამტკიცა 46 ქალაქის გერბი. რამდენიმე გერბს გააჩნია ძველი ისტორიული ნიშნები და ფერები, რამდენიმე სრულიად ახალია. ლიტვაში გერბების გამოყენება გაუქმდა 1970 წელს საბჭოთა ხელისუფლების მიერ. ჰერალდიკის რესპუბლიკური კომისია აღადგინეს 1987 წელს გორბაჩოვის „პერესტროიკის“ პირობებში. 1970 წლამდე შექმნილი გერბების ხელახალი განხილვის დროს გადაწყდა ნაწილის ჩასწორება და ნაწილის თავიდან შექმნა. ამჟამად, ლიტვური ჰერალდიკის კომისიის უფლებამოსილებები მოიცავს ჰერალდიკის ყველა ასპექტს. ჰერალდიკის კომისია არის სახელმწიფო უწყება და ანგარიშვალდებულია ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტის წინაშე. ლიტვური ჰერალდიკის კომისიამ დაამტკიცა 370 ქალაქის, სოფლის და ადმინისტრაციული ტერიტორიის ალდგენილი და ახლად შექმნილი გერბების, იგივე რაოდენობის დროშების და ბეჭდების პროექტი/ესკიზი. წინამდებარე სტატიაში განიხილება ძველი სამოქალაქო გერბების ალდგენისა და ახალი გერბების შექმნის პრინციპები, ყველაზე პოპულარული სიმბოლოება, გერბების, დროშებისა

1. Gabrielė Jasiūnienė, Kultūrinė atmintis Šiaulių regione (Šiaulių apskrityje) miestelių heraldikoje, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, nr. 19, Šiauliai, 2014. ISSN 1822-7309. Manuscript submitted to the press.

2. Ibid.

3. Jūratė Mičiulienė, *Heraldika: nuo būtinybės iki snobizmo*, 2008. Access to the Internet: <http://lzinios.lt/lzinios/Istorija/heraldika-nuo-butinybes-iki-snobizmo/116769>; Arūnas Černiauskas, *Užsalių herbu pasirinktas karingasis bebras*, 2012. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uzsaliu-herbu-pasirinktas-karingasis-bebras.d?id=54746091>; Arūnas Marcinkevičius, *Heraldikos akivarai: kodėl turime juostuotą, o ne istorinę vėliavą?*, 2012. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/heraldikos-akivarai-kodel-turime-juostuota-o-ne-istorine-veliava.d?id=59950017#ixzz3GuG2qRhS>; Nerijus Drochneris, *Augalai herbuose: nuo azuolo gilių iki apynių*, 2012. Access to the Internet: <http://grynas.delfi.lt/gyvenimas/auagai-herbuose-nuo-azuolo-giliu-iki-apyniu.d?id=57149089>; Daiva Červokienė, *I vieną herbą nori sudėti Vytauto kepurę, knygnešiu žymes, šventuosius ir paukščius*, 2013. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-viena-herba-nori-sudeti-vytauto-kepure-knygnešiu-zymes-sventuosius-ir-paukscius.d?id=60410489#ixzz3GuP4sCF>; Venantas Butkus, *Miestų herbuose – žvejybos simboliai*, 2014. Access to the Internet: http://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/miestu-herbuose-zejybos-simboliai-654001#.VEN3mGd_uQI.

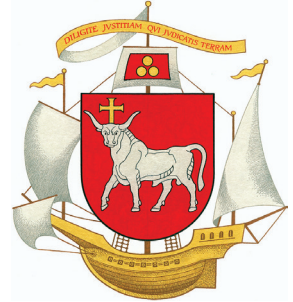
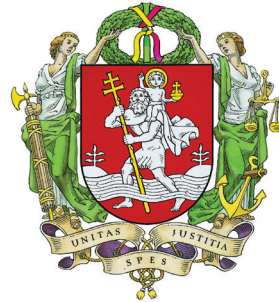
და ბეჭდების დამტკიცების და გამოყენების წესი. კვლევის და დემონსტრირების ძირითადი წყაროებია: ლიტვის პერალდიკის კომისიის არქივი და ედმუნდას რიმშას წიგნი "ლიტვური პერალდიკა" (ვილნიუსი, 2008 წ.).

არსებული კანონმდებლობის თანახმად, ლიტვის პერალდიკის კომისია ახლად შექმნილ ან აღდგენილ გერბებს დასამტკიცებლად წარუდგენს ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტს. საჭირო დოკუმენტაციასთან ერთად კომისია წარადგენს გერბის ორ ნიმუშს - ფერადს და გრაფიკულს, ქალაქის მმართველობის წერილობით თანხმობას და ქალაქის ისტორიისა და პერალდიკის მოკლე (დაახლოებით ორფურცლიან) აღწერილობას. მხატვარი აგრეთვე ამზადებს დროშისა და ბეჭდის ესკიზებს, რომლებსაც კომისია ამტკიცებს. ნიმუშები მხოლოდ ხელით უნდა იყოს შესრულებული. პერალდიკური სიმბოლოების გამოყენების წესებს განსაზღვრავს ქალაქის მმართველობა; თუმცა სხვადასხვა ორგანიზაციების ლოგოტიპების და გრაფიკული ნიშნების პროექტები/ესკიზები, რომლებშიც სამოქალაქო პერალდიკის სიმბოლიკა არის გამოყენებული, შეთანხმებული უნდა იყოს ლიტვის პერალდიკის კომისიასთან (მიუხედავად იმისა აქვთ თუ არა ამ ორგანიზაციებს კონკრეტული გერბის გამოყენების უფლება).

ლიტვის სახელმწიფოს აღდგენასთან ერთად, 1994 წელს მიღებულმა კანონმა ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულებისა და მათი საზღვრების შესახებ, ლიტვა 10 მაზრად დაყო. სამაზრო პერალდიკური სიმბოლიკის შექმნა 1999 წელს დაიწყო და თითოეულ მაზრას მიენიჭა საკუთარი გერბი. სამაზრო გერბების გამორჩევის მიზნით გადაწყდა თითოეული მაზრის გერბის ფარზე დაემატებინათ ლაფვარდოვანი არშია და 10 ორმაგი ოქროსფერი ჯვარი. რიცხვი მიუთითებს მაზრების რაოდენობას, ხოლო ორმაგი ჯვარი, რომ მაზრა ექვემდებარება სახელმწიფო ადმინისტრირებას. ქვემოთ მოცემულია კლაიპედის მაზრის გერბი. კლაიპედა ისტორიულ წყაროებში პირველად ჩნდება 1252 წელს, როგორც მემელბურგი. იმ დროს ტერიტორია დაპყრობილი იყო ლივონიის ორდენის მიერ. 1328 წელს ლივონიის ორდენმა

კლაიპედა დაუთმო უფრო ძლიერ პრუსიის ტევტონთა ორდენს. კლაიპედას დაბრუნება ლიტვამ შესძლო მხოლოდ 1923 წელს. კლაიპედის გუბერნატორის ბეჭედი გამოიყენეს კლაიპედის ოლქის გერბის სიმბოლოდ. გერბზე გამოსახულია წითელ ველზე წყალზე მდგარი დაბალი ოქროსფერი ციხის გალავანი, სამი ოქროსფერი კოშკით (ცენტრალურ კოშკზე ჯვრით). თუმცა გუბერნატორის ბეჭედი მოდის გერმანული კულტურიდან, გადაწყდა კლაიპედის ოლქის გერბისთვის გამოყენებინათ უძველესი ბეჭდის იკონოგრაფიკა, როგორც ადგილობრივი თავისებურებების საუკეთესო გამოსახულება. ამჟამად ლიტვის ადმინისტრაციული დაყოფა მაზრებად გაუქმებულია.

ლიტვაში არის რამდენიმე მდიდრულად მორთული გერბი. იხილეთ ვილნიუსის და კაუნასის დიდი გერბები, რომლებიც ძირითადად გამოიყენება საზეიმო შემთხვევებისას. მცირე გერ-

ბებისაგან ისინი განსხვავდებიან დევიზითა და ფარისმტვირთველებით. ვილნიუსის დიდი გერბი (მარცხნივ) დამტკიცდა 1991 წელს, ხოლო კაუნასის დიდი გერბი (მარჯვნივ), თითქმის ოცი წლის მერე, ანუ 2009 წელს.

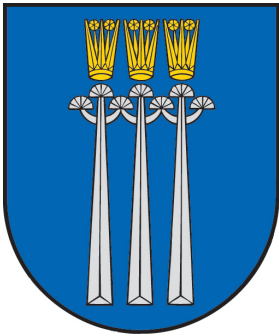
მარიამპოლეს გერბი არის კარგი მაგალითი, თუ რამდენად თავისებური პროცესია ძველი გერბების აღდგენა.

1792 წელს მარიამპოლემ მიიღო თავისუფალი ქალაქის სტატუსი და გერბი წმინდა გიორგის გამოსახულებით, რომელიც იყო ლიტვის ერთ-ერთი მფარველი წმინდანი. იმავე წელს გერბი გაუქმდა. საბჭოთა პერიოდში მარიამპოლეს კაპსუკასი დაერქვა და ქალაქმა ახალი ემბლემა მიიღო, ცხრაველიანი ფარის გამოსახ-

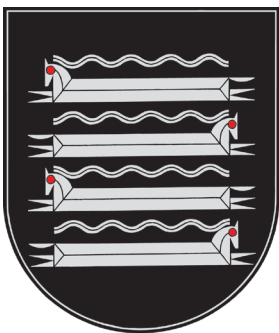
ულეებით. იგი განასახიერებს მეცნიერებას და განათლებას. საბჭოთა პერიოდში რელიგიური სიმბოლიკა აკრძალული იყო. ყველა ხსენებული სიმბოლო აღადგინეს უკვე დამოუკიდებელ ლიტვაში.

ქვემოთ წარმოგიდგენთ ყველაზე წარმატებულ გერბებს, რომლებიც ახლიდან შეიქმნა საბჭოთა პერიოდში.

დრუსკინინკაი გახლავთ ლიტვის ერთ-ერთი მთავარი საკურორტო ადგილი და რადგან ქალაქი მდებარეობს მდინარე ნემუნასის გასწვრივ გაშლილი წინვოვანი ტყეების შუაგულში (აქ ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა XX საუკუნის ლიტვის ყველაზე ცნობილი მხატვარი და კომპოზიტორი მიკალოიუს კონსტანტინას ჩურლიონისი), დრუსკინინკაის გერბზე განთავსებულია დაგვირგვინებული ფიჭვი (გამოსახულება აღებულია ჩურლიონისის ერთ-ერთი ნამუშევრიდან). დრუსკინინკაის გერბი, რომელიც ხელახლა შეიქმნა 1969 წლის ნახატის საფუძველზე, დამტკიცდა 1994 წელს.

ქალაქ კაიშიადორისის სწრაფი ზრდა იწყება XIX საუკუნის მეორე ნახევარში სატრანსპორტო და სარკინიგზო მიმოსვლის განვითარებასთან

ერთად. 1968 წელს შექმნილ ქალაქის გერბზე გამოსახულია სტილიზებული ცხენები, ქარში მოფრიალე ფაფრებით და განასახიერებენ ქალაქში სანინაალმდეგო მიმართულებით მოძრავ მატარებლებს, რომლებიც უკან ტოვებენ კვამლის "კუდებს".

საინტერესოა ქალაქ ზარასაის გერბი. ზარა-

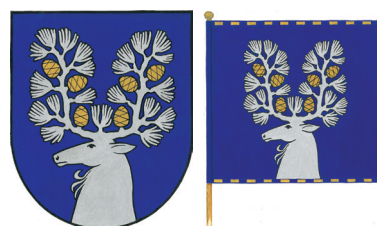
საი მდებარეობს წყლის და ტყის პირას, ერთ-ერთ ყველაზე ლამაზ ადგილზე ლიტვაში და ამიტომ ახალ გერბზე გამოსახულია ირმის და თევზის ნაწილების შეერთებით მიღებული ფანტასტიკური არსება და ბიზანტინი (ოქროს მედალიონი/მონეტა), რომელიც გამოსახავს მზეს. გერბის შავი ფერის ქვედა ნაწილში მოთავსებულია ვერცხლის ტალღოვანი ხმალი

განასახიერებს ისტორიულ ბრძოლებს და ყოველისშემძლე მოსამართლის/ღმერთის სამართლიანობას.

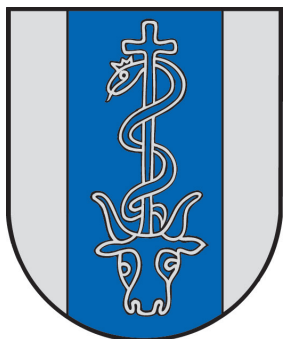
ფანტასტიკური/მითიური ელემენტები გახლავთ ლიტვური ჰერალდიკის ერთ-ერთი გავრცელებული მოტივი: გამარჯვების ალეგორია, სიუხვის რქა, ურჩხული (დემონი), დრაკონი, ჰიპოცენტავრი (კენტავრი), იუსტიცია, მერკური, პეგასი, მარტორქა და მისთ. ფანტასტიკური არსების გამოყენებისას, თანამედროვე ლიტვურ ჰერალდიკაში ძალზედ გავრცელებულია ორი ცხოველის ან ცხოველის და მცენარის შერწყმა.

წარმოგიდგენთ რამდენიმე მაგალითს. პირველი გერბი ეკუთვნის ქალაქ ვიემვილეს. ცხენისა და თევზის შერწყმით მიღებული წითელი არსება, რომელიც განთავსებულია ვერცხლის ფარზე, ქალაქის სტრატეგიულ ადგილმდებარეობის მანიშნებელია, რადგან ქალაქი ყოველთვის მნიშვნელოვან სახმელეთო და სამ-

დინარო გზებთან იყო დაკავშირებული. მეორე გახლავთ გრენდავეს გერბი (გვერდით წარმოდგენილია გრენდავეს დროშა). გერბზე გამოსახულია ფანტასტიკური არსება, ნახევრად მგელი და ნახევრად თევზი. გრენდავე მდებარეობს ნაკრძალში, სამი მდინარის და თორმეტი ტბის მახლობლად. ამ თორმეტი ტბიდან ყველაზე შთამბეჭდავია ვილკოკშნის ტბა. სახელი დაკავშირებულია მგელთან და რომანტიკულ ლეგანდასთან, რომელიც მოგვითხრობს, თუ რა ვერაგულად და ბოროტად უნდოდა ვილკოკშნის მდინარე ვერკნეს (რომელზეც ის იყო შეყვარებული) ძალით შეკავება. მაგრამ ვერკნეს და ნემუნასს (ყველაზე გრძელ ლიტვის მდინარეს) იმდენად უყვარდათ ერთმანეთი, რომ ვერკნემ მაინც მოახერხა თავის დაღწევა. მესამე გერბი ეკუთვნის სალდუტიშკისს, რომელიც მდებარეობს ლიტვის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ ტყესთან. შესაბამისად, გერბზე არის გამოსახული ვერცხლის ირმის თავი, რომელსაც რქების ნაცვლად ადგას ორი ვერცხლის ფიჭვის ტოტი ოქროს გირჩებით (გერბის გვერდით წარმოდგენილია სალდუტიშკის დროშა). ფანტასტიკური არსება განასახიერებს ტყის სიმდიდრესა და ადგილობრივი მოსახლეობის საქმიანობას.

ლიტვიელები სამოქალაქო ჰერალდიკაში სხვა სახის ფანტასტიკურ ელემენტებსაც იყ-

ენებენ. 2000 წლიდან მოყოლებული, გრიგიშკესი, მდინარე ვოკეს ორივე ნაპირზე გაშლილი ტყეებით გარშემორტყმული ქალაქის ტიპის დასახლება, ქალაქ ვილნიუსის მეზობლად მდებარე რაიონის ცენტრია. აღნიშნული სახელი უწოდა გრიგას კურეცასმა, რომელმაც 1923 წელს ვოკეს მიმდებარე ტერიტორიაზე ქალაქის ფაბრიკა ააშენა. ამ დასახლების გერბი დაფუძნებული იყო ისტორიულ წყლის ნიშანზე, რომელიც განასახიერებს ამ რაიონში მრავალი წლის განმავლობაში არსებულ ქალაქის წარმოებას. მარჯვენა ნახატი გამოსახავს ტრაკაის რაიონში 1496 წლიდან არსებულ ერთ-ერთ წყლის ნიშანს, რომელზედაც დატანილია გარეული ხარის თავი, ჯვარი და გველი.

ჰერალდიკური მოტივების სხვა დიდ ჯგუფს

წარმოდგენენ ცხოველები. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში შეგიძლიათ იხილოთ რა ტიპის ცხოველები არიან გამოყენებული ლიტვის გერბების შექმნისას. ესენია: ძუძუმწოვრები, ფრინველები, რეპტილიები, თევზები, მწერები და კიბოსნაირები. თუ სახელი წითელი შრიფტით არის მოცემული, იგულისხმება, რომ ცხოველი ლიტვის წითელ ნიგნშია შეტანილი, როგორც იშვიათი სახეობა. არსებობს ორი გერბის ნიმუში, რომლებზეც გამოყენებულია ორი იშვიათი ცხოველის გამოსახულება (ოფოფი და ჭაობის კუ). პირველი არის კუკტიშკის ე. წ. „მოლაპარაკე“ გერბი, ოფოფის გამოსახულებით (ოფოფი ლიტვურად არის *kukutis*-ი, საიდანაც მოდის ქალაქის დასახელება *Kuktiškės*). ხალხური ეტიმოლოგიის თანახმად, ქალაქის სახელი მომდინარეობს ამ იშვიათი ფრინველის დასახელებიდან. ამგვარად, იგი „მოლაპარაკე“ გერბია, რომლის მაგალითი ბევრია ლიტვურ ჰერალდიკაში. მაგალითისათვის ავიღოთ ვეპრიაის გერბი. ერთ-ერთი ვერსიის თანახმად, ვეპრიაი თავის სახელს იღებს ბალტიის სიტყვიდან *ვეპრის*, რაც ნიშნავს გარეულ ღორს, ტახს. თანამედროვე ლიტვური ენიდან ეს სიტყვა ამოღებულია, მაგრამ ლატვიაში დღემდე ხმარებაშია. შემდეგი გერბი ეკუთვნის ქალაქ სეირიჟაის. ჭაობის კუ გახლავთ უნიკალური და უიშვიათესი კუს სახეობა, რომელიც ბინადრობს სეირიჟაის ტერიტორიაზე, ამით არის გაპირო-

ძუძუმწოვრები	ფრინველები	რეპტილიები	თევზები	მწერები	კიბორჩხალები
დათვი თახვი ტახი კამეჩი ხარი ხბო ირემი (რქები) ცხენირემი მელა თხა კურდღელი ცხენი ლომი ფოცხვერი შველი დომბა მგელი	მავქოჩორა ლა- მის ყანჩა შავი შაშვი ყარყატი მამალი ნერო გუგული იხვი არნივი შევარდენი ჩიტბატონა როჭო ოფოფი ალკუნი ლალლა ტოროლა ბუ ხოხობი მტრედი ჭილყვავი თოლია ქედანი გედი კაკაბი	ანკარა ჭაობის კუ გველი	კობრი ორაგული კალმახი ევროპული ჭა- პალა	ფუტკარი (ფი- ჭა)	კიბორჩხალა

ბებული ქალაქის გერბის გამოსახულებად მისი გამოყენება. გარდა ამისა, კუ დღეგრძელობის სიმბოლოა.

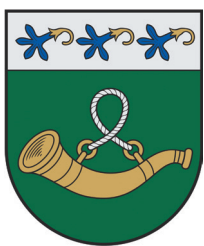
ცხრილი მეტყველებს ძუძუმწოვრების და ფრინველების განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე, რაც შეიძლება გამოწვეულ იყოს რამდენიმე მიზეზით. ერთი მხრივ, ძუძუმწოვრები და ფრინველები ადამიანის ყოველდღიურ ცხოვრებასთან და საქმიანობასთან მჭიდროდ იყვანენ და არიან დაკავშირებულნი. გარდა ამისა, ამ ცხოველების უმეტესობა ხშირად არის ნახსენები ლიტვურ ფოლკლორში. მეორე მხრივ, ისინი არიან პოლისემიური სიმბოლოები, რომლებიც ასახავენ ადამიანის ბუნების სხვადასხვა თვისებებს, მაგალითად პიროვნულ სიმდიდრეს, ქრისტიანობას, ადამიანის საქმიანობის დარგებს, კუთხურ თვისებებს და ა.შ.

ქალაქ ველჟისის გერბზე გამოსახულია საკ-

მაოდ იშვიათი, თანამედროვე ლიტვური ჰერალდიკისთვის ცხოველი - კიბორჩხალა. იგი განასახიერებს სუფთა მდინარეებს ცოცხალი კიბორჩხალებით, ხოლო ვაშლი ნიშნავს ველჟისის წარმატებული მეზღვეობის ტრადიციებს.

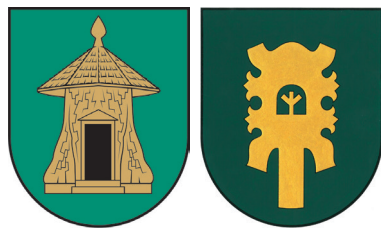
შემდეგი ორი მნიშვნელოვანი ჰერალდიკური მოტივების ჯგუფი არის მცენარეები და რელიგიური ელემენტები. ჰერალდიკაში გამოიყენება ყვავილების ნაირსახეობა (ზოგიერთი მათგანი ლიტვის წითელ წიგნშია შეტანილი), სხვადასხვა ხე, ხილი და სხვა სახის მცენარეები, როგორცაა არის სიმინდი, დაფნა, ვაზი და ა.შ. გამოყენებულია აგრეთვე თერთმეტი წმინდანის, ზეციური თვალის, ჯვრის და სხვა მრავალი რელიგიური სიმბოლოს გამოსახულება. კალტანენაის გერბზე დატანილია ძალიან იშვიათი ყვავილი - წყლის ლობელია (ზამბახი), რომელიც მარტო ამ რეგიონშია გავრცელებული. შემდეგ ილუსტრაციაზე ნაჩვენებია ორი ქალაქის - კაზოკიშკესის და ალსეჯიას გერბი, სადაც რელიგიური ელემენტებია გამოყენებული. როგორც წესი, რელიგიური ელემენტი ასახავს ხალხის ღვთისმოსაობას, რელიგიურ დღესასწაულს, ტრადიციას, ტაძრების დასახელებას, მრევლისა და სამღვდელოების საქმიანობას. პრაქტიკული თვალსაზრისით შეიძლება ითქვას, რომ ადამიანები, რომლებსაც სურთ თავისი (განსაკუთრებით მცირე) ქალაქისთვის ახალი გერბის შექმნა, ხშირ-

ად ცდილობენ ამ ქალაქის ტაძარი გამოსახონ როგორც ჰერალდიკური სიმბოლო. ზოგიერთი ტაძარი წარმოდგენილია ლიტვურ ჰერალდიკაში, მაგრამ იგი არის მნიშვნელოვანი ურბანული და კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილი. ასეთ შემთხვევაში, ლიტვის ჰერალდიკის კომისია ცდილობს შესთავაზოს სხვა სიმბოლოები ან მფარველი წმინდანი, რომელიც არის დაკავშირებული აღნიშნული ქალაქის ტაძართან, რაც კეთდება ჰერალდიკური მრავალფეროვნებისა და ორიგინალურობისათვის. გაბრიელე იასიუნიენეს კონფერენციაზე გაკეთებული მოხსენების თანახმად, სადაც ჩრდილოეთ ლიტვის ჰერალდიკაში გამოყენებული ქრისტიანული სიმბოლოების საკითხი იყო განხილული, მოსახლეობის ნაწილს სურდა ქალაქების უკვე არსებულ გერბებზე სხვა ქრისტიანული სიმბოლიკის გამოყენება, რაც მიუთითებს ქრისტიანული სიმბოლიზმის მნიშვნელობაზე თუნდაც საერო საზოგადოებისთვის.¹

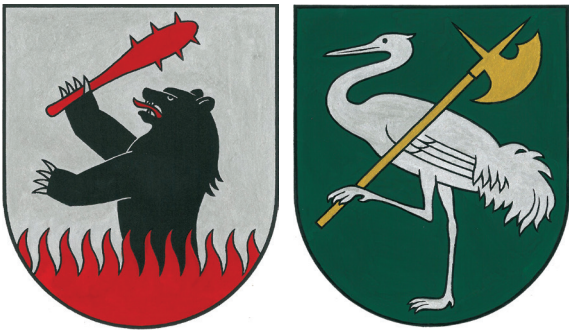
შემდეგი სამი ჯგუფის მოტივები გახლავთ არქიტექტურა, იარაღი და მანქანები. არქიტექტურაზე საუბრისას, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ლიტვის ჰერალდიკაში წარმოდგენილია არა მხოლოდ დიდი შენობები, როგორცაა არის ტაძარი ან ციხე-სიმაგრე, არამედ პატარა არქიტექტურული ნაგებობებიც, მაგალითად გზისპირა სვეტი წმინდანის ქანდაკებით. ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკაში გამოყენებულია იარაღის

მრავალი სახეობა - მცირე ისრებით დაწყებული და დიდ ქვემეხებით გათავებული. რაც შეეხება მანქანებს, გამოიყენება სახმელეთო და წყლის სატრანსპორტო საშუალებები. როგორც ადრე ვახსენეთ, კლაიპედა გერმანული კულტურის ზეგავლენას განიცდიდა და, შესაბამისად, კლაიპედას ჰერალდიკაც განსხვავდება დანარჩენი ლიტვის ჰერალდიკისგან. ითვლება, რომ ქალაქის ბეჭედზე და, მოგვიანებით, ქალაქის გერბზე გამოსახული ძლევა მოსილი აგურის ციხე-სიმაგრე, ორი პატარა ხის კოშკითა და გემის კორპუსი აღებულია კლაიპედის XIII საუკუნის მეორე ნახევრის თავდაცვითი სისტემიდან (და შეიძლება ყოფილიყო აგრეთვე საბრძოლო გემის გამოსახულება ხის ფორტიფიკაციებით). კლაიპედას გერბს მოჰყვება ახლად დამტკიცებული მედინინკაის გერბი (2014). მედინინკაი ცნობილია თავისი ნაწილობრივად შენარჩუნებული XIV საუკუნის ციხით და არის ლიტვის ერთ-ერთი მთავარი სტრატეგიული მნიშვნელობის ცენტრი, რომელიც იცავდა დედაქალაქ ვილნიუსს თავდასხმებისაგან ჯვაროსანთა და თათარ-მონღოლთა მხრიდან. ცხადია, რომ ქალაქის გერბზე მედინინკაის ციხის გამოსახულება საუკეთესო გადაწყვეტილება იყო. ადგილობრივ მოსახლეობას ქალაქის ჰერალდიკაში წმინდა კაზიმირის ატრიბუტიკის გამოყენებაც უნდოდა. სურვილი გათვალსწინებულ იქნა ქალაქის დროშის შექმნისას, რომელზეც გამოსახულია მისი ატრიბუტი - ჰერცოგის გვირგვინი, რადგანაც წმინდა კაზიმირი ლიტვის მმართველების შტოს წარმომადგენელი იყო. ზემოთ წარმოდგენილია კიდევ ორი საყურადღებო გერბი. ქალაქ ბიჟოტაის გერბზე გამოსახულია ბაუბლისი - ლიტვის პირველი რეგიონალური მუზეუმი. ბაუბლისი გახლავთ მწერალ დიონიზას პოშკას მიერ შექმნილი სახლი, რომელიც

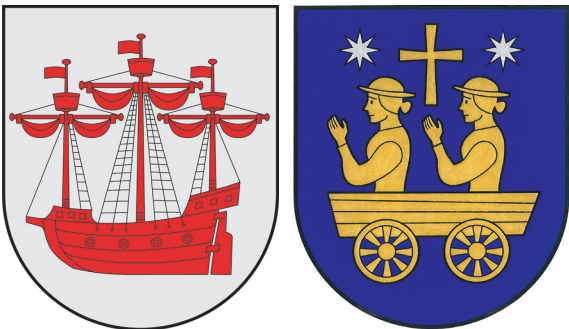
1. Marius Šeavinskas, *Apie kultūrinės slinktis nuo Prūsijos iki Žemaitijos: mokslinė konferencija „Kriščioniškos raidos kontekstai: inkultūracinių ir akultūracinių proesų poveikiai vakarinės LDK dalies bei Prūsijos kriščioniškam gyvenimui“*. Review of the conference. Access to the Internet: file:///C:/Users/Agm%C4%97/Desktop/333-1154-1-PB.pdf

მან 1812 წელს თავად ამოკვეთა ათასწლიანი მუხის ხისაგან. აქ ინახება სხვადასხვა არქეოლოგიური აღმოჩენები, ისტორიული და ეთნოგრაფიული ექსპონატები, ცნობილი ადამიანების პორტრეტები და ბიბლიოთეკა, რომელიც შეიცავს 200-ზე მეტ წიგნს. ქალაქ დოვილაის გერბზე გამოსახულია „კრიკშტასი“ (krikštas) - ლიტვაში ხის სასაფლაო მონუმენტის ერთ-ერთი უძველესი ფორმა. ეს გახლავთ ლიტვის მატერიალური კულტურის ერთ-ერთი უძველესი ძეგლი, რომელიც თარიღდება XV საუკუნით და ატარებს გეომეტრიულ, მცენარეულ ან ზოომორფულ ფორმას.

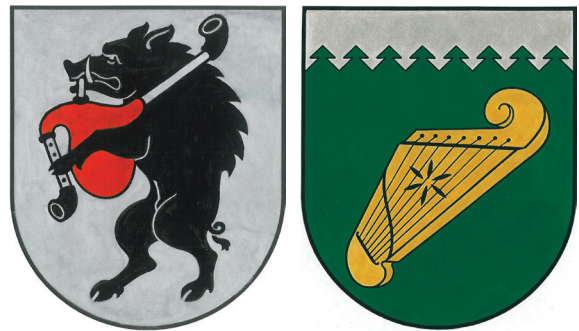
იარაღის მოტივები გამოყენებულია ბატაკი-აისა და კროსნას ჰერალდიკაში. შავი დათვის გამოსახულება ნასესხებია ჩრდილო-დასავლური ლიტვის სამოგიტიის რეგიონის გერბიდან, ხოლო წითელი (სისხლიანი) ხელკეტი გახლავთ სამოგიტიის რეგიონის ტრადიციული იარაღი. ქალაქი კროსა მდებარეობს ცნობილ ნაკრძალ ფუეინტასის მიდამოებში. წერო, რომელიც ფუეინტასის ნაკრძალში ბინადრობს, ლიტვის წითელ წიგნშია შეტანილი, ხოლო აფთი ქალაქის მფარველი წმინდანის, წმ. მათეს ატრიბუტია. ლეგენდის თანახმად წმ. მათეს თავი აფთით მოკვეთეს. კროსნას გერბი არის სულიერი მფარველობის, ბუნების სიმდიდრისა და კროსნას მოსახლეობის ოკუპანტებთან ბრძოლის სიმბოლო.

შვენტოის გერბი ყოფილი საზღვაო პორტის სიმბოლოა, ხოლო ნევარენაის გერბთან ერთი ადგილობრივი ლეგენდა არის დაკავშირებული. ლეგენდა მოგვითხრობს ურიკით მოგზაური

ორი ქალის შესახებ, რომლებსაც გზა აებნათ, ჭაობში აღმოჩნდნენ და საშველად ხმამალა გაიძახოდნენ საკუთარ სახელებს - „ნევა“ და „რენა“. ადგილობრივმა მოსახლეობამ ქალები სიკვდილს გადაარჩინა მხოლოდ მას მერე, რაც ნევამ და რენამ გადარჩენის ადგილას ეკლესიის აშენების პირობა დადეს. მათი სახელები საფუძვლად დაედო ქალაქის დასახელებას, ხოლო ლეგენდა იქცა გერბის მთავარ მოტივად.

შემდეგი გავრცელებული ჰერალდიკური მოტივების ჯგუფი გახლავთ საკრავები, მაგალითად სტვირი და უძველესი ლიტვური ხალხური სიმებიანი საკრავი „კანკლესი“ (kanklės); აგრეთვე შეგვიძლია დავასახელოთ ცის-

მაცხოვრებელთა და სხვადასხვა პროფესიის ადამიანთა გამოსახულებები.

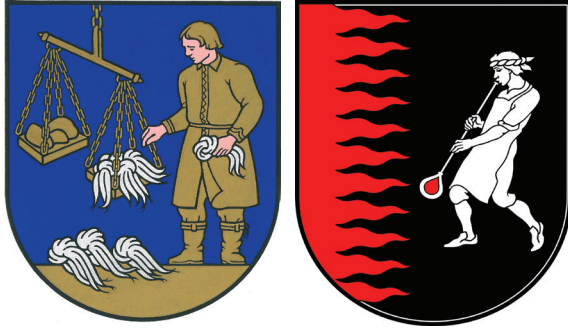
ლაბანორასის გერბზე გამოსახულია გარეული ღორი, რომელიც უკრავს ლაბანორასის სტვირზე (ლიტვის ყველაზე გამორჩეულ სტვირებს სწორედ ამ რეგიონში აწარმოებდნენ). რაუდენაი მდებარეობს მდინარე რაუდას ორივე მხარეს. „რაუდა“ ნიშნავს „ელეგიას“ ანუ ლირიკული პოეზიის ჟანრს. ოდესღაც ხალხური ელეგიების შესრულება ხდებოდა „kanklės“-ის აკომპანემენტით და სწორედ ამიტომ ქალაქის გერბზე ეს საკრავია გამოსახული.

ქალაქ პანდელისის (Pandėlys) დასახელება სავარაუდოდ წარმოიშვა იმ ქალაქში საორშაბათო ბაზრობების მოწყობების ტრადიციიდან (poniedziałek პოლონურად). ქალაქის გერბის თავში მოთავსებული ლურჯი ნახევარმთვარე განასახიერებს ორშაბათს, ხოლო ექვსი წითელი შვიდქიმიანი ვარსკვლავი - კვირის დანარჩენი

დღეებია. სიმბოლოების ამგვარი განლაგება გამოწვეულია ძველი ლათინური კალენდრის ტრადიციებით, სადაც კვირის ათვლა იწყებოდა კვირა-დღით, ხოლო ორშაბათი იყო კვირის მეორე დღე.

მომდევნო ორ ილუსტრაციაზე ნაჩვენებია

ვაბალნიკასის და ნაუჟოჟი იუტას აღდგენილი გერბები. ვაბალნიკასის გერბზე ჩვენ ვხედავთ მამაკაცს სელის ანონვის პროცესში, ხოლო ახლად შექმნილ ნაუჟოჟი იუტას გერბზე მინამბერს. 1792 წელს ვაბალინსკასმა მოიპოვა თავისუფალი ქალაქის სტატუსი. ამ გერბების თემატიკა ადგილობრივი მოქალაქეების ძირითად საქმიანობასთანაა დაკავშირებული და მათი ხელახლა დამტკიცება მოხდა 1997 და 2006 წლებში. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია ლიტვის ჰერალდიკის დანარჩენი ელემენტები, როგორცაა არის წიგნები, სამეურნეო იარაღები, ზარები, ნალი, საბეჭდი დაზგა, ჰერალდიკური საპატიო ფიგურები და მრავალი სხვა.

პაშვიტინის გერბი განასახიერებს მინათმოქმედების და ლუდის ხარშვის ტრადიციებს, ხოლო ბარზდაის გერბი - ლიტვის მეცნიერებისა და განათლების სფეროში რეგიონის მიერ შეტანილ წვლილს. ქალაქ ჟუოდუპეს სახელი დაკავშირებულია მდინარე ჟუოდუპესთან, რაც „შავ მდინარეს“ ნიშნავს. მდინარეს ასე დაერქვა მისი ბევრ ადგილებში შავი ფსკერის გამო. სწორედ ამიტომ ქალაქის ახალ გერბზე შავი ტალღოვანი სარტყელია გამოსახული.

ვამკაის გერბისათვის შესაძლო მოტივების

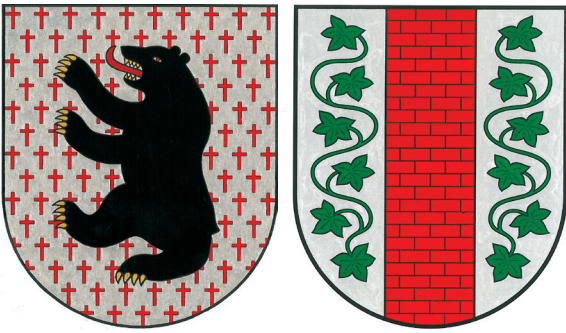

შერჩევისას გადაწყდა, რომ გერბზე უნდა აისახოს ქალაქის სახელის წარმოშობის ისტორია, რომელიც გამომდინარეობს მისი მეტსახელის (Vaškas — "ცვილი") მრავლობითი რიცხვის ფორმიდან (Vaškai) და რომელიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული ლიტვაში ერთ-ერთ უძველესა და უაღრესად პატივისცემულ საქმიანობასთან - მეფუტკრეობასთან. გერბის ორნამენტული ოქროს ველისთვის ფიჭის სტრუქტურა არის გამოყენებული, გადაბრუნებული შვერონი (V-სებრი სირმა) ქალაქის სახელის პირველ ასოს წარმოადგენს, ხოლო შვერონის წითელი ფერი - თავისუფლებისთვის ბრძოლის დროს ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ დაღვრილ სისხლს.

ამბობენ, რომ ოდესღაც ქალაქ მეშკუიჩაის (Meškuičiai) ადგილას იყო უზარმაზარი ტყე, სადაც ბევრი გარეული ცხოველი (მათ შორის დათვი (meškos) ბინადრობდა, რის გამოც ქალაქს შესაბამისი სახელი დაარქვეს. ქალაქიდან სამხრეთით ექვს კილომეტრში მდებარე ციხე-ყორლანი იურგაიტისი (დომანტაი) საყოველთაოდ ცნობილია როგორც ჯვრების მთა. სავარაუდოდ, ხის ჯვრები მთაზე პირველად

სხვა სიმბოლოები

ნაჯახი ბალტიის ბროში ზარი მონეტა ბლაგვი ნაჯახი წიგნი ბუკი შანდალი ზანდუკი	გვირგვინი დროშა ცეცხლი ფარცხი ნალი დოქი გასაღები ნათურა შუქურა	სელის ნართი ულვაში ურიკა გუთანნი სახნისი საპოსტო ჰორნი საბეჭდი დაზგა ცელი	სამჭედლო ქვა კუპრის კასრი სამკაპი წიფელი თეთრეულის საჯადრავი წყლის წისქვილი ფლუგერი
---	--	--	--

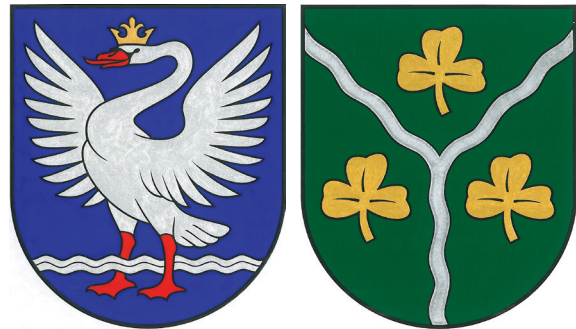

გაჩნდა 1831 წლის აჯანყების შემდეგ, 1850 წლამდე; საბჭოთა პერიოდის დროს მრავალჯერ მოხდა მათი მოხსნა-აღდგენა. დღეს ყორღანზე ათასობით ჯვარია აღმართული; იოან პავლე II 1993 წლის ვიზიტის შემდეგ ადგილმა სახელი კიდევ უფრო გაითქვა, მთელ ქრისტიანულ სამყაროში. ამგვარად გადაწყდა დათვის ფიგურის გამოსახვა ნითელი ჯვრებით მორთულ ველზე.

შემდეგი გერბი გახლავთ მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება საპატიო ჰერალდიკური ფიგურის კომბინირება ორნამენტულ ფიგურებთან და სხვა სიმბოლოებთან. ქალაქი როკაი მდებარეობს მდინარე ჟიესიას ლანდშაფტურ ნაკრძალთან ახლოს და ცნობილია აგურის ნარმოების უძველესი ტრადიციით. აგურის პირველი ცნობილი ქარხანა ბერნარდინულ მონასტერთან 1603 წელს არსებობდა და პირველად ისტორიულ დოკუმენტებში არის ნახსენები უკვე 1589 წელს. მოგვიანებით კიდევ აგურის ორი ქარხანა აშენდა. აგურის ნარმოება ძალზედ მომგებიანი იყო, განსაკუთრებით ომებს შორის პერიოდში. ამჟამად როკაის მოსახლეობის დიდი ნაწილი დასაქმებულია აგურის ქარხანაში. ვერცხლის ფარზე გამოსახული სუროს ორი რტო (მცენარე შეტანილია ლიტვის ნითელ ნიგნში) გახლავთ როკაის ლამაზი და მრავალფეროვანი ბუნების სიმბოლო, ხოლო ორი ორნამენტალური ნითელი აგურის ბოძი განასახიერებს რეგიონში არსებულ უძველეს აგურის ნარმოების ტრადიციას.

მდინარეების და სხვა წყლის მოტივების

ჯგუფი არ არის ფართო. ერთი შეხედვით, შეიძლება გამოჩნდეს, რომ ყველა გერბზე მდინარეები სიმარტივის პრინციპით არის გამოსახული. ვერცხლის ფარი ხშირად გამოიყენება, როცა მხატვარს სურს მიუთითოს ქალაქის გეოგრაფიულ სიახლოვეზე ზღვასთან, ტბებთან ან დიდ მდინარეებთან. წყლის მცირე ობიექტები გამოსახება მინიატურული ჰერალდიკური ფიგურებით: ვერცხლის ტალღოვანი ქამრებით ან ზოლებით. ორი ასეთი მაგალითია კულვას ვერცხლის გედით დაგვირგვინებული გერ-

ბი (ეს გერბი სულ ახალია და დამტკიცების პროცესშია) და სინტაუტაის გერბი, რომელიც მიუთითებს ქალაქის გეოგრაფიულ მდებარეობას სამი მდინარეს შესართავთან. შავი ფერის გამოყენება მდინარის გამოსახულებისთვის გამოჩვეულია ჟიოდუპეს გერბის შემთხვევაში. წყაროები (ლიტვურად *versmės*) აგრეთვე გამოსახულია გერბებზე, მაგალითად კრინჩინასის შემთხვევაში. კრინჩინასი ცნობილია თავისი სამკურნალო თვისებებით მდიდარი წყაროებით. გერბი დამტკიცდა 2012 წელს.

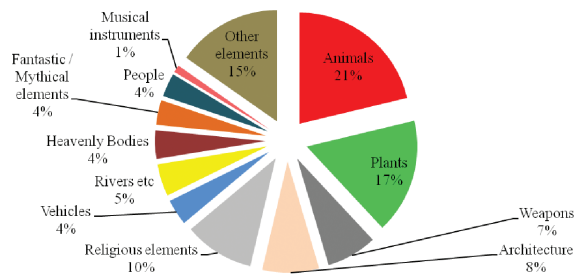
დასკვნები:

1. ლიტვის სამოქალაქო გერბების სიმბოლიზმმა შეიძლება აჩვენოს: გეოგრაფიულ ადგილის დასახელება, ტრადიციები, მრავალკულტურიანობა, საომარი / თავდაცვითი განწყობილება, ადგილობრივი მოსახლეობის საქმიანობის სახეები, ბუნების სიმდიდრე, რელიგიური ელემენტები, არქიტექტურის, მეც-

ნიერება, განათლება, იშვიათი ცხოველებისა თუ მცენარეების გამოსახულებები.

2. საბჭოთა პერიოდისგან განსხვავებით, ლიტვის თანამედროვე ჰერალდიკაში ფართოდაა გამოყენებული „მოლაპარაკე“ და საპატიო ჰერალდიკური ფიგურები. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგჯერ ხალხს არ სურს საპატიო ჰერალდიკური ფიგურების გამოყენება გერბებზე მათი ლაკონიზმის გამო.

3. არსებობს ათზე მეტი სხვადასხვა ელემენტთა ჯგუფი, რომლებიც გამოიყენება ლიტვის ქალაქების გერბებზე. ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე ჩანს, რომ ყველაზე პოპულარული ჯგუფებია ცხოველები (21%), მცენარეები (17%), სხვა ელემენტები (15%) და რელიგიური ატრიბუტიკის ელემენტები (10%). ნაკლებია არქიტექტურა (8 %) და იარაღი (7 %).

აზნა რაილაიტა-ბარდე
Agne Railaite-Barde

გამოყენებული ბერბების მხატვართა სია:

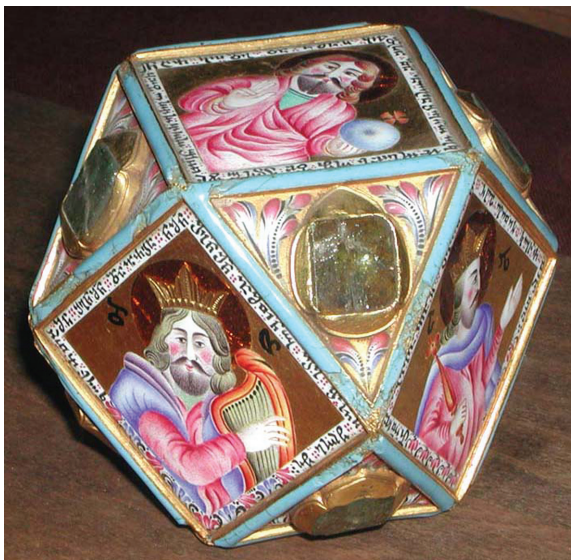
1. აგნიუს ტარაბილდა: დრუსკინინკაი;
2. ალბერტას გურსკას: ლაბანორასი;
3. არვიდას კაჟდაილის: ალსედჟიაი, ბარზდაი, დოვილაი, ვილნიუსის დიდი გერბი, კაიშიადორისი, კლაიპედა, კრინჩინა, პანდელიონი, ველჟისი, ვეპრიაი;
4. ეგელს სკუჟა: ჟუოდუჟე, ვაბალნიკას;
5. ჟუოზას გალკუს: ბატაკაი, გრენდავე, კროსნა, მედინინკაი, პაშვიტინის, სალდუტიშკის;
6. კასტიტის ჟუოდუკაიტის: გრიგიშკეს;
7. კესტუტის მიცკევიჩიუს: კლაიპედა;
8. ლაიმა რამონინენე: ნაუჟოჟი იუტა, რაუდენაი, სეირიჟაი, ვასკაი;
9. პეტრას ბარონას: შვენტოჟი;
10. რაიმონდას მიკნევიჩიუს: კაუნასის დიდი გერბი, კაპუსკასი, მარიამპოლე, ზარასაი;
11. როლანდას რიმკუნას: ბიჟოტაი, კალტანენაი, კაზოკიშკეს, კულვა, ნევარენაი, როკაი, სინტაუტაი, ვიემვილე;
12. საულიუს ბაჟორინას: მეშკუიჩიაი;
13. ვიდა ნავიკიენე: კუკტიშკეს.

ინფორმაციის წყაროები:

1. Arūnas Černiauskas, *Užusalių herbu pasirinktas karingasis bebras*, 2012. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uzusaliu-herbu-pasirinktas-karingasis-bebras.d?id=54746091>;
2. Arūnas Marcinkevičius, *Heraldikos akivarai: kodėl turime juostuotą, o ne istorinę vėliavą?*, 2012. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/heraldikos-akivarai-kodel-turime-juostuota-o-ne-istorine-veliava.d?id=59950017#ixzz3GuG2qRhs>;
3. Daiva Červokienė, *Į vieną herbą nori sudėti Vytauto kepurę, knygnešių žymes, šventuosius ir paukščius*, 2013. Access to the Internet: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-viena-herba-nori-sudeti-vytauto-kepure-knygnesiu-zymes-sventuosius-ir-paukscius.d?id=60410489#ixzz3GuJp4sCF>;
4. Gabrielė Jasiūnienė, Kultūrinė atmintis Šiaulių regiono (Šiaulių apskrities) miestelių heraldikoje, *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, nr. 19, Šiauliai, 2014. ISSN 1822-7309. Manuscript submitted to the press;
5. Jūratė Mičiulienė, *Heraldika: nuo būtinybės iki snobizmo*, 2008. Access to the Internet: <http://lzinios.lt/lzinios/Istorija/heraldika-nuo-butinybes-iki-snobizmo/116769>;
6. Marius Ščavinskas, *Apie kultūrinės slinkties nuo Prūsijos iki Žemaitijos: mokslinė konferencija „Krikiščioniškos raidos kontekstai: inkultūracinių ir akultūracinių proesų poveikiai vakarinės LDK dalies bei Prūsijos krikiščioniškam gyvenimui“*. Review of the conference. Access to the Internet: <file:///C:/Users/Agm%C4%97/Desktop/333-1154-1-PB.pdf> ;
7. Material from the archive of Lithuanian Heraldry Commission;
8. Nerijus Drochneris, *Augalai herbuose: nuo ažuolo gilių iki apynių*, 2012. Access to the Internet: <http://grynas.delfi.lt/gyvenimas/augalai-herbuose-nuo-azuolo-giliu-iki-apyniu.d?id=57149089>;
9. *The Lithuanian Heraldry* / compiled by Edmundas Rimša, – Vilnius, 2008;
10. Venantas Butkus, *Miestų herbuose – žvejybos simboliai*, 2014. Access to the Internet: http://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/miestu-herbuose-zvejybos-simboliai-654001#.VEN3mGd_uQl.

სამეფო სკიპტრის ორი ფრაგმენტის ისტორია

შალვა ამირანაშვილის სახელობის საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის საგანძურში გამოფენილია მინანქრის ორი ექსპონატი, რომლებიც მიჩნეულია „სამღვდელთმთავრო კვერთხის“ ფრაგმენტებად. ისინი სკიპტრის ტარის მრავალნახნაგოვანი თავი და მისი ნაწილია (სურ. 1,2). XIX ს-სა და XX ს-ის დასაწყისის სხვა ქართულ სიძველეთა მსგავსად მათი ბედიც ძალზე საინტერესოა.

1. სკიპტრის თავი

2. სკიპტრის ტარი

ამ ფრაგმენტებმა ადგილსამყოფელი არაერთხელ შეიცვალა: თავდაპირველად ინახებოდა სვეტიცხოვლის სიძველეთსაცავში (მცხეთა), საჭურვილის პალატაში (მოსკოვი), საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმსა (ტფილისი) და სახელმწიფო უნივერსიტეტის მუზეუმში (თბილისი). ბოლოს, მათ მუდმივად დაივანეს საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის (თბილისი) საგანძურში.

როგორც ითქვა, მინანქრის ორი ფრაგმენტი, უწინარესად, მცხეთის საკათედრო ტაძრის სიძველეთსაცავში ინახებოდა: ეს ტაძარი XV ს-დან იქცა ქართლის მეფეთა აღსაყდრების ადგილად. ამ ნივთთა პირველი აღწერა (№376/178. 1788 წ.)

შეტანილია საქართველოს საეკლესიო მუზეუმის რეესტრში. ისინი იქ მოხსენიებულია სამეფო სკიპტრად: „ქ ხელსაჭერი ჯოხი, ა: ეკალმუხისა. თავი მუხისა მინანქარი წინასწარმეტყველების სახეები სხედს, რვა დაბალი ზურმუხტი უსხედს და ჯოხის ბოლოს ვერცხლი ავლია. დაფასებულია კ“. (А.Натроев. Мцхет и его собор Свети-Цховели. Историко-археологическое описание. – Тифлис, 1900, стр. 432). თუმცა, სვეტიცხოვლის სიძველეთსაცავის 1856 წლის აღწერილობათა მიხედვით ეს ნივთები უკვე მიჩნეულია მინანქრის გამოსახულებიანი მღვდელთმთავრის კვერთხის ზედა ნაწილად. მოსკოვის საჭურვილის პალატის ძველ აღწერილობებში ისინი შეტანილია როგორც „საქართველოს ერთ-ერთი უკანასკნელი მეფის ოქროს სკიპტრის ორი ფრაგმენტი“ (Опись Московской Оружейной Палаты. Фонд. №1, опись №3, ед. хр. №11. იქვეა მინანქარი საქართველოსათვის 6.2.1923 წელს სკიპტრის ფრაგმენტების გადაცემის შესახებ).

დღეს ეს ორი ფრაგმენტი მიჩნეულია სხვადასხვა დანიშნულებისა და მნიშვნელობის ნივთებად: ზოგიერთი დოკუმენტი მას მღვდელთმთავრის კვერთხად მიიჩნევს, სხვა – მეფის რეგალიების ნაწილად – სკიპტრად. ამიტომ უპრიანი იქნებოდა, ამთავითვე დაგვეზუსტებინა, კერძოდ, რომელ ნივთზეა საუბარი.

ხელისუფლების ამ ორ ინსიგნიას შორის არსებობს არსებითი სხვაობა, რომელიც აზრობრივი და ალევორიული თვალსაზრისით საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა. სკიპტრა მეფეთა რეგალიების უცილობელი ნაწილია (გვირგვინთან, დროშასთან, სფეროსთან, მახვილთან, დიდ სახელმწიფო ბეჭედსა და ფართან ერთად).

მასში უძველესი დროიდანვე სახიერდებოდა ხელისუფლება და ამ სახით არსებობდა ჯერ კიდევ ძველ საბერძნეთში. სკიპტრა-

3. 1629 წელს შაჰ-აბას I-ის მიერ პატრიარქ ფილარეტისათვის ნაწუპარი კვირთხი. ირანი (რუსეთში დაზღაფებული გოლგოთის ჯვარი შემოღებაა დაბატებული)
4. საარქიპირო კვირთხები

კვერთხი ხის ან ლითონისგან მზადდებოდა და ბოლოვდებოდა მდიდრულად შემკული თავით (სურ.3. 1. კვერთხი, რომელიც შაჰ-აბასმა 1629 წელს აჩუქა პატრიარქ ფილარეტს. 2. მეფე მიხეილ ფიოდოროვიჩის სკიპტრა, როგორც საბრძოლო ძალმოსილების სიმბოლო). მას ატარებდნენ მეფენი და სხვა რჩეულნი თავიანთი განსაკუთრებული უფლებამოსილების ნიშნად. ეს იყო ღვთივცხებულთა სამართლიანი მმართველობის, ძალმოსილების სიმბოლო, მინიერ მეფეთა სახელმწიფოებრივი სიძლიერის ნიშანი.

კვერთხი არსებითად ასევე შეურყვეველი ავტორიტეტის სიმბოლოა (სურ. 4). კვერთხი, ანუ პატერისა გადაეცემა მღვდელთმთავარს მისი აღსაყდრების შემდეგ. ის მის მფლობელს ახასიათებს როგორც მწყემსს თავისი ცხოვარისა, რომელსაც იგი ხსნის გზისკენ მიუძღვება. კვერთხი ბოლოვდება ურთიერთმიმართული გველის თავებით, რომლებიც განასახიერებდნენ სამწყსოს ბრძნულად მართვას. კვერთხის ქიმზე უცილობლად ჯვარია, რომელიც შეგვახსენებს, რომ ქრისტეს სადიდებლად უნდა მწყემსოს მღვდელთმთავარმა თავისი სამწყსო.

ძალზე მნიშვნელოვანია კვერთხის თავის შემკობა წინასწარმეტყველთა და მეფე-წინასწარმეტყველთა გამოსახულებებით. ქართული მინანქრის სკიპტრის თავზე ყველა გამოსახულება ქრისტეს გარშემო განთავსებული: აარონი – პირველსახე ქრისტესი როგორც ღვთის მსახურისა, მოსე — ალუზია ნათლობის ქრისტიანული საიდუმლოსი და ქრისტეს ჯვარცმის პირველსახე; დავითი – წინაპარი და პირველსახე იესო-მესიისა და სოლომონი – იესო ქრისტეს ძველალთქმისეული პირველსახე (Д. Апостолос-Каппадона. Словарь христианского искусства. - изд-во «Урал», 2000, стр. 13, 59, 143, 208). სკიპტრის მინანქრის თავის ოთხივე ნახნაგზე გამოსახული პორტრეტები შემკულია ლამაზი ხელრთვით შესრულებული წარწერებით-ციტატებით ბიბლიიდან. ამ გამოსახულებათა ძირითადი და ყველა წარწერაში ასახული გამაერთიანებელია მისი სიმბოლურ-ფუნქციური იდეა: იმედის მომცემი აარონის კვერთხი, მხსნელი – მოსე, დამრიგებელი – დავითი, დამსჯელი – სოლომონი. მხოლოდ ქრისტეს უპყრია ხელთ სფერო-ძალხელმწიფების სიმბოლო. გვირგვინი (დავითისა და სოლომონისა), სკიპტრა და სფერო სამეფო რეგალიების უცილობელი ნაწილია. ამიტომ გასაგებია, რომ საკვლევი სკიპტრა არა სასულიერო, არამედ საერო პირს ეკუთვნის.

ორ ტერმინს შორის სხვაობის გათვალისწინებითა და ზემოთ ნახსენებ მასალაზე დაყრდნობით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ მინანქრის ორი ფრაგმენტი უცილობლად სამეფოს სკიპტრის ნაწილებია. აღრევა მათს ოფიციალურ განსაზღვრებებში, სავარაუდოდ, გამიზნულად იქნა დაშვებული კონკრეტულ მიზეზთა გამო, რაზედაც ქვემოთ გვექნება საუბარი.

სამეფო სკიპტრის ფრაგმენტები 1882 წლამდე ინახებოდა მცხეთის სვეტიცხოვლის სიძველეთსაცავში. და აი აქედან იწყება ამ ნივთთა საინტერესო თავგადასავალი, რომელშიც აისახა რუსეთის სამეფო ტახტის ახალი მფლობელის, იმპერატორ ალექსანდრე III-ის (1845-1894), სახელისუფლებო ამბიციები.

საქართველოს ცენტრალურ საისტორიო არქივში ინახება ძალზე საინტერესო დოკუმენტები, რომლებიც ეხება საქართველოს ეგზარხატის მიერ ამ მინანქრის ფრაგმენტების გაყიდვას. ეს კი რუსეთის უმაღლესი ხელისუფლების დაუინებითი მოთხოვნა იყო. (საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი №489. აღ. №1. საქმე №39355). დაინყო რამდენიმეთვიანი მიმოწერა ორ კანტორას-სასულიეროსა (საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორა) და საეროს (მოსკოვის სასახლის კანტორა) შორის. ის გრძელდებოდა 1882 წლის 15 მარტიდან 1883 წლის 18 თებერვლამდე და დასრულდა გაყიდვის აქტების შედგენით, ამ ფრაგმენტების გადაგზავნითა და საფასურის მიღებით.

ცხადია, საჭურვლის პალატის მიერ სამეფო სკიპტრის ფრაგმენტთა შესყიდვა-შექენა მხოლოდ ოფიციალურ ხელისუფალთა ნებითა და ხელდასხმით მოხდებოდა, რადგან ქართული სამეფო რეგალიების შექენით დაინტერესებულ პირთ ხელს არ აძლევდა საზოგადოების ყურადღების მიქცევა. ეს მიმოწერა გასაიდუმლოებული იყო. ამისათვის ყველაზე შესაფერისი და ხელსაყრელი აღმოჩნდა არქეოლოგიის ყრილობა, რომელიც იმხანად თბილისში (в Тифлисе) გაიმართა (1881 წლის 8-დან 16 სექტემბრის ჩათვლით). ყრილობაზე სასწრაფოდ და „საგანგებო“ დავალებით მიავლინეს გიორგი დიმიტრის ძე ფილიმონოვი, რომელიც 1858 წლიდან მსახურობდა მოსკოვის კრემლის საჭურვლის პალატაში. იგი V ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობს როგორც „წარმართული და კლასიკური ძეგლების“ განყოფილების დიდი სხდომის საპატიო თავმჯდომარე. ფილიმონოვი აკეთებს უმნიშვნელო განაცხადს ყაზბეგში მიმდინარე გათხრების (1876 წელს აქ აღმოჩენილი ყველა ნივთი დიდი ხანია უკვე მოსკოვის საისტორიო მუზეუმშია), მცხეთისა და გელათის ძეგლთა შესახებ. ამ დროისათვის კი ყრილობის ყველა მონაწილემ მოიხილა მცხეთა, უფლისციხე, ქუთაისი, გელათი. სწორედ მაშინ დააფიქსირა გ. ფილიმონოვმა სამეფო სკიპტრის ეს ფრაგმენტები.

1882 წლის მარტში საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორაში საქართველოს ეგზარქოს იოანიკეს არქივისსკოპოსი იონიკე რუდნევი საქართველოს ეგზარქოსი იყო 1879-1882

ნლებში) სახელზე იგზავნება მოსკოვის სასახლის კანტორის ვიცე-პრეზიდენტ სერგეი სუხოტინის მიერ ხელმოწერილი ბარათი, საიდანაც ირკვევა, რომ რუსეთში დაბრუნებისთანავე ფილიმონოვმა იმპერატორის სასახლის მინისტრს აცნობა (1882 წლის 16 თებერვალს) მცხეთის ეკლესიის სიძველეთსაცავში მის მიერ ნაპოვნი სამეფო სკიპტრის ფრაგმენტების შესახებ და ერთი ხელის დაკვრით იგი შეაფასა „არა უმეტეს ათას მანეთად“. იქვე დასძენს, რომ მეფემ ინება მისი შეძენა მოსკოვის საჭურვლის პალატისათვის. მცხეთის ტაძრის მღვდელ რომან მრევლოვს დაევალა შეეგროვებინა ინფორმაცია სამეფო სკიპტრის შესახებ, რათა იგი განეხილა სინოდის კანტორას. იგი „უმორჩილესად“ ასრულებს ამ დავალებას და დანვრილებით აღწერს ამ ორ ფრაგმენტს, მათს გამოსახულებებსა და თანმხლებ წარწერებს. ის ცდილობს ძალუმი წინააღმდეგობა გაუწიოს მცხეთის სიძველეთსაცავის ამ ფასეულობათა გაყიდვას იმით, რომ მათ თავის „პატაკში“ მოიხსენიებს საეპისკოპოსო კვერთხის ნაწილებად. მათი გაყიდვის თაობაზე საბოლოო პასუხი მოცემულია მხოლოდ 1882 წლის 6 ივლისით დათარიღებულ დოკუმენტში. მისი მნიშვნელობის გამო საჭიროდ მივიჩნიეთ მისი სრული ტექსტის მოხმობა:

« И.д. Президента Московской Дворцовой Канторы, июля 6 дня 1882 г., за №239.

Милостивый Государь, Князь Александр Михайлович!

Командированный от Дворцового ведомства на бывший в минувшем году археологический съезд в Тифлисе Действительный Статский Советник Филимонов по возвращении донес, что им найдены в ризнице Мцхетского Собора, где совершалось коронавание Грузинских Царей, два фрагмента царских регалий; Государь Император, по всеподданнейшему о сем докладу г. Министра, Высочайше разрешить изволил приобрести те регалии для Московской Оружейной Палаты, по материальной стоимости в пользу Собора за 1000 руб.; о решении доставить вышеупомянутые регалии в Московскую Дворцовую кантору было сообщено Высокопреосвященнейшему Иоанникию Экзарху Грузии 5 марта сего года за №53, но уведомление от Его Высокопреосвященства по этому делу до настоящего времени не получено.

Принимая в соображение, что Высокопреосвященнейший Иоанникий получил новое назначение, я, озабоченный приведением в исполнение Высочайшей воли, обращаюсь к Вашему Сиятельству с покорнейшей просьбой не оставить зависящим от Вашей стороны распоряжение, о доставлении из Мцхетского Собора в Москву в возможно непродолжительном времени означенных двух фрагментов древнегрузинских царских регалий, которые в пред-

стоящее коронавание Их Величества, должны быть помещены в Московской Оружейной Палате вместе с другими хранящимися там Царскими регалиями; и о последующем почтительнейшим уведомлением Вашим, при этом считаю долгом присовокупить, что деньги за фрагменты уже получены из Кабинета Его Величества и будут высланы немедленно в то место, которое будет указано Вашим Сиятельством.

Примите, Ваше Сиятельство, уверения в совершенном моем уважении и преданности, с которыми имею честь быть Вашим покорнейшим слугою.

Граф Орлов-Давыдов».

(საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი №480. აღ. №1. საქმე №39355). (გრაფი ორლოვ-დავიდოვი იმ დროისთვის იყო მოსკოვის სასახლის კანტორის პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელი, თავადი ალექსანდრე მიხეილის ძე დონდუკოვ-კორსაკოვი კი - გენერალ-ადიუტანტი, კავალერიის გენერალი. 1882 წლის 1 იანვრიდან იგი იყო კავკასიაში სამოქალაქო ნაწილის მთავარსარდალი და კავკასიის სამხედრო ნაწილის ჯარების სარდალი).

ამდენად, მომავალი მეფის კორონაცია! აი სწორედ ამით აიხსნება მოსკოვის სასახლის კანტორის დაბეჯითებითი მოთხოვნა, სიჩქარე და მწირი საფასური. უკვე 1882 წლის 19 აგვისტოს საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის ხაზინადარი ა. პ. არდაზიანი იტყობინება, რომ გადაგზავნილი სამეფო რეგალიების ნაწილებისათვის საფოსტო სამმართველოს გადაუხადეს 4 მანეთი და 57 კაპიკი. აი ასე დასრულდა ეს ისტორია. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ეს ფრაგმენტები გადასულა „на благоугодное распоряжение Святейшего Синода“.

ალექსანდრე II-ის დაღუპვის გამო გამოცხადებულმა საყოველთაო გლოვამ ორი წლით გადადო ალექსანდრე III-ის კორონაცია. ეს დრო

5. გივი ალექსანდრე III-ის კორონაცია. მოსკოვის კრემლი. 1883 წლის 15 მაისი

სავსებით საკმარისი იყო, რათა ბრწყინვალედ მომზადებულიყვნენ მეფედ კურთხევისათვის (სურ. 5). სწორედ ამ დროს ემზადებიან, რათა მეფედ კურთხევის ამ ცერემონიალს მონარქის უმაღლესი ძალმოსილების, სიდიადის შთაბეჭდილება შეექმნა. მეფის კორონაციის დღისათვის მისი ბრძანებით შეიქმნა დიდი სახელმწიფო გერბი. ცენტრში განთავსებული ორთავიანი არწივის გარშემო თავს იწონებდნენ იმპერიის მიერ შემოერთებული ქვეყნებისა და ოლქების ემბლემები სხვათა შორის, გერბის არწივის ფრთებზე ქართულ მინათა გერბების დამაგვირგვინებელი სამეფო გვირგვინის გამოსახულებაც იყო. მისი მატერიალური პროტოტიპი საქართველოს უკანასკნელი მეფის - გიორგი XII-ის ინსიგნიებთან ერთად ჯერ კიდევ პავლე I-ის უზენაესი განკარგულებით შევიდა რუსულ რეგალიათა შემადგენლობაში. 1811 წლის 17 აპრილს ისინი გადაეცა საჭურვლის პალატას და ამიერიდან რუს თვითმპყრობელთა ქართველთა მეფეებად აღიარების სიმბოლოდაც მიიჩნეოდა. გიორგი XII-ის საინვესტიტური ნიშნებს მიეძღვნა ი. ბიჭიკაშვილის სტატია „ერეკლე II-ისა და გიორგი XII-ის რეგალიები“ (ყურ. „ჰეროლდი“, 2012, №1, გვ. 47-52), რომელშიც მან ჩემთან შეთანხმების გარეშე გამოიყენა ჩემს მიერ ჩამოტანილი, დამუშავებული და დაწერილი მასალა გვირგვინისა და სკიპტრის ილუსტრაციების ჩათვლით (თავის მხრივ, მე ჩემს მოვალეობად მიმაჩნია, უღრმესი მადლიერებით მოვიხსენიო მოსკოვის კრემლის მუზეუმის თანამშრომლები ი.ს. პარმუზინა და ი.ა. ბოგატსკაია მუზეუმში ჩემი მუშაობის დროს განეული დახმარებისა და მოწოდებული საარქივო მასალისათვის). გასაგები ხდება მისი უდღებულესობა იმპერატორის ეგზომ დიდი ყურადღება სამეფო სკიპტრის ფრაგმენტების მიმართ: ამით მას სურდა მეფედ კურთხევის საზეიმო ცერემონიალზე ჩამოსული მსოფლიო სამეფო ელიტისათვის ეჩვენებინა, რომ მისი უზენაესი ძალა ვრცელდება უკიდევანო ტერიტორიაზე, სადაც მრავალენოვანი და რწმენის ხალხი სახლობს. საჯაროდ გამოფენილ სხვადასხვა სამეფო ინსიგნიათა შორის საქართველოს, ალბათ, წარმოაჩენდა მხოლოდ გიორგი XII-ის გვირგვინი (ამ უმნიშვნელოვანესი სადღესასწაულო მოვლენის გამფორმებლებს სხვა ინსიგნია არც ჰქონდათ ხელთ), რადგან ორთავიანი რუსული არწივით დაბოლოებულ სამეფო სკიპტრას პავლე I-ის ვენზელი ჰქონდა და ამიტომ, სავარაუდოდ, იმ დროისათვის მას ქართულად არ მიიჩნევდნენ (სურ. 6) და ითვლებოდა რუსეთის იმპერატორის ინსიგნიად. ამიტომაც მცხეთის ტაძარში „ნაპოვნმა“ ფრაგმენტებმა მაშინვე დიდი ინტერესი გამოიწვია.

6. მეფე გიორგი XII-ის სამეფო გვირგვინი. მხატვარ-არქეოლოგ, აკადემიკოს ფ. ბ. სოლნცევის მიერ შესრულებული აკვარელი. XIX საუკუნის 30-იანი წლები; სკიპტრა, ტარი და იმპერატორ პავლე I-ის ვენზელიანი ფარი

1917 წლის ოქტომბრის გადატრიალებამდე ის ექსპონირებული იყო საჭურვლის პალატის საგვირგვინო დარბაზის №14 ვიტრინაში. შემდეგ იგი ხდება განსჯის ობიექტი და კვლავ ექცევა, ამჯერად, ქართველ მეცნიერ-ისტორიკოსთა ყურადღების ცენტრში.

1922 წელს საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატის ინიციატივით საბჭოთა ხელისუფლებამ გადაწყვიტა დაებრუნებინა საქართველოდან რუსეთში გატანილი და იქ დაცული ხელნაწერები და სხვა სამუზეუმო ექსპონატები. საბჭოთა მთავრობამ დააკმაყოფილა ეს თხოვნა და 1922 წლის 20 ივნისს, სამთავრობო დადგენილების თანახმად, შეიქმნა სპეციალური კომისია, ერთი მხრივ, რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიისა და განათლების სახალხო კომისარიატის და, მეორე მხრივ, საქართველოს წარმომადგენლების შემადგენლობით, მაგრამ ამ გადაწყვეტილებას წინ აღუდგა პეტროგრადასა და მოსკოვის სამეცნიერო წრეები. ასე მაგალითად, საჭურვლის პალატის გამგე დ. დ. ივანოვმა კომისიისათვის მოამზადა „ბარათი“, რომელშიც წერს: «Две части золотого с эмалью грузинского скипетра. После кальяна вторая вещь действительно грузинской работы, но по всей вероятности, через персидских мастеров-эмальеров. Обе части поступили в 1882 г. из запасной ризницы Мичетского собора. По всей вероятности, это поступление было щедро оплачено монастырю из казны русского народа, но точных сведений по этому поводу пока не имеется. Во всяком случае, притязания Грузии на этот предмет еще более или менее понятны, и он мог даже бы быть уступлен Грузии, но в виду его высокого художественного и технического интереса, эта уступка отозвалась бы значительным ущербом на задачах музея Оружейной Палаты – наглядно представить взаимодействие восточного и русского искусства, в данном случае персидскую эмаль, через посредство Грузии оказавшую сильнейшее влияние на русское эмалевое производство конца

XVII столетия. Остается вопросом, как подобные важные памятники будут использованы в Грузии, и как оценивается тот эквивалент, которым они были в свое время оплачены по всей вероятности в виде разных щедрот из русской казны для грузинского монастыря» (Отдел рукописных, печатных и графических фондов музея «Московский Кремль», ф. 20, оп. 1922 г. д. 20, л. 6 об. – 7. Переписка и список на выдачу из Оружейной палаты всех грузинских регалий и древностей Грузинской республики (начато 1922 – окончено 1922, на 12 листах); рукопись. ვსარგებლობ შემთხვევით და მადლობას მოვახსენებ ამ განყოფილების გამგე ტ.ა. ტიტოვას დ.დ. ივანოვთან დაკავშირებულ მასალაზე წარმოებულ მუშაობაში ჩემთვის განუხლები დახმარებისათვის). უკვე 1923 წლის 21 იანვრისათვის აკადემიის სამუზეუმო საქმეთა განყოფილებამ მიიღო გადაწყვეტილება ქართული წარმომავლობის 10 ისტორიული ნივთის გადაცემის თაობაზე. ამასთან, ხაზი გაესვა ქართულ გვირგვინს (იგულისხმება გეორგი XII-ის მეფედ კურთხევის გვირგვინი), რომლის გადაცემა ნებადართული იყო მხოლოდ საქართველოს წარმომადგენლების მიერ მოწვეული იუველირის თანდასწრებითა და „მისი მართებული აღწერის შემდეგ“. გადაცემის აქტი შედგა 1923 წლის 6 თებერვალს. პრაქტიკულად სიით განსაზღვრული ყველა ნივთი მინანქრის ორი ფრაგმენტის ჩათვლით გადაიგზავნა საქართველოში და 10 აგვისტოს გადაეცა საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმს. სამეფო სკიპტრის ფრაგმენტების შემდგომი ბედი კარგადაა ცნობილი. საბოლოოდ მან ბინა დაიდო ხელოვნების მუზეუმის საგანძურის ექსპოზიციაში. ამით, ფაქტობრივად, დასრულდა მისი „მოგზაურობა“.

თუმცა, ჯერჯერობით უცნობი რჩება რიგი საკითხებისა: ვის ეკუთვნოდა, ვინ იყო დამკვეთი, რა მოვლენის გამო დამზადდა ეს სკიპტრა? მათზე პასუხის გასაცემად, უპირველესად, საჭიროა გავარკვიოთ სკიპტრაზე გამოსახულებათა სიმბოლიკა და დავადგინოთ თანმხლები წარწერების აზრი. ძალზე მნიშვნელოვანია სკიპტრაზე აარონის, მოსეს, დავითისა და სოლომონის გამოსახულებათა შერჩევა მათი განთავსების თვალსაზრისით. უპირატესობა ეძლევა ე.წ. მცირე წინასწარმეტყველებს,

7. ძრისტა

რომელთაც აქვთ ერთმანეთთან ლოგიკური, ნათესაური და ისტორიული კავშირი.

ქრისტე – ებრაულად მესიას ნიშნავს, მეფეთა, მღვდელთმთავართა და წინასწარმეტყველთა სახელია. იესო ქრისტე (სურ. 7) ქრისტიანობის ცენტრალური ფიგურაა, ღვთისა, რომელსაც უკავშირდება ქრისტიანული ხელოვნება და იკონოგრაფია. სკიპტრაზე იესო ქრისტე გამოსახულია მაკურთხეველი მარჯვენით. მარცხენა ხელში კი სფერო უპყრია. მის გარშემო განთავსებული წარწერა მათეს სახარებიდანაა: „მენ ხარ კლდე და ამას კლდესა ზედა აღვაშენო ეკლესია ჩემი და ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერეოდინ“ (მათე. 16:18).

აარონი – უფროსი ძმა (სურ. 8), თანმხლები და თანამოაზრე წინასწარმეტყველ და

8. აარონი

საჯულმდებელ მოსესი, ებრაელთა პირველი მღვდელთმთავარი, რომელსაც ღვთისაგან ჰქონდა მინიჭებული განსაკუთრებული სამღვდელთმთავრო უფლებები. მის გამოსახულებას შემოუყვება წარწერა: „აჰყავდა კვერთხი ჰარონის და გამოილო ნაყოფი“ (რიცხვ. 17:8).

განმარტებით წარწერად შერჩეულია ბიბლიური თქმულება იმაზე, თუ როგორ არ შეისმინა ისრაელმა ღვთისა, რომელმაც იგი ურჩობისათვის დასაჯა. მაშინ დაიხოცა უამრავი ადამიანი. მოსეს ბრძანებით აარონმა აიღო საცეცხლური, მოათავსა მასში საკმეველი და სამსხვერპლოს ცეცხლი, ჩადგა ცოცხალთა და მკვდართა შორის და ხოცვა შეწყდა (რიცხვ. 16:42-49). შემდგომ აარონს მღვდელთმთავრობა შემდეგნაირად დაუმტკიცა: ებრაელთა 12-ვე ტომთაგან მოსემ კარავში ღმერთის მამამთავართა სახელებიანი 12 კვერთხი დადო. დილით ღვთისაგან მოსეს აარონის სახელიანი კვერთხი გაყვავდა და გამოილო ნაყოფი (რიცხვ. 17:23). ეს აყვავებული კვერთხი დიდი ხნის განმავლობაში ინახებოდა აღთქმის კიდობანში, როგორც ნათელი დასტური იმისა, რომ აარონი ღვთივცხებულა და მას ღვთისაგან აქვს მინიჭებული წმინდა ღვთისმსახურების აღსრულების უფლება. მღვდელთმთავრობის ეს უფლება გადადიოდა მის მემკვიდრეებზეც.

მოსე – იუდეველთა დიდი ბელადი, საჯულმდებელი და ოფიციალური რელიგიის

9. მოსა

ფუძემდებელი (სურ. 9). როგორც წესი, მოსეს გამოსახვდნენ ჭალარანვეროსანი მოხუცის სახით (იშვიათად, უნვერულს), რომელსაც ხელში ეკავა კვერთხი და სჯულის ფიქალები. ხანდახან მოსეს თავზე, მისი მანათობელი სიბრძნის ნიშნად, ორ რქას გამოსახვდნენ (მოსეს თავზე რქების გამოსახვა V ს-ში ბიბლიის ლათინურ ენაზე გადათარგმნისას დაშვებული შეცდომის შედეგია. ნაცვლად სიტყვებისა – “ნათლის სხივები” ან “შარავანდმოსილი”, რომლებიც იხმარებოდა სჯულის ფიქალებით ხელში სინას მთიდან დაშვებული მოსეს აღწერისას (გამოსვ. 34.29) წმინდა იერონიმმა დაწერა “ნათლის რქები” (comutam ლათ. “რქებიანი”). მოსეს ატრიბუტები იყო კვერთხი, სჯულის ფიქალები. განსაკუთრებული როლი მის საქმიანობაში კვერთხს ენიჭებოდა.

მოსე სკიპტრაზე მოკლენვერიანია, ხელში სჯულის ფიქალებითა და რქებით თავზე. მის ირგვლივ ბიბლიური წარწერაა: „და შენ აღილე კვერთხი ეგე შენი და განართხე ზღვასა მაგასა ზედა და განაპოსა ეგე“ (გამოსვ. 14:16). ამ შემთხვევაში აღებულია მოსეს კვერთხთან დაკავშირებული ერთი ეპიზოდი, კერძოდ, როცა მას ებრაელები ეგვიპტელთა ტყვეობიდან გამოჰყავს. ამისთვის საჭირო იყო მენამული ზღვის გავლა (გამოსვ. 14:1-31). ეგვიპტელებმა და მათმა ფარაონმა მალე შეინანეს ებრაელთა გაშვება ტყვეობიდან და მდევარი დაადევნეს. ღმერთმა უბრძანა მოსეს აელო კვერთხი, გაეკაფა ზღვაში გზა, რომლითაც ებრაელები მდევარს დაუსხლტებოდნენ. ღვთის ნებით ზღვა განიპო, გამოჩნდა ფსკერი და ებრაელებმა განვლეს ზღვის ფსკერი. ეგვიპტელთაგან კი ამბის მიმტანიც ვერ გადაურჩა საშინელ სიკვდილს.

დავითი – იუდეველთა მეორე მეფე. სამუელთან წარდგენილი იესეს შვიდი (სურ. 10) უფროსი ვაჟი არ იყო ღვთის რჩეული. ასეთი მხოლოდ უმცროსი – დავითი იყო, რომელიც სამუელმა აკურთხა მეფედ. ის მაშინ მხოლოდ 19 წლის იყო. დავითი ქრისტიანულ ხელოვნებაში მნიშვნელოვანი ფიგურაა, როგორც „ქრისტეს წინაპარი და მისი პირველსახე“. მან გააერთიანა ერთიან სახელმწიფოდ ისრაელი და დაიპყრო იერუსალიმი, გამოაცხადა ის

10. დავითი

სახელმწიფოსა და ხალხის ცხოვრების ერთგვარი ცენტრი, ერის მესაძირკვლე, რომელიც მანამდე ტომთა და გვართა ერთგვარ კონგლომერატს წარმოადგენდა. მისი ატრიბუტებია სიმებიანი ინსტრუმენტი, როგორც წესი, არფა და სამეფო გვირგვინი.

სკიპტრაზე „მეფსალმუნე“ არფითაა გამოსახული, მის გარშემო კი ფსალმუნის ფრაზაა: „კვერთხმან შენმან და არგანმან შენმან ამან ნუგეშინ მცეს მე“ (ფს. 22:4).

სოლომონი – ერთიანი ისრაელის მესამე მეფე, ცნობილი თავისი სიბრძნით, ტაძრის, სასახლეებისა და ქალაქმშენებლობით, თავისი ცოდვითა და შენანებით (სურ. 11). სოლომონი თავად იყო გაცხადებული სიბრძნე.

მის სიცოცხლეში მიიჩნეოდა, რომ: „ის, ვინც სიზმარში სოლომონს იხილავდა, თავად შეიძლებოდა ბრძნად ქცეულიყო“. ქრისტიანულ ხელოვნებაში სოლომონი გამოისახებოდა წვეროსანი და გვირგვინოსანი მამაკაცის

11. სოლომონი

სახით სამეფო სამოსში. სკიპტრის თავზე ის გამოსახულია სამეფო სამოსში და კვერთხით ხელში. მის ირგვლივ წარწერაა: „რომელსა უყვარან შვილნი – ასწავლის კვერთხითა“ (იგავ. 13:25). არცთუ შემთხვევით იქნა შერჩეული იგავის ეს ფრაზა. შერჩეულია ძალზე კონკრეტული, შეიძლება ითქვას, მარტივი და, იმავდროულად, რთული მომენტი ადამიანთა თანაცხოვრებისა –

12. მეფე თეიმურაზ II

მამა-შვილის ურთიერთობისა. ერთი მხრივ, აქ სიტყვათა თამაშია – კვერთხი (განკვერთხვა, განროზგვა), მეორე მხრივ – თითქოს წარწერა ფიქრთვანსჯისათვის განგანყობს, რომელიც სკიპტრის მფლობელის ცხოვრების გარკვეულსა და მნიშვნელოვან ეტაპს უკავშირდება.

ამდენად, სკიპტრაზე გამოსახულია იესო ქრისტე, წინასწარმეტყველნი და მეფე – წინასწარმეტყველნი, რომელთა გამართიანებელი საზრისი და მნიშვნელობა ძალუძს ამ ფრაზამ დაიტიოს: სამყაროს მხსნელი, მღვდელთმთავარი, ბრძენი, ერის გამაერთიანებელი და გამრიგე, სახელმწიფოს შემქმნელი და სჯულმდებელი, ხელოვნების მფარველი, მუსიკოსი, მწერალი და პოეტი. ეს თვისებები შეიძლება მივუსადაგოთ საქართველოს ისტორიაში განსაზღვრულ სახელმწიფო მოღვაწეს და ამ გზით დავადგინოთ, თუ ვისთვის არის იგი შეკვეთილ-დამზადებული. ასეთი პიროვნება, უდავოდ, მხოლოდ თეიმურაზ II (სურ. 12) იქნებოდა და აი რატომ.

სკიპტრის თავის ცენტრში ქრისტეს გამოსახვა მიანიშნებს მის „ღვთის რჩეულობაზე“. საქართველოში იმ ისტორიულ-დროით სივრცეში კი ასეთად შეიძლება მხოლოდ თეიმურაზ მეფე მიეჩნიათ. გამაჰმადიანებულ ბაგრატიონ მეფეთა თითქმის ასწლიანი მმართველობის შემდეგ იგი იყო პირველი, ვინც კათალიკოს ანტონ I-ის ხელდასმით ქრისტიანული წესით ეკურთხა მეფედ (თეიმურაზ II-ის აღსაყდრება კახეთის სამეფო ტახტზე განხორციელდა ალბათ ალავერდის ტაძარში, ქართლის მეფედ კი მისი კურთხევა სვეტიცხოველში მოხდა 1745 წლის 1 სექტემბერს). აყვავებული კვერ-

თხი მღვდელთმთავარ აარონისა და ღვთის მიერ მის მემკვიდრეებზე სამარადჟამოდ მღვდელთმთავრობის უფლების გადაცემაც ძალზე ადვილად აიხსნება: ქართლის ტახტს რამდენიმე პრეტენდენტი ეცილებოდა ერთმანეთს: „ღმერთმა დასაჯა საული ურჩობისა და ღვთის ნების აღუსრულებლობისათვის და მის ნაცვლად ისრაელის მეფედ დაადგინა იესეს ერთ-ერთი შვილი და უბრძანა სამუელს ბეთლემში წასვლა ისრაელის ტახტზე ღვთივ მირონცხებულის აღსაყდრებისათვის“ (Архимандрит Никифор. Иллюстрированная Полная Популярная библейская энциклопедия. – М., 1891, стр. 179). ამ ბიბლიურ სიუჟეტსა და XVIII ს-ის მეორე ნახევრის საქართველოს მდგომარეობას შორის სავსებით შესაძლებელია პარალელის გავლება: ვახტანგ VI (ქართლის შტო) ტახტის დაკარგვის შემდეგ ტოვებს ქართლს და იძულებულია რუსეთში გადასახლდეს; მეფე ხდება თეიმურაზ II, რითაც საქართველოს ტახტს ახალი შტო (აყვავებული კვერთხი) – კახელი ბაგრატიონები ეუფლებიან. „სამუელთან წარდგენილი იესეს შვიდი უფროსი შვილი არ იყო ღვთივმირონცხებული, ასეთი მხოლოდ უმცროსი – დავითი იყო, რომელიც ტახტზე იქნა დაბრძანებული. ის მაშინ მხოლოდ 19 წლის იყო“ (Архимандрит Никифор. Иллюстрированная Полная Популярная библейская энциклопедия. – М., 1891, стр. 179). ბიბლიური დავითის მსგავსად, თეიმურაზ II ირაკლის I-ის უმცროსი შვილია და ისიც 19 წლის ასაკში გამეფდა კახეთში; ბიბლიურ წინასწარმეტყველთა – დავითისა და მოსეს მსგავსად, თეიმურაზ II-ს ეკუთვნის ორიგინალური და ნათარგმნი ლიტერატურული ნაწარმოებები (მოსეს მსგავსად, თეიმურაზმა დაწერა ძირითადად მიჩნეული შემდეგი ნაწარმოებები: „ღამისა და დღის გაბაასება“, „თავგადასავალი“, „სასახლის ქება“, „გაბაასება რუსთაველთან“ და სპარსულიდან ნათარგმნი პოემა „თიმსარიანი“). უახლოეს მემკვიდრეებს ხშირად ერქვათ თეიმურაზი. მის სახელსაც, მსგავსად დავითისა, არასდროს ივინყებდა შთამომავლობა. თავის შვილთან – მომავალ მეფე ერეკლე II-თან ერთად ის ეომებოდა თურქებს და აქტიურად მონაწილეობდა აღმოსავლეთ საქართველოდან მათს გაძევებაში.

ამდენად, მსგავსად სოლომონისა, თეიმურაზი ბრძნულად განაგებდა ქვეყანას. ფრაზაც სოლომონის იგავთა წიგნიდან შემთხვევით არ შერჩეულა: „რომელსა უძვარან შვილნი – ასწავლის კვერთხითა“ (იგავ. 13:25). შეიძლება ეს ფრაზა აიხსნას შემდეგი ისტორიული ფაქტით: თეიმურაზსა და ერეკლეს შორის იყო გარკვეული უთანხმოება უკანასკნელის „პავლინოცხელების გამო“ (П.Г.Бутков. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год. – СПб., 1869, стр.241). 1747 წელს ირანში წასვლამდე თეიმურაზმა ქართლის მმართველად თავის ვაჟიშვილ ერეკლე II-თან ერთად დატოვა მეფე იესეს (თეიმურაზ II-ის უფროსი ძის მეუღლე) უკანონო შვილი –

13. კათოლიკოსი ანტონ I

ბატონიშვილი აბდულ ბეგი (არჩილი, თეიმურაზ II-ის უმცროსი დის მეუღლე). ამ დროს მეფე, უნიარესად, ერთი მხრივ, პოლიტიკური მოსაზრებებით ხელმძღვანელობდა, მეორე მხრივ კი, ალბათ, შვილის პატივმოყვარეობის მოთოკვა სურდა. შედეგად ამ სიტუაციამ უმაღვე დაძაბა ურთიერთობა ამ ორ უკანასკნელს (ირაკლისა და აბდულ ბეგს) შორის.

თანმხლები წარწერებითურთ სკიპტრის გამოსახულებების შესწავლისას განცვიფრებას იწვევს თავად ქტიტორი: სკიპტრა შეკვეთით დამზადდა, მისი კომპოზიცია კი, უდავოდ, განათლებული, წმინდა წერილისა და ისტორიის მცოდნის მიერ იყო შედგენილი. ამასთან, დამკვეთმა კარგად უნყოდა მეფის საზოგადო თუ პირადი ცხოვრება. თეიმურაზ II-ის გარემოცვისა და დროის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ შემკვეთი კათალიკოს ანტონ I იყო (სურ. 13). (იესეს შვილი, ბატონიშვილი თეიმურაზი, საქართველოს კათალიკოსი 1744 — 1755 და 1767 — 1788 წლებში, მწერალი, პოეტი). მას შეეძლო თეიმურაზისათვის მიერთმია სკიპტრა მის გამეფებასა (1745 წ.) ან ქორწინებასთან (1746 წ.) დაკავშირებით, როცა თეიმურაზმა მესამედ იქორწინა ანა-ხანუმ ბარათაშვილზე. მაგრამ უფრო მართებული იქნება, თუ მას ანტონ I-ის საჩუქრად მივიჩნევთ სპარსეთის უღლისაგან აღმოსავლეთ საქართველოს გათავისუფლების ნიშნად (ნადირ შაჰი გარდაიცვალა 1747 წელს). ამიტომ არცთუ შემთხვევითია სკიპტრაზე მოსეს გამოსახულების გარშემო ციტატა გამოსვლათა

ნიგნიდან, რომელიც ეგვიპტის ტყვეობიდან ებრაელების დახსნას აღნიშნავს. ნებისმიერ შემთხვევაში, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი გასათვალისწინებელი, რომელსაც ღრმა ისტორიული ქვეტექსტის გარდა პირადი ხასიათის მოტივაციაც აქვს: ანტონისათვის ნადირ შაჰის გარდაცვალება სასურველი იმითაც იყო, რომ 1735 წელს თავისი ქორწინლის დღეს, მან ანტონს საცოლვე წაჰგვარა (მისი საცოლვე იყო ქართლის თავადის – გივი ამილახვრის ქალიშვილი. გივი ამილახვარმა მოაწყო ამბოხება შაჰ-ნადირის წინააღმდეგ) და თავის ჰარამხანაში წაიყვანა. ანტონი მწუხარებას ვერ გაუმკლავდა და ბერად აღიკვეცა. მას, როგორც მეფე იესეს ძეს, ჰქონდა გარკვეული უფლებები ქართლის ტახტზე, მაგრამ ბერად აღკვეცის შემდეგ უარი თქვა მეფობაზე თავისი ბიძის-დედის ძმის სასარგებლოდ, რომელიც აღმოსავლეთ საქართველოს ბაგრატიონთა შორის გამოცდილებითაც უმეტესი და ასაკითაც უფროსი იყო. სწორედ ანტონს შეეძლო შეეკვეთა სკიპტრა მინანქრის ირანელი ოსტატებისათვის 1747 წელს, ანუ მალევე ნადირ შაჰის გარდაცვალების შემდეგ. ეს კი არცთუ ძნელი იყო, რადგან მისი ბიძაშვილი ქეთევანი, თეიმურაზ II-ის შვილი, იყო ირანის მმართველ ადილ-შაჰის (ალი-ყული-ხანი. 1747-1748) მეუღლე. ადილ-შაჰი კი ნადირ-შაჰის ძმისწული იყო, რომელმაც ჩაიბარა ირანის ტახტი მისი გარდაცვალების შემდეგ.

ქართველი ისტორიკოსი პაპუნა ორბელიანი, თანამხილველი თეიმურაზის აღსაყდრებისა, ამ მოვლენას ასე აღწერს: “ მიბძანდნენ მეფენი და დედოფალნი ქართლისა და კახეთისანი მცხეთას. ანტონი კათალიკოზი, კეთილ-სათნოებითა აღჭურვილი, ტრფიალებითა საზენაოთა ზედმინევნითა აღზენებული და ყოფლად სარწმუნოებითა მტკიცედ დამტკიცებული, მადლთა მიერ გაბრწყინებული, არ დააცადებდა ჟამითი ჟამად სიბრძნე მრავლობით წესთა და მართლიად გამოიკვლევდა წერილთაგან კურთხევასა მეფისასა. ასაკით იყო მცირე, მაგრამ სოლომონისა სიბრძნესა არარად კლებულ ექმნებოდა მეფეთა შვილი იყო და სულიერსა მეფობასაც ღირს იქმნა. ეგრე მრჩობლ მეფობისა საკადრად განაგებდა ყოველთა ყოფელთა საზღვართა კეთილისათა, ორი დღე დაიყოვნა და განანესნა ყოველნი სამღვდელონი ანუ საერონი და წესნი დღისა მისისა მზა ჰყვნა ყოველნი. დღესა მესამესა გამობძანდა ბატონი გარეთ საყდარს წინ ანტიოქიასა, ზემორე სეფე იდგეს დიდი და სეფესა გვერდით სეფანი დაედგნეს, დაბძანდა სეფანსა შინა და ეგრეთ იახლნეს დარბაისელნი, ვინა ჯდა, მისა ღირსი იყვნეს, ვინა დგომისა, ეგრევე ყოველნი განანესნეს. მოიტანეს სამეფო შემოსელი, პორფირი, ბისონი და დიადიმა ბოხჩებით, ეგრევე გვირგვინი, ჯმალი, სკიპტრა

და ქვეყნისა სფეროი. ესე ყოველი ამიერ და იმიერ მოუწყვეს. თვითმხილველი, ასე აღწერს ამ მნიშვნელოვან მოვლენას: „მობრძანდნენ ... და იყო ... სიხარული ქართსა და კახეთში (პ. ორბელიანი. ამბავი ქართლისანი. გვ. 102-3). უნდა ვივარაუდოთ, რომ, ჩამოთვლილი სამეფო რეგალიების მიხედვით, თეიმურაზის მეფედ კურთხევა ერთდროულად ორი სახით მოხდა: ძველქართულად და ახლებურად, ევროპულად. ქართველ მეფეთა რეგალიები შეიძლება სვეტიცხოვლის ან ნარიყალის სამეფო სიძველეთსაცავეში ყოფილიყო დაცული. უფრო სავარაუდოა, რომ თეიმურაზის საკორონაციო ნივთები თბილისში იყო დაცული, რადგან მათ ჩვენამდე ვერ მოაღწიეს. ცნობილია, რომ 1795 წელს ალა-მაჰმად-ხანმა ააოხრა და გაძარცვა თბილისი. სასახლიდან მან ქართველ მეფეთა საგვარეულო განძეულობა გაიტანა ირანში. ეს გარემოება, მართალია არაპირდაპირი, მაგრამ მაინც კიდევ ერთი მტკიცებულებაა, რომ ჩვენი საკვლევე მინანქრის ფრაგმენტები არ იყო საკორონაციო, რადგან ის განცალკევებით ინახებოდა სვეტიცხოველში უმაღლესი ხელისუფლების აღმნიშვნელი სხვა ინსიგნიების გარეშე.

ნებისმიერ ნივთს, განსაკუთრებით საიუველირო ხელოვნების ჩვენამდე მოღწეულ პრაქტიკულად ყველა ნიმუშს, რთული ბედი აქვს. ამგვარია საქართველოს სამეფო სკიპტრის მინანქრის ორი ფრაგმენტის ხვედრიც. მისი მოგზაურობა „დროსა და სივრცეში“ შედეგია ადამიანური მრავალსახოვანი ამბიციისა, რომელშიც გ. ფილიმონოვმაც შეიტანა გარკვეული კორექტივი. ის ერთგვარი ილუსტრირებაა საქართველოს ისტორიის ერთი კონკრეტული მომენტისა.

ამგვარად, აქ მოხმობილი საარქივო დოკუმენტების, ისტორიული ფაქტების, წამოყენებული ვერსიებისა და ჩატარებული საატრიბუციო ანალიზის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ: ჯერ ერთი, პერსონიფიცირებული ანალოგების მიხედვით, რომლებიც ბიბლიურ პირველსახეთა ნარატიულ-დამრიგებლობით აზრს უკავშირდება, ეს სკიპტრა თეიმურაზ II-ს (1695-1762) ეკუთვნოდა; მეორე, ის შეიძლება ანტონ I-ს შეეკვეთა და ეჩუქებინა თეიმურაზისათვის ნადირ-შაჰის (1747) გარდაცვალებასთან დაკავშირებით, რის შემდეგაც ქართლ-კახეთის სამეფოები საბოლოოდ გათავისუფლდნენ ირანის უღლისაგან, მესამე-ამ ფრაგმენტთა მინანქრის ხარისხი, დახვეწილობა და კოლორისტული გამის ერთიანობა, განსაკუთრებული ფერადოვანი პალიტრა, მომინანქრებისას გამოყენებული მრავალი ტექნიკურ-ტექნოლოგიური ხერხების გაერთიანების სირთულე, სპარსული სტილის თანახმად, კომპოზიციაში წარწერის ჩართვა, გამოსახულებათა ტიპი და მათი შესრულების

მაღალი ოსტატობა გვაძლევს უფლებას ვთქვათ, რომ ეს სკიპტრა XVIII ს-ის შუა ხანებში დამზადდა ირანში ქართველი ოსტატის თანამონაწილეობით. ის არ იყო განკუთვნილი მეფედ კურთხევისათვის. ცნობილ მიზეზთა გამო, რამაც დააბა ურთიერთობა თეიმურაზსა და ანტონს შორის (ამ უკანასკნელის კათოლიციზმისაკენ მიდრეკილება, რაც სკიპტრის კომპოზიციაშიც აისახა), სკიპტრამ ვერ მოაღწია ჩვენამდე სრული სახით სწორედ იმიტომ, რომ იგი არ იყო სამეფო ინსიგნია და გაადვილდა მისი დაშლა ნაწილებად.

აღმოსავლეთისათვის ჩვეულებრივი მოვლენა იყო მბრძანებელთა და დიდებულთათვის სიმბოლური დატვირთვის მქონე სხვადასხვა პირად ნივთთა შექმნა. ისინი, ძირითადად, ავგაროზისა და ერთგვარი თილისმის ფუნქციას ასრულებდნენ. საკვლევე სკიპტრის ფრაგმენტებიც ამ ტრადიციით შეიქმნა, მაგრამ, მაგიურ-თავდაცვითი ფუნქციისაგან განსხვავებით, მათ ძალზე სიმბოლური დანიშნულება აქვთ. არსებითად ეს ფრაგმენტები უნიკალურია აზრობრივი და შესრულების თვალსაზრისით. ეს ნივთი ძეგლია. იგი შეიძლება მივიჩნიოთ ისტორიულ არტეფაქტადაც, პანეგირიკის შესანიშნავ ნიმუშადაც, რომელიც შეიქმნა დამკვეთის განსწავლულობის წყალობითა და მაღალპროფესიონალი ოსტატის მეშვეობით.

ნატალია ბერუჩაშვილი Natalia Beruchashvili

რუსულიდან ქართულად თარგმნა
ნიწო ნაღარაიამ

სახელმწიფო პერალდიკის უძველესი ნიმუშები

მკითხველის ყურადღებას დღევანდელ დღემდე მოღწეულ პერალდიკის უძველეს ნიმუშებზე გავამახვილებთ. თავიდან ეს გერბები სამეფო თუ სამთავრო სახლის საგვარეულო სიმბოლო იყო და მხოლოდ დროთა განმავლობაში დაიწყო მათი გაიგივება სახელმწიფო სიმბოლიკასთან.

პერალდიკის ჩამოყალიბებიდან (XII-საუკუნის შუა წლებიდან XIII საუკუნის პირველ ნახევრამდე) სულ რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ ეს ტრადიცია უკვე ისე გამყარდა, რომ მაგალითად ავსტრიის მთავრების ბაბენბერგების დინასტიის შეწყვეტის შემდეგ 1178 წელს დიდი ჰერცოგების ტახტზე ასულმა ჰაბსბურგებმა საკუთარი საგვარეულო გერბი, რომელზეც ლომი იყო გამოსახული, ბაბენბერგების საგვარეულო მენამულ ფარზე გამოსახული ვერცხლის (თეთრ) ზოლიანი გერბით შეცვალეს.

გვინდა აღვნიშნოთ, რომ პერალდიკა შუა საუკუნეების ევროპულ წიაღში აღმოცენებულ ფენომენს წარმოადგენს, XIX საუკუნემდე მხოლოდ ევროპასა და ევროპელი კოლონისტებით დასახლებულ “ახალი მსოფლიოს” ქვეყნებში არსებობდა და ამიტომაც ბუნებრივია, რომ მისი უძველესი ნიმუშები ევროპაში მოიძებნება. ასევე გვინდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ ევროპაში და მითუმეტეს მსოფლიოს სხვა რეგიონებში XI-XII საუკუნემდე არსებული ნებისმიერი სიმბოლიკის პერალდიკურად შერაცხვა არასწორია. ასეთი სიმბოლიკის აღსანიშნავად არსებობს მოსახერხებელი ტერმინი “პროტოპერალდიკა”.

პერალდიკოსები სამართლიანად მიიჩნევენ, რომ პერალდიკის შესახებ საუბარი მხოლოდ იმ პერიოდიდანაა გამართლებული, როდესაც ამა თუ იმ სიმბოლომ აშკარად გამოხატული საგვარეულო, მემკვიდრეობითი ხასიათი მიიღო და რაც ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ეს სიმბოლო აუცილებლად რეალურად გამოისახებოდა მფლობელის ფარზე.

ამ ორი კომპონენტის სისტემური თანხვედრა კი როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მხოლოდ XII-XIII საუკუნეების მიჯნაზე დასტურდება.

ითვლება რომ დღემდე მოღწეულ პერალდიკის ერთ-ერთ უძველეს ნიმუშს ინგლისის და დანიის ლეოპარდები (ლეოპარდი პერალდიკის ენით, ოთხ ფეხზე მოარულ ლომს ეწოდება და არა ზოოლოგიურ ლეოპარდს) წარმოადგენენ.

სავარაუდოა, რომ ეს ლეოპარდები სკანდინავიურ წიაღში წარმოიქმნა. ისინი გამოისახება ნორმანდიის, დანიის, ინგლისის, ესტონეთის გერბებზე. ყველა ეს მხარე ან უშუალოდ იყო სკანდინავიებით დასახლებული ან მათ ექვემდებარებოდა.

პერალდიკის მკვლევართა უმრავლესობა

თვლის, რომ საგვარეულო გერბის რამდენიმე თაობის მიერ ხმარების უძველეს ნიმუშს ანჟუს (პლანტაგენეტების) დინასტიის წარმომადგენლებთან ვხვდებით.

ინგლისის მეფისა და ანჟუსა და მენის კონ-

1. ანჟუს კონტის ჟოფრუას საფლავის მომინაწილებული ფინი 1150-იანი წლები

ტის ჰენრი II-ის მამის ჟოფრუას საფლავის მომინაწილებულ ფინზე (+1151 მეინის კათედრალის მუზეუმი, საფრანგეთი) და მისი უკანონოდ შობილი შვილიშვილის უილიამ ლონგსპის საფლავის ქანდაკებაზე (+1226 სოლსბერის კათედრალი, ინგლისი) გამოსახულ ფარებზე ექვსი იდენტური ლომია გამოსახული.

ბერი ჟან დე მარმუტიე თხზულებაში ანჟუს ისტორიის შესახებ (1170-1180) გვაუწყებს, რომ ჟოფრუას და ინგლისის მეფის ჰენრი I-ის ასულის მატყლდას ქორწინებასთან დაკავშირებით, ჰენრიმ მომავალი სიძე რაინდად აკურთხა და ექვს ოქროს ლომიანი ფარი ჩამოკიდა კისერზე. აღსანიშნავია, რომ თავად ჰენრი I უილიამ დამპყრობლის შვილიშვილი და ნორმანდიული დინასტიის წარმომადგენელი იყო. ნორმანდიის გერბს კი მენამულ ველზე გამოსახული ორი ლეოპარდი წარმოადგენს. ამ ფაქტის შესახებ ყურადღება ჩვენ ჟურნალ “ჰეროლდი“-ს 2012 წლის პირველ ნომერში დაბეჭდილ სტატიაში “ლომი და არწივი” გავამახვილეთ.

მენამულ ველზე გამოსახული სამი ლეოპარდი (ინგლისური ტრადიციის მიხედვით ევროპის კონტინენტზე ლეოპარდებად წოდებულ ლომებს “მოარულ მოგუშაგე ლომებად” მოიხსენიებენ) ინგლისის გერბზე პირველად ჟოფრუა პლანტაგენეტის შვილიშვილის, ინგლისის მეფე რიჩარდ I-ის დროს (მეფობდა 1157-1199

ნლებში) გაჩნდა და თითქმის უცვლელი სახით მოაღწია ჩვენს დრომდე. რიჩარდის დიდ ბეჭედზე, რომელიც მისი გამეფების ანუ 1189 წლით თარიღდება მეფეს ჯერ კიდევ ყალყზე მდგომი ორი ლომით მორთული ფარი უპყრია. სამი ლეოპარდი კი პირველად მის 1198 წლით და-

2. ინგლისის მეფე რიჩარდ I ლომბულის დიდი ბეჭედი 1189 წელი

3. რიჩარდ ლომბული 1180-იანი წლების მინიატურა

4. უილიამ ლონგსპის სოლსპერის ერლის საფლავი „ბარდაიცვალა 1226 წელს“

თარიღებულ დიდ სახელმწიფო ბეჭედზე ჩნდება. მიუხედავად იმისა, რომ სადღეისოდ ინგლისის გერბი დიდი ბრიტანეთის საგერბო ფარის ნაწილია და ფარის პირველ და მეოთხე მეოთხედებში გამოისახება, ეს გერბი რიჩარდ I-ის მეფობის შემდეგ არ შეცვლილა. დიდი ბრიტანეთის საგერბო ფარის მეორე მეოთხედი შოტლანდიის ლომს, ხოლო მესამე კი ირლანდიის (ამ შემთხვევაში მხოლოდ გაერთიანებული სამეფოს შემადგენლობაში შემავალი ჩრდილოეთ ირლანდია იგულისხმება) ჩანგს უკავია. გაერთიანებული სამეფოს გერბი ამჟამინდელი სახით დედოფალი ვიქტორიას გამეფების პერიოდიდან 1837 წლიდან უცვლად გამოისახება.

მენამული გულებით მოფენილ ოქროს ველზე სამი ლაჟვარდოვანი ლეოპარდის გამოსახვა დანიაში მეფე კნუტ VI ვალდემარსონის ეპოქაში, 1190-იან წლებში დასტურდება. ამ გერბმა დღემდე მხოლოდ უმნიშვნელო ცვლილებები

განიცადა, გულების რაოდენობა ცხრამდე შემცირდა.

მიოხიდაა იმისა. რომ მომდევნო საუკუნე-

5. დანიის მეფე კნუტ VI ვალდემარსონის ბეჭედი 1190-იანი წლები

6. დანიის თანამედროვე (მცირე) გერბი

ნების განმავლობაში დანიის გერბი დინასტიური თუ სხვა სახის ტერიტორიული შენაძენების ხარჯზე სულ უფრო რთულდებოდა, სამი ლეოპარდი ყოველთვის ინარჩუნებდა საპატიო ადგილს ოთხ ნაწილად გაყოფილ ფარზე და პირველ და მეოთხე მეოთხედებში გამოისახებოდა. ასეთია დანიის დღევანდელი დიდი გერბიც, ხოლო დანიის სამეფოს მცირე გერბზე კი კვლავ მხოლოდ სამი ლეოპარდი გამოისახება. აღსანიშნავია ისიც, რომ დანიის დიდი გერბის ფარს ოთხად არა უბრალოდ ხაზები, არამედ ჯვარი ყოფს. ეს ჯვარი კი მსოფლიოს ერთ-ერთ უძველეს დროშად აღიარებულ დანიის დროშას “დანებროგს” გამოისახავს. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი სტატია ვექსილოლოგიას არ მოიცავს, მაგრამ გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ დანებროგი გერბის შემადგენლობაშიც შედის, გვინდა გამოიხატოს სახით მკითხველის ყურადღება ამ დროშის წარმოშობაზეც გავამახვილოთ. ლეგენდის თანახმად დანიელი ჯვაროსნები წარმართ ესტონელებს ებრძოდნენ თანამედროვე ტალინის მიდამოებში და ბრძოლის ბედი მათ საწინააღმდეგოდ იხრებოდა. დანიელმა მღვდელმა, რომელიც ბრძოლას შორიახლოს მდებარე ბორცვიდან უცქერდა ხელები ცისკენ აღაპყრო და მხურვალე ლოცვას შეუდგა. დანიელებმა უფრო წარმატებულად დაიწყეს ბრძოლა, მაგრამ საკმარისი იყო დაღლილ მღვდელს ხელები ძირს დაეშვა, რომ ესტონელები მაშინვე მძლავრობდნენ. მღვდელს ორი მეომარი ამოუდგა გვერდში და ხელების მალა აპყრობაში დაეხმარა. ამ დროს ციდან სასწაულებრივად ჩამოეშვა თეთრ ჯვარიანი მენამული დროშა. დანიის მეფე ვალდემარ II-მ დროშა აიღო და ჯარს წარუდგინა. ამ სასწაულით გამხნეებულმა დანიელებმა საბოლოო გამარჯვებას მიაღწიეს.

ისტორიკოსების ნაწილი თვლის რომ ეს დროშა რომის პაპმა გაუგზავნა ჩრდილოელი წარმართების მოსაქცევად გამგზავრებულ მეფეს, ზოგიც ფიქრობს, რომ ეს პოსპიტალიერების ჯვაროსანი ორდენის სახეცვლილი დრო-

შაა. ამ ორის გარდა დანებროგის წარმოშობის კიდევ რამდენიმე ვერსია აერსებობს. ასეა თუ ისე, პირველად უტყუარი სახით დანებროგი 1340-1380-იან წლებს შორის დანიაში შექმნილ ეგრეთწოდებულ „გელრეს საგერბე“ კრებულშია გამოსახული. დანებროგით ოთხად გაყოფილ დანიის საგერბე ფარს კი უკვე 1398 წელს „კალმარის უნიის“ (დანიის, ნორვეგიისა და შვედეთის ერთ სამეფოდ გაერთიანება) პირველი მეფის ერიკ პომერანიელის სახელმწიფო ბეჭედზე ვხვდებით.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ესტონეთის გერბის სამი ლეოპარდი სწორედ დანიის ბატონობის პერიოდმა განაპირობა. 1219 წელს დანიის მეფე ვალდემარ II-მ ესტონეთი დაიპყრო და ლეოპარდები ტალინის გერბზე გამოსახა.

შუა საუკუნეებში პირენეის ნახევარკუნძუ-

7. ესტონეთის თანამედროვე (მცირე) გერბი

ლის ჩრდილოეთში მდებარე კასტილიის, ლეონის, ნავარის, არაგონის და პორტუგალიის სამეფოები ნახევარკუნძულის უდიდესი ნაწილის მომცველი მუსლიმანური სახელმწიფოების წინააღმდეგ განმათავისუფლებელ ომს „რეკონკისტას“ ეწეოდნენ. 1147 წელს კასტილია და ლეონი მეფე ალფონსო VII-მ გააერთიანა. ესპანელი პერალდიკის მკვლევარები მიიჩნევენ, რომ ლომი ლეონის გერბზე პირველად ცოტა უფრო ადრე 1126 წელს გაჩნდა. ალფონსო VII-ს გარდაცვალების შემდეგ ეს სახელმწიფო დაიშალა და კვლავ მხოლოდ 1230 წელს გაერთიანდა. კასტილიის გერბზე გოდოლის გამოსახვას კი მის შვილიშვილ ალფონსო VIII-ს (1230 წელი) მიეწერება.

8. კასტილიის მეფე ალფონსო VIII-ის ბეჭედი 1198 ცელი

9. ლეონის მეფე ალფონსო IX 1188-1230

10. ბარსელონის კონტის რაიმონდ IV-ის ბეჭედი 1150-იანი წლები

11. ალფონსო V არაგონის, სიცილიისა და ნეაპოლის მეფე. 1440-იანი წლების მიწიატურა

12. ესპანეთის თანამედროვე გერბი

ასევე ითვლება რომ სწორედ მაშინ გაიყო საგერბე ფარი ოთხ ნაწილად, მასზე კასტილიის გოდოლებისა და ლეონის ლომის ორ-ორჯერ გამოსახვის მიზნით. მსოფლიოს ჰერალდიკის ისტორიის მცოდნეთა დიდი ნაწილი იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ სწორედ ზემოხსენებული საგერბო ფარი წარმოადგენს ოთხად გაკვეთილ გადაკვეთილი (ოთხ ნაწილად გაყოფილი) ფარის პირველ ნიმუშს მსოფლიოში. კასტილიის გოდოლები მისი სახელწოდების, ანუ გოდოლების, კოშკების ქვეყნის ჰერალდიკური გამოსახვაა. ლეონის ლომიც ამ სამეფოს სახელწოდებასთანაა დაკავშირებული. არაგონის საგერბე ფარი პირველად ბარსელონის კონტის რაიმონდ IV ბერენგარის მმართველობის ეპოქაში 1150-იან წლებში გამოისახებოდა მის საბეჭდავზე და ამრიგად მსოფლიოს ერთ-ერთ უძველეს გერბს წარმოადგენს. ამ გერბის წარმოშობასთან დაკავშირებით საინტერესო ლეგენდა არსებობს. IX საუკუნის მიწურულს ნორმანებმა ფრანკთა იმპერიის დასავლეთ პორვინციებში თარეში დაიწყეს. ურგელის და ბარსელონის კონტმა ვილფრედ სპირთმიანმა მოთარეშებთან ბრძოლისას არნახული გამირობა გამოიჩინა და მრავალი ჭრილობაც მიიღო. ბრძოლის ველზე მყოფმა იმპერატორმა კარლოს მელოტმა კონტის გამირობის უკვდავსაყოფად, თითები დაისველა კონტის ჭრილობებიდან მომდინარე სისხლში და გამირის ოქროსფერ ფარს ჩამოუსვა ხელი. მოგვიანებით კი გერბის მიხედვით მისი იდენტური მაგრამ ისე შეტრიალებული გამოსახულება, რომ მენამული ზოლები ჰორიზონტალურადაა განლაგებული დროშის ხმარებაც დაიწყო.

მიუხედავად იმისა რომ ტრადიციის მიხედვით გერმანიის (წმინდა რომის იმპერიის) არწივი კარლოს დიდის ეპოქიდან IX საუკუნიდან იხმარებოდა, მისი პირველი ჰერალდიკური გამოსახულება, რომელიც იმპერიას თუ იმპერატორს აღნიშნავს ჰოლანდიის ქალაქ მასტრიხტში 1170-1190 წლებს შორის მოჭრილ მონეტაზე გვხვდება. ამ მონეტაზე გამოსახული არწივი ერთთავიანია. მოგვიანებით XIV საუკუნეში წმინდა რომის იმპერიის ჰაბსბურგმა იმპერატორებმა ერთთავიანი არწივი ორთავიანით შეცვალეს. ხოლო 1870 წელს

14. წმინდა რომის (გერმანიის) იმპერიის იმპერატორის ფრიდრიხ I ბარბაროსას ბრატუბატი XII საუკუნის მეორე ნახევარი

15. გერმანიის იმპერატორი ჰაინრიხ VI ნაპოლის 1191 წლის ალყის დროს.

13. მასტრიხტსკი 1172 - 1192 წლებს შორის მოჭრილი მონეტა

16. გერმანიის თანამედროვე გერბი

პრუსიის ჰეგემონიის ქვეშ შექმნილმა ახალმა გერმანიის იმპერიამ კვლავ ერთთავიანი არწივი დააბრუნა სახელმწიფო გერბზე. რომის წმინდა იმპერიის პირდაპირი მემკვიდრე ავსტრია-უნგრეთი კი 1918 წელს პირველ მსოფლიო ომში დამარცხებამდე განაგრძობდა ორთავიანი არწივის გამოსახულების ხმარებას. ახლად შექმნილმა ავსტრიის რესპუბლიკამ კი ერთთავიანი არწივი აირჩია გერბად და მას ბრწყინებულ ნამგალი და უროც კი დააკავებინა. ავსტრიის არწივს მკერდზე ავსტრიის საგერბო ფარი ადევს. ამ გერბზე სამი განივი ძელი ანუ ზორტია გამოსახული. პირველი და მესამე ძელები მენამულია, ხოლო მეორე კი თეთრი (ჰერალდიკური ტერმინოლოგიის მიხედვით ვერცხლის). სინამდვილეში კი ჰერალდიკური აღწერის დროს ამბობენ რომ ნითელ ველზე ერთი განივი ვერ-

ცხლის ძელია გამოსახული. აღსანიშნავია ისიც, რომ ავსტრიის დროშაც გერბის იდენტურია. მაგრამ არაგონის შემთხვევისგან განსხვავებით, სადაც ჯერ გერბი შეიქმნა და დროშა კი გერბის მიხედვით, ავსტრიის შემთხვევაში ითვლება რომ პირველი დროშა იყო. ეს გერბი ავსტრიის ბაბენბერგთა დინასტიის მთავრების ეპოქიდან XII საუკუნიდან მოყოლებული იხმარება. საინტერესოა ამ გერბის შექმნის ისტორიაც. ლეგენდის თანახმად ავსტრიის მთავარი ლეოპოლდ V მესამე ჯვაროსნული ლაშქრობის დროს 1191 წელს სალადინის მიერ ოთხი წლით ადრე დაპყრობილი ქალაქი აკრის ალყაში იღებდა მონაწილეობას. მთავარი ჯვაროსანთა ლაშქარში წმინდა რომის იმპერიის ძალებს სარდლობდა. ლეოპოლდი ისე შეუპოვრად იბრძოდა, რომ გამარჯვების შემდეგ აბჯარზე გადაცმული თეთრი ნაჭრის ტუნიკა მთლიანად მტრის სისხლში ქონდა ამოსვრილი. ტუნიკას სისხლი არ შეეხო მხოლოდ წელზე, იქ სადაც მთავარს ქამარი ჰქონდა შემოჭერილი. მოგვიანებით ლეოპოლდის სუბერენმა იმპერატორმა ჰაინრიხ VI-მ მთავარს ამ კომპოზიციის ავსტრიის ახალ დროშად გამოცხადების უფლება მიანიჭა.

17. ავსტრიის მთავარ ფრიდრიხ II-ის პაქაიდი 1230-1246 წლები

18. ავსტრიის თანამედროვე ბერძენი

ამ დროშას კიდევ ერთი ისტორიული ფაქტი უკავშირდება. აკრის დაცემის შემდეგ, გამარჯვებულმა ჯვაროსნებმა იერუსალიმის სამეფოს და ლაშქრობის ლიდერების საფრანგეთის მეფე ფილიპ II ოგიუსტის, ინგლისის მეფე რიჩარდ I ლომგულის და ავსტრიის მთავარ ლეოპოლდ V-ის დროშები ქალაქის გალავანზე აღმართეს. დროშების აღმართვის ინიციატორი იერუსალი-

მის გამგებელი და ლეოპოლდის ახლო ნათესავი კონრად დე მონფერატი იყო. მიუხედავად იმისა რომ ლეოპოლდი საღვთო რომის იმპერიის ლაშქრის მხედართმთავარი იყო, რიჩარდ ლომგულმა ავსტრიის დროშა ჩამოახსნევინა, რაც იმით გაამართლა, რომ ლეოპოლდი მხოლოდ მთავარი იყო და მეფეებთან გატოლება არ ეკადრებოდა. ამ ინიციატორის შემდეგ ლეოპოლდმა მალე დატოვა წმინდა მინა და სამშობლოში დაბრუნდა. დროშების აღმართვის ინიციატორი კონრად მონფერატელი კი იერუსალიმის მეფედ აირჩიეს, რამაც ძალზე გაანაწყენა რიჩარდ ლომგული რომელიც მხარს გი დე ლუზინიანს უჭერდა. გი იერუსალიმის კანონიერი დედოფლის სიბილას მეუღლე გახლდათ და მეფის ტიტულს მხოლოდ ამის გამო ატარებდა. სიბილას და მათი ქალიშვილის გარდაცვალების გამო კი ახალი მეფის არჩევის საკითხი აქტუალური გახდა. თუმცა მეფედ არჩევიდან სულ რამდენიმე დღეში კონრადს ასასინებები დაესხნენ თავს და განგმირეს. მოარული ხმები ასასინების დაქირავებას რიჩარდს აბრალებდნენ. ბედის განგებამაც არ დააყოვნა და მთავარ ლეოპოლდს სულ მალე შურისძიების შესაძლებლობა მიეცა. ერთი წლის შემდეგ მეფე რიჩარდი ავსტრიაზე გავლით სამშობლოში ბრუნდებოდა. ვენის შემოგარენში ინგლისის მეფე იცნეს და დაატყვევეს. ლეოპოლდმა რიჩარდი იმპერატორ ჰაინრიხ VI-ს გადასცა, რომელმაც პაპის მიერ გამოხატული პროტესტისა და ეკლესიისგან განკვეთის მიუხედავად ინგლისის მეფეს კონრად მონფერატელის მკვლელობაში დასდო ბრალი. რიჩარდი ორწლიანი ტყვეობის შემდეგ დედის ელინორ აქვიტანელის თაოსნობით შეგროვილი უზარმაზარი გამოსასყიდის ფასად გაათავისუფლეს. გამოსასყიდის წილი მთავარ ლეოპოლდსაც ერგო და მან ამ თანხის დახმარებით ვენის ახალი გალავანი ააგო და ავსტრიის ზარაფხანას ჩაუყარა საფუძველი. მენამულზე გამოსახული ვერცხლის ძელი კი მას შემდეგ უცვლელად ამშვენებს ავსტრიის გერბსაც და დროშასაც. მოგვიანებით ავსტრიის ახალ მმართველ დინასტიას ჰაბსბურგებს თავში არც კი მოსვლიათ ბაბენბერგების ამ სიმბოლიკის შეცვლა. ასევე ძველია პოლონეთის გერბის თეთრი არწივიც. მას პოლონეთის მთავრებისა და შემდეგ კი მეფეების დინასტიის პიასტების პატივსაცემად “პიასტების არწივსაც” უწოდებენ. მიიჩნევენ რომ არწივი გერბზე პოლონეთის უკანასკნელი მთავრისა და პირველი მეფის ბოლესლავ I-ის დროს გაჩნდა (ბოლესლავი მხოლოდ მეფის პირადი ტიტულით სარგებლობდა და პოლონეთი ჯერ კიდევ სამთავროდ ითვლებოდა). თუმცა ეს ვერსია ეჭვს იწვევს, რადგანაც ბოლესლავის დაახლოებით 1000 წლით დათარიღებულ მონე-

ტაზე არაჰერალდიკურად გამოსახული ფრინველის იდენტიფიცირება რთულია. ზოგი თვლის რომ ეს არწივია, ზოგიც კი ფრინველს ფარშევანგად ან მამლად მიიჩნევს. არწივის გამოსახულების გაჩენა პოლონელების ლეგენდარულ მამამთავარ ლეჰს უკავშირდება, რომელიც ძმებთან ჩეხთან (ჩეხების მამამთავარი) და რუსთან (რუსების, ბელარუსების და უკრაინელების მამამთავარი) მოოქროვილფრთიან თეთრ არწივს წააწყდა. ლეჰმა ეს კარგ ნიშნად ჩათვალა, არწივის ბუდის მიდამოებში დასახლდა, არწივი საკუთარ ემბლემად გამოაცხადა და ქალაქი გნიეზნო (ბუდე პოლონურად) დააარსა.

19. პოლონეთის მეფე კაზიმირ II-ის ბაჭყალი 1295-1296 წლები

20. ვლადისლავ I იაგელონის მეფობის პერიოდის პოლონეთის ბერგი 1430 წელი

21. პოლონეთის თანამედროვე ბერგი

გნიეზნო პიასტების დინასტიის მმართველობის დროს ქვეყნის დედაქალაქი იყო. რეალურად არწივი (თუმცა არაჰერალდიკური) პოლონეთის გერბზე მხოლოდ დიდი მთავრის კაზიმირ სამართლიანის 1177 წლით დათარიღებულ საბეჭ-

დავზე გამოისახა. ჰერალდიკურად გამართული თეთრი არწივი ჯერ მთავარ კონრად მაზოვიელის ეპოქაში 1241-1243 წლებში დაიტანეს მის საბეჭდავზე, ხოლო შემდეგ კი უკანასკნელი დიდი მთავრისა და პირველი მეფის პრჟემისლ II-ის მმართველობის დროს (1295-1296 წლებში) არწივი უკვე გვირგვინით გამოსახეს (პრჟემისლმა მეფის ტიტულის მემკვიდრეობით გადაცემისა და პოლონეთის სამთავროს სამეფოს სტატუსში აყვანის უფლება მოიპოვა). აღსანიშნავია რომ მამამისის პრჟემისლ I-ის საბეჭდავზე მთავარი ყალყზე მდგომი ლომის ფიგურიანი ფართი გამოსახული.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ყველა უძველესი გერბის ნიმუში ეგრეთწოდებულ ნორმანულ (ზემოდან ქვემოთ შევიწროვებული ოვალი) ან უთოსებრ (მაყურებლისკენ მოტრიალებული უთოს ძირს წააგავს) ფარებზეა გამოსახული. ეს ბუნებრივიცაა, რადგანაც ჰერალდიკის ჩამოყალიბების პერიოდში სწორედ ამ ფორმის რეალურად არსებულ ფარებს იყენებდნენ ბრძოლის დროს. ჰერალდიკური ნახატი კი რა თქმა უნდა დასავლეთ ევროპაში ამ პერიოდში გავრცელებული მხატვრული სტილით არის შესრულებული და ჯერ რომანულიდან გოთური (გოტიკის) სტილისკენ გარდამავალი ხელოვნების ნიმუშებს წარმოადგენს, ხოლო შემდეგ კი კლასიკურ გოტიკას. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ სწორედ გოტიკის სტილით შესრულებული ნახატი ითვლება დღესაც ჰერალდიკის მნიშვნელოვან ატრიბუტად და ევროპის მრავალი ჰერალდიკოსი მხატვარი დღესაც ამ სტილის მიბაძვით ქმნის გერბებს.

ზაქარია კიკნაძე
Zachary Kiknadze

მხატვარი-ჰერალდიკოსი

სოციალიზმის სიმბოლოების წარმოშობა

მსოფლიო ისტორიულმა მოვლენებმა თავისი დალი ჰერალდიკურ კანონებსაც დაასვა. ტრადიციული გერბების გვერდით, ე.წ. რესპუბლიკური გერბებიც ჩნდება. სოციალური და რესპუბლიკური იდეების პირველ გამოვლინებებს ჩეხეთის ჰუსიტური მოძრაობიდან ეყრება საფუძველი, მან თავისი განვითარება გერმანიის გლეხთა ომში ჰპოვა. 1493 წელს ელზასში გლეხთა აჯანყება დაიწყო, რომელიც მდიდარი მეფახშეების წინააღმდეგ იყო მიმართული. აჯანყებული გლეხები, რომელთაც წვრილი თავადაზნაურობა თანაუგრძნობდა, საიუბილეო წელიწადის შემოღებას მოითხოვდნენ, როდესაც გაუქმდებოდა ყველა ვალი და ზოგიერთი გადასახადი ხანდაზმულობის გამო. აჯანყებულთა წითელ დროშაზე გრძელთასმებიანი გლეხური წალა იყო გამოსახული, რის გამოც მას „წალის“ შეთქმულებასაც უწოდებდნენ. მართალია აჯანყება ჩაახშეს, მაგრამ მან თავისი გაგრძელება XVI საუკუნის გერმანელ გლეხთა ომებში ჰპოვა, სადაც ახალი მოთხოვნები დაემატა – საეკლესიო ქონების ხალხისათვის განაწილება, ბატონყმობის გაუქმება და ყოველგვარი ხელისუფლების შეზღუდვა, გარდა იმპერატორისა. 1502 წელს განახლებული „წალის“ კავშირი ასევე წითელი დროშით გამოვიდა, რომელზეც შემდეგი წარწერა იკითხებოდა – „სხვა არაფერი გარდა ღვთის სამართლისა“. მათი აჯანყება „უკანასკნელ რაინდათ“ წოდებულმა იმპერატორმა მაქსიმილიანემ ჩაახშო. ზემო რეინზე იმავე წელს განახლებული „წალის“ კავშირი სხვადასხვა ემბლემების გარდა ასევე წითელი დროშით გამოვიდა, რომელზეც გამოსახული იყო წალა და ჰქონდა შემდეგი წარწერა: „უფალო, დაიცავი შენი ღვთაებრივი სამართალი!“. აჯანყება 1513 წელს ჩაახშეს.

1493 წლის ელზასელ გლეხთა აჯანყება

1524 წელს შვაბიაში გადასახადების მომატების გამო გლეხთა ახალი აჯანყება დაიწყო, რომლებიც შავ-წითელ-ყვითელი დროშებით გამოვიდნენ, რომელიც იმ დროს და შემდეგშიც

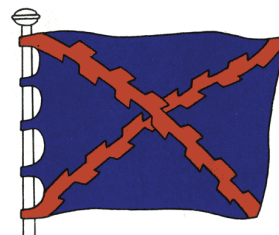
გერმანელი ხალხის ერთიანობის სიმბოლოს წარმოადგენდა. აჯანყებულებს დაუკავშირდა გაძევებული ულრის ვურტემბერგელი, რომელსაც ძალაუფლების დაბრუნება სურდა. მან საკუთარი რაზმიც კი შექმნა, რომელსაც წითელი დროშის გამო, „წითელ ლაშქარს“ უწოდებდნენ.

XVI საუკუნის ე.წ. გერმანული რევოლუცია მართალია მარცხით დამთავრდა, მაგრამ მან ფასდაუდებელი დახმარება გაუწია შემდეგდროინდელ ევროპულ რევოლუციებს ჰერალდიკური თვალსაზრისით. ამის შემდეგ ევროპაში ბურჟუაზია რევოლუციურ კლასად გვევლინება.

1519 წელს ნიდერლანდი, რომელიც ბურგუნდიელი ჰერცოგების მამულებს წარმოადგენდა, კარლოს V ჰაბსბურგის სამფლობელოებში მოექცა. ამის შემდეგ მას მართავდა ესპანელი მეფის ნაცვალი, ე.წ. შტადჰალტერი. გადასახადების ზრდამ და 1540 წლის დეკრეტმა, რომლის ძალითაც ნიდერლანდელ ვაჭრებს სავაჭრო ხომალდებზე საკუთარი პორტების დროშები უნდა აღემატათ და ესპანეთის მეფის მიერ ბოძებული დროშის ქვეშ ეცურათ.

დროშაზე გამოიყენებოდა ესპანეთის დროშის ფერები და ბურგუნდიული ჯვარი, რომელსაც ჰოლანდიელი ხალხი ესპანეთის მეფის კომბლებს ეძახდა. ესპანელ მეფეთა ოფიციალურ კათოლიციზმს ჰოლანდიელებმა საკუთარი პროტესტანტიზმი დაუპირისპირეს, რის გამოც ინკვიზიცია ნიდერლანდში ჩვეულებრივი მოვლენა გახდა.

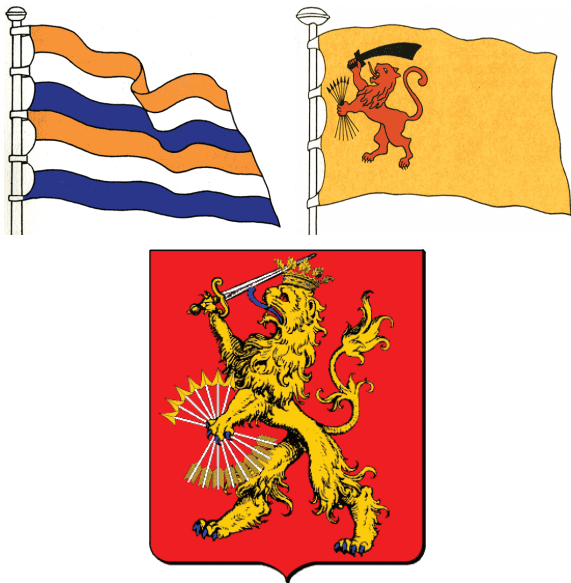
1566 წლის აჯანყება ნიდერლანდების შტადჰალტერმა ჰერცოგმა ალბამ ჩააქრო, მაგრამ ხალხში დარჩა ამ აჯანყების ლეგენდა ტილ ულენშპიგელზე.

ესპანეთის მფლობელობაში მყოფი ნიდერლანდების პროვინციების დროშა (XVI ს)

1571 წელს ჰერცოგმა ალბამ ახალი გადასახადი „ალკამალი“ დაანესა, რამაც საბოლოოდ გააჩანაგა ნიდერლანდია. ესპანეთის წინააღმდეგ აჯანყება 1572 წელს მეზღვაურებმა ქალაქ ბროლში დაიწყეს საკუთარი საზღვაო დროშებით, მალე მათ ხალხიც შეუერთდა, რომელთაც სათავეში პრინცი ვილჰელმ ორანელი ჩაუდგა. აჯანყების ყოველ გამარჯვებას შეძახილით – ORANJE BOVEN – აღნიშნავდნენ

და ხომალდებზე ორანჟისფერ-თეთრ-ლურჯ დროშებს აღმართავდნენ (ხატმებრძოლი პროტესტანტები, კათოლიკე ესპანელებისაგან განსხვავებით ცდილობდნენ დროშაზე წმინდანები არ გამოესახათ). ვილჰელმ ორანელმა მიაღწია იმას, რომ იგი ნიდერლანდების ჩრდილოეთის შვიდი პროვინციის შტადჰალტერად დაინიშნა, 1579 წელს უტრეხტის უნიით შექმნა შეერთებული პროვინციების რესპუბლიკა. 1581 წელს ფილიპე II ჩამოაგდეს ესპანეთის ტახტიდან და ჰოლანდიამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. ახალ სახელმწიფოს, ბურჟუაზიული რესპუბლიკური მმართველობით, მისი ერთ-ერთი პროვინციის მიხედვით ჰოლანდია ეწოდა. ორანჟისფერ-თეთრ-ლურჯი გახდა ახალი რესპუბლიკის დროშა, თუმცა მეზღვაურები ხომალდის კიროზე მეორე – გენერალური შტატების დროშასაც აღმართავდნენ – ორანჟისფერ ქსოვილზე წითელი ლომით, რომელსაც ხმალი და შვიდი ისარი უჭირავს. რევოლუციის შემდეგ ორანელები ესპანელ მეფეთა ნაცვალი და ჰოლანდიის შტადჰალტერები გახდნენ. 1651 წელს დროშაზე ორანჟისფერი ოფიციალურად წითლით შეიცვალა, შესაბამისად შეიცვალა გენერალური შტატის დროშაც – წითელზე ოქროს ლომით.

- ა. ნიდერლანდების საზღვაო დროშა (XVI ს)
 ბ. ხომალდის კიროს დროშა, ნიდერლანდები. (XVI ს)
 გ. ჰოლანდიის სამეფოს დროშა ნაპოლეონის დროს

1795 წელს ნაპოლეონმა გააუქმა შტადჰალტერის ძალაუფლება და ჰოლანდიის რესპუბლიკა გამოცხადდა, რომლის დროშა იგივე დარჩა. 1806 წელს რესპუბლიკა ჰოლანდიის სამეფოდ გამოცხადდა, რომელიც ნაპოლეონის იმპერიის შემადგენლობაში შევიდა. ნაპოლეონის გარდაცვალების შემდეგ სამეფო დამოუკიდებელი გახდა და ორანელთა დინასტიის რესტავრაცია

მოხდა. დროშა გადარჩა, სადაც XIX–XX საუკუნეებში ბევრი მცდელობის მიუხედავად, წითელი არ შეიცვალა ორანჟისფრად.

ჰოლანდიის ისტორიული დროშები

საინტერესოა, რომ ირლანდიის დროშაზე ორანჟისფერი სწორედ ჰოლანდიურთან არის დაკავშირებული, დროშის მწვანე ფერი კათოლიკებს განასახიერებს, ხოლო ორანჟისფერი პროტესტანტებს, რომელიც მაშინ წარმოიშვა, როცა 1688 წელს ირლანდიის აჯანყება ინგლისის მეფემ და ნიდერლანდების შტადჰალტერმა ვილჰელმ III ორანელმა ჩაახშო. პროტესტანტებს ბევრი მომხრე ჰყავდათ, რომელიც ორანჟელების ლოყაში გაერთიანდნენ კათოლიკეების წინააღმდეგ.

ბრიტანეთის იმპერია საკუთარ ამერიკულ კოლონიებთან ურთიერთობებს ინგლისურ ოსტ-ინდოეთის კომპანიის საშუალებით აწარმოებდა. კოლონიის დროშა (1701 წ.) წარმოადგენდა წითელ-თეთრ ზოლებიან ქსოვილს, რომლის კრიუს ინგლისის წმინდა გიორგის ჯვარი წარმოადგენდა. ეს დროშა ოსტ-ინდოეთის საჯარო კომპანიის დროშას ჰგავდა, რომელთა ხომალდებზეც ხშირად წმ. გიორგის ჯვრის ნაცვლად, ცნობილი იუნიონ-ჯეკიც ფრიალებდა. ამასთან ერთად, წითელ-თეთრი ზოლების რაოდენობა არ იყო დადგენილი. 1765 წ. გადასახადების გაზრდით უკმაყოფილო ამერიკელებმა ბოსტონში სახალხოდ ხომალდიდან რამდენიმე ასეული ყუთი გადაყარეს ზღვაში, რომელიც ინგლისური ჩაით იყო დატვირთული. ეს იყო პირველი სიგნალი და „თავისუფლების ხეზე“ აღმართეს აჯანყების დროშა.

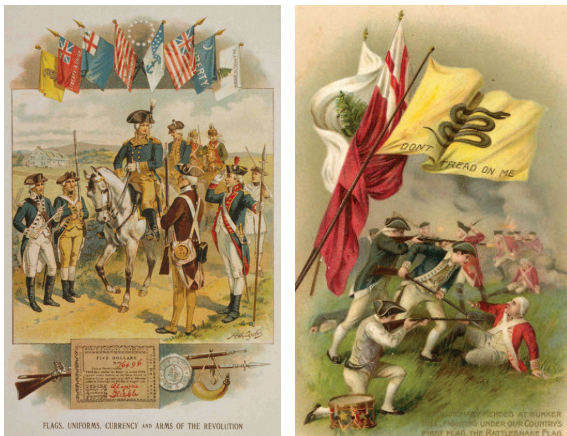
ამერიკელებს სწამდათ, რომ მათი უბედურების მიზეზი ჩინოვნიკები იყვნენ და არა ინგლისის მეფე, ამიტომ აჯანყებულები წითელ-თეთრ ზოლებიანი დროშებით გამოვიდნენ, რომლის კრიუსიც ბრიტანული იუნიონ-ჯეკი იყო.

1775 წელს კი ზოლების რაოდენობა დადგინდა, რომელიც კოლონიალური შტატების რაოდენობის მიხედვით ცამეტი უნდა ყოფილიყო. დროშა მოიხსენიებოდა The grand Union Flag an Continental Flag სახელწოდებით. ამავე დროში გამოვიდნენ აჯანყებულთა ხომალდებიც, თუმცა ჯორჯ ვაშინგტონის მიერ შექმნილი ფლოტილის ფლაგმანი ხომალდი თეთრი დროშით გამოვიდა, რომელზეც მწვანე „სიცოცხლის ხე“ (ნაძვი) იყო გამოსახული წარწერით: Anappeal - to Heaved; ასევე ამერიკელი ქვეითი ჯარის ნაწილებსაც ჰქონდათ გამოსახული. უფრო რადიკალურად განწყობილი დროშებით გამოვიდა ბურჟუაზია, სადაც დახვეული გველი იყო გამოსახული შემდეგი წარწერით – Don't tread on me.

კრიუი იყო ლურჯზე თორმეტი ვარსკვლავი, განლაგებული სამ მწკრივად. მალე ვარსკვლავების განლაგების ეს ფორმა შეიცვალა – მას დაემატა კიდევ ერთი ვარსკვლავი და განლაგდა წრეზე.

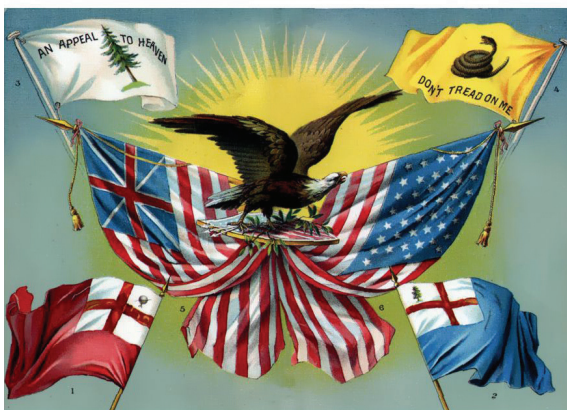

გოსტონელისა და ბრიტანელი ჯარისკაცების შეტაკება 1770 წ.

აშშ-ის რევოლუციური დროშები და სამხედრო უნიფორმა (საფოსტო ბარათები)

THE GROWTH OF OUR NATIONAL FLAG.

აშშ-ის კოლონიალური და რევოლუციური დროშები. საფოსტო ბარათი (1885 წ)

1776 წლის 4 ივლისს კონგრესმა დამოუკიდებლობის დეკლარაცია გამოაცხადა, თუმცა უკვე დამოუკიდებელი შტატების ერთიანი სიმბოლოს აუცილებლობაზე საუბარი მხოლოდ ერთი წლის შემდეგ დაიწყო. 1777 წლის 4 ივლისს ხომალდ „როჯერის“ ფლაკმტოკზე აღიმართა ნითელ-თეთრ ცამეტზოლიანი დროშა, რომლის

გადმოცემის თანახმად, დამოუკიდებელი ამერიკის პირველი დროშა შეკარა ფილადელფიაში მკარავმა ძალბა ულისაბად როსნიმ.

ულისაბადის შეთაფაზებით დროშაზე 6 ძიიანი ვარსკვლავები შეიკვალა 5 ძიიანით.

(მხატვარი, ედვარდ პენსი გორანი 1908 წ)

დროთა განმავლობაში შტატების რაოდენობის ზრდასთან ერთად იზრდებოდა ვარსკვლავებისა და ზოლების რაოდენობაც. მხოლოდ 1818 წელს აპრილში კონგრესმა გადაწყვიტა ნითელ-თეთრი ზოლების რაოდენობა არ შეეცვალათ და ცამეტით განესაზღვრა, ხოლო ვარსკვლავების რაოდენობა სახელმწიფოში შემავალი შტატების რაოდენობას უნდა დამთხვეოდა.

1789 წლის 14 ივლისს პარიზელებმა ქალაქის ნითელ-ლურჯი დროშის ქვეშ აიღეს ბასტილია და საფრანგეთის რევოლუციამ დაიწყო ახალი ერა არა მარტო კაცობრიობის ისტორიაში, არამედ ჰერალდიკაშიც. ფრანგული რევოლუციის სიმბოლოდ „სიცოცხლის ხე“ იქცა, რომელიც ნებისმიერი ჯიშის ხე ან თუნდაც მინაში ჩარჭობილი ხის ბოძი იყო. აჯანყებულებს სწამდათ, რომ იგი ნაყოფიერებისა და წარმატების მომტანი იყო. „სიცოცხლის ხე“ თავისუფლებისა

და ფეოდალური სისტემის დაცემის სიმბოლოდ გადაიქცა და ამიტომაც საფრანგეთის ყველა ქალაქში საკუთარ „თავისუფლების ხეს“ რგავდნენ, რომელსაც ფრიგიული წითელი ჩაჩით, სამფეროვანი ლენტითა და ადამიანის უფლებების დეკლარაციის ტექსტით რთავდნენ. ამ ხის ქვეშ ცეკვავდნენ ფრანგები „კარმენიოლას“ და

პარიზელები „სიცოცხლის ხის“ ირგვლივ ცეკვავენ. 1792 წლის ბრავიურა

დღესასწაულობდნენ მონარქიის დამხობასა და რესპუბლიკის დამყარებას.

1790 წელს რომის პაპმა ანათემას გადასცა საფრანგეთის რევოლუცია, რის გამოც ფრანგებმა ეკლესია ხალხის მტრად გამოაცხადეს. საეკლესიო წმინდანები თავისუფლებისათვის და რევოლუციისათვის წამებულებმა შეცვალეს, ხოლო პარიზის ღვთისმშობლის ეკლესიას გონების ტაძარი უწოდეს. პრაქტიკულად ის, რაც საუკუნეების განმავლობაში ხალხისათვის წმინდა იყო, ახლა დაცინვის საგანს წარმოადგენდა და ცეცხლში იწვოდა. ამ დროს ფრანგები ფიცს სდებდნენ იულიუს კეისრის მკვლელის ბრუტუსის ბიუსტის წინაშე, რომ გაჰყვებოდნენ მის გზას და დაიცავდნენ რესპუბლიკას.

საინტერესოა, რომ ფრიგიული ჩაჩი, როგორც თავისუფლების სიმბოლო ძველი რომიდან იღებს სათავეს, როდესაც რომაელები განთავისუფლებულ მონებს ამის ნიშნად ხელწერილს და ფრიგიულ ჩაჩს აძლევდნენ. ამ ჩაჩითა და ხელში შუბით იყო გამოსახული თავისუფლების ქანდაკება პარიზში, რომელიც რევოლუციის (ეხლანდელი თანხმობის) მოედანზე იდგა. სკულპტურა ფასციებითა და კომბალით იდგა ინვალიდების სახლის წინ და განასახიერებდა ფრანგ ხალხს, რომელმაც არისტოკრატის ჰიდრა გასრისა. ანახარსის კლოოტისი 1790 წლის 9 ივლისის დამფუძნებელ კრებაზე პირდაპირ აცხადებდა, რომ თუ რევოლუციამ მთელ მსოფ-

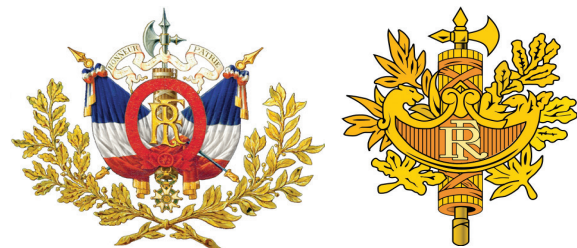

რესპუბლიკა და თავისუფლება

ლიოში არ გაიმარჯვა, იგი დაილუპება და საჭიროა ბრძოლა მსოფლიო კონფედერაციისათვის.

საფრანგეთის რევოლუციის ლიდერებზე დიდ შთაბეჭდილებებს ახდენდა ამერიკის 1776 წლის რევოლუცია და დამოუკიდებლობის დეკლარაცია. ეროვნული გვარდიის სარდალმა მარკიზმა ლაფაიეტმა ჯორჯ ვაშინგტონს გაუგზავნა ბასტილიის გასაღები, ხოლო მონტესკიემ სწორედ აშშ-ს კონსტიტუციიდან დაისესხა ხელისუფლების დაყოფის იდეა, რომელიც საფუძვლად დაედო დამფუძნებელ კრებას, სადაც 18 უცხოელს, მათ შორის 4 ამერიკელს მიეცა საფრანგეთის მოქალაქის ტიტული.

სამწუხაროდ, საფრანგეთის რევოლუციის ბევრმა იდეოლოგმა სიცოცხლე ეშაფოტსა თუ გილიოტინაზე დაასრულა, მაგრამ „ძმობა, ერთობა, თავისუფლების“ იდეა სხვა ქვეყნებში, მეტწილად კი ლათინური ამერიკის ქვეყნებში გავრცელდა. საფრანგეთის რევოლუციამ რესპუბლიკური სიმბოლიკა შემოიღო და ჰერალდიკა უფრო სიმბოლური გახდა. გამოჩნდა ახალი ნიშნები – ფრიგიული ჩაჩი, ლექტორის ფასციები, სხვადასხვა მასონური ნიშნები, თუმცა ჰერალდიკის ხუთი ძირითადი კანონი არ დაირღვა

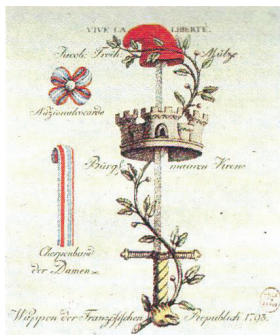
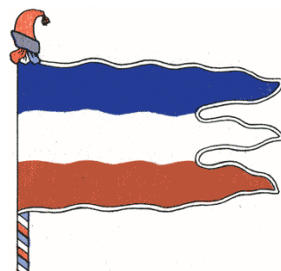
საფრანგეთის ემბლემა 1898 წ.

და ახალი გერბები კანონის სრული დაცვით იქმნებოდა.

საფრანგეთის რევოლუცია პარიზის გერბული დროშის ქვეშ მიმდინარეობდა, რომელსაც მონარქიის, ბურბონების სახელმწიფო თეთრი ფერი დაემატა და წითელ-ლურჯი, რომელსაც ჰოლანდიის დროშის მსგავსად ლურჯ-თეთ-

რ-ნითელ ჰორიზონტალურ ზოლებს წარმოადგენდა. ფრანგული „ტრეკოლორი“, რომელიც დღეს ყველასათვისაა ცნობილი და ბევრი სახელმწიფოს რესპუბლიკური დროშის საფუძველს წარმოადგენს, 1790 წ. 28 მაისის სამეფო ბრძანებულებით, შემდეგ 18 ივნისის დეკრეტით დაამტკიცა ეროვნულმა კრებამ. 1794 წლის ტერმიდორელთა კონტრრევოლუციამ 17 თებერვალს ნითელი რევოლუციური ფერი ბოლოში გადაიტანა და მისი ადგილი ლურჯმა დაიკავა. ამის შემდეგ XIX ს-ის საფრანგეთში ახალი რევოლუციები მოხდა და 1832 და 1848 წლების რევოლუცია და 1871 წლის პარიზის კომუნა ნითელი დროშის ქვეშ მიმდინარეობდა, თუმცა ნითელი დროშა სახელმწიფო სიმბოლოდ მაინც ვერ დამკვიდრდა. კომუნის დაცემის შემდეგ აღდგა სამფეროვანი დროშა, ხოლო ნითელი დროშა დარჩა როგორც რევოლუციის სიმბოლო.

შუბი და მასზე ფრიგიული ჩაჩი პარიზელი სანკულოტების ემბლემა იყო, რომელთაც ბასტილიაზე მიჰქონდათ იერიში, თუმცა ხმალზე ჩამოცემულ ფრიგიულ ჩაჩს მანამდე გერმანელი იაკობიტები იყენებდნენ. 1791 წლის 17 ივლისს პარიზის პეტიცია შეადგინეს და მოითხოვდნენ ლუდოვიკო XVI-ეს ტახტიდან გადაყენებას (იგი ორი წლის მერე სიკვდილით დასაჯეს). პარიზის მერმა ჟან სილვი ბაიამ ხალხის დაშოშმინება ვერ შეძლო და რატუმზე ნითელი დროშა გამოვიდა, რაც საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებას ნიშნავდა. ამ ნითელი დროშით ეროვნულმა გვარდიამ დაშალა ხალხი.

ა. საფრანგეთის ემბლემა 1746 წ.
ბ. ფრანგი იაკობიტების ემბლემა
გ. ბარბანელი იაკობიტების ემბლემა

ლიქტორების ძნა – ფასცია (აქედან წარმოსდგება სიტყვა ფაშიზმი) თავის საწყისს ძველი რომიდან იღებს, სადაც იგი ხელისუფლების სიმბოლო იყო და მუდამ კონსულების წინ მიჰქონდათ. იგი წარმოადგენდა ნითელი ტყავით შეკრულ წკნელებს, რომელიც განასახიერებდა ჩინოვნიკის მიერ დასჯის უფლებას, ხოლო მასში ჩარჭობილი ნაჯახი – ნამების უფლებას. ფასცია იყო საფრანგეთის პირველი ემბლემა რესპუბლიკის დამყარების შემდეგ. საინტერესოა, რომ რევოლუციურად განწყობილმა ფრანგებმა უარი განაცხადეს ოფიციალურ სახელმწიფო გერბზე, ხოლო ქვეყნის მთავრობა სახელმწიფო სიმბოლოდ იყენებს „მარიანას“ გამოსახულებას, რომელიც არის საფრანგეთის ალეგორია. მარიანას ვხედავთ როგორც ფრანგულ მონეტებზე, ასევე 1892 წელს მიღებულ ქვეყნის უმაღლეს ჯილდოზე – საპატიო ლეგიონის ორდენზე.

საფრანგეთის ალემორია „მარიანა“

1917 წლის რუსეთის ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ, მე ვიტყვოდი, საერთოდ გადატრიალება მოახდინა ჰერალდიკაში. საბჭოთა-სოციალისტური სახელმწიფოს დამარსებელი ვ.ი. ულიანოვი (ლენინი) პირდაპირ აცხადებდა, რომ „მტაცებლები ჩვენი სიმბოლოები არ არიან“ და ამიტომაც შემდეგ სოციალისტური გერბები პეიზაჟებს დაემსგავსა. თუმცა სსრკ-ში შემავალი ზოგიერთი საბჭოთა რესპუბლიკა შეფარვით მაინც ცდილობდა საკუთარი ისტორიულ-ტრადიციული სიმბოლოები შეენარჩუნებინა, მაგ.: საქართველომ – შვიდქიმიანი ვარსკვლავი, სომხეთმა – არარატის მთა და ა.შ. 1939-1946 წლების მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ აღმოსავლეთ ევროპისა თუ მსოფლიოს ბევრი სახელმწიფოს გასაბჭოება მოხდა. მათ ჰერალდიკის თვალსაზრისით მეტი შეძლეს და სახელმწიფო სიმბოლოები უმთავრესად შეინარჩუნეს. მაგ.: ჩეხოსლოვაკიამ გერბში გვირ-

გვინი წითელი ვარსკვლავით შეცვალა, ხოლო ავსტრიულ არწივს ნამგალი და ურო დაემატა, იუგოსლავიის დროშას წითელი ვარსკვლავი დაემატა, ხოლო პოლონეთის გერბიდან გვირგვინი საერთოდ გაქრა და ა.შ. თუმცა რუმინეთმა, ბულგარეთმა და აზიის თითქმის ყველა ქვეყანამ ახალი საბჭოთა გერბი დაამკვიდრა. საინტერესოა, რომ ევროპის სოციალისტურმა ქვეყნებმა სახელმწიფო დროშები იგივე დატოვეს, მაგრამ შეცვალეს მისი სემანტიკა და ფერებს სოციალისტური ახსნა გამოუძებნეს და კომუნისტურ იდეალებს დაუკავშირეს.

რევოლუციის სიმბოლოები – ფრიგიული ჩაჩი და ლიქტორის ფასციები რუსეთის რევოლუციამ უარყო და იგი ნამგალი, უროთი და წითელი ვარსკვლავით შეცვალა.

ა. საბჭოთა სივარულიის სააბიტაციო მიზნით გამოყენების ნიმუშები.

ბ. საბჭოთა კავშირის გერბი 1922 წ.

- ა. რუსეთის სახელმწიფო გერბი სახელმწიფო ბაჟილზე (1918-1920 წწ.)
- ბ. წითელი არმიის ემბლემა 1918-1920 წწ.
- გ. რუსეთის ერთ-ერთი პირველი საფოსტო გერბი

1991 წელს საბჭოთა კავშირი დაშლილად გამოცხადდა. მასში შემავალმა რესპუბლიკებმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს და ყველამ საკუთარი ისტორიული ატრიბუტიკა დაიბრუნა. თუმცა მოხდა გამონაკლისიც: 1995 წელს ბელორუსიის პრეზიდენტმა ლუკაშენკომ სოციალიზმის დროინდელი დროშა და გერბი აღადგინა, ნამგალი და უროსა და წითელი ვარსკვლავის გარეშე, ხოლო გერბის ფარში ქვეყნის კონტური გამოისახა. 1998 წელს რუსეთმა სსრკ-ს დროინდელი ჰიმნი დაიბრუნა და მისი მხოლოდ მუსიკა ტექსტის გარეშე დააკანონა.

რუსეთის ოქტომბრის რევოლუცია წითელი დროშის ქვეშ მოხდა, რომელიც, როგორც აღვნიშნეთ, გერმანიის XVI საუკუნის გლეხთა ომიდან იღებს სათავეს და რომლითაც საფრანგეთის რევოლუციის დროს პარიზელი მუშები და ხელოსნები გამოდიოდნენ. ამიტომ იგი გახდა მსოფლიო პროლეტარიატისა და რევოლუციის ძირითადი ნიშანი. ამის გამო ჯერ რუსეთმა და მერე საბჭოთა კავშირმა და აზიის სოციალისტურმა ქვეყნებმა იგი სახელმწიფო დროშად გამოაცხადეს. საინტერესოა, რომ საფრანგეთის

დავით კლდიაშვილი
David Kldiashvili

დომენიკო და ფრანჩესკო პიციგანოების 1367 წლის პორტოლანი

დეტალი პორტოლანიდან: ხუთჯვრიანი დროშა თბილისის (Civitas Tiflis) თავზე

ვენეციელი ძმები - დომენიკო და ფრანჩესკო პიციგანოები (Domenico and Francesco Pizzigano) მეტწილად ცნობილი არიან იმ დროისთვის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი (138სმ X 92სმ) და მაღალი პროფესიონალიზმით შესრულებული პორტოლანის გამო, რომელიც ამჟამად ინახება იტალიის ქალაქ პარმას ბიბლიოთეკაში (La Biblioteca Palatina di Parma). პიციგანოების ავტორობა დასტურდება პორტოლანის არშიაზე დატანილი წარწერიდან. აქვე მითითებულია შექმნის თარიღი - 1367 წელი (MCCCLXVII). გარდა აღნიშნული პორტოლანისა, ძმებ პიციგანოებს მიაკუთვნებენ კიდევ ოთხ საზღვაო რუკას, რომლებიც ინახება პარიზის, მილანის, ვენეციის და კაიროს ბიბლიოთეკებში.

1367 წლის პორტოლანი განსაკუთრებით აღსანიშნავია იმით, რომ ის სცილდება იმ დროისათვის აქტუალურ გეოგრაფიულ საზღვრებს - ხმელთაშუა და შავი ზღვის მიმდებარე ტერიტორიას და მოიცავს ატლანტის ოკეანის მნიშვნელოვან ნაწილს, სკანდინავიის ნახევარკუნძულს, ბალტიის და კასპიის ზღვებს. ატლანტის ოკეანესთან დაკავშირებით იმ დროის ცოდნა მეტად მწირი იყო, შესაბამისად, დატანილია როგორც რეალური გეოგრაფიული ობიექტები (მაგ., კანარის კუნძულები), ასევე გამოგონილი (ფანტომური) და მითიური ადგილები, როგორებიცაა ბრაზილიის და ნეტართა კუნძულები.

პიციგანოების 1367 წლის პორტოლანი გარკვეულ მსგავსებას ავლენს ანჯელინო დულჩერის 1339 წლის პორტოლანთან. მის მსგავსად, ზღვების და ხმელეთის მოხაზულობები საკმაოდ ზუსტია და მაღალი კარტოგრაფიული დეტალი-

ზაციით არის შესრულებული.

პორტოლანზე დატანილ გეოგრაფიულ ადგილთა სახელწოდებები და მინიშნებები შესრულებულია ლათინურ ენაზე. ქვეყნების ტერიტორიებზე გამოსახულია დროშები, რომლებიც სავარაუდოდ იმ დროისთვის ასოცირებული იყო ამა თუ იმ ქვეყნის საერო ხელისუფლებასთან და გააჩნდა ჰერალდიური დატვირთვა. მაგალითად, გენუასთან დატანილია წმინდა გიორგის დროშა, ტრაპიზონთან აღმართულია კომნენოსების დროშა ოქროსფერი ორთავიანი არწივის გამოსახულებით და ა.შ.

საქართველოსთან დაკავშირებით გვაქვს შემდეგი სურათი: პორტოლანზე თბილისი აღნიშნულია ციხესიმაგრის სქემატური გამოსახულებით, რომლის თავზეც აღმართულია ხუთჯვრიანი დროშა (თეთრ ფონზე ხუთი წითელი ჯვარი). აქვე დატანილია წარწერა - Civitas Tiflis. ოდნავ მოშორებით წითელი ფერით გაკეთებულია საქართველოს აღმნიშვნელი წარწერა - Georgia. თბილისის მიმდებარედ, კასპიისზღვისპირეთში დატანილი თეთრი დროშა წითელი კვადრატის გამოსახულებით ირანის ილხანთა სახელმწიფოს უნდა ეკუთვნოდეს, ხოლო მეორე დროშის (წითელ ფონზე ოქროსფერი ნიშანი) ატრიბუცია ვერ ხერხდება.

თბილისის თავზე აღმართული დროშა არის ერთადერთი ხუთჯვრიანი დროშა მთელ რუკაზე და სხვა ქალაქების/ქვეყნების შემთხვევაში ის არ მეორდება.

გიორგი ლობჯანიძე
George Lobzhanidze

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ფულის ნიშნები (1921-1922 წწ.)

წინამდებარე სტატიით “ჰეროლდი” აგრძელებს წერილების ციკლს თემაზე: “ქართული ბონისტიკური ძეგლები”.

1921 წლის თებერვალ-მარტში რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის წითელმა არმიამ მოახდინა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაცია და იძულებითი გასაბჭოება.

საგულისხმოა, რომ ძალაუფლების უზურპირების შემდეგ, ჩვენი ქვეყნის ახალ, თვითმარქვია ხელისუფლებას — ე. წ. “რევკომს” (თავმჯდომარე — ფილიპე მახარაძე) არა მხოლოდ არ შეუწყვეტია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონების მიმოქცევა, არამედ მთელი 1921 წლის განმავლობაში განაგრძობდა ყველაზე მსხვილი, 5.000-მანეთიანი ბონის კუპიურების ემისიას. ეს ბონები ზუსტად ისეთივე სახით გამოდიოდა, როგორც დამოუკიდებლობის ხანაში, ოღონდ ჭვირნიშნების გარეშე.

ყოველივე ეს იყო იძულებითი ნაბიჯი ახალი ხელისუფლების მხრიდან, რომელმაც იმ პერიოდში ძალიან გაუფასურებული რუსული ფულის ნიშნების შემოღებას ამჯობინა, რომ მიმოქცევაში ადგილობრივი, გაცილებით მყარი კურსის მქონე ვალუტა დაეტოვებინა.

1921 წლის 25 თებერვლიდან, როდესაც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებამ თბილისი დატოვა და თანდათან დასავლეთისაკენ გადაინაცვლა მარშრუტით: თბილისი-ქუთაისი-ბათუმი, ქართული მანეთის გაუფასურების ტემპმა საგრძნობლად იმატა. ამ პროცესს ხელი შეუწყო როგორც ქვეყნის კანონიერი ხელისუფლების დამხობამ და განუკითხაობის დამკვიდრებამ, ასევე, ბოლშევიკთა წინდაუხედავმა ფინანსურმა პოლიტიკამ, რომელთაც იგდეს რა ხელთ ფულის ნიშნების საბეჭდი ექსპედიცია – მაქსიმალური დატვირთვით აამოქმედეს იგი.

სახელმწიფო ხარჯების დაფარვის ცდამ ბონების გაზრდილი ემისიით, როგორც ყველგან და ყოველთვის, საქართველოშიც უმძიმესი შედეგი გამოიღო. გაიზარდა ისედაც უსაშველოდ გაზრდილი სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტი, მკვეთრად დაეცა ქართული მანეთის კურსი მტკიცე უცხოურ ვალუტებთან შედარებით. ეს გარკვეულწილად განაპირობა საქართველოს მოსახლეობის ერთი ნაწილის იძულებითმა ემიგრირებამ 1921 წლის თებერვალ-მარტში. იმ დროისათვის, შემფოთებული მოქალაქეები, ძირითადად პრივილეგიური ფენებიდან, ემზადებოდნენ რა საზღვარგარეთ გასახიზნად, ნაჩქარევად და დიდი ოდენობით იძენდნენ უცხოურ

ვალუტას, უმთავრესად კი ინგლისურ გირვანქა სტერლინგს. მასზე მოთხოვნილების გაზრდამ გამოიწვია ამ ვალუტის გაქრობა და საბოლოო ჯამში, არნახული გაძვირება.

საქართველოში შექმნილი მძიმე ფინანსურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ოდნავ გამოსწორდა ე. წ. “ნეპზე” ანუ ახალ ეკონომიკურ პოლიტიკაზე გადასვლის შემდეგ.

ევროპის ქვეყნებთან სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირის გაფართოებამ, საბჭოთა რეჟიმის პოზიციების განმტკიცებამ, სტაბილურობის დამკვიდრებამ და სახელმწიფო გადასახადების დროებითმა აკრეფამ დადებითი როლი შეასრულა ქართული მანეთის კურსის გამყარებაში, რაც 1921 წლის სექტემბრიდან — ნოემბრამდე გაგრძელდა.

ეს პროცესი დროებით ხასიათს ატარებდა. ნოემბრიდან კვლავ დაიწყო ქართული მანეთის გაუფასურების პროცესი.

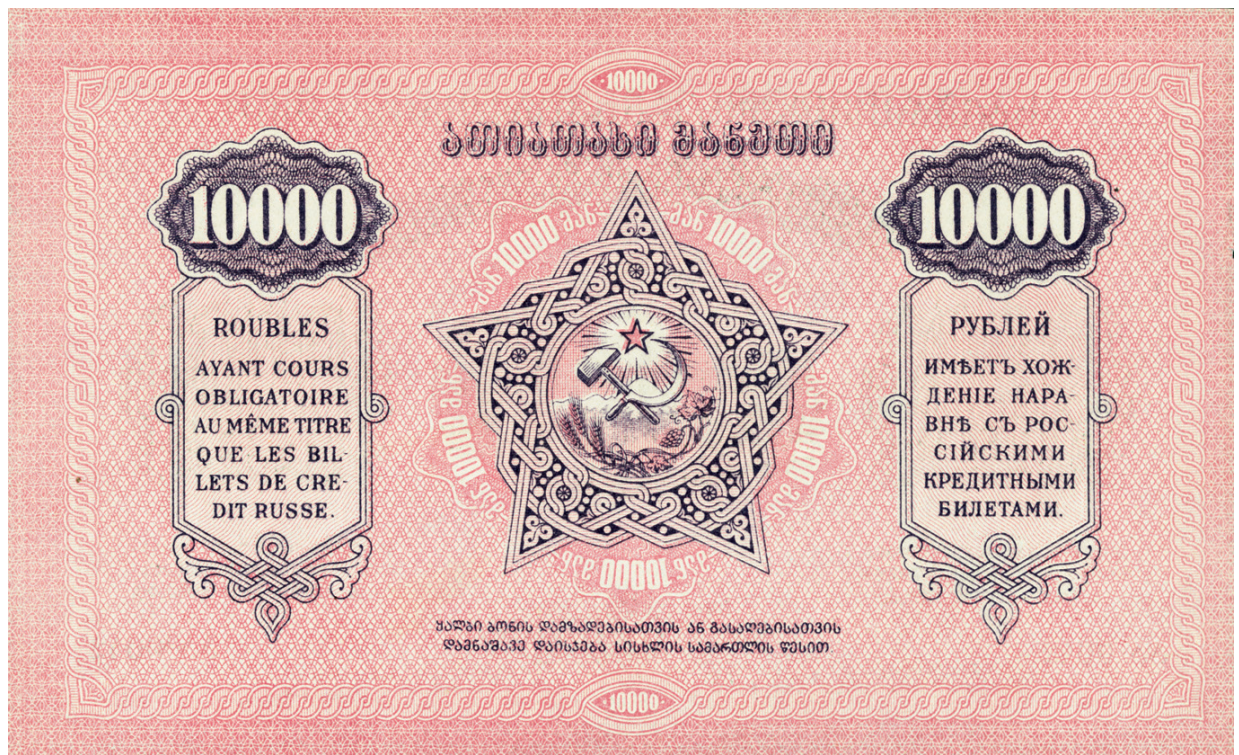
1922 წელს საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მთავრობამ მიმოქცევაში გამოუშვა 10.000 მანეთის ღირებულების ბონის კუპიურები. მის მხატვრულ გაფორმებაზე ბევრს არ ვისაუბრებ, ვინაიდან მისი ნიმუში თან ერთვის სტატიას, თუმცა აღვნიშნავ, რომ ისინი გარეგნულად ბევრით არაფრით განსხვავდებოდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 5.000-მანეთიანისაგან. ეს განსხვავება გამოიხატება შემდეგში: თუ 5.000-მანეთიანის ავერსზე გამოსახული მთავრობის სასახლის ფლაგმტოკზე ეროვნული, სამფროვანი დროშა ფრიალებს, 10.000-მანეთიანის ავერსზე აღბეჭდილი ანალოგიური შენობის ფლაგმტოკზე ეს დროშა საბჭოთა აღმითაა შეცვლილი, ხოლო ძველი ბონის რევერსზე აღბეჭდილი ეროვნული გერბის ადგილი ახალ ბონზე უკავია ხუთქიმიანი ვარსკვლავის გარემოცვაში ჩახატულ ქართულ საბჭოთა გერბს. განსხვავებაა ფერებსა და ზომებშიც.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ბონი დაბეჭდილია არაჭვირნიშნით ქალაქზე. ბონის ამ კუპიურზე გვხვდება საქართველოს სსრ-ის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარის – მამია ორახელაშვილისა და საქართველოში ამიერკავკასიის ფინანსთა სახალხო კომისარის რწმუნებულის — ბართლომე (ბარონ) ბიბინიშვილის ხელმოწერათა ფაქსიმილეები ქართულ ენაზე.

1922 წლის 31 მაისს საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახალხო ბანკმა გამოუშვა ვალდებულებები: 100.000, 500.000, 1.000.000 და 5.000.000 მანეთის ნომინალური

10.000 მანეთიანი ზონის კუპიურა (ავერსი)

10.000 მანეთიანი ზონის კუპიურა (რევერსი)

100.000 მანეთიანი ვალდებულება (ავერსი)

500.000 მანეთიანი ვალდებულება (ავერსი)

500.000 მანეთიანი ვალდებულება (რევერსი)

5.000.000 მანეთიანი ვალდებულება (ავერსი)

1.000.000 მანეთიანი ვალდებულება (ავერსი)

ღირებულებით. მათზე გვხვდება ბანკის მმართველის — იასონ ლორთქიფანიძის, აგრეთვე, მთავარი კონტროლიორისა და მთავარი მოლარის ხელმოწერათა ფაქსიმილეები ქართულ ენაზე. ამ ვალდებულებებს ფაქტობრივად ფულის ნიშნების ფუნქცია გააჩნდათ.

საქართველოს სსრ-ის ბონები და ვალდებულებები თავისი დროისათვის საკმაოდ მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზეა დაბეჭდილი. მათზე დატანილი გამოსახულებები და წარწერები მკაფიოა და გარკვევით იკითხება, თუმცა არ გვხვდება ქალაქის ფულის მსოფლიო პრაქტიკაში ფართოდ გავრცელებული ჭვირნიშნები (იგივე ფილიგრანები).

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ბონები და ვალდებულებები იბეჭდებოდა თბილისში, თავისუფლების მოედანზე მდებარე ყოფილი სამხედრო შტაბის შენობაში მოთავსებულ ფულის საბეჭდო ექსპედიციაში, სადაც მანამდე დაიბეჭდა ამიერკავკასიის კომისარიატისა და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფულის ნიშნები.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს იძულებითი გასაბჭოების წლისთავისათვის, ქართული მანეთის კურსი უკვე 100-ჯერ იყო დაცემული.

1922 წლის გაზაფხულისათვის საქართველოში შექმნილი მძიმე ფინანსურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ თვით ოფიციალური პრესაც დაუფარავად იუწყებოდა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის ყოფილი მოადგილე სიმონ ავალიანი გაზეთში “კომუნისტი” გამოქვეყნებულ სტატიაში აღნიშნავდა: “ფულის გაიაფება საქართველოს რესპუბლიკაში საშინელია. ამ დებულებას ვერა-

ვინ ვერ უარყოფს. მის შედეგებს თითოეული მოქალაქე ყოველდღე, ყოველ ფეხის ნაბიჯზედ გრძნობს”.

1922 წლიდან, კრემლის კარნახით, საბჭოთა რესპუბლიკებმა ვეტო დადეს ევროპის ქვეყნებთან ვაჭრობას. მთავარი მიმწოდებლის პრეროგატივა ხელთ იგდო საბჭოთა რუსეთმა. ამან გამოიწვია საქართველოს, როგორც სატრანზიტო სახელმწიფოს თვალსაჩინო როლის ნიველირება სხვა საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის და საბოლოო ჯამში, ქართული მანეთის გაუფასურების ტემპის დაჩქარება. არნახული სისწრაფით მატულობდა ოქროს, მტკიცე უცხოური ვალუტებისა თუ პირველი მოთხოვნილების პროდუქციის ფასები. ამ მოვლენის განვითარება შეამზადა საქართველოს მოსახლეობაში გავრცელებულმა ხმებმა, რომელთა თანახმადაც, 1922 წლის მიწურულამდე, ქართულ მანეთს სავსებით უნდა დაეკარგა მყიდველობითი უნარი. სწორედ ამით შეიძლება აიხსნას ის ჭეშმარიტად აჟიოტაჟური მოთხოვნილება ყველა სახის საქონელზე, რაც საქართველოში 1922 წლის დეკემბრის ბოლო რიცხვებში შეინიშნებოდა.

მოსახლეობაში დანერგილ პანიკას კიდევ უფრო აძლიერებდა კრემლის კარნახით საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ოფიციალური წრეების მიერ გაჩაღებული პროპაგანდა ქართული ფულის ნიშნის გაუქმებისა და ამიერკავკასიის ერთიან ფულად ერთეულზე გადასვლის შესახებ.

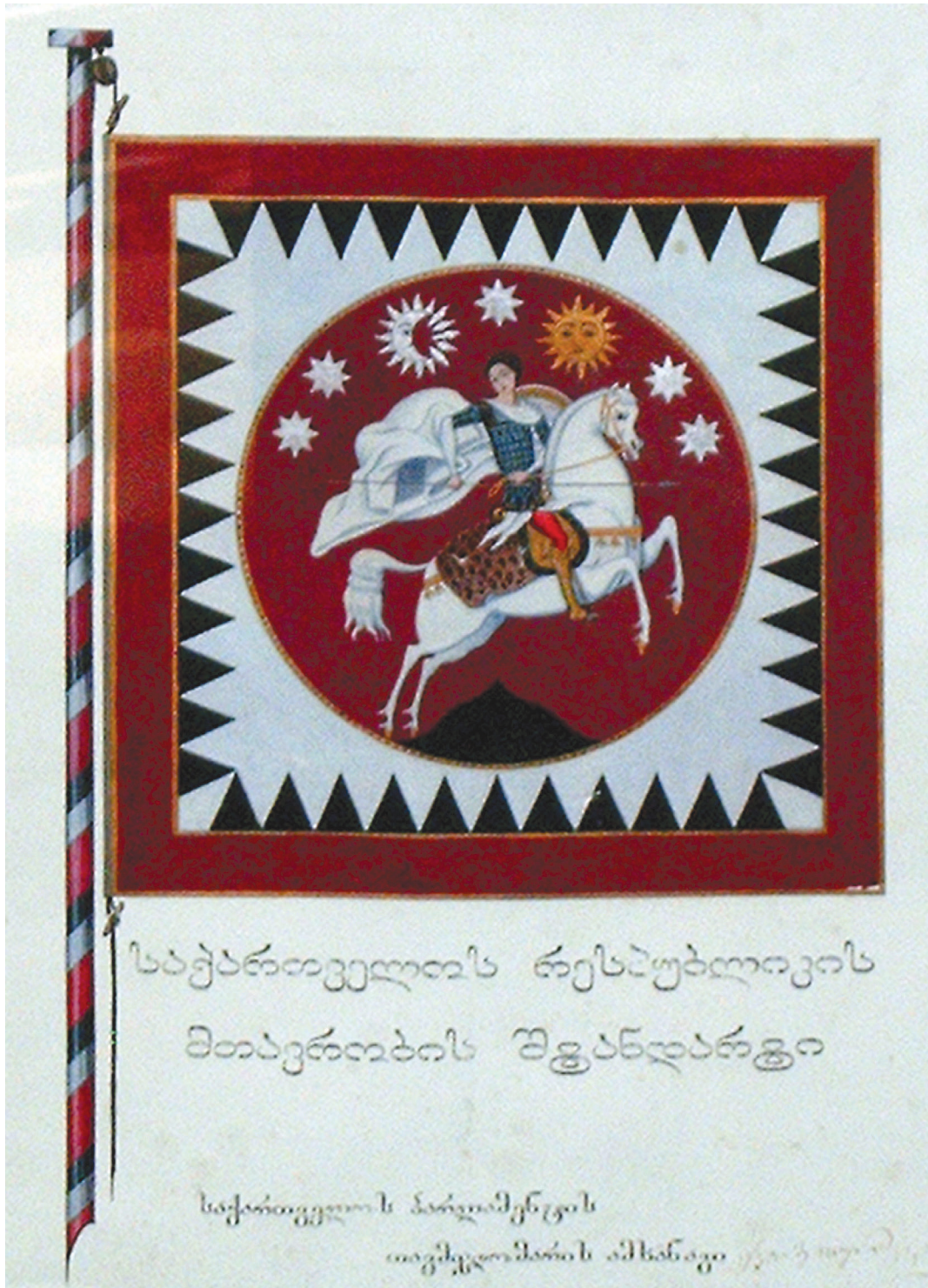
ნიკო ჯავახიშვილი

Niko Javakhishvili

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

**საარქივო მასალები საქართველოს დემოკრატიული
რესპუბლიკის მთავრობის სახელმწიფო
შტანდარტის შესახებ (1918-1921)**

Archive Materials about the Government Flag of
Democratic Republic of Georgia (1918 - 1921)

~~67~~ **3. № 3**

№ 108

По списку № **248** **1918.** **საქ. № 9**
~~საქ. № 68.~~ **საქ. № 10**
909
არქ. № 87.

Таблица Тружен
საქართველოს კარლამენტის
კანცელარიის
ს ნ მ მ მ

სუბსტიტუტის კომისიის
კანცელარიის - საქართველო
საქართველოს - 315-მლ
კანცელარიის

უცხოეთის
კანცელარიის

Законопроект о правительственном мандате.

Началось .. 23.10.18 ..	1918.
Кончилось ..	191 ..
На 12	листах.

Типография „Картл“. Тифлис, Пушкинская ул.

12.10.18

3

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ვ ა რ ლ ა მ ე ნ ტ ი
/ მე-74 კრება/,
ხამშაბაძის, 1918 წ. დეკემბრის 24-ს ტფილისი, სასახლე.
ხხლომის ეურნალიდან
ა მ ო ნ ა ტ ე რ ი.

ან. პრ. მთაერ.
ფანდარცისა.

განსახილველია პროექტი-მოაერობის შტანდარცისა.
მომხსენებელია ხელოვნების კომისიის თავმჯდომარე ვ.
მაცუაშვილი, რომელიც მოხსენებაში აღნობს ვარლამენცს პროექ
ცის ძირითად დებულებებს.
ვარლამენცი კანონპროექტის მუხლობრივ განხილვაზე გადა
ღის.

უხლი I-2.

მომხსენებელი კითხულობს ნაღ ჩაღაე თითოეულ მუხლს
პროექცისას.
ვარლამენცი პირველსა და მეორე მუხლს უნვეღელად იღებს.
თავმჯდომარის შვეიოხვაღე-არაღინ არის საეროოდ პროექცის
მიღების წინააღმდეღი-ღა თავმჯდომარე აცხადებს, რომ პროექ
ცი მიღებუღია ღა საბოღოო ტექსტის შესამუშავებღად ხარე
ღაქციო კომისიას გადაეცემა.

ღეღანთან ხწორეა: ხაქმისმწარმოებელი *ვ. ბოჭორიძე*

6

საქართველოს შარლაშენის მიერ მიღებული კანონპროექტი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიგნითაა.

სარედაქციო კომისიის მიერ შესწორებული კანონი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიგნითაა.

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიგნითაა შესდგება კვადრატულ ფორმის თეთრ ალმისაგან, რომლის შეუკულები მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის დედაქალაქში. შიგნითაა შესდგება კუთხურ ფორმის ანუ შიგნითაა შესდგება კუთხურ ფორმით შიგნითაა მხრიდან.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიგნითაა შესდგება კვადრატულ ფორმის თეთრი ალმისაგან, რომლის შეუკულები მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის დედაქალაქში. შიგნითაა შესდგება კუთხურ ფორმით შიგნითაა მხრიდან.

არსიან გარს არჩევა ოქროსმკვდით ამოქარგული ქართული სიწმინდა. ანბანის სამფარველი: ვიწრო წილები -

არსიან გარს არჩევა ოქროსმკვდით ამოქარგული ქართული სიწმინდა. ანბანის სამფარველი: ვიწრო წილები -

ს ა რ თ ვ ე ლ ო ს
შარლაშენი

საქართველოს შარლაშენის შიგნითაა

სარედაქციო

კ ო მ ი ს ი ა.

1918 წლის დეკემბერი 26.

№ 13282

ქ. ტფილისი.

ამასთანავე გააუქმებთ საბოლოო რედაქციის საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიგნითაა კანონისა.

მომხსენებელია შ. ამირაჯიბი.

სარედაქციო კომისიის

თავმჯდომარე

Handwritten signature

მ დ ი ვ ა ნ ი

8

ახალი

კ ა ნ ო ნ ი

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მწიგნობრობა.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მწიგნობრობი შეხდგება კვადრატულ ფორმის თეთრი ალმისაგან, რომლის შუაგულში მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის ღერბი. მწიგნობრობს შემოვლებული აქვს შვინლისფერი ალმია ძაფი კუჭუჭებით შიგნიდან მხრიდან.

აღმნიან გარს არწყვიან ოქროსმკვედით ამოქარგული ქართულინი-რმა. ანმა არის ხამფეროვანი: ვიწრო ზოლები - შავი და თეთრი, მამხხო ზოლები-შვინლისფერია.

2. ეს კანონი ძალაში ძელის ღლიდან მისი მიღებისა.

1918 წ. დეკემბრის 27-ს.

ქართული სახელმწიფო

საქართველოს პარლამენტის
თ ა ვ მ ზ დ მ ა რ ე *ბ. სელიძე*

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის
თ ა ვ მ ზ დ მ ა რ ე *მ. ჟორდანიანი*

მ. ჟორდანიანი
ქართული სახელმწიფოს
მთავრობის მ. ჟორდანიანი

10

საქართველოს მართლმადიდებლის მიერ მიღებული კანონპროექტი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შეთანხმებისა.

საარქივო კომისიის მიერ შეხვედრებულ კანონი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შეთანხმებისა.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შეთანხმება კვადრატულ ფორმის თეთრ ლამისაგან, რომლის შეჯამებით მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის ლერძი. შეთანხმება შემოვლელი აქვს მდინდის ფერი არმია შავი კურობებით შეიქმნა მხრიდან.

არმიას გარს არჩევა ლერძის მკვდრით ამოქარგული ქართული სივრცე. ანბანის სამფეროვანი: ვერცხვითი, შავი და თეთრი, მომხსნელობითი მდინდის ფერისა.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შეთანხმება კვადრატულ ფორმის თეთრი ლამისაგან, რომლის შეჯამებით მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის ლერძი. შეთანხმება შემოვლელი აქვს მდინდის ფერი არმია შავი კურობებით შეიქმნა მხრიდან.

არმიას გარს არჩევა ლერძის მკვდრით ამოქარგული ქართული სივრცე. ანბანის სამფეროვანი: ვერცხვითი, შავი და თეთრი, მომხსნელობითი მდინდის ფერისა.

2. ეს კანონი ძალაში შედის დღიდან მისი მიღებისა.

2. ეს კანონი ძალაში შედის დღიდან მისი მიღებისა.

საარქივო კომისიის

თ ა ვ მ ჯ დ მ ა რ ა

Handwritten signature

მ დ ი ვ ა ნ ი

12
11

ახ.წ.

კ ა ნ ო ნ ი

ხაქართველთა რეხპუბლიკის მთავრობის მწანდარეცხა.

I. ხაქართველთა რეხპუბლიკის მთავრობის მწანდარეცი შეხდგება კვალრადველ დორმის თუღრი აღმინხავან, რომლის შუაგულში მოთა ვხებუღია ხაქართველთა რეხპუბლიკის ღერი. მწანდარეცხ შემოვ ლებუღი აქვხ მღინღიხგერი არძია შავი კუჭუბებით შიგნითა მხრიღან.

არძიახ გარხ არეცია რქროხმვეღით ამოქარგული ქართუღიხი-რმა. ანძა არიხ ხამღერიღანი: ვიქრო ზიღები - შავი ღა თუღ-რი, მიმხხო ზიღები-შეინღიხგერიხა.

2. ეხ კანიონი ძალაში ძელხ ღღიღან მიხი მიღებიხა.

III მ წ. ღეკემბროხ 27-ხ.

ქართული
არქივი

ხაქართველთა პარლამენციხ
თ ა ვ მ ჭ ღ რ მ ა რ ე *ნ. ხხიიქ.*

ხაქართველთა რეხპუბლიკის მთავრობიხ
თ ა ვ მ ჭ ღ რ მ ა რ ე *ნ. შოთაღიანი*

ქართული სწოღი
ქართულითიხ ვაჭიხ
მხარაღიქ. ზუღთიანი

12

საქართველოს მართლმადიდებლის მიერ მიღებული კანონპროექტი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიდადარჩისა.

საჩუქრად კომისიის მიერ შესწორებული კანონი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიდადარჩისა.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიდადარჩი შეხდგება კვადრატულ ფორმის თეთრ ლამისაგან, რომლის შუაგულში მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის ლეონი. შიდადარჩს შემოვლებული აქვს შვიდის ფერი არშია შავი კუთხუბით შიგნით მხრიდან.

I. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის შიდადარჩი შეხდგება კვადრატულ ფორმის თეთრი ლამისაგან, რომლის შუაგულში მოთავსებულია საქართველოს რესპუბლიკის ლეონი. შიდადარჩს შემოვლებული აქვს შვიდისფერი არშია შავი კუთხუბით შიგნითა მხრიდან.

არშიას გარს არჩეულია ლეროსმკვადით ამქარგული ქართული სიწმა. ანბა არის სამფეროვანი: ვიწრო ჩოლოები - შავი და თეთრი, მომსხო ჩოლოები - შვიდის ფერისაა.

არშიას გარს არჩეულია ლეროსმკვადით ამქარგული ქართული სიწმა. ანბა არის სამფეროვანი: ვიწრო ჩოლოები - შავი და თეთრი, მომსხო ჩოლოები - შვიდისფერისა.

2. ეს კანონი ძალაში შედის დღიდან მისი მიღებისა.

2. ეს კანონი ძალაში შედის დღიდან მისი მიღებისა.

საჩუქრად კომისიის

თ ა ვ მ ჯ დ მ ა რ ა

Handwritten signature

მ დ ი ვ ა ნ ი

Handwritten notes and signatures at the bottom right of the page.

იმერეთის სამეფოს დროშა XVII საუკუნის I ნახევარში

დღეისათვის სამეცნიერო საზოგადოებას XVIII საუკუნის წინარე ხანების ქართული დროშების შესახებ საკმაოდ მწირი და ფრაგმენტული ცოდნა გააჩნია. ეს გარემოება ორი ძირითადი მიზეზით არის განპირობებული: 1. ჩვენამდე XVIII საუკუნემდელი პერიოდის სულ რამდენიმე ქართულმა დროშამ, უფრო ზუსტად კი, დროშის ფრაგმენტმა მოაღწია; 2. წერილობით ძეგლებში XVIII საუკუნის წინარე ხანების ქართული დროშების შესახებ ძალზე მწირი ცნობებია დაცული. წინამდებარე სტატია ამ ხარვეზის დაძლევისაკენ გადადგმულ ერთ კონკრეტულ ნაბიჯს წარმოადგენს და XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს დროშასთან დაკავშირებული საკითხების შესწავლას ისახავს მიზნად.

აღნიშნული დროშა დღეისათვის ცნობილ წერილობით ძეგლებში პირველად 1620-იანი წლების დასაწყისის მოვლენებთან დაკავშირებით არის მოხსენიებული: 1622 წელს ქალაქ ქუთაისის მახლობლად, მდინარე ოლასკურის მარცხენა ნაპირზე, ადგილ გოჭოურასთან, იმერეთის მეფეს - გიორგი III-ესა (1604-1639 წწ.) და ოდიშის მთავარს - ლევან II დადიანს (1611-1657 წწ.) შორის დიდი ბრძოლა

ლევან II დადიანი

მთავარს, სხვა ალაფთან ერთად, იმერეთის მეფის „ქაიანური დროშა“, უფრო ზუსტად კი, დროშის ბუნი, ამ ბუნის თავზე აღმართული „ჯვარი“ და ბუნზე აბმული „ხალასათ შეკერული ალამიც“ ჩაუვარდა ხელთ. ლევან II დადიანმა „ქაიანური დროშა“ ოდიშში წაიღო და მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად, დადიანთა ფეოდალური სახლის საგვარეულო საძვალის, წალენჯიხის მონასტრის ერთ-ერთ უპირველეს სინმიდესა და სალოცავს, წალენჯიხის მაცხოვრის ხატს შესწირა.

ლევან II დადიანის მიერ იმერეთის მეფის „ქაიანური დროშის“ ხელში ჩაგდებისა და მისი წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირვის ამბავი მოკლედ არის მოთხრობილი ილორის წმ. გიორგის ხატის ვერცხლის ფირფიტაზე ამოჭედილ წარწერაში, რომელიც ოქრომჭედელმა ბეჟია ტყავძველიძემ 1651 წელს შეასრულა: „მას ჟამსა, ოდეს შევებენით იმერელ მეფესა გიორგის... ოლასქურას გაღმა, ვსძლიეთ ძალითა და შეწევნითა შენითა, გამარჯვებული მოვედით და შევსწირეთ წალენჯიხას მეფისა ქაიანური დროშა, ჯუარი, ხალასათ შეკერული ალმითა“¹.

ილორის წმ. გიორგის ხატის წარწერის ციტირებულ ფრაგმენტს ყურადღება იმთავითვე მიაქცია წარწერის ტექსტის გამომცემელმა

იმერეთის მეფეს - გიორგი III

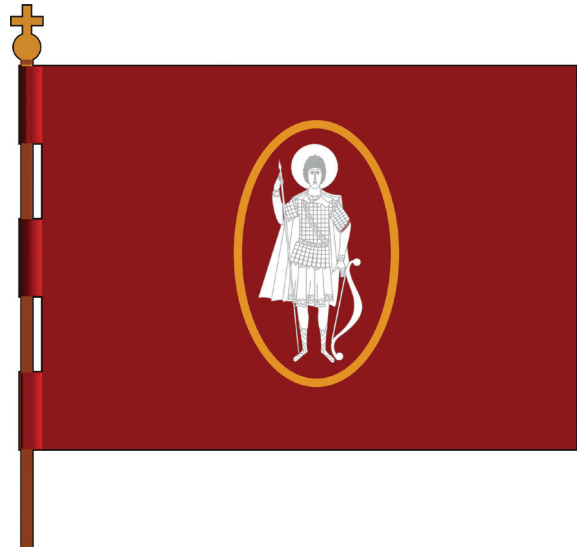
გაიმართა. ბრძოლაში გიორგი III დამარცხდა და თავს გაქცევით უშველა. გამარჯვებულ ოდიშის

1. კონსტანტინე გრიგოლა, „ილორის წმ. გიორგის ხატის წარწერა“, აკადემიკოს ნიკო მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის შობაზე, XIII (1942), 156. ციტირებულ ტექსტში პუნქტუაცია ჩემია.

კონსტანტინე გრიგოლიამ, რომელმაც სავსებით მართებულად გამოთქვა მოსაზრება, რომ ლევან II დადიანის მიერ იმერეთის მეფისათვის წართმეული და წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირული „ქაიანური დროშა“ 1630-იანი წლების ბოლოს კვლავ წალენჯიხის მონასტერში ინახებოდა. მკვლევრის დაკვირვებით, წალენჯიხის მაცხოვრის ხატზე მიყრდნობილი „ქაიანური დროშა“ საკუთარი თვალთ ნახეს რუსეთის მეფის, მიხეილ თეოდორეს ძე რომანოვის (1613-1645 წწ.) მიერ ოდიშის სამთავროში გაგზავნილმა ელჩებმა, დიაკმა ფედოტ ელჩინმა და მღვდელმა პავლე ზახარევმა, რომლებიც წალენჯიხის მონასტერში 1639 წლის მიწურულს იმყოფებოდნენ².

კონსტანტინე გრიგოლია რუსეთის მეფის ელჩების მიერ „ქაიანური დროშის“ წალენჯიხის მონასტერში მოხილვაზე საუბრისას მთლიანად ემყარებოდა მღვდელი პავლე ზახარევის მიერ ოდიშის სამთავროში ელჩად ყოფნის დროს, 1639-1640 წლებში შედგენილ ანგარიშს ანუ „მუხლობრივ აღწერილობას“, რომელიც მან მოსკოვში დაბრუნების შემდეგ რუსეთის სამეფო კარს წარუდგინა. ამ „მუხლობრივ აღწერილობაში“ ვკითხულობთ: „Да тут же стоит Спасов образ в киоте... Башеницкого царя Григория царь Леонтей воевал и царя Григория и знамя его взял и то знамя приложил к спасову образу; а на знамени вышит образ Дмитрия Селунского, а округ знамени шиты слово золотом“³. მოვიტან „მუხლობრივი აღწერილობის“ ციტირებული ფრაგმენტის ჩემუელ ქართულ თარგმანს: „იქვე (წალენჯიხის ეკლესიის საკურთხეველთან)⁴ დგას მაცხოვრის ხატი კიოტში... მეფე ლეონტი (ლევან II დადიანი) ბაშენიკთა მეფეს გრიგოლს (იმერეთის მეფე გიორგი III-ეს) ებრძოდა და მეფე გრიგოლი და მისი დროშა დაატყვევა⁵ და ის დროშა მაცხოვრის ხატს მიაყრდნო; ხოლო დროშაზე დიმიტრი სელუნელის (წმ. დემეტრე თესალონიკელის) ხატია ამოქარგული, დროშის გარშემო კი სიტყვები ოქრომკედით არის ნაქარგი“⁶.

ლევან II დადიანის მიერ იმერეთის მეფისათვის

იმერეთის სამეფოს ქაიანური დროშა – რეკონსტრუქცია

„ქაიანური დროშის“ წართმევისა და მისი წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირვის ფაქტთან დაკავშირებით, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ მტრისათვის ბრძოლაში წართმეული დროშის რომელიმე პატივდებული ხატისათვის შეწირვის ტრადიცია შუა საუკუნეების საქართველოში საკმაოდ ფართოდ იყო გავრცელებული. ამ მხრივ, განსაკუთრებით საინტერესოა XII საუკუნის ბოლოს მომხდარი ერთი ფაქტი: 1195 წელს ციხე-ქალაქ შამქორთან გამართულ ბრძოლაში ქართულმა მხედრობამ ახლო აღმოსავლეთის მუსლიმ მმართველთა კოალიციური ლაშქარი დაამარცხა. ბრძოლის დროს ერთ-ერთმა ქართველმა სარდალმა შალვა ახალციხელმა მოწინააღმდეგეს ბაღდადის ხალიფას მიერ გამოგზავნილი დროშა წაართვა და მეფე თამარს (1184-1210 წწ.) მიართვა, ამ უკანასკნელმა კი ხალიფას დროშა, „რომლისა თავსა ზედა იყო ოქრო ათასისა ხალიფურისა“, მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად, ბაგრატიონთა სამეფო სახლის საგვარეულო საძვალის, გელათის მონასტრის უპირველეს სიწმიდესა და სალოცავს, ხახულის

2. იქვე, 148.

3. Сергей Белокуров, “Посольство дьяка Федота Елчина и священника Павла Захарьева в Даданскую землю (1639-1640)”, Сергей Белокуров, Материалы для Русской Истории (Москва, 1888), 348. შდრ.: “Статейный список священника Павла Захарьева”, გაბრიელ გეგენავას, ფედოტ ელჩინისა და პავლე ზახარევის ელჩობათა მასალები, 1636-1640 წლები, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, კომენტარები, ლექსიკონი, საძიებლები და კალენდარი დაურთო ჯემალ გამახარიაშვილს. ელჩობათა მასალები ქართულად თარგმნა ვლადიმერ ჩხიკვაძემ. თარგმანის რედაქტორები: ჯემალ გამახარია და ტატანა ეროხინა (თბილისი, 2014), 439.

4. ციტირებულ ტექსტში, ფრჩხილებში ჩასმული მცირე განმარტებები, აქაც და ქვემოთაც, ჩემია.

5. აქ მღვდელი პავლე ზახარევი მცირე უზუსტობას უშვებს: ლევან II დადიანს მეფე გიორგი III და წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირული „ქაიანური დროშა“ ერთსა და იმავე ბრძოლაში არ დაუტყვევებია. დღეისათვის ქართულ ისტორიოგრაფიაში, ილირის წმ. გიორგის ხატის 1651 წლის წარწერასა და სხვა წერილობით ძეგლებზე დაყრდნობით, არგუმენტირებულად არის დადგენილი, რომ ოდიშის მთავარმა „ქაიანური დროშა“ 1622 წელს, გოჭოურას ბრძოლაში ჩაიგდო ხელთ, მეფე გიორგი III კი თორმეტი წლის შემდეგ, 1634 წელს, ბაღდადის ბრძოლაში აიყვანა ტყვედ. გრიგოლია, „ილირის წმ. გიორგის ხატის წარწერა“, 148-152.

6. შდრ.: „მღვდელ პავლე ზახარევის მუხლობრივი აღწერილობა“, გაბრიელ გეგენავას, ფედოტ ელჩინისა და პავლე ზახარევის ელჩობათა მასალები, 1636-1640 წლები, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, კომენტარები, ლექსიკონი, საძიებლები და კალენდარი დაურთო ჯემალ გამახარიაშვილს, ელჩობათა მასალები ქართულად თარგმნა ვლადიმერ ჩხიკვაძემ, თარგმანის რედაქტორები: ჯემალ გამახარია და ტატანა ეროხინა (თბილისი, 2014), 323.

ღმრთისმშობლის ხატს შესწირა. მეფე თამარის ე. წ. პირველი ისტორიკოსის მიერ XIII საუკუნის დასაწყისში შედგენილი თხზულება „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ გვამცნობს: „[მეფე თამარმა] დროშა იგი ხალიფასა, რომელი მოილო შალვა ახალციხელმან, წარგზავნა ესე მონასტერსა დიდსა (გელათის მონასტერში) წინაშე ხახულისა ღმრთისმშობლისასა“⁷.

მიუხედავად იმისა, რომ მეფე თამარის მიერ ბაღდადის ხალიფას დროშის ხახულის ღმრთისმშობლის ხატის წინაშე წარგზავნისა და ლევან II დადიანის მიერ „ქაიანური დროშის“ წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირვის ამბები ერთმანეთისაგან ოთხ საუკუნეზე მეტი ხნით არის დაშორებული. ეს ორი ისტორიული ფაქტი, არსობრივად, ერთსა და იმავე მოვლენას წარმოადგენს: მეფე თამარმა და ლევან II დადიანმა მტრისათვის ბრძოლაში წართმეული დროშები თავის ამქვეყნიურ სამყოფელში — სამეფო სასახლესა თუ სამთავრო რეზიდენციაში კი არ დააბრძანეს, არამედ მათ სამუდამო განსასვენებელში — საგვარეულო საძვალე-მონასტერში წარგზავნეს. როგორც ჩანს, მეფე თამარსაც და ლევან II დადიანსაც სურდათ, რომ ეს დროშები, როგორც დამარცხებული მტრის სიმბოლო, საუკუნოდ მათი საფლავის „ფერხთით“ ყოფილიყო დასვენებული.

მტრისათვის ბრძოლაში წართმეული დროშისა თუ დროშის ცალკეული ნაწილების რომელიმე სახელგასმენილი ხატისათვის შეწირვის ტრადიციასთან დაკავშირებით, არანაკლებ საინტერესოა XVII საუკუნის I ნახევარში მომხდარი ერთი ფაქტი, რომელიც, იმერეთის მეფისათვის წართმეული „ქაიანური დროშის“ წალენჯიხის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირვის ამბის მსგავსად, აგრეთვე, ლევან II დადიანის სახელთან არის დაკავშირებული: 1634 წელს სოფელ ბაღდადთან გაიმართა დიდი ბრძოლა, რომელშიც მეფე გიორგი III და მისი მძახალი, ქართლ-კახეთის მეფე თეიმურაზ I (1625-1632 წწ.) ლევან II დადიანს დაუპირისპირდნენ. ოდიშის მთავარმა მოწინააღმდეგის ლაშქარი დაამარცხა და მეფე გიორგი III ტყვედ აიყვანა. ბაღდადის ბრძოლაში ლევან II დადიანმა, სხვა ალაფთან ერთად, ხელში ჩაიგდო მეფე თეიმურაზ I-ის დროშის თავზე აღმართული ბროლის ჯვარი და ამ დროშის ჩასაბრძანებელი მდიდრულად შემკული ქსოვილის ბუდე, რომლებიც ოდიშის სამთავროს ერთ-ერთ ყველაზე პატივდებულ სიმბოლესა და სალოცავს, ილორის წმ. გიორგის ხატს შესწირა. ამ ხატის 1651 წლის ზემოთ უკვე ნახსენებ წარწერაში ვკითხულობთ: „...

ქართლ-კახეთის მეფე – თეიმურაზ I

მას ჟამსა, ოდეს შევებენით ბაღდადს იმერელ მეფესა გიორგის და შვილსა მისსა ალექსანდრეს და მამუკასა და მისსა სიმამრსა კახსა ბატონსა თაიმურაზს, ვსძლიეთ ძალითა შენითა და გაგვემარჯუა: გიორგი მეფე ხელთ დაგურჩა, შვილები და კახი ბატონი გარდაიხვეწა. უფროსი ერთი იმერელი და კახნი ხელთ დაგურჩა. მოვედით ტაძარსა შენსა და შემოგწირეთ კახის ბატონის დროშის თავი — ბროლის ჯვარი, იმ დროშის ბუდე ოქრო-ქსოვილი სარასლისა“⁸.

იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშასთან“ დაკავშირებული საკითხები, კონსტანტინე გრიგოლიას შემდეგ, დაწვრილებით შეისწავლა სარა ბარნაველმა, რომელმაც „ქაიანური დროშის“ შესახებ ორი ძირითადი მოსაზრება გამოთქვა: 1. მეფე გიორგი III-ის დროშის სახელი თუ ეპითეტი — „ქაიანური“ სპარსული სიტყვიდან „ქაიან“-იდან ანუ „სამეფო“-დან, „მეფური“-დან არის წარმომდგარი და ცალსახად მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ ეს დროშა იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშას წარმოადგენდა; 2. მეფე გიორგი III-ის „ქაიანური დროშა“ სამი ნაწილის — ბუნის, ბუნის სიგრძეზე დამაგრებული ალმისა და ბუნის თავზე აღმართული ჯვრისაგან შედგებოდა. ბუნის, ალმისა და ჯვრის ფორმა უცნობია. ცნობილია მხოლოდ ის, რომ ალაში აბრეშუმის ქსოვილისაგან იყო დამზადებული, მასზე წმ. დემეტრეს გამოსახულება იყო ამოქარგული და გარშემო ოქრომკედით ნაქარგი სიტყვები შემოუყვებოდა⁹.

სარა ბარნაველის მიერ იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშის“ შესახებ გამოთქმული მოსაზრებები სავსებით მართებული და

7. „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს გურამ კარტოზიამ და ცოტნე კიკვიძემ, ქართლის ცხოვრება (თბილისი, 2008), 444.

8. გრიგოლია, „ილორის წმ. გიორგის ხატის წარწერა“, 156.

9. სარა ბარნაველი, ქართული დროშები (თბილისი, 1953), 48-52.

მისაღება. თუმცა, არსებობს ერთი მეტად მნიშვნელოვანი კითხვა, რომელიც სარა ბარნაველმა პასუხგაუცემელი დატოვა: რა ფერისა იყო იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშა“, უფრო ზუსტად კი, ამ დროშის ალამი?

ჩემი დაკვირვებით, იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშის“ ფერის დადგენა გადაუჭრელი ამოცანა არ არის და ამ საკითხის გარკვევა, დიდი ალბათობით, შესაძლებელია. აღნიშნული საკითხის შესახებ უძვირფასეს ცნობას გვანდის რომის კათოლიკური ეკლესიის თეატინელთა ორდენის ბერის - არქანჯელო ლამბერტის მიერ საქართველოში ყოფნის დროს ანუ 1631-1649 წლებში შედგენილი თხზულება „წმიდა კოლხეთი“, რომელიც ავტორმა 1654 წელს რომში ლათინურ ენაზე გამოაქვეყნა.

„წმიდა კოლხეთის“ XXVII თავში დანვრილებით არის მოთხრობილი 1634 წელს სოფელ ბაღდადთან მეფე გიორგი III-ესა და ლევან II დადიანს შორის გამართული ბრძოლის ამბები, რომლის შესახებაც ზემოთ უკვე მქონდა საუბარი. არქანჯელო ლამბერტი ბაღდადის ბრძოლის პერიპეტეიების გადმოცემისას პირდაპირ აღნიშნავს, რომ ამ ბრძოლაში „იმერლების“ ანუ იმერეთის სამეფოს დროშა - წითელი, უფრო მართებულად რომ ვთქვათ, მეწამული ფერის, ხოლო „სამეგრელოს“ ანუ ოდიშის სამთავროს დროშა თეთრი ფერისა იყო: „1634 წელი იდგა, როცა მთავარმა დადიანმა (ლევან II დადიანმა) ყველაფერი იღონა თავისი დის (დედოფალი მარიამი) როსტომ ხანისათვის (ქართლის მეფე როსტომი (1632-1658 წწ.) მისათხოვებლად. ამ საქმეს სხვა არაფერი აკლდა, გარდა იმისა, რომ საცოლვე ქართლში მისი საქმროსათვის გაეგზავნა. მან იმერეთის მეფეს (მეფე გიორგი III), რომლის სამეფოც სამეგრელოსა და ქართლს შორის მდებარეობდა, სთხოვა, გაეტარებინა მისი და ქართლში წასასვლელად. იმერეთის მეფემ თეიმურაზის (თეიმურაზ I) შთაგონებით ამაზე უარით უპასუხა.

დადიანმა გადაწყვიტა, იარაღით გაეკავა გზა, შეკრიბა უძლიერესი ლაშქარი და იმერეთის საზღვარს მიადგა, თან როსტომ მეფის საცოლვე მიჰყავდა. იმერეთის მეფემაც თავის ჯარს მოუყარა თავი და იქვე, საზღვარზე, მის მონინაალმდეგე მხარეს დაბანაკდა. მათ შორის ერთი მინდორი რჩებოდა. თავდაპირველად საქმეს მშვიდობიანი პირი უჩანდა, რადგან პირისპირ მდგომ ორ ჯარს შორის დიდ ხანს არავითარი შეტაკება არ მომხდარა. მონინაალმდეგენიც, ოდიშის მთავარი და

იმერეთის მეფე, ერთმანეთს მეგობრულად ექცეოდნენ. ეს იმას ნიშნავდა, რომ მათ შორის უნდა დადებულყო სასურველი სამშვიდობო შეთანხმება როსტომის საცოლის თავისუფლად გატარების შესახებ. ბევრს ეგონა, რომ იმერლები მოჩვენებით მეგობრობას იჩენდნენ, ხოლო მეგრელები ჯერ კარგად გაერთობოდნენ თავიანთ კარვებში და შემდეგ მოულოდნელად დაესხმებოდნენ თავს იმერეთის ჯარს. ასეც მოხდა. ერთ დღეს დადიანი თავის კარავთან იდგა და დიდებულებთან მუსაიფობდა. შემდეგ მან ბრძანა, სადილი მოერთმიათ. ამ დროს შორს, ერთ გორაკზე გამოჩნდა ორმოცდაათამდე ცხენოსანი, ყველა შეიარაღებული, საომრად მომზადებული, შუბით ხელში. დადიანმა იკითხა — ვინ არიანო ისინი, მისი ხალხია თუ მონინაალმდეგეთა ჯარიდან არიანო. სიმორის გამო ვერ გაარკვიეს დროშის ფერი: თეთრი იყო, სამეგრელოსი, თუ წითელი — იმერლებისა¹⁰. დადიანმა მზვერავები გააგზავნა, რათა გაეგოთ, ხომ არ იყო რაიმე მოძრაობა მონინაალმდეგის მხარეს. მზვერავებმა ამავე მოიტანეს — გორაკიდან კარგად ჩანს მონინაალმდეგის მთელი ჯარი, შეიარაღებული და საბრძოლო მწყრივებად დანყობილი. ამ ცნობის მიღებისთანავე, დადიანმა ბრძანა, სასწრაფოდ მომზადებულიყვნენ საომრად. ის პირველი მოახტა ცხენს და მცირე ამალით საჩქაროდ გაეშურა იმ დროშისა და დაშვებული შუბების შესახვედრად, რომლებიც მან დაინახა. იგი შეიჭრა მათ რიგებში, ნაწილი დახოცა და ნაწილი ტყვედ იგდო. ტყვეთა შორის იყო ერთი მხედარი, რომელიც, როგორც კი მუშარადი მოიხადა, მაშინვე იცნეს. ეს იყო იმერეთის მეფე გიორგი, ალექსანდრე ბატონიშვილის (შემდგომში იმერეთის მეფის ალექსანდრე III-ის (1639-1660 წწ.) მამა. მან ხმამაღლა შეჰლაღადა: ღმერთია მონამე, მე აქ საბრძოლველად კი არ მოვდიოდი, არამედ დადიანთან მოსალაპარაკებლად, რომელმაც ჩემ მიმართ არავითარი ნდობა არ გამოიჩინა, პირიქით, მთელი ჯარი საომრად დაძრაო. იმერლებმა თავიანთი მეფის ტყვედ ჩავარდნა რომ გაიგეს, მცირე წინააღმდეგობის შემდეგ უკუიქცნენ, ბევრი ტყვედ ჩავარდა. ამრიგად, დადიანმა გზა გახსნა და როსტომ მეფეს გაუგზავნა საცოლვე დიდებულებისა და სასულიერო პირთა ამალით, რომელთა შორის იყო სასულიერო პირთა შორის წმინდანად აღიარებული შემოქმედელი ეპისკოპოსი (მაქსიმე მაჭუტაძე (XVII ს-ის I ნახ.). მან თავის თავზე იღო საპატარძლოს წაყვანა¹¹.

10. ციტირებულ ტექსტში ამა თუ იმ ადგილის ხაზგასმა, აქაც და ქვემოთაც, ჩემია.

11. დავით მერკვილაძე, პაპუნა გაბისონია, „არქანჯელო ლამბერტის „წმიდა კოლხეთი“, ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის შრომები, XII-XIII, ეძღვნება თამაზ ბერაძის დაბადებიდან 75 წლის იუბილეს (2012/2013), 238-239. შტრ.: ილია ანთელავა, ლევან II დადიანი (თბილისი, 1990), 82-83. ციტირებული ფრაგმენტი მოტანილი მაქვს არქანჯელო ლამბერტის „წმიდა კოლხეთის“ იტალიური ტექსტის ქართული თარგმანიდან, რომელსაც მისმა გამომცემლებმა, დავით მერკვილაძემ და პაპუნა გაბისონიამ თამაზ ბერაძის პირად არქივში მიაკვლიეს. დასახელებულმა

როგორც ვხედავთ, არქანჯელო ლამბერტის „წმინდა კოლხეთი“ მართლაც პირდაპირ არის აღნიშნული, რომ 1634 წელს, ბაღდადის ბრძოლის დროს იმერეთის სამეფოს დროშა მენამული ფერისა იყო.

მართალია, თეატინელ ბერს ეს დროშა დეტალურად აღწერილი არ აქვს, მაგრამ საფიქრებელია, რომ ის მენამული დროშა, რომლითაც მეფე გიორგი III 1634 წელს ბაღდადის ბრძოლაში მონაწილეობდა, იმერეთის სამეფოს იმ ძველი, „ქაიანური დროშის“ მეტ-ნაკლებად ზუსტი ასლი იყო, რომელიც ლევან II დადიანმა მეფე გიორგი III-ს 1622 წელს, გოჭოურასთან ბრძოლის დროს წაართვა და რომელიც, 1622 წლიდან მოყოლებული, ოდიშის სამთავროში, წალენჯიხის მონასტერში ინახებოდა.

თუ ჩემი ეს მოსაზრება სწორია და მეფე გიორგი III-ის მიერ 1634 წელს, ბაღდადის ბრძოლაში წაღებული მენამული დროშა ნამდვილად იმავე მეფე გიორგი III-ის მიერ 1622 წელს გოჭოურას ბრძოლაში დაკარგული „ქაიანური დროშის“ მეტ-ნაკლებად ზუსტი ასლი იყო, მაშინ გამოდის, რომ არქანჯელო ლამბერტის „წმინდა კოლხეთი“ ახალი, მნიშვნელოვანი ცნობით ამდიდრებს ილორის წმ. გიორგის ხატის წარწერისა და მღვდელი პავლე ზახარევის „მუხლობრივი აღწერილობის“ მონათხრობს და გვაუწყებს, რომ XVII საუკუნის I ნახევარში იმერეთის სამეფოს დროშა, რომელსაც თანამედროვეები „ქაიანური დროშის“ სახელით იცნობდნენ, მენამული ფერისა იყო.

მიღებული დასკვნის შემდეგ ლოგიკურად

დაისმის ორი საინტერესო კითხვა:

1. რა მიმართება არსებობდა საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს სახელოვან დროშას, არაერთ წერილობით ძეგლში მოხსენიებულ „გორგასლიან-დავითიან დროშასა“ და XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშას“ შორის?

2. რა დროიდან წარმოადგენდა „ქაიანური დროშა“ იმერეთის სამეფოს დროშას - 1490-1492 წლებიდან, როცა საქართველოს ერთიანი სახელმწიფო საბოლოოდ დაიშალა და იმერეთის სამეფო ცალკე სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდა, თუ უფრო გვიანი პერიოდიდან, ვთქვათ, XVI საუკუნიდან?

აქ დასმული პირველი კითხვის საპასუხოდ, ცალსახად შემიძლია ვთქვა, რომ საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ და XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშა“ სხვადასხვა დროები იყო.

ამგვარი დასკვნისაკენ ორი ძირითადი გარემოება მიბიძგებს:

1. მეფე თამარის პირველი ისტორიკოსის „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანისა“ და სომეხი მემატანის სტეფანოს ორბელიანის მიერ 1297-1300 წლებში დასრულებული „სისაკანის სახლის ისტორიის“ ცნობებით, „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ თეთრი ფერისა იყო¹², არქანჯელო ლამბერტის „წმიდა კოლხეთის“ თანახმად კი, „ქაიანურ დროშას“ მენამული ფერის ალამი ჰქონდა¹³;

2. სტეფანოს ორბელიანის „სისაკანის სახლის ისტორიის“ მიხედვით, „გორგასლიან-

მკვლევრებმა, შესაბამისი მასალის უქონლობის გამო, ზუსტად ვერ გარკვეეს, ვის მიერ არის შესრულებული „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანი და როდის ან როგორ აღმოჩნდა ის თამაზ ბერაძის პირად არქივში. მათ მხოლოდ გამოთქვეს მოსაზრება, რომ თარგმანი, დიდი ალბათობით, შესრულებული იყო „იტალიურენოვანი წყაროების ცნობილი მთარგმნელისა და პუბლიკატორის“ ბეჟან გიორგაძის მიერ, რომელიც „წმინდა კოლხეთის“ ქართულ თარგმანზე „თავის დროზე მუშაობდა“. მერკვილაძე, გაბისონია, „არქანჯელო ლამბერტის „წმინდა კოლხეთი“, 234.

განსახილველი საკითხის თაობაზე მეც ანალოგიური მოსაზრება მაქვს და ვფიქრობ, რომ „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანი ნამდვილად ბეჟან გიორგაძის მიერ არის შესრულებული: 1990-იანი წლების II ნახევარში ბეჟან გიორგაძის ვაჟის სახლში საკუთარი თვალით ვნახე „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანის ტექსტი, რომელიც, თუ სწორად მახსოვს, ორ საქალაქო ინახებოდა. რაც შეეხება „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანის თამაზ ბერაძის პირად არქივში მოხვედრის საკითხს, ერთი შეხედვით, თითქოს ცალსახად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს თარგმანი თამაზ ბერაძესთან უშუალოდ ბეჟან გიორგაძის მეშვეობით მოხვდა. თუმცა, მეორე მხრივ, არის ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება, რომელიც სულ სხვაგვარი დასკვნისაკენ მიბიძგებს: ილია ანთელავამ თავის 1990 წელს გამოცემულ წიგნში „ლევან II დადიანი“, ერთი მხრივ, წარმოადგინა „წმინდა კოლხეთის“ ზემოთ ციტირებული ფრაგმენტის მცირე ნაწყვეტი, ხოლო, მეორე მხრივ, იქვე, სქოლიოში აღნიშნა, რომ მას ეს ტექსტი ილია ტაბაღულამ გააცნო. ანთელავა, ლევან II დადიანი, 82-83. მაშასადამე, ირკვევა, რომ 1980-1990-იან წლებში „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანის ტექსტი, ბეჟან გიორგაძის მეშვეობით გარდა, საქართველო-ევროპის ურთიერთობათა ისტორიის ცნობილ მკვლევართან ილია ტაბაღულასთანაც ინახებოდა. ჩემი დაკვირვებით, „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანი თამაზ ბერაძესთან სწორედ ილია ტაბაღულას პირადი არქივიდან მოხვდა: როგორც ცნობილია, ილია ტაბაღულას გარდაცვალების შემდეგ მისი პირადი არქივი თამაზ ბერაძესთან დაახლოებულმა ერთ-ერთმა ქართველმა მეცნიერმა შეიძინა და „წმინდა კოლხეთის“ ქართული თარგმანიც, დიდი ალბათობით, სწორედ მან გადასცა თამაზ ბერაძეს, რომელიც ოდიშის ისტორიის საკითხებს დიდი ხნის განმავლობაში იკვლევდა და არქანჯელო ლამბერტის „წმინდა კოლხეთის“ ტექსტითაც ორგანულად იყო დაინტერესებული.

12. „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“: „მიახლებოდეს მეფე და მისი რაზმი, დროშა იგი გორგასლიანი, რომელი სინდეთს შესვლითგან მოსუტყავდებოდა“. „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს გურამ კარტოზიამ და ცოტნე კვიციმე, ქართლის ცხოვრება (თბილისი, 2008), 441; სტეფანოს ორბელიანი: „რამეთუ განწესებულ იყო მეფისა ქონებად თეთრისა ალმისა და ნითლისა ნიწისა“. სტეფანოს ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთა“-ს ძველი ქართული თარგმანები, ქართულ-სომხური ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და საძიებლები დაურთო ელენე ცაგარეიშვილმა (თბილისი, 1978), 38.

13. მერკვილაძე, გაბისონია, „არქანჯელო ლამბერტის „წმინდა კოლხეთი“, გვ. 239. უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, რომ საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიან დროშასთან“, ალმის ფერის მიხედვით, იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშასთან“ შედარებით, უფრო ახლოს იდგა XVII საუკუნის I ნახევრის ოდიშის სამთავროს სახელმწიფო დროშა, რომელიც, როგორც უკვე ვნახეთ ზემოთ, თეთრი ფერისა იყო.

სხვათა შორის, არქანჯელო ლამბერტის „წმიდა კოლხეთის“ იმ ცნობის მართებულობას, რომლის თანახმადაც XVII საუკუნის I ნახევრის ოდიშის სამთავროს დროშა თეთრი ფერისა იყო, მთლიანად ადასტურებს ვახუშტი ბაგრატიონის მიერ 1735 წელს შედგენილ ატლასში ჩართული ოდიშის გერბი, რომელზე გამოსახულ ტახსაც წინა ფეხებით სწორედ თეთრალმისანი დროშა უჭირავს (თავად დროშაზე ფრინველი და ოთხი ვარსკვლავია წარმოდგენილი). ბარნაველი, ქართული დროშები, 50; ვახუშტი ბაგრატიონი, საქართველოს ატლასი (XVIII ს.) (თბილისი, 1997), 2-3.

დავითიან დროშაზე“ „ნიშნი“¹⁴, სხვადასხვა მკვლევართა ინტერპრეტაციით, ჯვარი ან წმ. გიორგი იყო გამოსახული, მღვდელი პავლე ზახარევის „მუხლობრივი აღწერილობის“ ცნობით კი „ქაიანურ დროშაზე“ წმ. დემეტრეს გამოსახულება იყო ამოქარგული¹⁵.

რაც შეეხება მეორე კითხვას, მასზე რაიმე კატეგორიული პასუხის გაცემა, შესაბამისი მასალის არარსებობის გამო, ჯერჯერობით, არ შემძლია. თუმცა, უფრო იმ მოსაზრებისაკენ ვიხრები, რომ „ქაიანური დროშა“ იმერეთის სამეფოს დროშის ფუნქციას 1490-1492 წლებიდან ანუ იმერეთის სამეფოს ცალკე სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების დროიდან ასრულებდა.

მამასადამე, ირკვევა, რომ საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ და XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშა“ სხვადასხვა დროშები იყო და ისინი სახელმწიფო დროშის ფუნქციას სხვადასხვა ისტორიულ ეპოქაში ასრულებდა: „გორგასლიან-დავითიანმა დროშამ“ სახელმწიფო დროშის სტატუსი 1490-1492 წლებში, საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს საბოლოოდ დაშლის დროს დაკარგა, ხოლო „ქაიანურმა დროშამ“ სახელმწიფო დროშის სტატუსი, სავარაუდოდ, იმავე 1490-1492 წლებში, საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს დაშლის შედეგად წარმოქმნილი იმერეთის სამეფოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ დაფუძნების ჟამს შეიძინა¹⁶

ცალკე მსჯელობის საგანია ის საკითხი, თუ რა ბედი ეწია ლევან II დადიანის მიერ წაღწევის მაცხოვრის ხატისათვის შეწირულ იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშას“ 1639 წლის შემდგომ ხანებში.

მართალია, აღნიშნული საკითხის შესახებ პირდაპირი ცნობები არ მოგვეპოვება, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, „ქაიანური დროშის“ 1639 წლის შემდგომი პერიოდის ისტორიისათვის თვალის გადავლება მაინც შესაძლებელია¹⁷.

ჩემი დაკვირვებით, „ქაიანური დროშა“ 1657 წლამდე ანუ ლევან II დადიანის გარდაცვალებამდე წაღწევის მონატერში ინახებოდა, 1657 წელს კი ის იმერეთის მეფე

იმერეთის მეფე - ალექსანდრე III

ალექსანდრე III-მ მონასტრიდან გაიტანა და უკან, იმერეთის სამეფოში დააბრუნა. ამგვარი მოსაზრების გამოთქმისას ორ ძირითად არგუმენტს ვემყარები:

1. ყოვლად წარმოუდგენელია, რომ ლევან II დადიანის მიერ წაღწევის მაცხოვრის ხატისათვის მიცემული „ქაიანური დროშის“ შეწირულობა, რომელიც, შესაბამისი იურიდიული აქტითაც იქნებოდა გაფორმებული, ამ ძლევამოსილი სუზერენის სიცოცხლეში ვინმეს მოეშალა, დროშა ხატისათვის წაერთმია და ის წაღწევის მონასტრიდან გაეტანა;

2. დღეისათვის დადგენილია, რომ ლევან II დადიანის გარდაცვალებიდან რამდენიმე თვეში იმერეთის მეფე ალექსანდრე III ოდიშის სამთავროში შეიჭრა და ლევან II-ის მიერ წლების განმავლობაში დაგროვებული უმდიდრესი განძი, რომელიც, ძირითადად, იმერეთის სამეფოში

14. სტეფანოს ორბელიანი: „რამეთუ განწესებულ იყო მეფისა ქონებად თეთრისა აღმისა და წითლისა ნიშნისა“. სტეფანოს ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთა“-ს ძველი ქართული თარგმანები, 38.

15. Белокуров, „Посольство дьяка Федота Елчина и священника Павла Захарьева в Дадиянскую землю (1639-1640)“, 348.

16. თეორიულად, საგნებით შესაძლებელია, რომ იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშის“ ბუნისა და ჯვრის კონკრეტული ელემენტები ან კიდე, აღმის ცალკეული მოტივები საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიანი დროშის“ ბუნიდან, ჯვრიდან და აღმოდან ზუსტად ან შეცვლილი სახით ყოფილიყო ნახსენები, თუმცა ამგვარი დაშვებისათვის რაიმე მყარი საფუძველი არ გამაჩნია და ამიტომ აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობისაგან, ამ ეტაპზე, თავს შევიკავებ.

17. აქვე შევნიშნავ, რომ ფეშანგი ხითარშიელის მიერ 1664 წელს შედგენილ ისტორიულ პოემა „შაჰნავაზიანი“, 1661 წლის ამბებთან დაკავშირებით, „ქაიანური დროშა“ პირდაპირ არის ნახსენები: „ამართეს დროშა მალალი, ქაიანურის ხელითა“. ფეშანგი, შაჰნავაზიანი, გიორგი ლეონიძისა და სოლომონ იორდანიშვილის რედაქციით (თბილისი, 1935), 66. თუმცა, საკითხის შესწავლა აჩვენებს, რომ პოემის ავტორს, ამ შემთხვევაში, ქართლის მეფის ვახტანგ V შაჰნავაზის (1658-1675 წწ.) „ქაიანური დროშა“ ანუ ქართლის სამეფოს დროშა აქვს მხედველობაში. შესაბამისად, სრულებით ცხადია ისიც, რომ ფეშანგი ხითარშიელის „შაჰნავაზიანის“ აღნიშნული ცნობა იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშაზე“ მსჯელობისათვის, უბრალოდ, არ გამოდგება.

ნაალაფარი ძვირფასეულობისაგან შედგებოდა, იმერეთში წაიღო¹⁸. აღნიშნული ფაქტის გათვალისწინებით, ვფიქრობ, სრულებით ცხადია, რომ 1657 წელს ოდიშის სამთავროში შეჭრილი მეფე ალექსანდრე III „ქაიანურ დროშას“, რომელიც ლევან II დადიანმა მის მამას, მეფე გიორგი III-ს გოჭოურას ბრძოლაში წაართვა, წალენჯიხის მონასტერში აღარ დატოვებდა და მას, ლევან II-ის მიერ იმერეთის სამეფოდან გატაცებული განძეულის მსგავსად, უკან, იმერეთში დააბრუნებდა.

სამწუხაროდ, სათანადო მასალის უქონლობის გამო, ჯერჯერობით არ შემიძლია ვთქვა, 1657 წელს იმერეთის სამეფოში დაბრუნებული „ქაიანური დროშა“ ძველებურად სახელმწიფო დროშის ფუნქციას ასრულებდა თუ ის იმერეთის მეფეებს რელიქვიის სახით ჰქონდათ შენახული. სამაგიეროდ, დაბეჯითებით შემიძლია ვთქვა, რომ XVIII საუკუნის II ნახევარში იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშა არა „ქაიანური დროშა“, არამედ სულ სხვა დროშა იყო. ეს დროშა, რომელიც სამეცნიერო ლიტერატურაში „სოლომონ I-ის დროშის“ სახელით არის ცნობილი, ამჟამად ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიულ მუზეუმში ინახება. მისი ალამი „ქაიანური დროშის“ აღმისაგან საკმაოდ განსხვავებულია: „სოლომონ I-ის დროშის“ ალამი ვარდისფერი იყო (დღეისთვის ალმის ქსოვილი გაყვითლებულია და წარინჯისფერი აქვს მიღებული). ალმის ერთ მხარეს გამოსახულია ცხენზე ამხედრებული წმ. გიორგი, რომელიც გველეშაპს ხმლით კლავს, ხოლო მეორე მხარეს — მთავარანგელოზი, რომელსაც ხელთ ზეანვდილი ხმალი უჭყრია. დროშის ბუნზე აღმართული ჯვრის ქვემოთ ბუშტია, რომელზეც მხედრული წარწერაა შესრულებული: „ქ. მეფე სოლომონ“¹⁹.

მამასადაამე, საკითხის შესწავლა აჩვენებს, რომ 1657 წლის შემდეგ იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშის“ შესახებ რაიმე პირდაპირი ცნობა თუ ირიბი მითითება აღარ მოგვეპოვება და ამ ქართული ისტორიული დროშის შემდგომი თავგადასავალიც, ჯერჯერობით, უცნობია.

ამრიგად, ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფო დროშასთან დაკავშირებით, საბოლოოდ დგინდება შემდეგი:

1. XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს დროშა, თანამედროვეთა შორის, „ქაიანური დროშის“ სახელით იყო ცნობილი. თავად სახელი „ქაიანური“ სპარსული სიტყვა

„ქაიან“-იდან ანუ „სამეფო“-დან, „მეფური“-დან არის წარმომდგარი. საგულისხმოა, რომ XVII საუკუნეში ქართლის სამეფოს დროშაც „ქაიანური დროშის“ სახელით იყო ცნობილი. როგორც ჩანს, ამ პერიოდის საქართველოში სხვადასხვა სამეფო-სამთავროების სახელმწიფო დროშებს სწორედ „ქაიანური დროშის“ სახელით აღნიშნავდნენ.

2. XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს დროშა შემდეგი სახისა იყო: დროშას ჰქონდა ბუნი, რომლის მასალა, ზუსტი ფორმა, ზომა და ფერი უცნობია. ბუნის სიგრძეზე აბმული იყო ალამი, რომლის ფორმა და ზომა დაუდგენელია. ალამი მენამული ფერის აბრეშუმის ქსოვილისაგან იყო დამზადებული. მასზე წმ. დემეტრე თესალონიკელის გამოსახულება იყო ამოქარგული და გარშემო ოქრომკედით ნაქარგი სიტყვები შემოუყვებოდა. დროშის ბუნის თავზე აღმართული იყო ჯვარი, რომლის მასალა, ზუსტი ფორმა და ზომა უცნობია.

3. იმერეთის სამეფოს „ქაიანური დროშის“ 1620-იანი წლების წინარე ხანების ისტორიის შესახებ, ჯერჯერობით, არაფერია ცნობილი. ამ ეტაპზე, შემიძლია ვივარაუდო, რომ „ქაიანური დროშა“ იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშის ფუნქციას 1490-1492 წლებიდან ანუ საქართველოს ერთიანი სამეფოს საბოლოოდ დაშლისა და იმერეთის სამეფოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების დროიდან ასრულებდა. „ქაიანური დროშა“ დღეისათვის ცნობილ წერილობით ძეგლებში პირველად 1620-იანი წლების დასაწყისის ამბებთან დაკავშირებით არის მოხსენიებული. 1622 წელს გოჭოურასთან გამართულ ბრძოლაში ოდიშის მთავარმა ლევან II დადიანმა იმერეთის მეფე გიორგი III დაამარცხა და „ქაიანური დროშა“ ხელთ ჩაიგდო. იმავე 1622 წელს ლევან II დადიანმა „ქაიანური დროშა“, გოჭოურას ბრძოლაში მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად, დადიანთა ფეოდალური სახლის საგვარეულო საძვალის, წალენჯიხის მონასტრის უპირველეს სიწმიდესა და სალოცავს, წალენჯიხის მაცხოვრის ხატს შესწირა. დაახლოებით იმავე პერიოდში მეფე გიორგი III-მ, გოჭოურას ბრძოლაში დაკარგული „ქაიანური დროშის“ ნაცვლად, დაამზადებინა ახალი სახელმწიფო დროშა, რომელიც ძველი დროშის მეტ-ნაკლებად ზუსტ ასლს წარმოადგენდა. 1634 წელს ბაღდადთან გამართულ ომში იმერეთის სამეფოს ლაშქარი ლევან II დადიანის წინააღმდეგ სწორედ ამ ახალი

18. გივი ჯამბურია, „საქართველოს პოლიტიკური ვითარება XVII საუკუნის 30-90-იან წლებში“, საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. IV, საქართველო XVI საუკუნის დასაწყისიდან XIX საუკუნის 30-იან წლებამდე, ტომის რედაქტორი მამია დუმბაძე (თბილისი, 1973), 341; მიხეილ რეზიაშვილი, დასავლეთი საქართველო XVII საუკუნეში (ნარკვევები) (თბილისი, 1978), 56-58; ანთელავა, ლევან II დადიანი, 131.

19. ბარნაველი, ქართული დროშები, 58-59.

დროში იბრძოდა. რაც შეეხება ძველ „ქაიანურ დროშას“, ის 1622 წლიდან მოყოლებული წალენჯიხის მონასტერში ინახებოდა და ეკლესიის საკურთხევლის წინ აღმართულ მაცხოვრის ხატზე იყო მიყრდნობილი. 1639 წელს, როცა რუსეთის მეფის - მიხეილ თეოდორეს ძის მიერ ოდიშის სამთავროში გამოგზავნილი ელჩები — დიაკი ფედოტ ელჩინი და მღვდელი პავლე ზახარევი წალენჯიხის მონასტერს ეწვივნენ, „ქაიანური დროშა“ ჯერ კიდევ წალენჯიხის მონასტერში იყო დაცული. ლევან II დადიანის გარდაცვალებამდე ანუ 1657 წლამდე „ქაიანური დროშა“ წალენჯიხის მონასტერში ინახებოდა. ლევან II დადიანის გარდაცვალებიდან რამდენიმე თვეში იმერეთის მეფე ალექსანდრე III ოდიშის სამთავროში შეიჭრა და ლევან II დადიანის მიერ წლების განმავლობაში ნაგროვები განძი იმერეთში წაიღო. იმავე 1657 წელს მეფე ალექსანდრე III-მ „ქაიანური დროშა“ წალენჯიხის მონასტრიდან გაიტანა და უკან, იმერეთის სამეფოში დააბრუნა. 1657 წლის შემდეგ „ქაიანური დროშის“ შესახებ რაიმე ცნობები აღარ მოგვეპოვება. შესაბამისად, ჯერჯერობით, უცნობია, 1657 წელს იმერეთის სამეფოში დაბრუნებული „ქაიანური დროშა“ ძველებურად სახელმწიფო დროშის ფუნქციას ასრულებდა თუ ის იმერეთის მეფეებს რელიქვიის სახით ჰქონდათ შენახული. ამ ეტაპზე, მხოლოდ იმის თქმა შემიძლია, რომ XVIII საუკუნის II ნახევარში იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშის ფუნქციას არა „ქაიანური დროშა“, არამედ „სოლომონ I-ის დროშა“ ასრულებდა. „ქაიანური დროშის“ ამჟამინდელი დაცულობის ადგილი, თუკი ეს დროშა საერთოდ გადაურჩა განადგურებას, ჯერჯერობით, დაუდგენელია.

იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშასთან“ დაკავშირებული ძირითადი საკითხების შეძლებისდაგვარად სრულად განხილვის შემდეგ, აუცილებლად უნდა შევეხო საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიან დროშასთან“ დაკავშირებულ ერთ

საინტერესო საკითხს. დავით ბაგრატიონის მიერ 1814 წელს შედგენილი „ახალი ისტორია“ და ბაგრატ ბაგრატიონის მიერ 1814-1824 წლებში შედგენილი „ახალი მოთხრობა“ გვაუწყებს, რომ 1810 წლის ნოემბერში რუსეთის იმპერიის დიდმოხელემ, კავკასიის მთავარმართებელმა, გენერალმა ალექსანდრე ტორმასოვმა (1809-1811 წწ.) იმხანად ოსმალეთის სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალ ქალაქ ახალციხეს ალყა შემოარტყა. საომარ მოქმედებებში, სხვა ქართულ რაზმებთან ერთად, მონაწილეობას იღებდა იმერეთის ლაშქარიც, რომელსაც ბრძოლის ველზე საქართველოს მეფის - დავით IV აღმაშენებლის (1089-1125 წწ.) დროშა ჰქონდა წაღებული. ახალციხის ალყა ათი დღე გაგრძელდა და საბოლოოდ რუსების დამარცხებით დასრულდა²⁰. გამარჯვებულ ოსმალებს რუსების ორი ზარბაზანი და იმერეთის ლაშქრისათვის წართმეული მეფე დავით IV აღმაშენებლის დროშა ჩაუვარდათ ხელთ: დავით ბაგრატიონი — „ხოლო წელსა [1810]“²¹ მოიკრიბნა ტორმასოვთან ამერ-იმერნი და მხედრობანი რუსთანი, თვესა ნოემბერსა აღვიდა და მოადგა ახალციხესა. გარმოდგომილ იყო იგი თვე ერთ ოდენ, და აწარმოეს ციხეთა ზედან ყუბარისა სროლაი. განმხდნენ თურქნი, და იძლივნენ რუსნი და ამერ-იმერნი, და მიუღეს თურქთა ორი ზარბაზანი და ბავრაცი დავით აღმაშენებლისა, რომელიცა თანა აქუნდათ იმერთა“²²; ბაგრატ ბაგრატიონი — „ხოლო წელსა 1810, ნოემბრის 5 წარვიდა უპირველესი მართებელი საქართველოსა ტორმასოვი ახალციხის დასაპყრობელად მხედრობითა თვისითა და ეგრეთვე ქართლ-კახეთითა და იმერეთითა, რომელნიცა ახლდა დადიანი ლეონცა მხედრობითა თვისითა. მისრულნი ახალციხეს მოადგნენ თვენახევარი. ახალციხე ფ(რია)დ განმაგრებულ იყო ოსმალთაგან. თუმცა ლა მიეტევნენ ციხეს ზედა იმერნი, გარნა ვერ უძლეს ალება და იძლივნენ. და წარუღეს ოსმალთა იმერთა დროშაი წ(მიდ)ისა დავით მეფისა აღმაშენებლისა“²³.

20. ახალციხის ალყა, დავით ბატონიშვილის ცნობით, ერთი თვე, ხოლო ბაგრატ ბაგრატიონის ცნობით, თვე-ნახევარი გაგრძელდა. დავით ბატონიშვილი, „ახალი ისტორია“, დავით ბატონიშვილი, ახალი ისტორია, ბაგრატ ბატონიშვილი, ახალი მოთხრობა, გამოსცა თამარ ლომოურმა (თბილისი, 1941), 38; ბაგრატ ბატონიშვილი, „ახალი მოთხრობა“, დავით ბატონიშვილი, ახალი ისტორია, ბაგრატ ბატონიშვილი, ახალი მოთხრობა, გამოსცა თამარ ლომოურმა (თბილისი, 1941), 114. სწავლული ბატონიშვილების აღნიშნული ცნობები მართებული არ არის: ახალციხის სამხედრო კამპანიის ხელმძღვანელის ალექსანდრე ტორმასოვის მიერ შედგენილ რაპორტებში პირდაპირ არის მითითებული, რომ რუსებმა ახალციხეს ალყა 1810 წლის 16 ნოემბერს შემოარტყეს და ათდღიანი ბრძოლების შემდეგ, 26 ნოემბერს მოხსნეს. “Отношение генерала Тормасова к военному министру, от 19-го декабря 1810 года”, Акты собранные Кавказскою Археографическою Коммиссиею, Архив Главного Управления Наместника Кавказского, т. IV, издан под редакциею председателя комиссии Адолфом Берже (Тифлис, 1870), 806-810; “Отношение генерала Тормасова к графу Румянцову, от 19-го декабря 1810 года”, Акты собранные Кавказскою Археографическою Коммиссиею, Архив Главного Управления Наместника Кавказского, т. IV, издан под редакциею председателя комиссии Адолфом Берже (Тифлис, 1870), 810-813; “Всеподанныйший рапорт генерала Тормасова, от 19-го декабря 1810 года”, Акты собранные Кавказскою Археографическою Коммиссиею, Архив Главного Управления Наместника Кавказского, т. IV (Тифлис, 1870), 813-817.

21. დავით ბაგრატიონის „ახალი ისტორიის“ ციტირებული ფრაგმენტის ამ ადგილას მცირე უზუსტობაა დაშვებული: სწავლული ბატონიშვილი მთავარმართებელი ალექსანდრე ტორმასოვის მიერ ახალციხის წინააღმდეგ მოწყობილ სამხედრო ექსპედიციას 1811 წლით ათარიღებს („წელსა 1811“), არადა, სხვა მრავალრიცხოვანი წერილობითი ძეგლებიდან, პირველ რიგში კი, თავად ალექსანდრე ტორმასოვის რაპორტებიდან, კარგად არის ცნობილი, რომ დავით ბაგრატიონის მიერ აღწერილ ამბავს, სინამდვილეში, 1810 წელს ჰქონდა ადგილი. “Отношение генерала Тормасова к военному министру, от 19-го декабря 1810 года”, 806-810; “Отношение генерала Тормасова к графу Румянцову, от 19-го декабря 1810 года”, 810-813; “Всеподанныйший рапорт генерала Тормасова, от 19-го декабря 1810 года”, 813-817.

22. დავით ბატონიშვილი, „ახალი ისტორია“, 38.

23. ბაგრატ ბატონიშვილი, „ახალი მოთხრობა“, 114. ციტირებულ ტექსტში ქარაგმის გახსნა ჩემია.

დავით და ბაგრატ ბაგრატიონების თხზულებების ციტირებულ ნაწყვეტებთან დაკავშირებით, იმთავითვე ჩნდება ორი კითხვა:

1. რა მიმართება არსებობდა საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიან დროშასა“ და „დავით აღმაშენებლის ბავრაცად“ ნოდებულ იმ დროშას შორის, რომელიც იმერეთის ლაშქარმა 1810 წლის ნოემბერში ქალაქ ახალციხისათვის ოსმალების წინააღმდეგ გამართულ ბრძოლაში დაკარგა?

2. თუ „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ და „დავით აღმაშენებლის ბავრაცი“ ერთი და იგივე დროშა იყო, მაშინ რატომ წაიღო იმერეთის ლაშქარმა 1810 წლის ნოემბერში ახალციხისათვის გამართულ ბრძოლაში „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“, რომელიც იმ დროისათვის, უეჭველად, რელიქვიას წარმოადგენდა და არა იმერეთის სამეფოს დროშა, ამ შემთხვევაში, „სოლომონ I-ის დროშა“, რომელიც, სულ გვიან, XVIII საუკუნის II ნახევარში მაინც, მოქმედი სახელმწიფო დროშა იყო და შესაბამისად, საომარი მოქმედებების დროსაც სწორედ ის უნდა გამოეყენებინათ?

აქ დასმულ პირველ კითხვას ჯერ კიდევ სარა ბარნაველმა გასცა პასუხი. მკვლევრის აზრით, „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ და „დავით აღმაშენებლის ბავრაცი“ ერთი და იგივე დროშა იყო²⁴. მე სრულად ვიზიარებ სარა ბარნაველის ამ მოსაზრებას: განსახილველი დროშების სახელწოდებებზე („გორგასლიან-დავითიანი დროშა“, „ბავრაცი დავით აღმაშენებლისა“; „დროშაი წმიდისა დავით მეფისა აღმაშენებლისა“) დაკვირვება თვალნათლივ აჩვენებს, რომ თავის დროზე ორივე ეს დროშა მეფე დავით IV აღმაშენებელს ეკუთვნოდა და შესაბამისად, ერთსა და იმავე დროშას წარმოადგენდა.

რაც შეეხება მეორე კითხვას, მისთვის პასუხის გაცემა, რამდენადაც ჩემთვის არის ცნობილი, აქამდე არც ერთ მკვლევარს არ უცდია. აღნიშნული საკითხის შესწავლა, პირველ რიგში, აჩვენებს, რომ 1810 წლის ნოემბერში ახალციხის ალყის დროს, იმერეთის ლაშქარი იმერეთის სამეფოს დროშის ანუ „სოლომონ I-ის დროშის“ გამოყენებას ვერანაირად ვერ შეძლებდა. ამგვარი დასკვნისაკენ ორი ძირითადი გარემოება მიბიძგებს:

1. იმერეთის სამეფოს დროშა, წესით და რიგით, იმერეთის იმუამინდელ მეფეს - სოლომონ II-ს (1789-1810 წწ.) უნდა ჰქონოდა ხელთ. ეს უკანასკნელი კი რუსეთის იმპერიის

მიერ დაპყრობილი იმერეთიდან სამუდამოდ იყო განდევნილი და 1810 წლის 25 სექტემბრიდან გარდაცვალებამდე ანუ 1815 წლის 7 თებერვლამდე, მცირერიცხოვან ამალასთან ერთად, ოსმალეთსა და ირანს აფარებდა თავს²⁵. შესაბამისად, 1810 წლის სექტემბრიდან 1815 წლის თებერვლამდე მეფე სოლომონ II-ს იმერეთის სამეფოს დროშა, დიდი ალბათობით, უცხოეთში უნდა ჰქონოდა წაღებული და ამ მიზეზის გამო, რუსეთის იმპერიის სამსახურში ჩამდგარი იმერეთის ლაშქარი 1810 წლის ნოემბერში ახალციხისათვის გამართულ ბრძოლაში ამ დროშას ვერ გამოიყენებდა;

2. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დაეუშვებო, რომ უცხოეთში გახიზნულმა მეფე სოლომონ II-მ იმერეთის სამეფოს დროშა თან კი არ წაიღო, არამედ ქვეყანაში დატოვა, 1810 წლის ნოემბერში იმერეთის ლაშქარი ამ დროშის გამოყენებას მაინც ვერ შეძლებდა: 1810 წლის 20 თებერვალს, ახალციხის ალყამდე ცხრა თვით ადრე, რუსეთის იმპერიის ხელისუფლებამ იმერეთის სამეფო, როგორც სახელმწიფოებრივი ერთეული, საბოლოოდ გააუქმა²⁶ და იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშაც, ავტომატურად, ძალადაკარგულად გამოცხადდა. აღნიშნული ფაქტის გათვალისწინებით, ვფიქრობ, სრულებით ცხადია, რომ ახალციხის სამხედრო კამპანიის ხელმძღვანელი ალექსანდრე ტორმასოვი იმერლებს არ მისცემდა იმის უფლებას, რომ მათ საომარი მოქმედებები ცხრა თვის წინ რუსეთის იმპერიის ხელისუფლების მიერ გაუქმებული იმერეთის სამეფოს სახელმწიფო დროშით ეწარმოებინათ.

მას შემდეგ, რაც დადგინდა, რომ 1810 წლის ნოემბერში ახალციხის ალყის დროს იმერეთის ლაშქარი იმერეთის სამეფოს დროშის ანუ „სოლომონ I-ის დროშის“ გამოყენებას ვერ შეძლებდა, საბოლოოდ ირკვევა ის საკითხიც, თუ რატომ წაიღეს იმერლებმა ახალციხისათვის გამართულ ბრძოლაში „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“: იმერეთის ლაშქარს საომარი მოქმედებების საწარმოებლად აუცილებლად სჭირდებოდა დროშა, იმერეთის სამეფოს დროშის ამ მიზნით გამოყენება კი შეუძლებელი იყო. შესაბამისად, იმერლებმა ახალციხის ალყის დროს სალაშქრო დროშის დანიშნულებით ძველი, საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ გამოიყენეს. ეს დროშა იმ დროისათვის, სავარაუდოდ, ქუთაისში, იმერეთის ყოფილ სამეფო სასახლეში ან კიდევ, გელათის მონასტერში, იმერეთის

24. ბარნაველი, ქართული დროშები, 48-52.

25. მეფე იმერეთისა სოლომონ II (1810-1910), ისტორიული წერილი ალექსანდრე ხახანაშვილისა (ტფილისი, 1910), 73-76; მიხეილ რეხვიაშვილი, იმერეთის სამეფო (1462-1810 წწ.) (თბილისი, 1989), 383-387; მიხეილ რეხვიაშვილი, იმერთა მეფენი — სოლომონ პირველი და სოლომონ მეორე (ქუთაისი, 1992), 259-263; და სხვ.

26. მეფე იმერეთისა სოლომონ II (1810-1910), 54; რეხვიაშვილი, იმერეთის სამეფო (1462-1810 წწ.), 370-371; რეხვიაშვილი, იმერთა მეფენი — სოლომონ პირველი და სოლომონ მეორე, 241-242; და სხვ.

მეფეთა ყოფილ საგვარეულო საძვალეში ინახებოდა და მისი, როგორც ისტორიული რელიქვიის, საომარ მოქმედებებში გამოყენების საწინააღმდეგოც ალექსანდრე ტორმასოვს არაფერი ექნებოდა. ჩემი დაკვირვებით, სწორედ ამგვარად აღმოჩნდა „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ 1810 წლის ნოემბერში ახალციხისათვის გამართულ ბრძოლაში, სადაც ის იმერეთის ლაშქარმა დაკარგა კიდეც.

თუ ჩემ მიერ ზემოთ მოტანილი მსჯელობა სწორია, მაშინ ლოგიკურად დაისმის „გორგასლიან-დავითიან დროშასთან“ დაკავშირებული კიდევ ერთი საინტერესო კითხვა: რა ბედი ეწია ამ დროშას 1810 წლის ნოემბრის შემდგომ პერიოდში, როცა ის ახალციხეში გამაგრებული ოსმალების ხელში აღმოჩნდა? აღნიშნულ კითხვას საკმაოდ ზოგადი პასუხი გასცა სარა ბარნაველი, რომელმაც გამოთქვა მოსაზრება, რომ ოსმალთა მიერ 1810 წელს მიტაცებული „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ დღემდე თურქეთის რესპუბლიკაში უნდა იყოს დაცული²⁷.

მე სრულად ვიზიარებ სარა ბარნაველის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“, შესაძლოა, დღემდე თურქეთის რესპუბლიკის რომელიღაც სიძველეთსაცავში ინახება. თუმცა, მეორე მხრივ, მცირე დაზუსტება შემაქვს ამ მოსაზრებაში და, ჩემი მხრივ, გამოვთქვამ ახალ მოსაზრებას, რომ „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ ოსმალეთის სახელმწიფოს საკუთრებაში არა 1810 წლის ნოემბერში, არამედ ცოტა უფრო გვიან, 1815 წელს, მეფე სოლომონ II-ის გარდაცვალების შემდეგ გადავიდა. აღნიშნული მოსაზრების გამოთქმისას შემდეგ ძირითად არგუმენტს ვემყარები: 1810 წლის 25 სექტემბრიდან იმავე წლის დასაწყისამდე მეფე სოლომონ II ახალციხის საფაშოში იმყოფებოდა. 1810 წლის ნოემბრის დასაწყისში მან ახალციხის საფაშო დატოვა, ირანში გადავიდა და ქალაქ ერევანში შეჩერდა. 1810 წლის 16 ნოემბერს ანუ იმ დროს, როცა მეფე სოლომონ II ერევანში იმყოფებოდა, ალექსანდრე ტორმასოვმა ახალციხეს ალყა შემოარტყა და ქალაქის აღება სცადა. ალყაშემორტყმულ ახალციხეში, ოსმალების გარდა, მეფე სოლომონ II-ის ამაღლის ნევრებიც იმყოფებოდნენ, რომლებიც, სავარაუდოდ, აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ახალციხის დაცვაში. 1810 წლის 26 ნოემბერს, ათღლიანი ბრძოლების შემდეგ, რუსებმა ახალციხეს ალყა მოხსნეს და უკან დაიხიეს. 1810 წლის ნოემბრის ბოლოსა თუ დეკემბერში

მეფე სოლომონ II ახალციხეში დაბრუნდა და იქ 1811 წლის დასაწყისამდე დარჩა²⁸. მაშასადამე, გამოდის, რომ 1810 წლის ნოემბერში, როცა რუსეთის იმპერიის სამსახურში ჩამდგარმა იმერეთის ლაშქარმა ახალციხის ალყის დროს „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ დაკარგა, ეს დროშა, ავტომატურად, ახალციხეში მდგომი ოსმალებისა და მეფე სოლომონ II-ის ამაღლაში მყოფი იმერლების ხელში აღმოჩნდა.

მართალია, ჩემთვის, ჯერჯერობით, უცნობია რაიმე ისეთი წერილობითი ძეგლი, რომელიც პირდაპირ გვაუწყებს, რომ ოსმალებმა „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ მათ მოკავშირესა და დროშის კანონიერ მფლობელს, ერევნიდან ახალციხეში ჩასულ მეფე სოლომონ II-ს დაუბრუნეს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ვფიქრობ, რომ მოვლენები სწორედ ამგვარად განვითარდა და 1810 წლის ნოემბერ-დეკემბერში „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ მეფე სოლომონ II-ს გადაეცა.

თუ ჩემი მსჯელობა სწორია, მაშინ ირკვევა, რომ 1810 წლის ნოემბერში, ქალაქ ახალციხისათვის გამართული ბრძოლის დროს, ოსმალების მიერ რუსეთის იმპერიის სამსახურში ჩამდგარი იმერეთის ლაშქრისათვის წართმეული „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ იმავე 1810 წლის ნოემბერ-დეკემბერში მისი კანონიერი მფლობელის, ოსმალეთში გახიზნული მეფე სოლომონ II-ის ხელში აღმოჩნდა. ჩემი დაკვირვებით, მეფე სოლომონ II-ის გარდაცვალებამდე ანუ 1815 წლის 7 თებერვლამდე „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ მასთან ინახებოდა. მეფე სოლომონ II-ის გარდაცვალების შემდეგ კი დროშა ოსმალეთის სახელმწიფოს საკუთრებაში გადავიდა. დღეისათვის „გორგასლიან-დავითიანი დროშა“ თურქეთის ერთ-ერთ სიძველეთსაცავში უნდა იყოს დაცული.

ამით XVII საუკუნის I ნახევრის იმერეთის სამეფოს „ქაიანურ დროშასა“ და საქართველოს გაერთიანებული სამეფოს „გორგასლიან-დავითიან დროშასთან“ დაკავშირებული საკითხების შესწავლას საბოლოოდ ვასრულებ და გამოვთქვამ იმედს, რომ შემდგომი მეცნიერული კვლევა-ძიება ამ ქართული ისტორიული დროშების შესახებ კიდევ უფრო ნათელ წარმოდგენას შეგვიქმნის.

თემა ჯოჯუა

T. Jojua

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

27. ბარნაველი, ქართული დროშები, 19.

28. “Отношение генерала Торماسова к военному министру, от 19-го декабря 1810 года”, 806-810; “Отношение генерала Торماسова к графу Румянцову, от 19-го декабря 1810 года”, 810-813; “Всеподанный рапорт генерала Торماسова, от 19-го декабря 1810 года”, 813-817; მეფე იმერეთისა სოლომონ II (1810-1910), 73-76; რეხვიაშვილი, იმერეთის სამეფო (1462-1810 წწ.), 383-385; რეხვიაშვილი, იმერეთი მეფენი — სოლომონ პირველი და სოლომონ მეორე, გვ. 259-261; და სხვ.

სამეგრელო - სვანეთის მუნიციპალიტეტების სიმბოლიკა

ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარს 4 ნაწილად (ველად) ყოფს ოქროს ჯვარი, რომლის მკლავები ეხება ფარის კიდეებს. I ნაწილი — ძონის ველზე მოთავსებულია წმინდა მარიამ ღვთისმშობლის ვერცხლის კვართი; II ნაწილი — ლაჟვარდის ველზე ოქროს საწმისი; III ნაწილი — ლაჟვარდის ველზე ვერცხლის ხუთი შემცირებული ტალღოვანი სარტყელი; IV ნაწილი — ძონის ველზე ყალყზე შემდგარი ვერცხლის ცხენი. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია ჭიშკრით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდოვანი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია დევიზი “ზუგდიდი”.

ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშის ძონის ველზე გამოსახულია ოქროს ჯვარი, რომლის მკლავების გადაკვეთა ხდება დროშის მარჯვენა მხარეს, დროშის 1/3-ზე. ჯვრის მკლავების სისქე წარმოადგენს დროშის სიმაღლის 1/5. დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #29 დადგენილებით, 17.08.2012წ.

აბაშის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი გადაკვეთილია და ქვემოთ გაკვეთილი და იყოფა სამ ნაწილად. I ნაწილი — ვერცხლის ველზე ლაჟვარდის ხმალი, რომლის ზემოთ მოთავსებულია მენამული ჰერალდიკური ჯვარი. II ნაწილი — ლაჟვარდის ველზე ოქროს საწმისი. III ნაწილი — მწვანე ველზე ხუთი ოქროს თავთავი. მწვანე ველს ზემოთ და ქვემოთ კვეთავს სამი შემცირებული, ტალღოვანი ვერცხლის სარტყელი. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია კარიბჭით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავით ჩანერილია გერბის დევიზი — „აბაშა“.

აბაშის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშა ვერტიკალურადაა გაყოფილი სამ ნაწილად. დროშის I ნაწილი წარმოადგენს ლაჟვარდის ველს და უჭირავს დროშის სიგანის 1/5. II ნაწილი (დროშის ცენტრალური ნაწილი) წარმოადგენს თეთრ ველს, რომელზეც გამოსახულია მენამული ვარსკვლავი და უჭირავს დროშის სიგანის 3/5. III ნაწილი წარმოადგენს მწვანე ველს და უჭირავს დროშის სიგანის 1/5.

დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია აბაშის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #91 დადგენილებით, 24.09.2010წ.

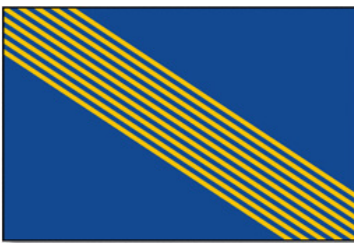
ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი წარმოადგენს ლაჟვარდის ველს რომელსაც მარჯვნიდან კვეთს ცხრა შემცივებული ვერცხლის ყაბინი. ყაბინების ზემოთ ლაჟვარდის ველზე ოქროს სანმისია მოთავსებული.

ქვემოთ ლაჟვარდის ველზე სამი ოქროს ფუტკარია გამოსახული, ერთი ორზე. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია ჭიშკრით.

ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდის ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია “ჩხორონყუ”.

ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშის ლაჟვარდის ველს მარჯვნიდან კვეთს ცხრა შემცივებული ყვითელი ყაბინი. დროშის პროპორცია არის 2:3.

დამტკიცებულია ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #18 დადგენილებით, 04.07.2011 წ.

ფოთის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი ტალღოვანი ვერცხლის სარტყელით გაყოფილია ორ ნაწილად I ნაწილი — მენამულ ველზე ოქროს კოშკი ნახევრად ღია ჭიშკრით. II ნაწილი წარმოადგენს ლაჟვარდის ველს. I ნაწილს უჭირავს ფარის 2/3, II ნაწილს 1/3. გერბის ფარის ცენტრში მოთავსებულია მცირე ფარი — ლაჟვარდის ველზე ოქროს სანმისი. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია ჭიშკრით. გერბის ფარს უკან ჯვარედინად მოთავსებულია ორი ოქროს ღუზა. გერბის ფარს გვერდებზე და ქვევით შემოყვება ვერცხლ-ლაჟვარდოვანი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავით ჩანერილია დევიზი — “ფოთი”.

ფოთის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშა ვერტიკალურადაა გაყოფილი ორ ნაწილად. I ნაწილი — ყვითელ ველზე ლაჟვარდის ჯვარი. II ნაწილი — ლაჟვარდის ველზე ოქროს სანმისი. დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია ფოთის თვითმმართველობის მიერ #20/47 დადგენილებით, 28.10.2005წ.

ლენტეხის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი გადაკვეთილია მრუდედ-ტეხილად, ხოლო ზედა მხარე გაკვეთილია და ამრიგად იყოფა სამ ნაწილად. I ნაწილი – ვერცხლის ველზე შავი აღჭურვილი დათვი (ემვები, ენა, ბრჭყალები წითელია). II ნაწილი – ლაჟვარდოვან ველზე სამი ოთხსხივიანი ოქროს ვარსკვლავი. III ნაწილი – ზურმუხტოვან ველზე ოქროს ტახტი, რომლის ზემოთ მოთავსებულია სვანური ვერცხლის ქუდი. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია კარიბჭით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდოვანი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია დევიზი “ლენტეხი”.

ლენტეხის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშა ვერტიკალურად არის გაყოფილი ორ ნაწილად. I ნაწილი – ლაჟვარდოვან ველზე სამი ოთხსხივიანი ოქროს ვარსკვლავი. II ნაწილი წარმოადგენს ზურმუხტოვან ველს. დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია ლენტეხის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #36 დადგენილებით, 22.07.2011წ.

მარტვილის მუნიციპალიტეტის გერბი

მარტვილის მუნიციპალიტეტის გერბი წარმოადგენს ჰერალდიკურ ფარს, რომელიც გადაკვეთილია და იყოფა 2 ნაწილად. I ნაწილი – მენამულ (წითელ) ველზე ოქროს მუხა; II ნაწილი – ლაჟვარდოვან (ლურჯ) ველზე ვერცხლის ირიბი ჯვარი (წმ. ანდრიას ჯვარი). I ნაწილს უჭირავს გერბის ფარის, II ნაწილს - 1/4 გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია ჭიშკრით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდოვანი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია დევიზი “მარტვილი”.

მარტვილის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშა ჰორიზონტალურად არის გაყოფილი 5 ნაწილად. I და V ნაწილი წარმოადგენს ლურჯ ველს და უჭირავს დროშის 1/10. II და IV ნაწილი წარმოადგენს თეთრ ველს და უჭირავს დროშის 1/10. III ნაწილი - მენამულ (წითელ) ველზე ოქროს მუხა. დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია მარტვილის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #15 დადგენილებით, 21.07.2011 წ.

მესტიის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი გაკვეთილია და გადაკვეთილია 4 ნაწილად (ველად). I მენამულ (წითელ) ველზე გამოსახულია ვერცხლის (თეთრი) შუბოსანი, ვერცხლის ფარიანი, ქვეითი წმინდა გიორგი ოქროს შარავანდედით. II - ლაჟვარდოვან ველს კვეთს სამი ვერცხლის სარტყელი, რომლის ზედა ნაწილში გამოსახულია ოქროს ვერძის ტყავი. III- ველი გადაკვეთილია ვერცხლის ტეხილით, რომლის ზურმუხტის ველზე გამოსახულია ოქროს დათვი აღჭურვილი წითელი ენით, ხოლო ზედა ნაწილი ლაჟვარდის ფერია. IV ნაწილის მენამულ ველზე ცენტრში გამოსახულია ვერცხლის სახლი და კოშკი, რომლის მარჯვნივ გამოსახულია ოქროს კვერთხი, ხოლო მარცხნივ - ზეაღმართული ოქროს ხმალი. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლაჟვარდოვანი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია დევიზი "მესტია".

მესტიის მუნიციპალიტეტის დროშა

მესტიის დროშა მენამულ-ოქროსფერია. მენამულ ველზე გამოსახულია ვერცხლის (თეთრი) შუბოსანი, ვერცხლის ფარით, ქვეითი წმინდა გიორგი ოქროს შარავანდედით, რომელიც დროშის 7/9-ია. დროშა ბოლოვდება ორი ტოლფერდა ოქროს სამკუთხედით, რომელთა წვერები მიდის დროშის სიგრძის შუამდე. დროშის პროპორციაა 2:3

დამტკიცებულია მესტიის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს 2014 წლის 5 ნოემბრის # 43 დადგენილებით.

სენაკის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარი სამად არის გაყოფილი — მარჯვნიდან და მარცხნიდან ნახევრად, ირიბად, ქონგურისებურადაა გადაკვეთილი, ქვემოთ კი გაკვეთილი. I ნაწილი ვერცხლის ველზე მენამული ჯვარი. II ნაწილი წარმოადგენს მწვანე ველს. III ნაწილი — ლურჯ ველს. მწვანე და ლურჯი ველების ცენტრში მოთავსებულია ოქროს ხოხობი, ქვემოთ კი კვეთს შემცირებული სამი ვერცხლის სარტყელი. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი — სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია ჭიშკრით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია გერბის დევიზის ვერცხლ-ლურჯი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავად ჩანერილია დევიზი "სენაკი".

სენაკის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშა ჰორიზონტალურადაა გაყოფილი ორ ნაწილად. ზედა ნაწილი ლურჯი ფერისაა, ქვედა მწვანე. ლურჯსა და მწვანე ნაწილებში დროშის ტარიდან შეჭრილია სამკუთხედი თეთრი ველით, რომლის ცენტრში გამოსახულია მენამული ჯვარი. დროშის პროპორციაა 2:3.

დამტკიცებულია სენაკის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #29 დადგენილებით, 27.05.2011 წ.

წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის გერბი

გერბის ფარის ლაჟვარდის ველი წმ. ანდრიას ვერცხლის ჯვრით გაყოფილია 4 ველად. პირველ ნაწილზე გამოსახულია ოქროს სანმისი. ფარის ცენტრში მოთავსებულია მცირე ფარი. მცირე ფარის მენამული ველი ვერცხლის სამი ტალღოვანი სარტყელით გაყოფილია ორ ველად. მცირე ფარის პირველ ველზე მოთავსებულია ოქროს გვირგვინი, მეორე ველზე ოქროს ციხე-სიმაგრე ღია კარიბჭით. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი – სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი (ციხე-სიმაგრის ფორმის) ნახევრად ღია კარიბჭით.

წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის დროშა

დროშის ლაჟვარდის ველზე ცენტრში მოთავსებულია წალენჯიხის გერბის მცირე ფარი. მცირე ფარის მენამული ველი ვერცხლის სამი ტალღოვანი სარტყელით გაყოფილია ორ ველად. მცირე ფარის პირველ ველზე მოთავსებულია ოქროს გვირგვინი, მეორე ველზე ოქროს ციხე-სიმაგრე ღია კარიბჭით. დროშის პროპორციაა 2:3.კ

დამტკიცებულია წალენჯიხის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #8 დადგენილებით, 31.03.2009წ.

ხოზის მუნიციპალიტეტის გერბის აღწერილობა

ხოზის მუნიციპალიტეტის გერბი წარმოადგენს ჰერალდიკურ ფარს, რომელიც გაკვეთილია და იყოფა 2 ნაწილად. პირველ ნაწილს უჭირავს ფარის 2/3, ხოლო მეორე ნაწილს – ფარის 1/3. გერბის ფარის პირველი ნაწილი წარმოადგენს ვერცხლის ველს, რომლის ცენტრში მოთავსებულია ლურჯი მცირე ფარი. მცირე ფარის ლურჯ ველზე გამოსახულია წმინდა მარიამ ღვთისმშობლის ვერცხლის კვართი. გერბის ფარის მეორე ნაწილი წარმოადგენს ლურჯ ტალღოვან ველს, რომლის ზედა ნაწილი გადაკვეთილია ვერცხლის ორი ტალღოვანი სარტყელით. გერბის ფარს ზემოთ მოთავსებულია საქალაქო ვერცხლის გვირგვინი – სამკოშკიანი ქონგურებიანი გალავანი ნახევრად ღია ჭიშკრით. ფარს ქვემოთ მოთავსებულია დევიზის ვერცხლ-ლურჯი ბაფთა, რომლის ვერცხლის ველზე შავით ჩანერილია დევიზი - “ხოზი”.

ხოზის მუნიციპალიტეტის დროშის აღწერილობა

ხოზის მუნიციპალიტეტის დროშა წარმოადგენს მართკუთხედის ფორმის ქსოვილს, რომელიც ჰორიზონტალურად არის გაყოფილი ორ ნაწილად – თეთრ და ლურჯ ველებად. პირველ ნაწილს უჭირავს დროშის 2/3, მეორე ნაწილს – დროშის 1/3. დროშის პირველ ნაწილში თეთრ ველზე, ცენტრში, მოთავსებულია ლურჯი მცირე ფარი. მცირე ფარის ლურჯ ველზე გამოსახულია წმინდა მარიამ ღვთისმშობლის თეთრი კვართი. დროშის მეორე ნაწილი წარმოადგენს ლურჯ ველს. დროშის პროპორციაა - 2/3.

დამტკიცებულია ხოზის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს #17 დადგენილებით, 14.04.2011 წ.

იაპონური ჰერალდიკის მოკლე მიმოხილვა (ნაწილი მეორე)

იაპონური ჰერალდიკა, წმინდა ევროპული ტრადიციული გაგებით ერთი შეხედვით, თითქოს არ არსებობს, მაგრამ მსგავსი წარმოდგენა რბილად რომ ვთქვათ, ინფორმაციის სიმწირითაა გამოწვეული. აღნიშნულ შეხედულებას ხელს უწყობდა საუკუნეების მანძილზე შოგუნატის (იაპონური სამხედრო მმართველობა) ე.წ. «კარჩაკეტილობის» პოლიტიკა.

რეალურად ამომავალი მზის ქვეყნის ჰერალდიკური ტრადიცია ევროპულზე უად-

რესია და მან საკმაოდ საინტერესო გზა გაიარა - ფერადი საგერბე გამოსახულებიდან, მონოქრომატულ, უალრესად ლაკონიურ, თანამედროვე ავანგარდული ხელოვნების თანაფარდ საგერბე ნიშნამდე (მონი).

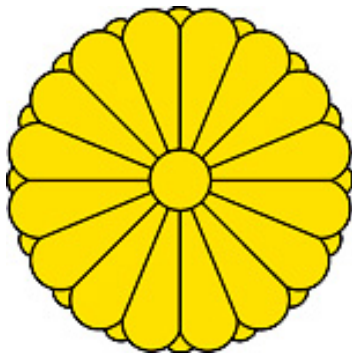
მონის ანუ საგვარეულო საგერბე ნიშნის გამოყენება (უპირატესად საბრძოლო მოქმედებების დროს), უკვე VIII-XII საუკუნეებიდან (ჰეიანის ეპოქა) ფიქსირდება, ხოლო XIII-XV საუკუნეებში უკვე ხდება მონების კატალოგიზირება და

პირველი ილუსტრირებული კატალოგებიც ამ პერიოდს მიეკუთვნება.

მონების ანუ საგერბე ნიშნების ძირითადი მომხმარებელი, იაპონიაში, ისევე როგორც ევროპაში, სამხედრო ელიტა და არისტოკრატია იყო და მან კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა შეიძინა საიმპერატორო ხელისუფლების სამხედრო მმართველობით შეცვლის შემდეგ, შოგუნატის დამყარების პერიოდიდან.

**საიმპერატო შტოს მონი
(16 ფურცლიანი ქრიზანთემა)**

სამურაების ხელისუფლება, რომელიც მჭიდროდ იყო გადაჯაჭვული ძველ არისტოკრატიაზე, გააგრძელა მონის მემკვიდრეობითობის არსებული ტრადიცია და მონი პრივილეგირებულობის ერთ-ერთ საპატიო და უმნიშვნელოვანეს ატრიბუტად გადააქცია. მონის არსებობისა და განვითარების

სოციალურ საფუძვლებს ქმნიდა ფეოდალური წყობა, რომელიც ემყარებოდა გვარს, ოჯახს და მისი ცვალებადობის კვალად განიცდიდა ტრანსფორმაციას.

არსებული სიმბოლოების სისტემა უმთავრესად ფეოდალურ ურთიერთდამოკიდებულებებს ასახავდა - სუზერენი-ვასალი. ასევე

მასვე »დაეკისრა« გვარის შიგნით ურთიერთმომართების გადმოცემაც - მმართველი სახლისა და მასთან ვასალურ დამოკიდებულებაში მყოფი განაყოფი გვარების სტატუსის ასახვა.

იაპონური საზოგადოების განვითარებასთან ერთად დაიხვეწა და განივრცო მონების სისტემა, მან უფრო მკაფიოდ ჩამოყალიბებული სახე მიიღო.

მე-16 საუკუნის დასაწყისისთვის მოქმედი იყო ორასორმოცდაათი საგვარეულო და მათგან ნაწარმოები გვარ-შტოების 4000 - ზე მეტი მონი.

**ერთი საგერბე ნიშნით ნაწარმოები 2
სხვადასხვა შტო-გვარის მონი**

საგვარეულო საგერბე ნიშნებში, მონებში, გამოყენებული საგერბე გამოსახულებები, როგორც ადრე მოგახსენეთ ("ჰეროლდი" №2, გვ. 78. 2013) იყოფა ქვს ძირითად თემატურ ჯგუფად:

მცენარეები (ყვავილები, ხეები, ფოთლები, ნაყოფები, ხილი, ბოსტნეული და ბალახები),

ცხოველები და მწერები (გარეული ბატები, წეროები, იხვები, ყვავი, მერცხალი, მტრედი, პეპლები, ნემსიყლაპია, ცხენი, ირმები, კიბორჩხალა, კატა, კურდღელი, კუ),

ბუნების მოვლენები და ლანდშაფტი (მთები, მდინარე, ტალღები, ნიშანდობლივი ქვები, ქვის მის დიუნები, ელვა, მზე და მთვარე),

ადამიანის დამზადებული საგნები (120 დასახელება),

აბსტრაქტული ფიგურები და იეროგლიფები.

როგორც აღვნიშნეთ, მონების მოხმარების ძირითადი სოციალური ფენა იაპონურ საზოგადოებაში, სამხედრო ელიტა, სამურაები იყვნენ.

მონი როგორც ამოსაცნობი ნიშანი და საშუალება საბრძოლო მოქმედებების დროს, ჯარების ეფექტური მართვისა, მართლაც რომ უმნიშვნელოვანესი იყო.

სანიმუშოდ გამოდგება სეკიგაჰარას ბრძოლის ამსახველი სხვადასხვა მხატვრების შესრულებული აქ წარმოდგენილი ნახატები.

თითოეული მეომარი სახლის არმიაში ყველა სხვადასხვა საეხეობის ჯარი აღჭურვილი იყო შესაბამისი დროშაკით ან სხვა რაიმე ინსიგნიით, რომელიც ასევე შესაძლებელს ხდიდა ამა თუ იმ ქვეგანაყოფის სუზერენის სტატუსიციგარჩევადი

ყოფილიყო.

ბრძოლის დროს ყველა ვასალი სამურაი ვალდებული იყო სუზერენის მონით გამოესახა თავის საჭურველზე.

შოგუნატის მმართველობა იმდენად დიდ ყურადღებას აქცევდა მონების მონესრიგებას, რომ XVII საუკუნიდან, ყოველწლიურად ხდებოდა კატალოგების დაზუსტება და გამოცემა.

სეკიგაჰარას ბრძოლა. 1600 წელი. ბრძოლის ველის პანორამა

სეკიგაჰარას ბრძოლა.
ფრაგმენტი

მონის მოხმარების სფერო XVII საუკუნიდან გაფართოვდა. დანყებული სამხედრო ინსიგნიებიდან საყოფაცხოვრებო ნივთებამდე. ასევე მონების მოხმარება, აქტიურად დაიწყო სამოქალაქო საზოგადოებამაც (საყოველთაოდაა ცნობილი კაბუკის თეატრის ცნობილი მსახიობების მონები).

კაბუკის მსახიობი მონით კიმონოზე

ერთ-ერთი საინტერესო მაგალითია სამურაი დატე მასამუნეს ბრწყინვალე მონი და მისი გამოსახულება კიმონოზე.

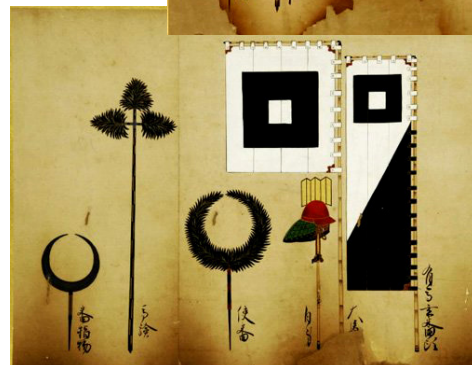

დატე მასამუნეს კლანის გერბი

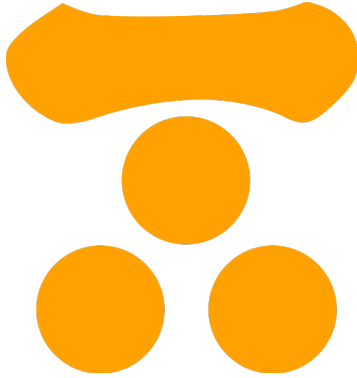

იგივე საგერბე გამოსახულება სამოსზე

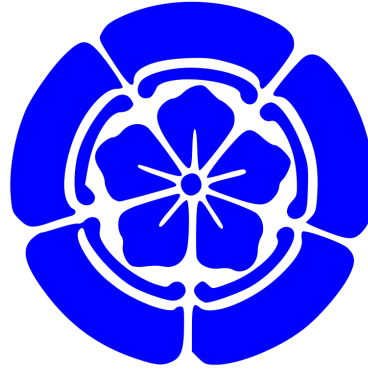
აქ შევეცდებით მოგანოლოთ რამდენიმე ცნობილი ისტორიული კლანის / გვარის საგერბე გამოსახულება (მონი) და იაპონური ჰერალდიკის სრული ხედვისთვის ქვემოთ წარმოგიდგინთ მონებში გამოყენებულ სიმბოლოთა მცირე კატალოგს.

ცნობილი ისტორიული კლანების საგვარეულო მონების ნიმუშები

მორის კლანი

ოდას კლანი

სუძუკის კლანი

მინამოტოს კლანი

ტოკუგავას კლანი

ტაირას კლანი

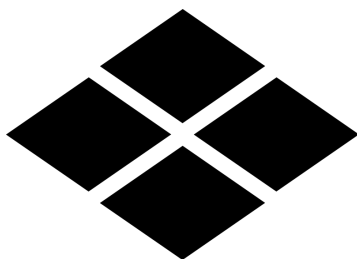
ჰაშიბას კლანი

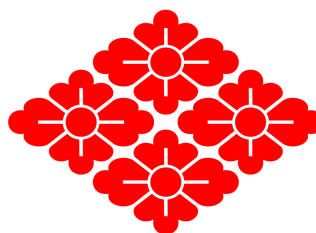
ასოს კლანი

მაცუმოტოს კლანი

ტაკედას კლანი

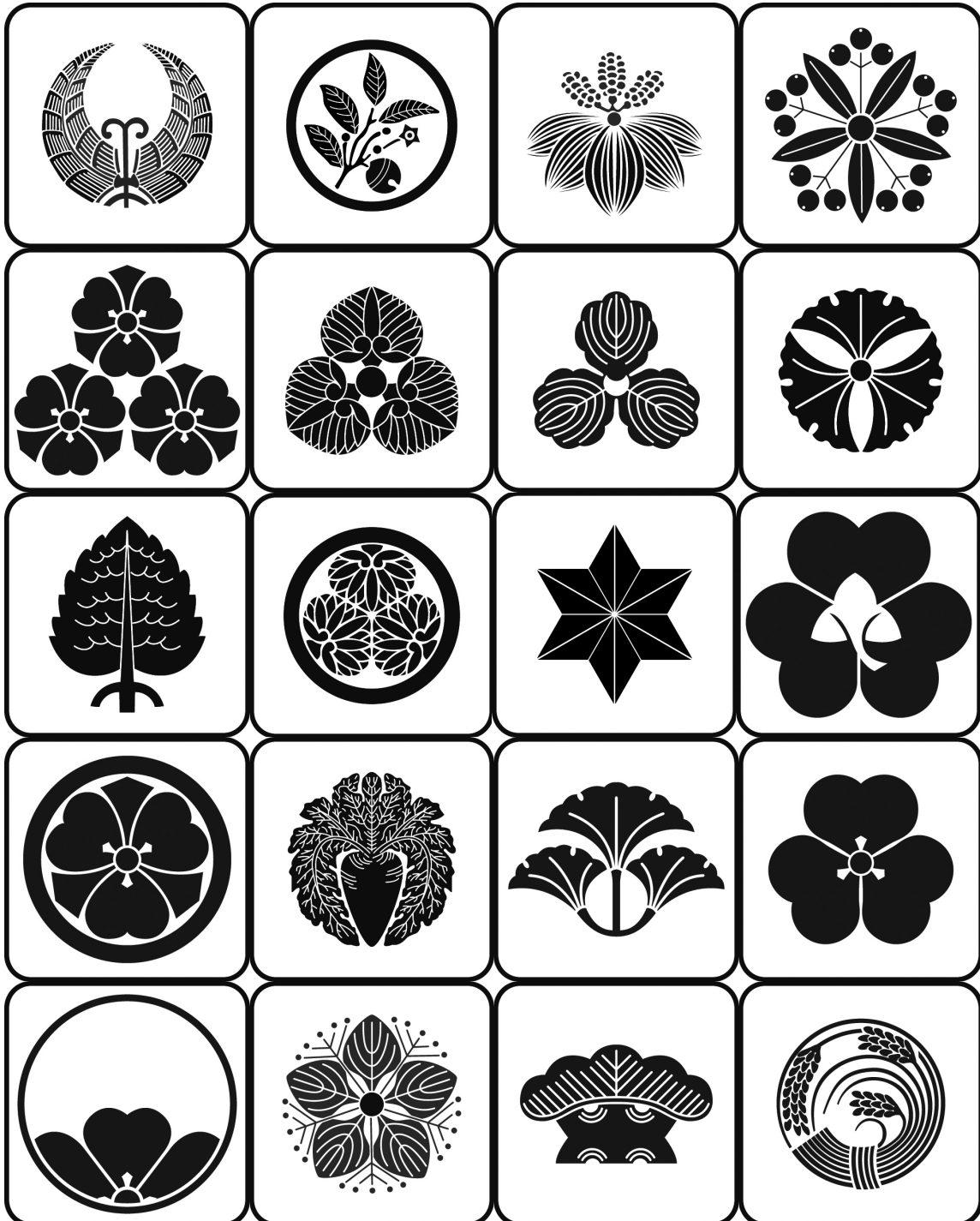
მაცუმოტოს კლანი

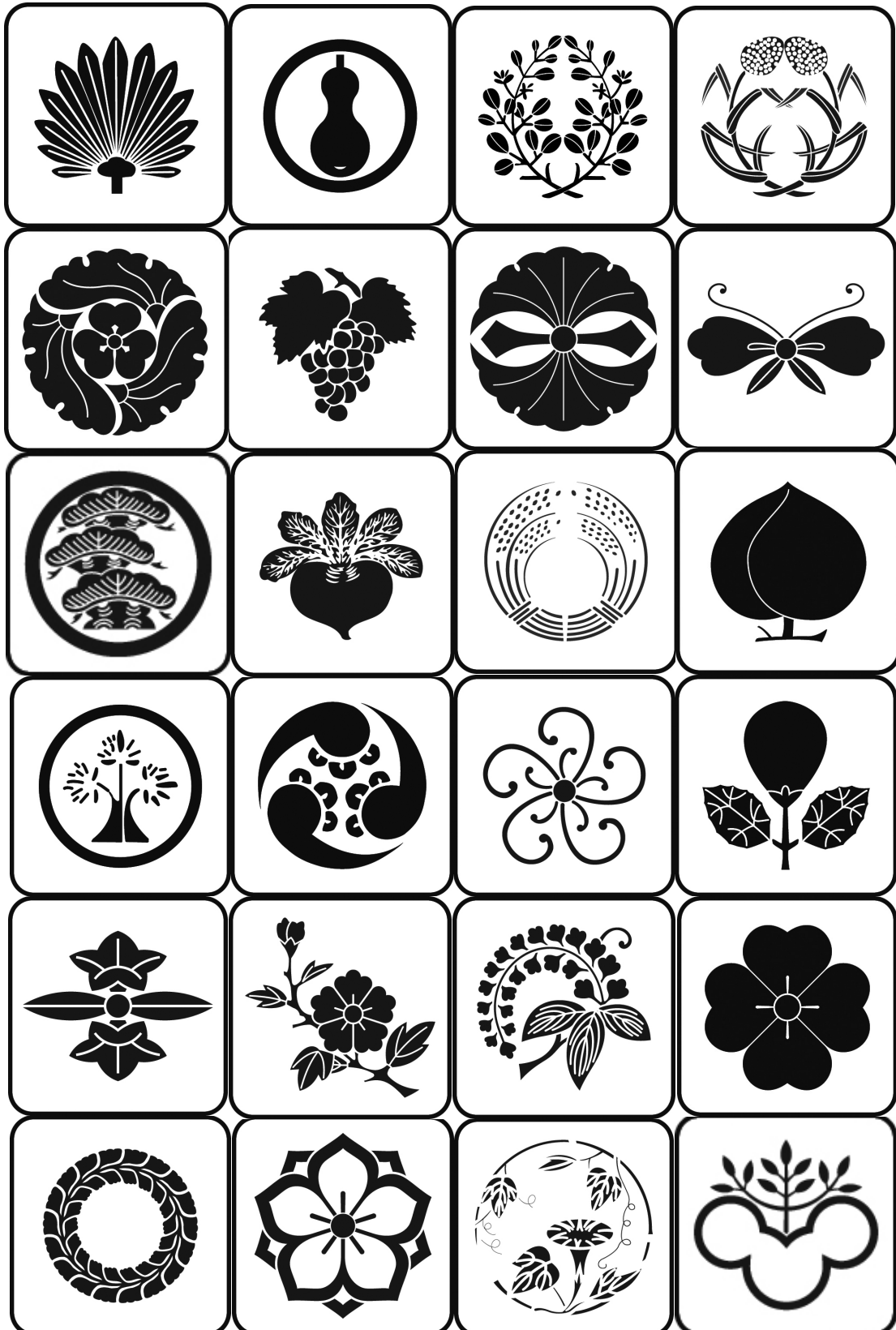
ჰიჯოს კლანი

იაპონური ჰერალდიკური საბერბე ნიშნების,
მონების, მონოქრომატული
მცირე კატალოგი

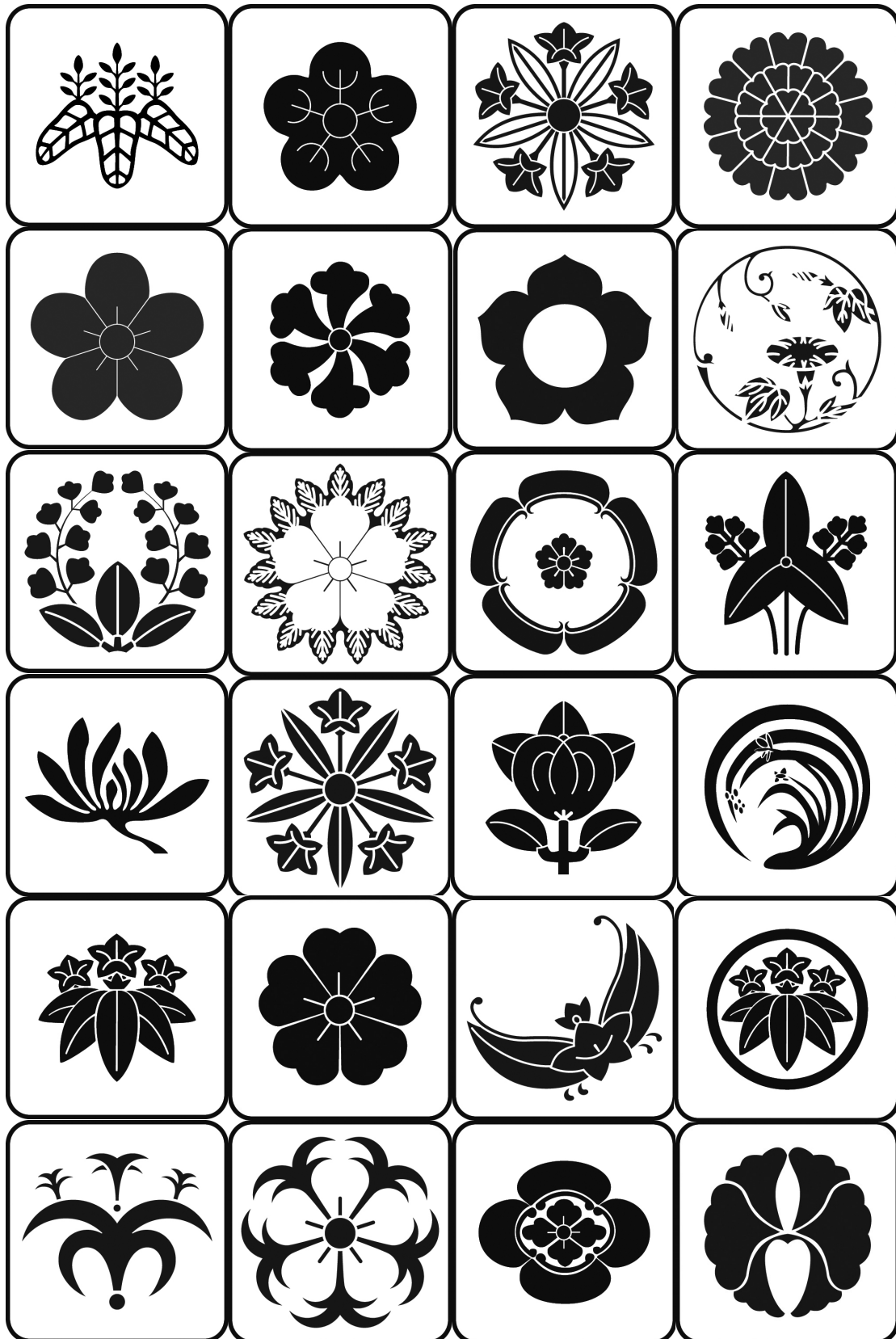
მცენარეები და ყვავილები

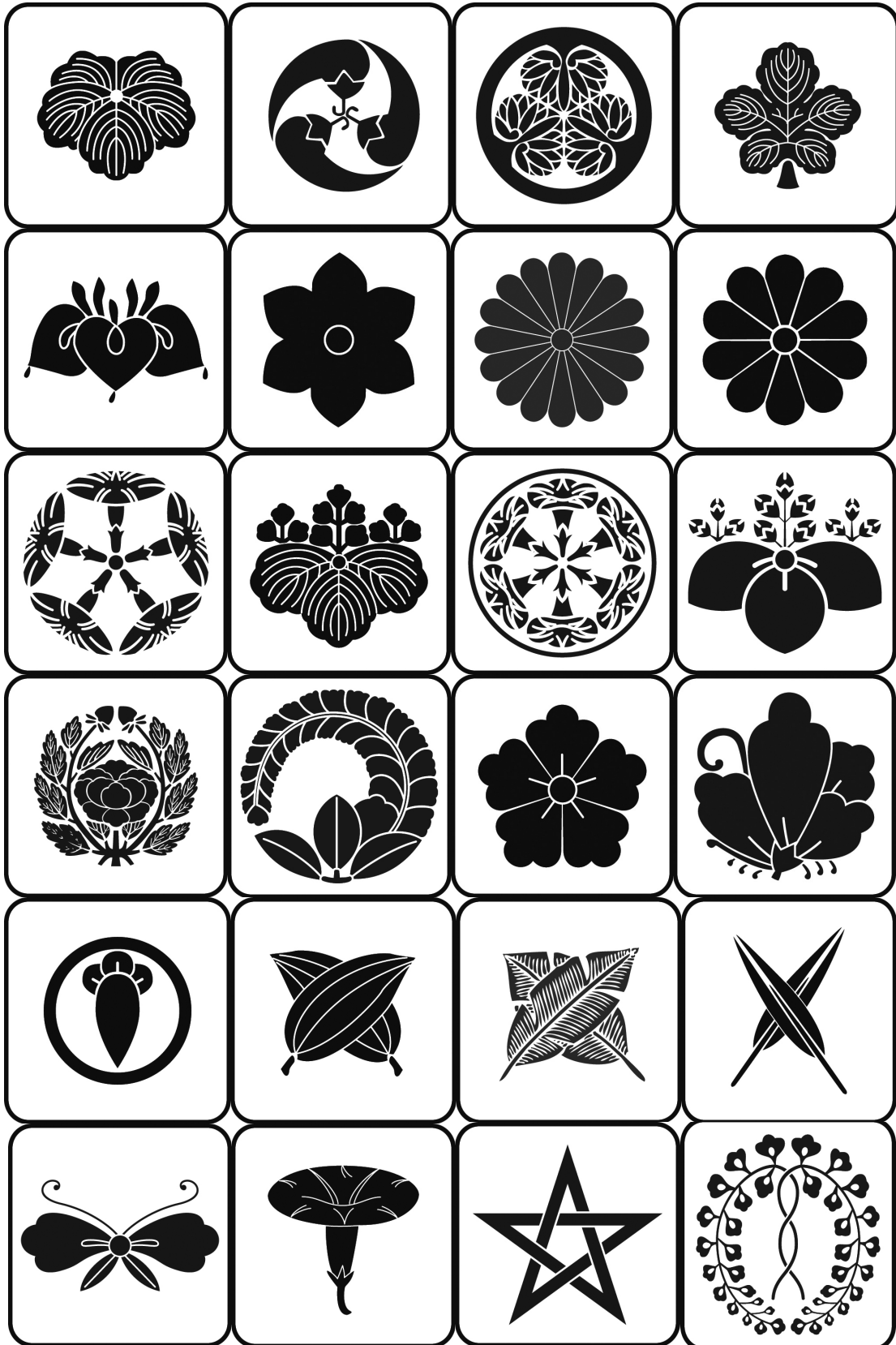
მცენარეები და ყვავილები

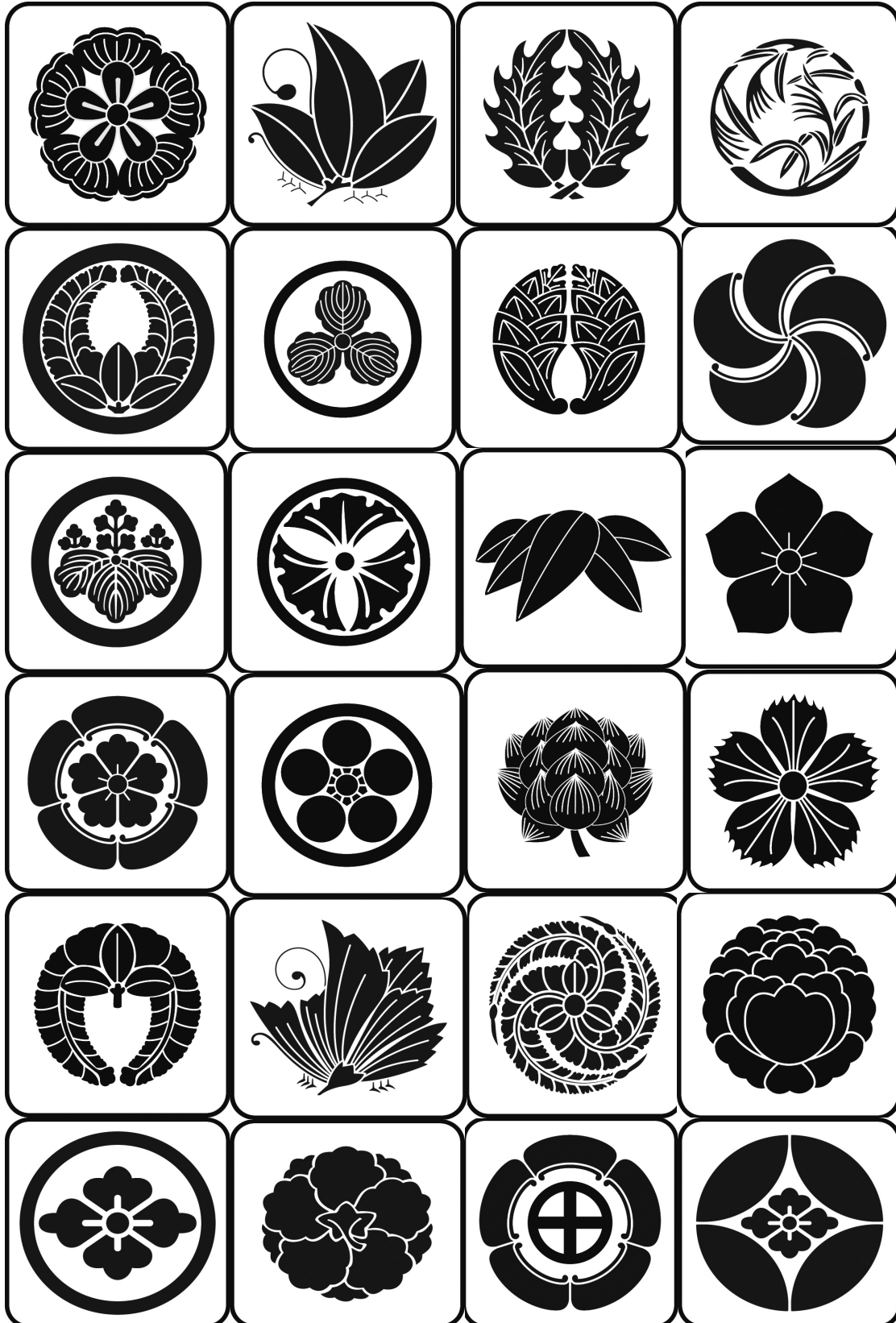
მცენარეები და ყვავილები

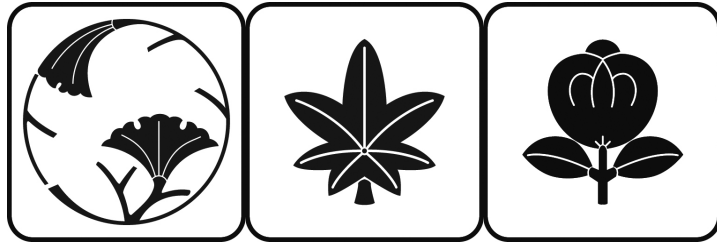
მცენარეები და ყვავილები

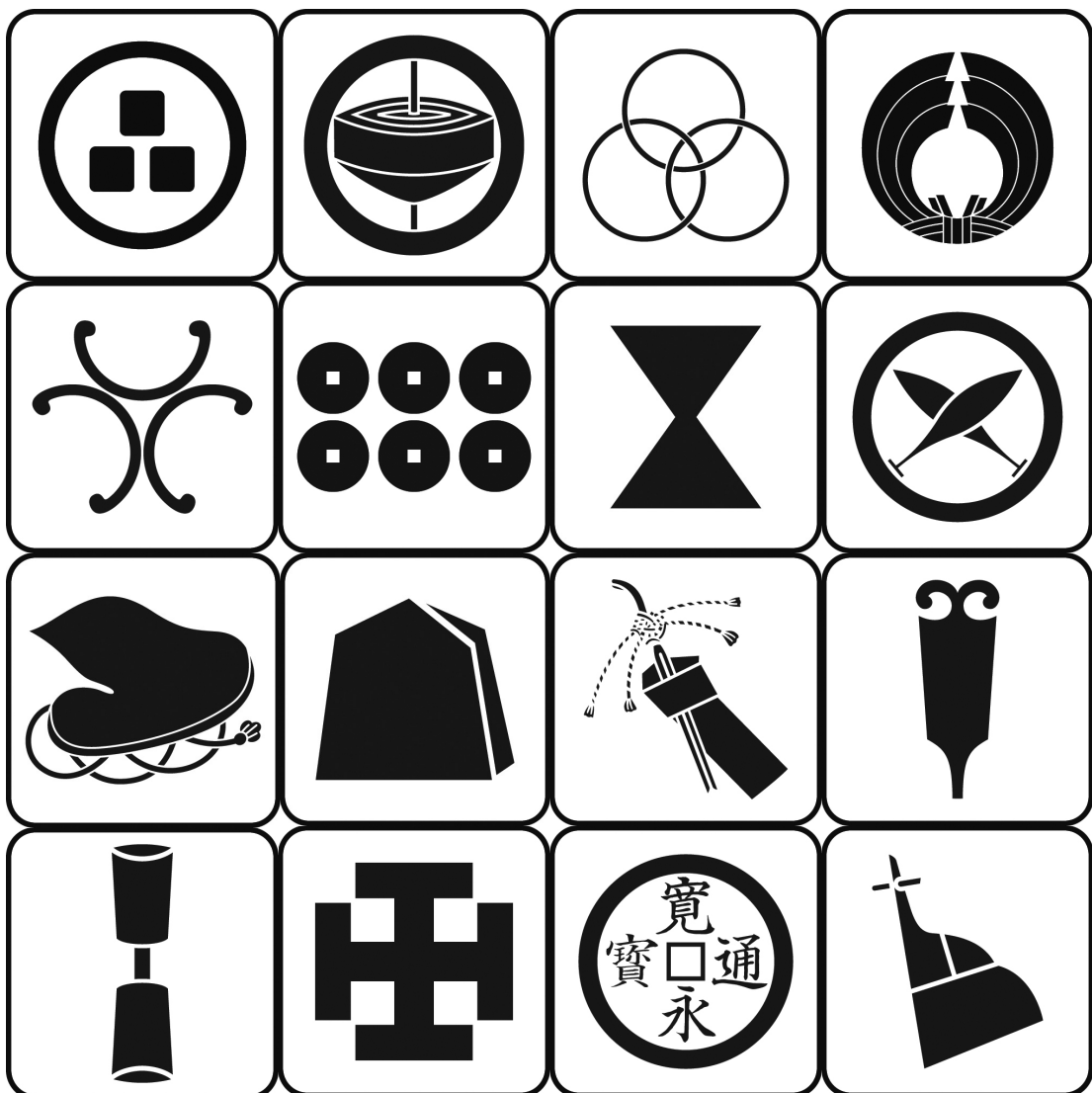
მცენარეები და ყვავილები

მცენარეები და ყვავილები

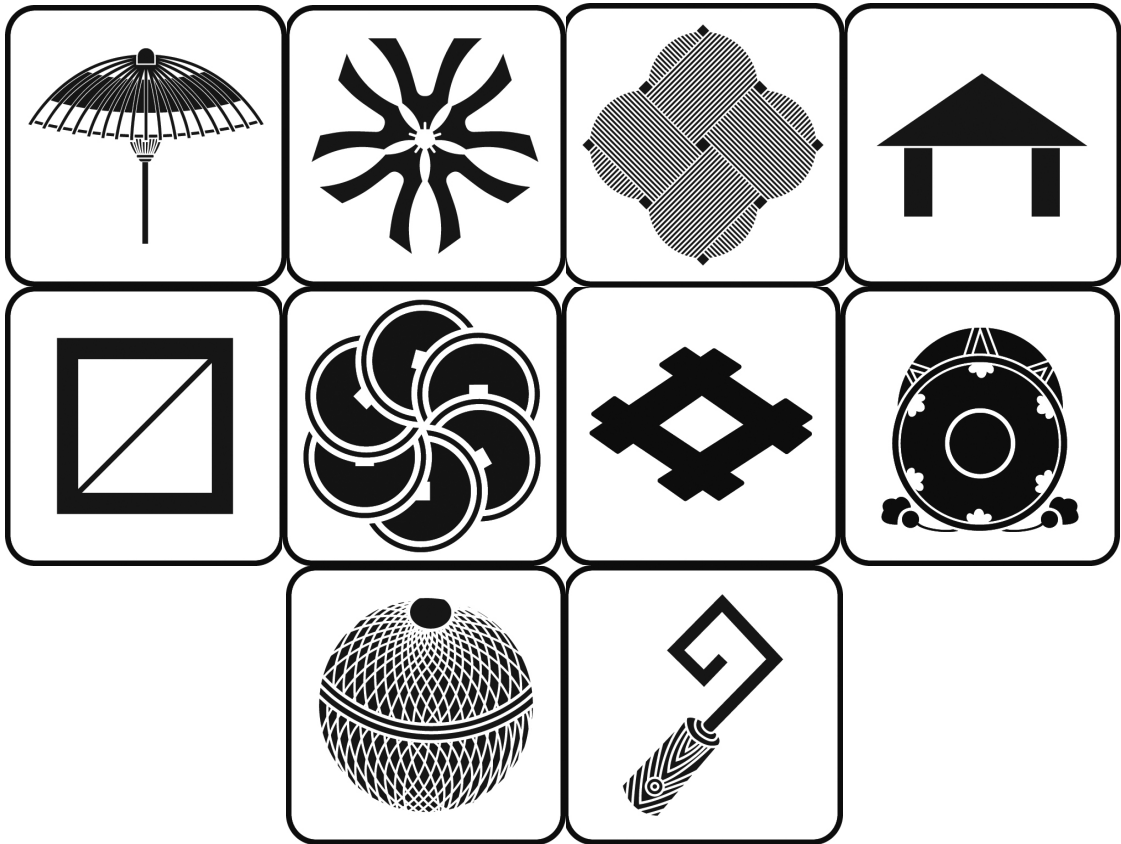
სამოქალაქო ნივთები და ფურნიტურა

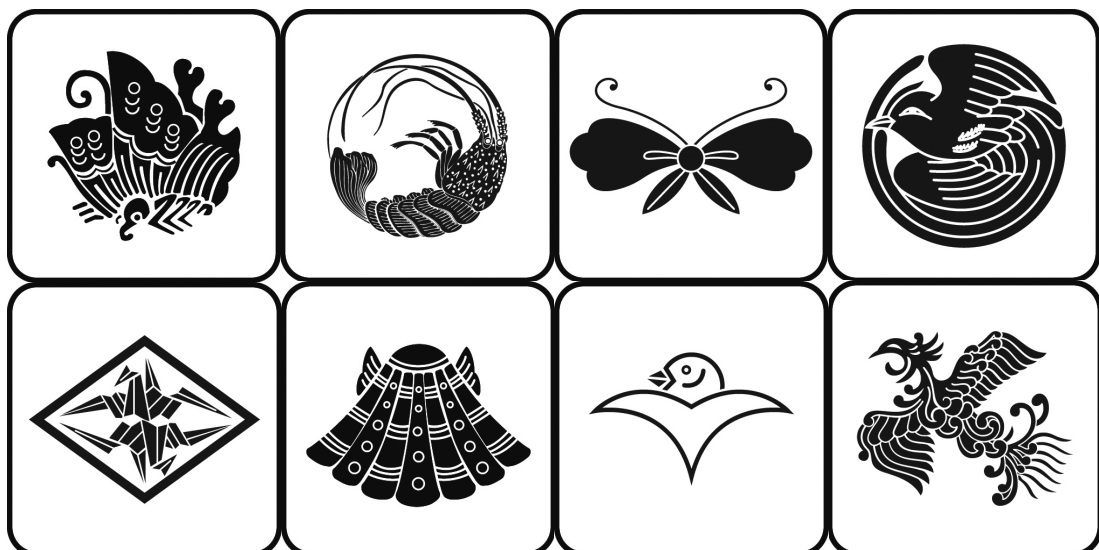
სამოქალაქო ნივთები და ფურნიტურა

სამოქალაქო ნივთები და ფურნიტურა

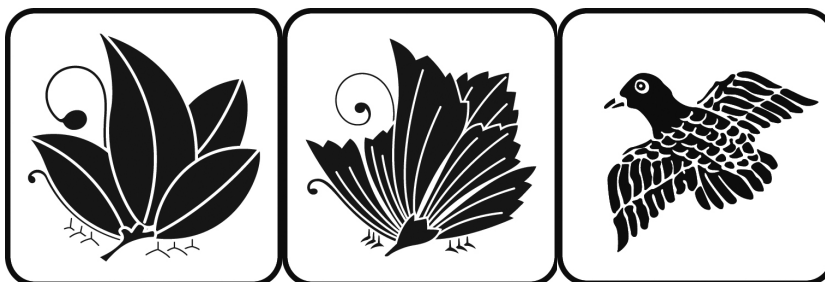
ცხოველები და მწერები

ცხოველები და მწერები

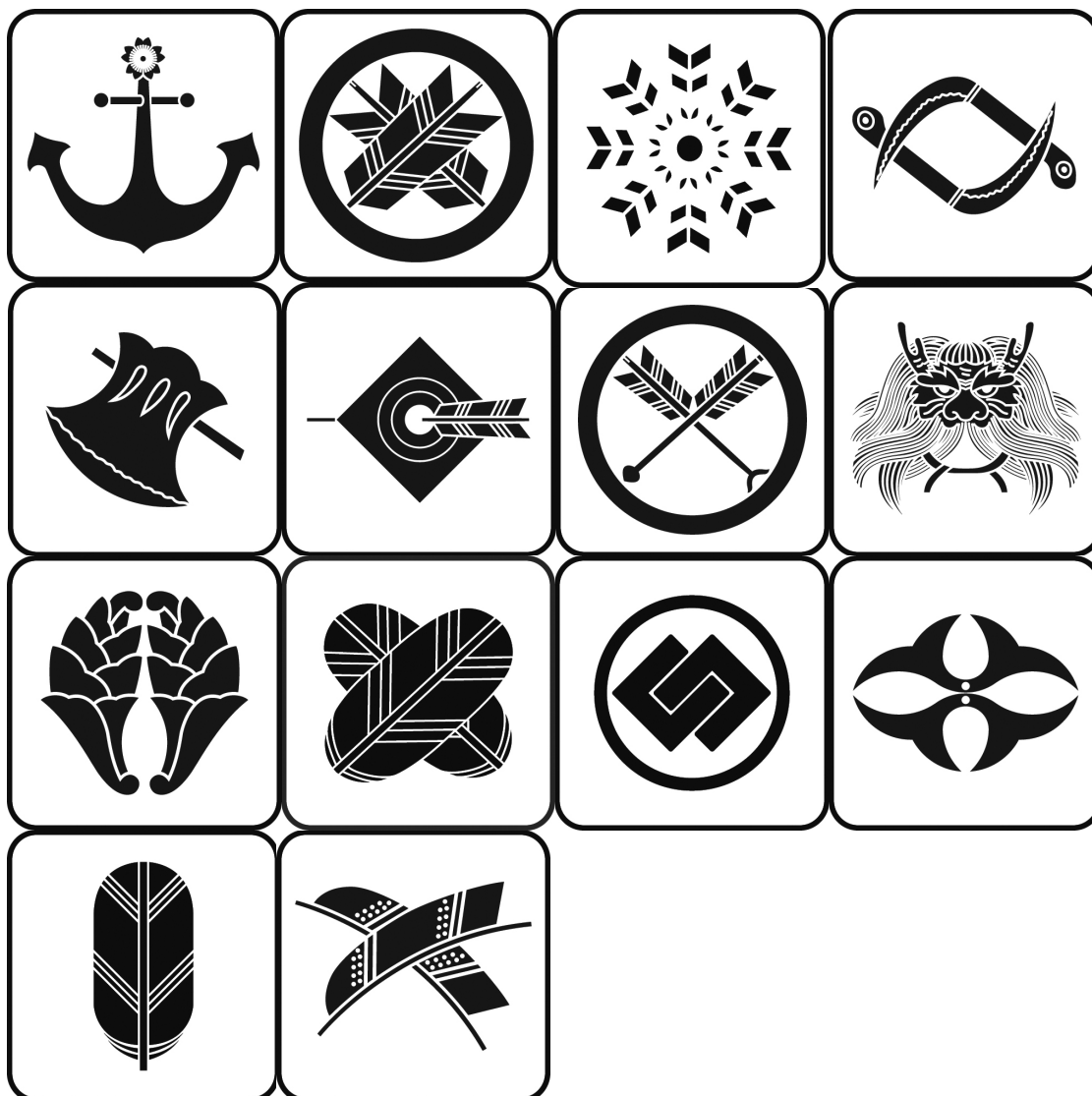
ცხოველები და მწერები

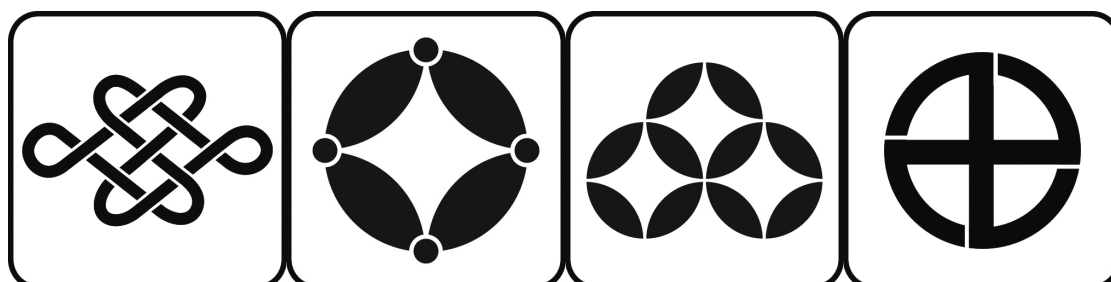
იარაღი და სამხედრო ფურნიტურა

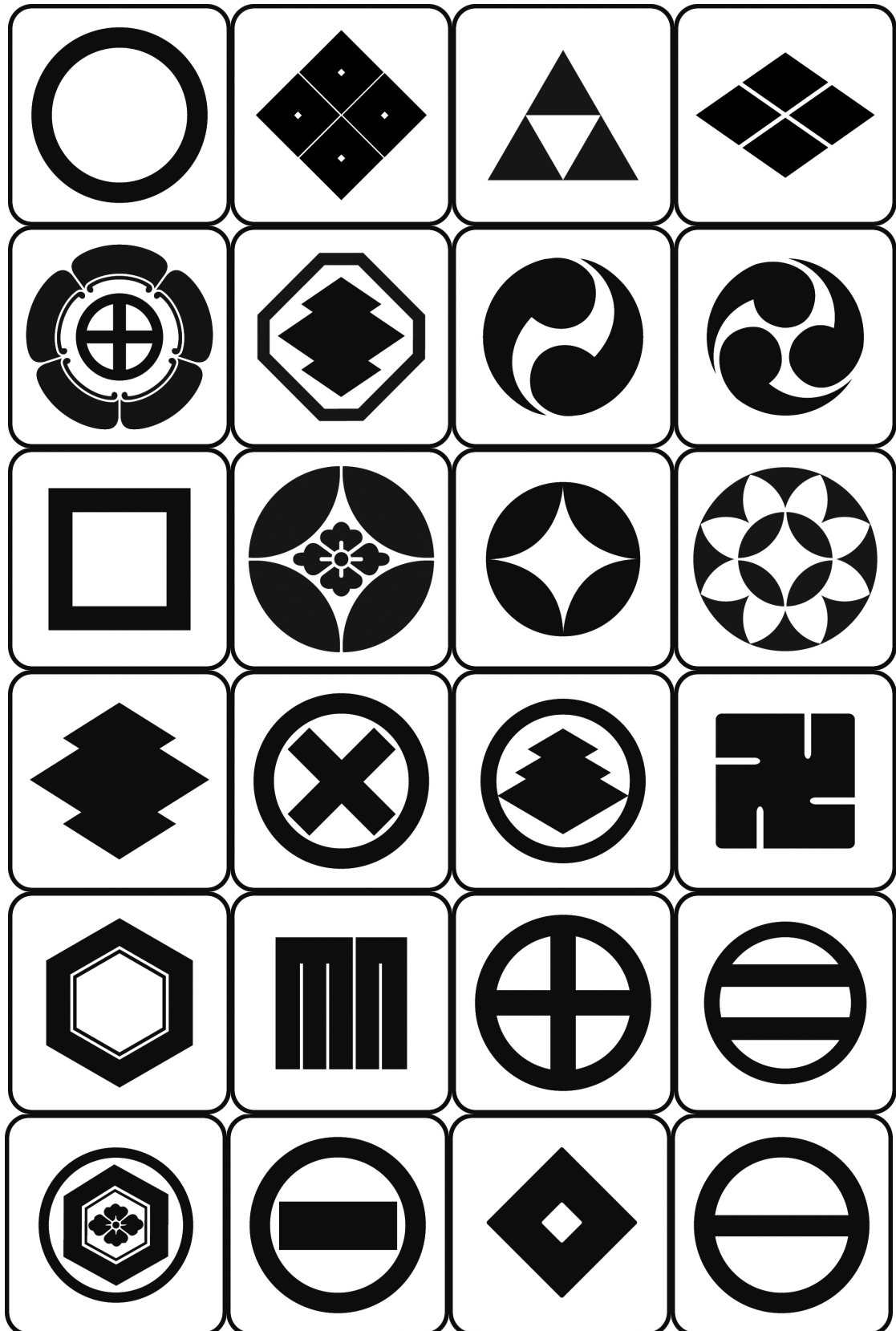
იარაღი და სამხედრო ფურნიტურა

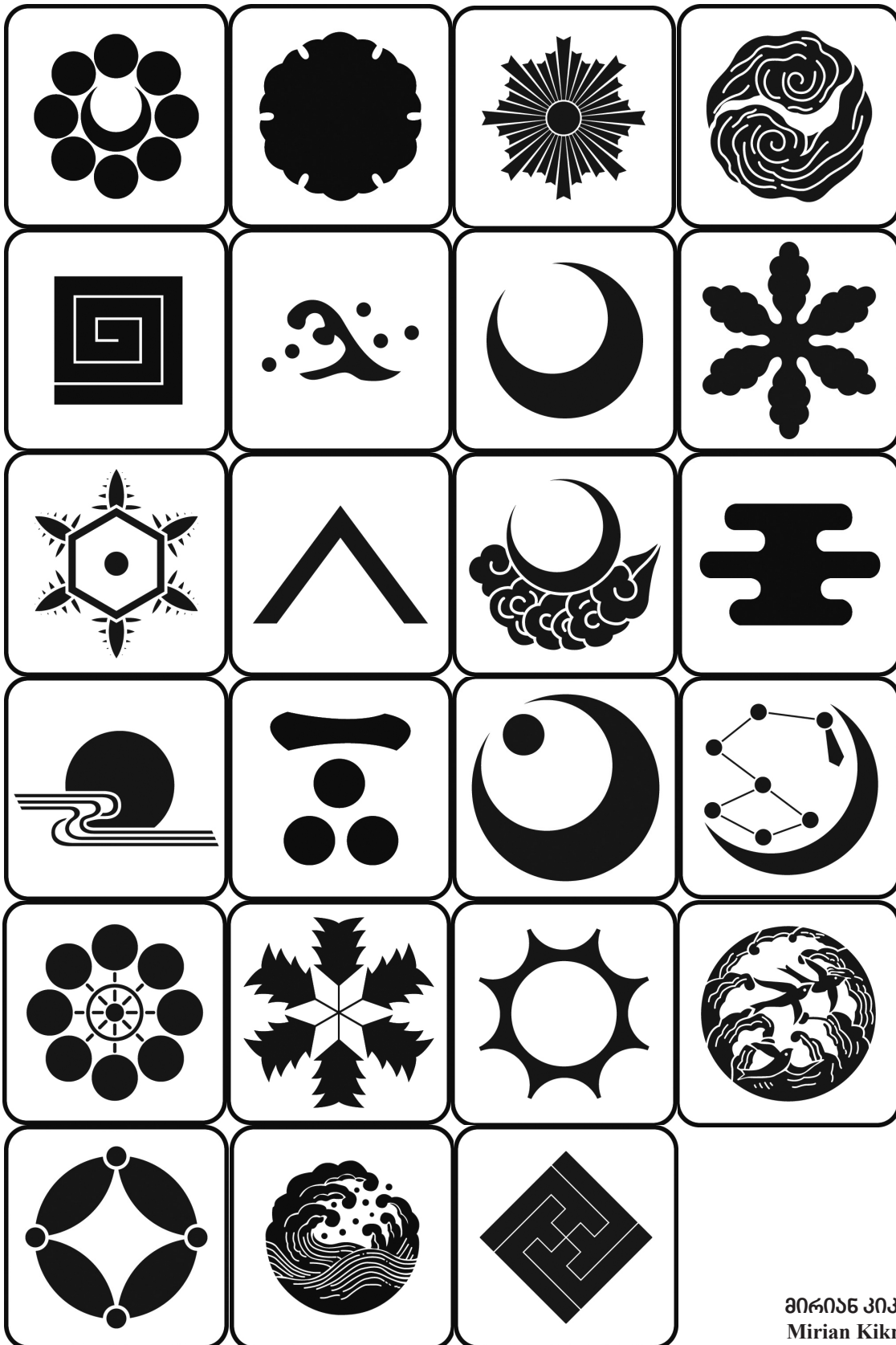
ქველი ჰერალდიკური სიმბოლოები

ქველი ჰერალდიკური სიმბოლოები

გუნების მოვლენები

მირიან კიკნაძე
Mirian Kiknadze

ახალი ქართული ფულის შექმნის ისტორიისათვის

1991 წლის 9 აპრილს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. როგორც საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შემავალ რესპუბლიკას, ცხადია, საქართველოს არ ჰქონდა საკუთარი ძალოვანი უწყებები, არ გააჩნდა უნიფორმა თუ სხვა სახელმწიფო სიმბოლოები. სწორედ მაშინ, 1991 წელს დაიწყო მუშაობა ქართული პოლიციის, ჯარის, ეროვნული გვარდიის, სახელმწიფო სიმბოლიკის და, რაც მთავარია, ეროვნული ვალუტის შექმნაზე (სურ. 1).

პირველი ეროვნული ხელისუფლება, ისევე როგორც ყველა შემდგომი ხელისუფლება, მონოდებული იყო შეეცვალა 1918-1921 წლების სახელმწიფო სიმბოლიკა.

ამ პერიოდში სათანამშრომლოდ მიმინვიეს უზენაესი საბჭოს უშიშროებისა და უსაფრთხოების კომისიაში. კომისიის მუშაობის დროს, ახალი სიმბოლოების განხილვებში ჩართული იყო საქართველოს პრეზიდენტიც.

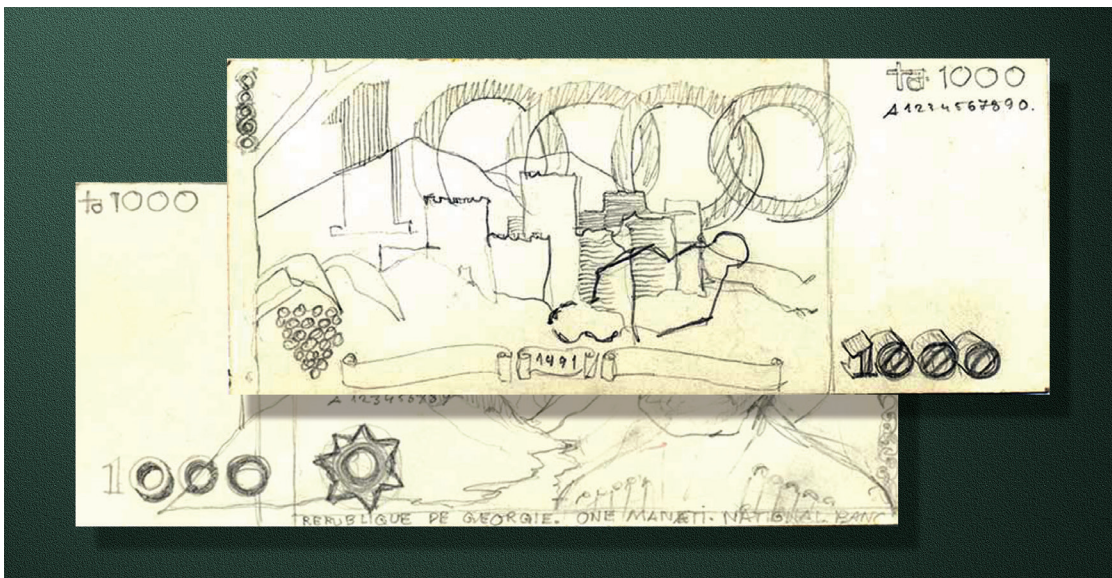
კომისიის წევრთან, ბატონ მიხეილ მაყაშვილთან ერთად, ხშირად უშუალოდ ზვიად გამსახურდიასთან გვექონდა შეხვედრები ზემოთ აღნიშნულ საკითხებზე.

1991 წელს, ჯერ კიდევ საბჭოთა რუბლი იყო მიმოქცევაში და საქართველოს მოსახლეობა ხელფასს თუ პენსიას მოსკოვიდან იღებდა. მე მომხრე ვიყავი შეძლებისდაგვარად დაჩქარებულიყო ქართული ვალუტის შექმნა. პარალელურად მიმდინარეობდა საქართველოს ეროვნული ბანკის ჩამოყალიბება, რომლის მმართველაც დაინიშნა ბატონი გია თოფურია.

ზვიად გამსახურდიას გადანყვეტილებით, დაგვევალა ახალი ქართული ფულადი ნიშნების მომზადება.

მიუხედავად იმისა, რომ მანეთს ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში მოუძებნეს თავისი “ეროვნული” სახელი, მაგალითად, რუსეთში - რუბლი, აზერბაიჯანში - მანათი, უზბეკეთში - სომი და ა.შ. საქართველოს ხელისუფლებამ შუალედური გადანყვეტილება მიიღო - მკვეთრი ცვლილებების თავიდან აცილების მიზნით, გადანყდა, ახალ ქართულ ფულს კვლავ მანეთი დარქმეოდა, როგორც საბჭოთა კავშირის დროს იყო დადგენილი.

მახსენდება რამდენიმე შეხვედრა პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიასთან, რომლებიც თავიდან უფრო მოსაზრებების ურთიერთგაცვლას ემსახურებოდა. მოგვიანებით მისი თხოვნით დაგვევალა სოციალური გამოკითხვის ჩატარება. გამოკითხვა ფსიქოლოგიის ინსტიტუტთან არსებული ერთ-ერთი კვლევითი ჯგუფის დახმარებით ჩატარდა, რომელმაც დაახლოებით ასახა, თუ რა დამოკიდებულება ჰქონდა საზოგადოებას ახალი ქართული ფულის მიმართ. ეროვნული მოძრაობის წლებში, გარკვეულწილად, საზოგადოებრივი აზრი ზედმეტად ჰიპერბოლიზირებული იყო და რადიკალურ ეროვნულ განწყობას ამჟღავნებდა. კვლევამ აჩვენა, რომ საზოგადოებაში მდგრადობის განცდა დაკავშირებული იყო იისფერ და მწვანე ფერებთან. კვლევის მასალებზე დაყრდნობით შედგა ჩამონათვალიც (სხვადასხვა მიმართულებით), თუ ვინ და რა უნდა გამოსახულიყო მომავალ ქართულ

სურ. 1

სურ. 2

ფულზე, რომელშიც პირველ სამ ადგილს იკავებდნენ (რიგითობის მიხედვით): 1. ქართველი მწერლები, პოეტები და საზოგადო მოღვაწეები, 2. პოლიტიკური მოღვაწეები, 3. ქართული მითოსი.

ერთ-ერთ შეხვედრაზე ზვიად გამსახურდიამ თქვა, რომ დიდი ქართველი მოღვაწეების უმრავლესობა ეკლესიის მიერ წმინდანად იყო შერაცხული და მათი ფულზე გამოსახვა შეიძლება არ ყოფილიყო სწორი, რაც მაშინდელი კომისიის წევრთა უმრავლესობამ გაიზიარა, თუმცა, დღევანდელი გადასახედიდან, პრეზიდენტის მოსაზრება ალბათ არ იყო ბოლომდე გამართლებული. მოგეხსენებათ, რომ ჯერ კიდევ ძველ ქართულ მონეტებზე იყო გამოსახული წმინდანები, გოლგოთას ჯვარი თუ სხვა რელიგიური ატრიბუტიკა. ხანგრძლივი მსჯელობის შემდეგ, საერთო აზრი უფრო

საზოგადო მოღვაწეებისა და მწერლებისკენ გადაიხარა... პრეზიდენტმა გვირჩია, გამოგვეყენებინა საბერძნეთის მაგალითი და ფულად ნიშნებზე მითოლოგიური თემატიკა გამოგვესახა. ეროვნული ბანკიდან მოგვანოდეს სხვადასხვა ქვეყნების ვალუტის ნიმუშები, რაც ძალიან დაგვეხმარა მუშაობაში, რადგან იმ წლებში საჭირო მასალების მოპოვება ძალიან ჭირდა.

ბერძნული დრაჰმის ნიმუშებზე დაყრდნობით, ქართული ფულის დიზაინის შესაქმნელად შეირჩა ქართული მითოლოგიური სახეები — ამირანი (სურ. 2), აიეტი და ისტორიული სახეები — ქართული დამწერლობის შემქმნელი მეფე ფარნავაზი და მეფე ვახტანგ გორგასალი.

იყო ვერსია - ბანკნოტებზე გამოგვესახა საქართველოს ხედები და ციხე-სიმაგრეები (სურ.3).

სურ. 3

მაგალითად, ხუთმანეთიანის ესკიზზე გამოსახული იყო ეროვნული ბანკის შენობა (სურ. 4), თბილისის ერთ-ერთი არქიტექტურული ძეგლი, რომელიც უნდა შეესაბამებოდა ქართული ორნამენტებით და ა.შ.

ქართული ფულის შექმნის პროცესი საკმაოდ მძიმე ტვირთი აღმოჩნდა, პირველ ეტაპზე გავაკეთეთ ზოგადი ესკიზები და მიმდინარეობდა თემების დამუშავება-დეტალიზაცია. აქვე მინდა გავიხსენო ბატონი ზვიად გამსახურდიას ერთ-

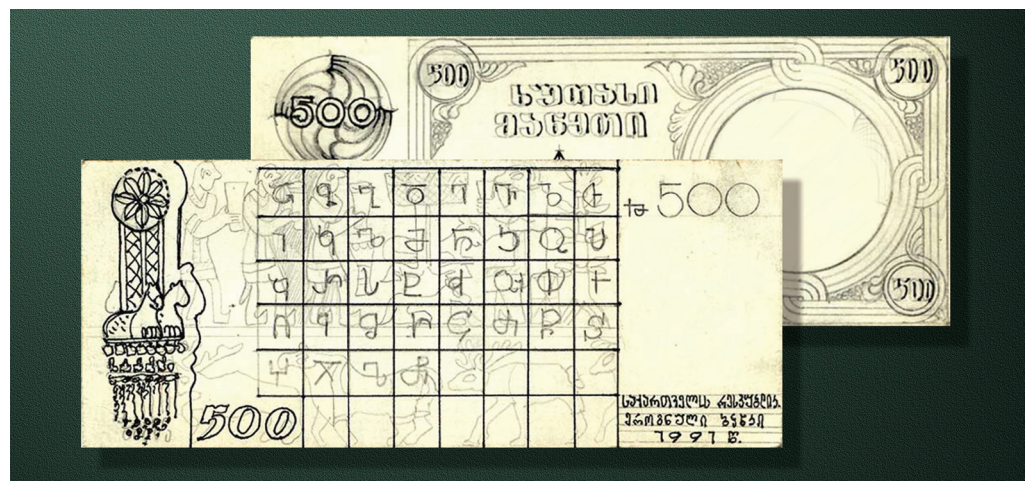

სურ. 4

ერთი მნიშვნელოვანი მოსაზრება (რომელსაც ის დაბეჯითებით მოითხოვდა), რომ ეროვნულ ვალუტაზე ნარწერები ქართულის და რომელიმე საერთაშორისო ენის (რუსულის, ინგლისურის ან ფრანგულის) გარდა, აფხაზურ ენაზეც უნდა დაგვეტანა, ვინაიდან აფხაზური ენა საქართველოს სახელმწიფო ენად უნდა გამოცხადებულიყო. მით უმეტეს, რომ აფხაზური საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე სახელმწიფო ენად ითვლებოდა. განვიხილავდით, ხომ არ აგველო ლათინურის საფუძველზე შექმნილი აფხაზური შრიფტიც, როგორც ერთ-ერთი ვერსია აფხაზური დამწერლობისთვის (მოგეხსენებათ, რომ 30-

იან წლებში აფხაზური ენა დაფუძნებული იყო ლათინურ დამწერლობაზე) და ვაპირებდით მოლაპარაკებას აფხაზეთის ხელისუფლებასთან და საზოგადოებასთან, თუმცა, გასაგები მიზეზების გამო, ჩანაფიქრის განხორციელება არ დაგვცალდა. პრეზიდენტი თანახმა იყო, გამოგვეყენებინა უკვე მოქმედი აფხაზური შრიფტი, რაც ფულის პირველად ნიმუშებში აისახა კიდეც (შევნიშნავ, რომ ესკიზებზე პირველად გამოსახული აფხაზური ნარწერები სწორი არ არის და მხოლოდ მიმანიშნებელ ხასიათს ატარებდა).

ბანკოტების მეორე მხარეს უნდა დაგვეტანა ძველი ქართული ანბანი. (სურ. 5)

სურ. 5

მოგვიანებით, პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას აღნიშნული წინადადება ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობის დახმარებით მაინც განვახორციელეთ. 2006 წელს, როდესაც იქმნებოდა 200-ლარიანი ბანკნოტი, ეროვნულ ბანკში შექმნილმა კომისიამ და ბანკის პრეზიდენტმა ბატონმა რომან გოცირიძემ დადებითად გადაწყვიტეს საკითხი. ხსენებული ბანკნოტის რევერსის შესაქმნელად კონკურსის პირობებში აფხაზური წარწერა ჩაიღო, როგორც ერთ-ერთი აუცილებელი მოთხოვნა, რაც

უდავოდ დადებითი მოვლენა იყო. (სურ. 6)

როგორც აღვნიშნე, 1991 წელს გაკეთდა პირველადი მონახაზები. ეროვნულ ბანკში ოფიციალურად შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი (ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის, ბანკის თანამშრომლების და მხატვართა ჯგუფის შემადგენლობით). გვექონდა მინვევა დიდი ბრიტანული ფირმისაგან “დელარუ” (De La Rue), რომელიც XVII საუკუნეში დაარსდა და რომელსაც სურდა საქართველოში აეშენებინა მცირე საწარმო, რომელიც იმუშავებდა არა

სურ. 6

მარტო კავკასიაზე, არამედ შუა აზიაზეც. იყო სხვა კონკურენტი საწარმოც, ფრანგული ფირმა «ობერტური» (Obertur). მიმდინარეობდა მოლაპარაკებები, რომლებსაც ვესწრებოდი მხატვრის რანგში. გადაწყდა, რომ ეროვნული ბანკის წარმომადგენლებთან ერთად გავმგზავრებულიყავით ჯერ დიდ ბრიტანეთში, შემდეგ საფრანგეთში, რათა გავცნობოდი მათ ტექნიკურ შესაძლებლობებს და ორი ფირმიდან ერთ-ერთი შეგვეჩრია.

1991 წლის მიწურულს დაიწყო თბილისის ომი. არეულობა დიდ ხანს გაგრძელდა და პროექტიც ჩავარდა. ალბათ ისტორიისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, რა მოხდა სინამდვილეში (რაც რეპროდუქციებშიც შეიმჩნევა).

სამხედრო გადატრიალების შემდეგ თბილისში საპროტესტო აქციები იმართებოდა, საზოგადოება ორად იყო გახლეჩილი. 1992 წლის 2 თებერვლის მიტინგის დარბევას საკმაოდ დიდი მსხვერპლიც მოჰყვა, მოკლედ ამ დროს საქართველოში საკმაოდ დამთრგუნველი ატმოსფერო იყო ჩამოყალიბებული და ქვეყანა სრულმამუშაობიანი სამოქალაქო ომის ზღვარზე იდგა. შნორედ ამ ამბებამდე რამდენიმე

დღით ადრე დამირეკა ბატონმა მიხეილ ჯიბუტმა, რომელიც ზვიად გამსახურდიას პრეზიდენტობის დროს მუშაობდა ეროვნულ ბანკში და მკითხა, ხომ არ ვიცოდი აღნიშნული ფირმების მისამართები. ვუთხარი, რომ ზუსტი მისამართები არ მქონდა და საქმის კურსში ჩავაყენე უკვე განეული სამუშაოების შესახებ. მან შემომთავაზა, დავსწრებოდი პირველი კომისიის სხდომას, როგორც იმ ჯგუფის ერთ-ერთი წარმომადგენელი, რომელიც მუშაობდა ფულზე. სხდომა უნდა გამართულიყო მთავრობის კანცელარიაში.

დავთანხმდი, ვფიქრობდი, რომ აუცილებელი იყო საქვეყნო საქმის კეთება. სხდომას თავ-მჯდომარეობდა თენგიზ სიგუა, ესწრებოდნენ სახელმწიფო საბჭოს წევრები, მათ შორის თენგიზ კიტოვანი და ჯაბა იოსელიანი, რომელიც მოგვიანებით შემოგვიერთდა.

ქვეყანაში არსებული ვითარების გათვალისწინებით, თავი შევიკავე ჩემ ხელთ არსებული მონაცემები სრულად გადამეცა ჯერ ჩამოუყალიბებელი მმართველობისთვის. ბოლომდე ცხადი არ იყო, რა შედეგები მოჰყვებოდა ამ ინფორმაციის გახდობას, ან რა

მიზნით იქნებოდა გამოყენებული. შესვენებაზე ბატონი რომან გოცირიძის და მიხეილ ჯიბუტის სხვა შემოთავაზების და თხოვნის მიუხედავად, ხსენებული სხდომა დავტოვე. ამ გადასახედიდან, შეიძლება ითქვას, რომ გადანყვეტილება ნაჩქარევად მივიღე და ალბათ აუცილებელი იყო, ქვეყანაში შექმნილი საერთო ვითარების მიუხედავად, საქმის გაგრძელება. არსებული მდგომარეობა ქართულ სახელმწიფო სიმბოლოებზეც აისახა.

მომავალში გაკეთდა პირველი ე.წ. “ეროვნული ბანკის კუპონები”. დაიბეჭდა კუპონები, რომელთა დიზაინსაც არავითარი მხატვრული თუ სიმბოლური ღირებულება არ ჰქონდა და გამოხატავდა ქვეყნის მაშინდელ მდგომარეობას.

1992 წლიდან მონაწილეობა აღარ მიმიღია ახალი ქართული ფულის დიზაინის შექმნაში. თუმცა, მუშაობა აღნიშნული მიმართულებით არასოდეს შემინწყვეტია.

დღესაც მაქვს ჩამოყალიბებული კონცეფცია, როგორი უნდა იყოს ქართული ფული, რა უნდა იყოს მასზე გამოსახული და იმედი მაქვს, შევძლებ დავარწმუნო გადანყვეტილების მიმღები პირები, რომ აუცილებელია შეიქმნას ისეთი ქართული ფული, რომელიც შესაბამისობაში იქნება საქართველოს ისტორიასთან, კულტურასთან, საზოგადოებრივ აზრთან. იგი უნდა იყოს ისეთი, რომ ამაყად ვთქვათ – ეს არის ქართული ფული.

შეიძლება ითქვას, რომ ქართული ფულის დღევანდელი სახე ბევრი თვალსაზრისით სახელმწიფოებრივი წყვეტის, არეულობის და იმ შეხვედრის გამოძახილია, რომელზედაც ზემოთ მოგახსენეთ.

თუ თანმიმდევრობით დავალაგებთ ქართული ფულის ნიშნების ყველა ნომინალს

და მოვაცილებთ ქართულ წარწერებს, ისინი ძნელი აღსაქმელი გახდება, როგორც ერთი სახელმწიფოს ფულადი ნიშნები. ბანკნოტების სახე ეკლექტურია, გაუმართავია მხატვრული და შინაარსობრივი მხარე. მაგალითად, ავიღოთ თუნდაც «ბორჯღალი». საერთოდ, გაუგებარია, რატომ უნდა ყოფილიყო ქართულ ფულზე ბორჯღალი, როცა საქართველოს ჰქონდა თავისი სახელმწიფო გერბი.

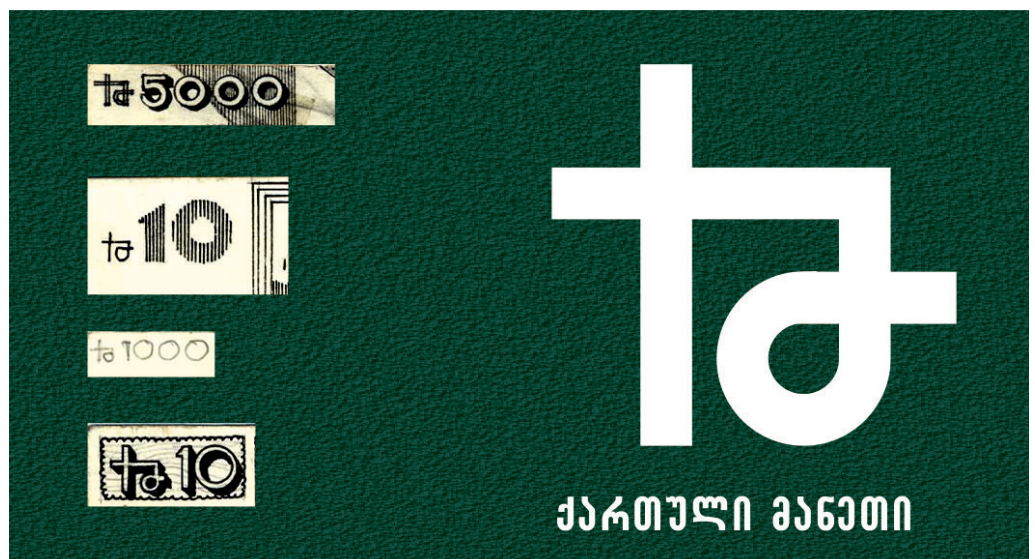
ფულად ნიშნებზე გამოსახულ ბორჯღალს (რომელიც ასევე გამოსახული იყო საქართველოს მოქალაქის პასპორტზეც), არავითარი იურიდიული სტატუსი არ გააჩნდა და არც ახლა არ გააჩნია. დღეს ქართული ფულის ნიშნებზე ბორჯღალის გამოსახვას არავითარი გამართლება არ მოეძებნება. მხატვრული თვალსაზრისით, იგი არ არის საქართველოს ისტორიის, კულტურის და საზოგადოების შესაფერისი.

აღსანიშნავია ის, რომ საბოლოოდ ქართულ ვალუტას, ნაცვლად მანეთისა, ძალიან ლამაზი სახელი - **“ლარი”** ეწოდა, რასაც 1991 წელს ვერ შევძლებდით, მაშინ საუბარი იყო “მანეთზე” და სხვა სახელებზე.

მოგეხსენებათ, ახლახან გაკეთდა ლარის სიმბოლო, რომლის შესახებაც მინდა ორიოდ სიტყვით მოგიხროთ.

როცა ქართულ ფულზე დავინყეთ მუშაობა, მაშინ პარალელურ რეჟიმში ვმუშაობდი ქართული ფულის სიმბოლოზეც. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, იმდროინდელი გადანყვეტილებით, ქართულ ფულს უნდა დარქმეოდა მანეთი და პირველი სიმბოლოს ესკიზიც გავაკეთე, როდესაც ლარი შემოვიდა. სხვათა შორის, თუ დააკვირდებით, 1991 წლის რეპროდუქციების ავერსებზე გამოსახულია

სურ. 7

ძველი ქართული ასომთავრული «ქმ» (სურ. 7) — ქართული მანეთი, ეს იყო პირველი სიმბოლო. სხვადასხვა დროს ვაგრძელებდი სიმბოლოზე მუშაობას.

2006 წელს, როდესაც განვაახლე საქმიანი ურთიერთობა ეროვნულ ბანკთან, ოფიციალური წერილით გავაცანი მათ საკუთარი ვერსია (სურ. 8), მაგრამ ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობამ გადაწყვეტილება ვერ მიიღო და ამ მიმართულებით რეალური მუშაობა არ დაწყებულა.

უკვე 2013 წელს ეროვნულმა ბანკმა გამოაცხადა კონკურსი, სიმბოლო შეირჩა და, ვფიქრობ, რომ კონცეფტუალურად არასწორად აღნიშნული სიმბოლო ჯერ კიდევ 2006 წელს

გავაკეთე და მოგვიანებითაც ვაგრძელებდი დახვეწას, მაგრამ გარკვეული დროის შემდეგ მივედი აზრამდე, რომ მიდგომა სწორი არ იყო, რადგან ემბლემა “ემბლემა” უნდა იყოს და არა ანბანის ასო-ნიშანი.

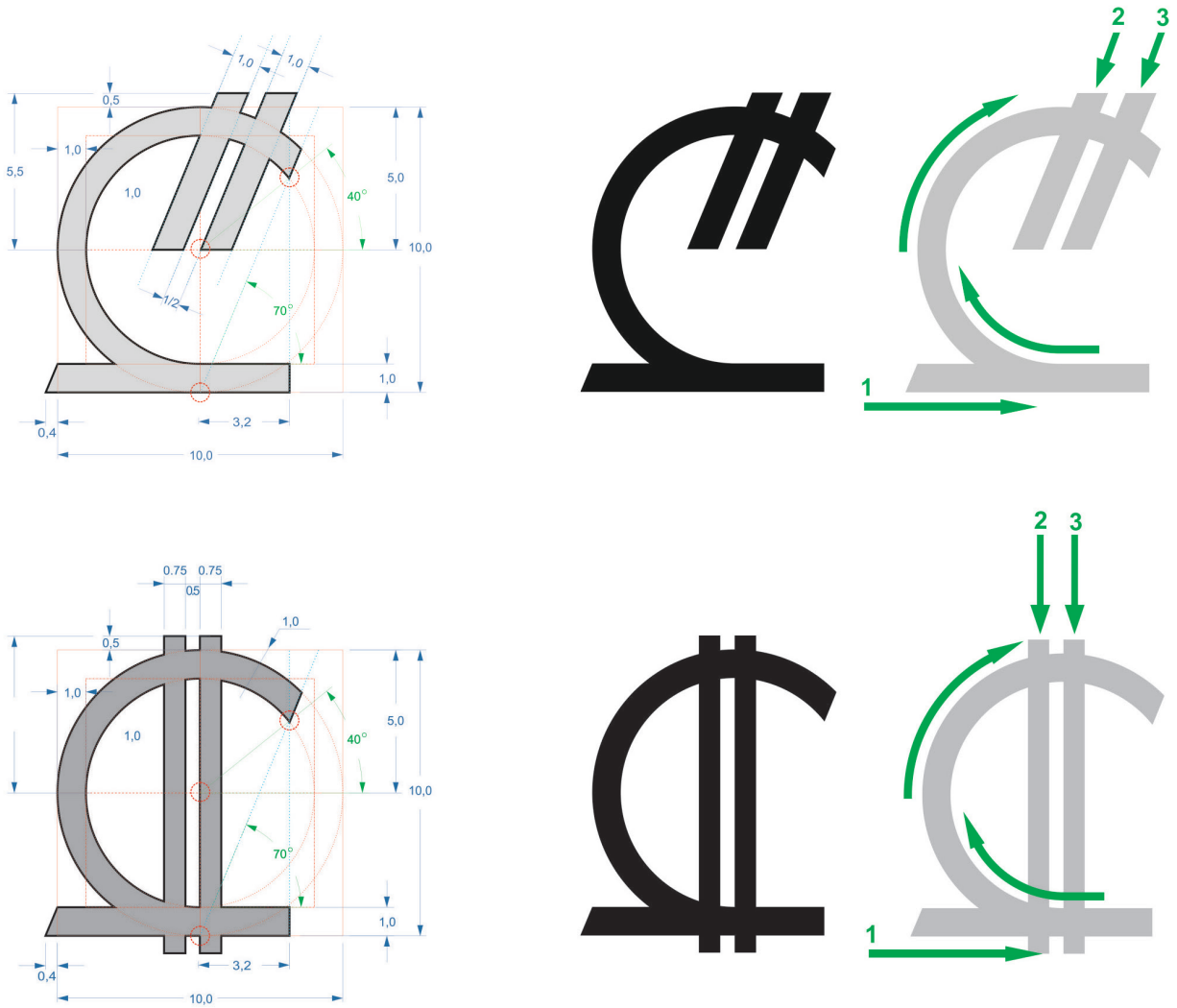
არცერთი სიმბოლო, რომელიც მსოფლიოში ფულის აღსანიშნავად არსებობს, პირდაპირ არ იმეორებს ასო-ნიშანს, და თუ იმეორებს, ის პირველი ასოა. ემბლემას კი თავისი ისტორია, თავისი გრაფიკული გამოხატულება უნდა ჰქონდეს და მნიშვნელოვნად უნდა განსხვავდებოდეს ანბანის ჩვეულებრივი ასო-ნიშნისაგან.

მიუხედავად იმისა, რომ კონცეფციის ავტორი პირადად გახლავართ, რომელიც საავტორო უფლებით მაქვს დადასტურებული, მიმაჩნია, რომ მიღებული სიმბოლო არ უნდა ყოფილიყო ლარის სიმბოლო.

კონკურსზე წარდგენილი ლარის სიმბოლოს ჩემეული ვერსია (სურ. 9) მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ქართულიმხედრულიასო-ნიშან ლასისგან და გამართული კონცეფცია ჰქონდა, არა მარტო თემატური განსხვავებულობის გამო, არამედ გრაფიკულადაც უფრო მტკიცე იყო და ნებისმიერ წარწერაში თუ გამოსახულებაში, ინარჩუნებდა სიმბოლოს, ნიშანთვისებებს.

სურ. 8

სურ. 9

თუ დააკვირდით, ლარის დღევანდელი სიმბოლო ყველა შემთხვევაში იკითხება როგორც ქართული ასო-ნიშანი «ლასი», რაც იმთავითვე გამორიცხავს სიმბოლურობას.

იმედი მაქვს, რომ მომავალში აუცილებლად მოხდება მისი დახვეწა.

ამ მცირე მონათხრობში შევეცადე, ქართული ფულის ახალი ისტორიის მიმოხილვა უფრო შემეცნებითი ყოფილიყო, მკითხველი არ გადავტვირთე ბონისტკური, ნუმისმატიკური და სხვა მეცნიერული ნიაღვრებით.

ამავე დროს, ვფიქრობ, რომ მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში იყოს სწორი გაგება, მსჯელობა, სახელმწიფო სიმბოლოები იყოს საზოგადოების ცოცხალი ნაწილი, გამოხატავდეს ქართული სახელმწიფოს, ერის როგორც თანამედროვე სულისკვეთებას, ისე ისტორიულ გზას,

მემკვიდრეობას. ამ მიმართულებით საზოგადოების ჩართულობა უნდა გაიზარდოს.

მამუკა გონგაძე
Mamuka Gongadze

მხატვარი-ჰერალდიკოსი

ქართული სახელმწიფო და უწყებრივი ჯილდოები

„დავით აღმაშენებლის, ორდენი პრიუქტი

1997

David Agmashenebeli Order Project 1997

1:1

ასკიზაპი

1997

Sketches 1997

დავით აღმაშენებლის ორდენი

Summaries in English

Oldest depiction of territorial Coat of arms of Georgia

Zachary Kiknadze

Before the evidence presented in this article, most scholars believed that the oldest depicted territorial Arms attributed to the Georgian Kingdoms and lands were those depicted in the “State Book” or “Titularnik” of the Tsar and Great Duke of Muscovy, Aleksey Mikhailovich, which was published in 1672. Now we have solid proof that the first examples of Georgian territorial heraldry, studied by Georgian Heraldist Zachary Kiknadze, are depicted in “Wappenbooh” by Konrad von Grunenberg. In this work, which was finished in 1483, Grunenberg depicted several arms attributed to Georgian lands. Among them, the coat of arms of Lazika written as “Lasya” in Grunenberg’s work, depicts an “Inflamed mountain.” It is the only one among arms attributed to Georgian lands that has been proven to be actually used in Georgia. The western Georgian territorial term “Lasya” in medieval times often was used to describe all of western Georgia, known to westerners as the ancient Kingdom of Colchis or Lazika of the later Roman period. In later centuries, this coat of arms was attributed to different parts of Georgia, including the ancient Kingdom of Iberia, known as Kartli in Eastern Georgia of the later medieval period.

Emblems of Georgia according to Henri Abraham Chatelain’s “Historical Atlas” (Early 18th century)

George Lobzhanidze

Henri Abraham Chatelain’s “Atlas Historique” is an encyclopedic work of 18th century. It is not solely Henri Abraham’s work, but a work of whole Chatelain family, including his father Zacharie and brother Zacharie Junior. Although, the main focus of the seven volumes folio was geography, the work also included some historical, political, heraldic and genealogical information. It is believed, that maps were primarily based on Guillaume De L’Isle’s works, and the texts were provided by Nicholas Gueudeville. The first volume was published in Amsterdam in 1705, and the rest of 6 volumes between 1706 and 1720.

The emblems of Georgia are represented on chart 32 of the volume 4. This chart is focused on Russian Empire and the surrounding countries. There are 3 emblems here that relate to Georgia: emblem of Kartli (Cartalinsk), emblem of Northern provinces (Severie) and emblem of Iveria (Iweria).

These emblems resemble of the Georgian emblems from Russian Tsar’s “Titularnik” (c. 1672) and the ones from Austrian diplomat Korbi’s document (c. 1698). The main difference here is a shape of the heraldic shields (so-called modern shields). Similarly to above-mentioned documents, none of the emblems in “Atlas Historique” name Georgia itself, but its indigenous name Kartli, Northern provinces (Severie), and an ancient name of Georgia - Iveria (Iweria). The map, which takes the central part of the chart 32, places Georgia south of Russian Empire, between the Black and Caspian seas, divided into its eastern and western kingdoms.

The emblem of Kartli (Cartalinsk), represents the image of a knight (presumably Saint George) killing the dragon. The image of St. George has long been attributed to Georgia and is documented in many Georgian documents of the time.

The emblem of Severie, or Northern provinces (Russian: Sever = North), represents a rearing horse with two stars. It is believed, the name was attributed to Georgia in early middle centuries, when it stood as a northernmost Christian country. The same emblem appears in 19th century Emblem of Russian Empire as an emblem of Iveria (as part of the emblem of Georgian Kingdom). Alternatively, this could be an emblem of province Kakheti, as 18th century Georgian historian and mapmaker Vakhushti Bagrationi gives its depiction as a winged horse (Pegasus).

The Emblem of Iveria (Iweria), which was a name of ancient Georgian Kingdom (Iveria=Iberia), represents a fire mountain with two crossed arrows. It is believed, that this image symbolizes a popular myth of Prometheus, who brought fire to mankind and was chained to rock in the Caucasus Mountains of Georgia. In mid 19th century the emblem was attributed to Kartli and appeared in the Emblem of Russian Empire as part of the emblem of Georgian Kingdom.

Volume 5 of “Atlas Historique” gives some general information about Georgia and Georgians, as well as engravings of Tbilisi and a local lady in national costume. These images are based on Claude Aubriet’s (1651—1743) works, who accompanied Joseph Pitton de Tournefort in his journey to Georgia.

Speaking Stones

David Gogvadze

Georgia is located on the crossroads of ancient civilizations. Many Petroglyphs are found in the mountainous regions of Georgia. The author states his opinion about the connections of ancient Egyptian civilization, Sumer and Georgian language and archeological artifacts.

Contemporary Heraldry of Lithuania

Agnė Railaitė-Bardė

Heraldry of Lithuania is a treasure of Lithuanian history and culture. It played an important role after Lithuania regained independence in 1990. The main features of it are respect and preservation of the old Lithuanian and European heraldry traditions, their adoption in nowadays matters, simplicity and originality. Lithuanian civic coats of arms usually demonstrate just one or two charges.

The Heraldry Commission of the Republic was established under the Ministry of Culture in 1966. This date could be considered as the birth of contemporary civic heraldry in Lithuania. In 1968–1970 it confirmed 46 city and town coats of arms. The use of coats of arms in Lithuania was abolished in 1970 by the Soviet government. The Heraldry Commission of the Republic was reinstated in 1987. Currently, the Lithuanian Heraldry Commission is responsible for Lithuanian heraldry matters. The Lithuanian Heraldry Commission confirmed about 370 restored and newly created cities and towns' coats of arms and the same amount of flags and seals proposals.

In 1994 the Lithuanian State was divided into ten counties. The implementation of County heraldry began in 1999, and each county had its own coat of arms. In order to distinguish county arms, it was decided to incorporate into their field an azure bordure with ten golden double crosses. The figure indicates the number of counties, and the double cross of the State arms showed that the county was subordinated to administration at a State level.

Fantastic/mythical elements are one group of more than ten groups of the motives in creating coats of arms. They are: allegory of Victory, cornucopia, devil, dragon, Genius, Hypocenter, Mercury, Pegasus, Unicorn and various fantastic creatures. The fusion of two animals or one animal and one plant into one fantastic being is quite popular in the contemporary Lithuanian heraldry when it is decided to create the coat of arms using fantastic elements. The other large group of motives in heraldry is animals. They are: mammals, birds, reptiles, fishes, insects and crustaceans. Animals written in red colour are enrolled into the Red Book of Lithuania. Next two groups of motives are plants and religious elements. There are various flowers (some of them are enrolled into the Red Book of Lithuania as well, various trees and fruits and other kinds of plants like corn, laurel, vine etc. We can find even eleven saints' various depictions and other religious elements as Heavenly Eye of Providence, cross etc. Three groups of motives are: architecture, weapons and vehicles. Speaking about architecture, it must be noticed that not even large buildings as churches or fortresses are shown, but and small ones like roadside pole with a statuette of a saint as well. We can find various kinds of weapons in our contemporary heraldry: from small arrows till big cannons. Speaking about vehicles, there are water and overland vehicles. Other group of motives are: musical instruments, for example, bagpipes and a stringed ancient Lithuanian folk musical instrument kanklės also known as psaltery; bodies of the sky and human beings, for example knights and people of various occupations.

Symbolism of Lithuanian civic coats of arms can show name of locality, traditions, multiculturalism, militancy / defence, crafts and trades of local citizenry, richness of nature in general, religiosity, architecture, science / education / creation and particular rare animals and plants. Unlike during Soviet period, nowadays creating coats of arms, damasked shield, a "speaking" and honourable heraldic charges are used. It is worth of mention that sometimes people don't want to create coat of arms with honourable heraldic charges because of their laconism.

The two fragments of the royal scepter

Natalia Beruchashvili

The Treasury of the National Museum of Georgia contains two golden enamel items, which are currently considered as fragments of "archbishop's crosier". These two elements are a multifaceted top and a part of a scepter' handle decorated with painted enamel. The surface of the top depicts 5 images: Jesus Christ and the biblical prophets that are surrounded by inscriptions in Georgian language in the form of quotations from the Holy Writ. These artifacts cause a great deal of interest, since their provenance represents a detective story on the one hand and requires attribution on the other hand.

Initially, they were kept in the sacristy of the Svetitskhoveli Cathedral and were listed as fragments of the royal scepter, but according to the treasury's inventory dated 1856, they are referred to as the upper part of archbishop's crosier. This circumstance was caused by an important event in the Russian Empire history- coronation of Alexander III in the 80s of the 19th century. The coronation ceremony was carefully prepared and each country, part of the Empire, was required to present its royal regalia. Georgia was among these countries. At the moment, the Armory Chamber of Russian Empire possessed the coronation crown of King Giorgi XII, but they also needed a scepter. G. Filimonov, the Actual Privy Councilor, who arrived to the Tiflis 5th Archaeological Congress (1881), joined the search and promptly reported to the higher authorities on the above-mentioned fragments discovered by him during inspection of Georgian churches and monasteries. Shortly after that, the Georgia-Imereti Synodal Office received a peremptory written order on selling these fragments to the Russian Armory Chamber. And, despite the objection of the Archpriest of Mtskheta Cathedral, the fragments were sold and taken to Moscow, where they were exhibited

in the showcase #14 at the Crown Hall of the Russian Armory Museum/Chamber, up to the October revolution (1917). After the October revolution these fragments came into attention of Georgian historians and in 1922, by the initiative of the People's Commissariat of Education of Georgia, the Soviet government was faced with the issue of returning to Georgia the manuscripts and other museum exhibits taken out to Russia and kept in Russian museums. The Soviet government found it possible to meet the request. After protracted negotiations and as a result of activity of various committees, a number of Georgian antiquities, including the coronation crown of King Giorgi XII and the above-mentioned fragments of the royal scepter were returned to Georgia in 1923.

As for the attribution of the fragments (definition of the owner and customer, the time and place of making), we can say the following: based on the personalized similarities, encrypted in the form of biblical images and their narrative didactic meaning, the scepter belongs to King Teimuraz II (1695-1762); it could be ordered for King by the Catholicos Anthony I as a gift "on the Death of Nadir Shah" (1747), after which Kartli and Kakheti kingdoms finally became free from Iranian bondage.

Taking into account the quality of enamel, sophistication, the unity and particularity the color palette of these two elements, the application of different techniques of enameling, the engraving of Georgian nuska-khutsuri ligature in Persian style, the type of images and high level of craftsmanship, it can be concluded: the scepter was created in Iran in the mid-18th century.

Most Ancient Examples of Currently Used State Coats of Arms

Zachary Kiknadze

This article describes the state coat of arms of European States, particularly those arms which were created in the early stages of heraldry and are still in use today. We will elaborate on the "lions passant guardant," the history of the "Danish leopards" and, in association with this, the history of the "Estonian leopards." Additionally, we will speak on the creation of the coats of arms of the Pyrenean kingdoms, of Navarra, Aragon, Castile, Leon and the eagles of the Holy Roman Empire and Germany. Lastly, we will also tell of the legends about the creation of the coat of Arms of Austria and "the white eagle of Poland." Besides detailing these legends, the article will provide historical proof of the significant age of these arms.

The origins of social symbols

David Kldiashvili

The world historic events left its mark on the national Heraldic rules. Beside the traditional coat of arms appear republican arms. The origins of social and republican ideas lie in the Hussite movement and German Peasants' War. Despite the fact that so-called German Revolt in the XVI century failed, it inspired and paved the way for many following European Revolutions, from the heraldic point of view.

First republican flag is the Dutch Flag, the flag of people fighting for independence against Spanish, which was orange-white-blue. It was followed by the state republican flags of America and, then France. The symbols of republican flag became Phrygian cap (Fr. Bonnet rouge, Bonnet Phrygian) and Bundles of the Lictors the allegoric images of state and republic.

Russian October Socialist Revolution of 1917, which was conducted under the red flag, essentially transformed Heraldry. The Socialist state of arms of the Soviet-socialist states looked like landscapes. The symbols of European Revolutions were denied and changed by the symbols of the Russian revolution - Red Star and Hammer and Sickle.

In 1991 after the disintegration of the Soviet Union, former member-states began to restore their historic way of Heraldic traditions.

The Portolan of 1367 by Domenico and Francesco Pizzigano

George Lobzhanidze

The Portolan by Domenico and Francesco Pizzigano, drawn in 1367 in Venice. It is interesting for us, as it contains the composition of five cross flags on the top of Tbilisi.

Bonds of the Georgian Soviet Socialist Republic

Niko Javakhishvili

This article is the third part of the cycle: "Georgian Bonistics". This time we speak about the bonds of the Georgian Soviet Socialist Republic (1921-1922). After compulsorily becoming a socialist republic, Georgia's self-styled bolshevist government, the so-called "Revcom" not only didn't cease the circulation of the Georgian Democratic Republic's bonds, but during the whole of 1921 kept on emitting 5.000 manetis (roubles) bills.

In 1922 10.000 manetis bills of the Georgian Soviet Socialist Republic were emitted. On 31 may of the same year, the

National Bank of Georgia issued obligations to the nominal value of 100.000, 500.000, 1 and 5 million manetis.

It was possible to get the denoted sum in Georgian bonds when cashing the obligations in a bank. The Article provides the detailed examination of each denomination, the design, colors, charges and proportions thereof. Attention is attached to the significance and the role of notes of the bonds of the Georgian Soviet Socialist Republic.

Flag of the Imereti kingdom in the first half of XVII century

Temo Jojua

Very few sources exist about the flag of the Imereti Kingdom. First evidence of the flag is seen in 1620s, during the battle between the king of Imereti Giorgi III and principal of Odishi Levan II Dadiani. After the defeat of Imeretians the royal flag (“Kianouri Drosha”) was sacrificed to the Icon of Our Savior in Tsalenjikha Cathedral. The story is given on the script of St. George’s Icon from Ilori Monastery. Script was studied by Constantine Grigolia and later more thoroughly by Saba Barnaveli, but still the main question is, what color was the royal flag of Imereti Kingdom?

The most valuable source is Arcangelo Lamberti’s “Colchide Sacra” (Sacred Colchis), the work of catholic priest published in 1654. Lamberti describes the battlefield and mentions that the flag of Imereti Kingdom was Red, if more precisely purple. In 1639 the ambassadors of Russian Tsar Mikhail Fyodorovich, visited Tsalenjikha Cathedral and verified that the royal flag was still preserved there. In 1657 after the death of Levan II Dadiani the king of Imereti Alexandre III conquered Odishi and brought back the royal flag to Imereti. Since then there is no facts about the flag. In second half of XVIII century the flag of Imereti Kingdom was “Solomon I’s flag”.

Short summeryof Japaneze Mon system. Part 2

Mirian Kiknadze

The short history of Japanese Symbols - Mons.

To the history of the new Georgian Currency

Mamuka Gongadze

In 1991 Georgia restored its independence. From the first days of independence Georgian government began to create Georgian monetary system and national currency. Civil unrest and wars in early 90s badly influenced not only the development of Georgian statehood, but also the design of its money – Georgian Lari. The author of the article is the collaborator and witness of the process and the short reminiscence, together with his understanding of the issues (the symbol of Georgian currency, design of Georgian Lari) is a very valuable position.